

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

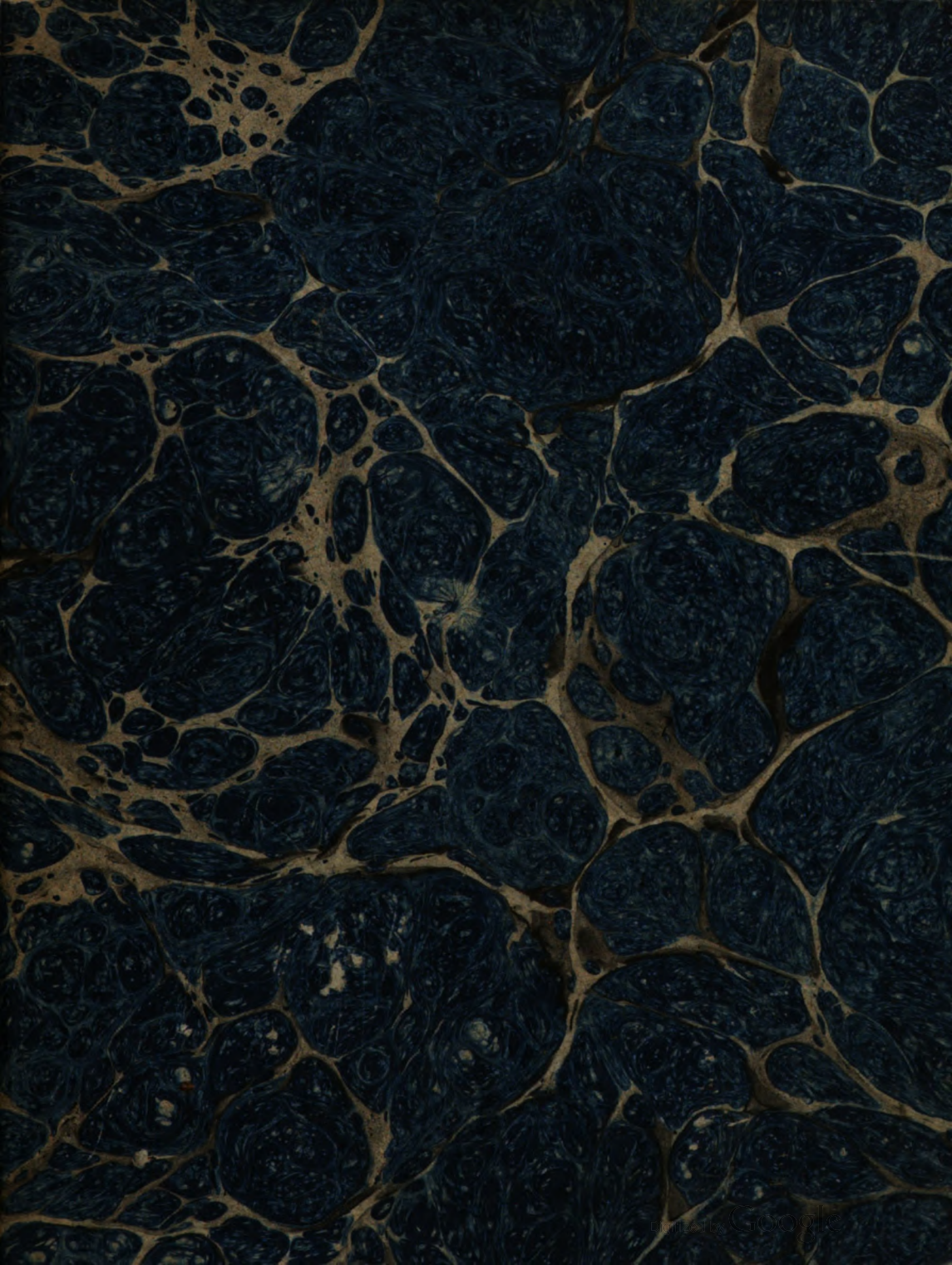
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Asc
292

<36626442500013

<36626442500013

Bayer. Staatsbibliothek

33

D. ERASMI R
T. RODAM. VIRI
vndecunq; doctissimi Lucas
brationes, quarum Index
positus est facie
sequenti.

ἡμεῖς οὐ θάρσεται, ἐπεὶ θεῶν
σεύς ἔστι βοηθός τε.

IN LIBERA ARGENTINA

Mary Andeary.

Cum gratia, & priuilegio Im
periali ad seuerennium.

LVCVBRATIONVM

Index.

Enchiridion Militis Christiani.

Disputatio de Tediō & pauore Christi.

Exhortatio ad virtutē, ad Adolphū principē Veriensē.

Precatio ad Virginis filium Iesum.

Pæan Virgini Matri canendus, compositus in gratiam dominæ Veriensis.

Obsecratio ad Mariam in rebus aduersis.

Oratio in laudem pueri Iesu.

Enarratio allegorica in primū psalmum Beatus vir.

Carmen de casa natalicia pueri Iesu.

Carmen Iesu ad mortales.

Carmina complura de puero Iesu.

Carmina de Angelis.

Carmen græcanicum Virgini sacrum Mariæ.

NICOLAUS GERBELLIVS

D D, Doctor, Literarum, simul & pietatis
Amatoribus, Benefacere.

NEMO est vspia studiosorū qui nesciat, quo nunc sint loco, quo statu literę latinę, quoue fuerint paucos ante annos. Nemo item (vt arbitror) ignorat, qua hactenus inambulauerit via, qua tractatum sit arte, quibus excultū studiis, negotium scripturę sanctę. Primū ad literas quod attinet. Quid vnq̃ quæso fuit miserabilius, quā cum tot essent acria elegancia, candidissimęq; ingenia, nullū adesset fere studiū, nullę literę, cultus admodū modicus. Cumq; paululum, veluti per nubeculam, perq; minutissimas quasdam rimulas literę sese ostenderent, simul & secundum gręcanicā Parœmiam κατὰ τὴν τοῦ Χω ἐπεδὶς δοῖσας καὶ ἀμενδῶν διωνῶν τύχοιεν, non tamen erant ilico monitores, qui studiosis eas vel aperirent, vel commendarent. Deinde quibusdam (vt videtur) non admodū doctis, puerorū ingenio, atq; industrię consulere volentibus. Proh deum, atq; hominū fidem quantū hī terram cœlo, aquam igni cōmiscuerunt, literarumq; radiis cōmodum e nube emergentibus, tot obfuderunt tenebras, tot asperferunt sordes, tot assuerunt pannos, vt iam non amplius literarū agnosceres Sinceritatem, atq; candorem. Cōueniebat sane tunc, cum & primū genellis oculis animisq; studiorum fulgor illatebraret, breuib; inuis, quam quibuldā præexercitamentis puerorū ingenia illustrare. non diffi-

cilibus sophismatis, atq; quæstionculis quibusdam, teneras
 auriculas obtundere. Hinc factum esse quis ibit inficias, vt
 tarde admodū ad veram eruditionē peruenerint nonnulli,
 atq; illi perpauci, eo q̄ inuerso ordine, currus bouem trahes-
 ret, bobusq; (vt dicitur) lepores venarētur. Nam cedo, quid
 erat absurdius, quā cum Donati præceptionibus imbuens-
 dus esset puer. De intellectu nostro, de causarū effectibus,
 deq; specierū abstractione cum puero differere? Perinde ac
 si iam Plato esset, non paruus lusus, quasi cum Aristotele
 negotiū agas, non cum imbelli puero. Hæc res non parum
 multos egregios iuuenes morabat, neq; vehemēter paucos
 deterrebat a studio literarū. Donec foelicibus auspiciis, euē-
 cta nube, dispulsis tenebris, vna cū mansuetioribus Musis
 bonæ literæ, medio cœlo, paulo quā antea sublimius, cepe-
 runt resplēdescere. eiecta putida, foedissimaq; barbarie. Sub
 inde renascētib; nouis ingeniis, nouis præceptoribus, qui
 rem intelligentes, probius meliusq; suos instituerūt. A qui-
 bus non admodū pauci prosilierūt, atq; adeo multi, vt eos
 iam amplius & *ναὺς μία πάντας ἔχῃ*. Hoc modo reuiuierunt
 literæ, quæ tot emarcuerāt casualibus. Hac viâ refluuerunt
 studia elegantiora, quæ tot aruerant sophistarū spinis. Hoc
 cultu resplenduerūt omnes bonæ artes, quæ tot argutiarum
 tenebris obscuratæ inhorruerant. Sola sola restat adhuc sa-
 crarū peritia literarū. Digna sola cui manus auxiliares ad-
 hibeant, cui studiū omne consecratur, cui cedant vniuersa.
 Sola adhuc latet vetus illa, et sancta diuinarū scripturarum
 cognitio. Sola adhuc vera & antiquissima sapientia caput
 inter nubila condit. Eam puto quā Christus Iesus dominus
 noster homo factus, docuit in hoc mūdo. Eam puto, quam
 tradidit a Christo ceu lampada, posteris cōmendatā. Paupē-
 res illi, & vere sapientes Apostoli. Eam puto quā diuinus,
 atq; doctissimus Paulus, Homericō persimilis Stentori, ho-
 minū auribus iculcauit. Eam existimo quā post Christum,
 post Apostolos, post Paulū, Origenēs, Chrysostomus, Gre-

gorius Nazianzenus. Cæteriꝫ eiꝯdē farinę viri, omnium
 quos prior illa tulit ætas κορυφαῖοι, memoriæ prodiderunt.
 Atq; id ipsum (vt me deus amat) nō Barbare cultuꝫ negle-
 cto, sed elegāter & venuste. Non modice & subobscore, sed
 ampliter atq; clare. Non spinis quibusdā horrentibus sordī
 dam asperāq; sed floridam, nitentē, oleoꝫ quouis tranquil-
 liorē. Non supbe fastuꝫ plusq; in urbano de caprarū lanis,
 decꝫ porcorū pilis digladiantes, sed leniter, habitu vultuꝫ
 perquā humano, de pietate, de fiducia, de charitate loquen-
 tes cū paruulīs in Christo. Non fundamentū facientes, atq;
 exordiū homiliarū Aristotelem, Sed Christū, qui lapis est,
 qui petra dicitur, & verū fundamentū. atq; vt dicā breuius
 ελφα νοι ω. Hæc inquam solida & vera sapientia, nondū e
 veteribus seculis plena atq; integra ad nostra tēpora reme-
 auit. Nondū didicimus vera pro vanis amplecti, reiectisq;
 inutilibus, ea diligere, ea exosculari, quę pios facere solent,
 non pertinaces, promptosq; ad contendendū cum quouis,
 super re quauis leuissima. Verū auguror statim futurū ali-
 quē foelicem Geniū, qui sit huic rei præsens, atq; salutiferū
 pharmacū allaturus. Vt quemadmodū iam pridē humanio-
 res literæ emerſerūt, ita vel nunc saltē prodeant, proferātq;
 caput, Archana illæ mysticęq; literæ. His redimitæ, his or-
 natae, illis comitatae quorsumcūq; vadant. Ne quispiā futu-
 rus sit, tā ignauus, tam indoctus, tā excors, qui non illectus
 illarū elegantia, atq; harū captus maiestate, relictis seculari-
 bus cū negotiis, tū studiis, ea sola aperto sinu, et ἀμφοτέρως
 ἕξει amplectat, quæ ducūt ad pietatē, rapiunt e terrenis in
 sublimia, eleuāt ex humilibus ad excelsa, faciunt ex morta-
 libus imortales, ex hoībus deos. Sed cur dixi augurari me
 futurū quem præ, qui ~~inueni~~ sic exhibeant salutares, veteri
 illi, atq; eidē piissimę Theologiæ. Qui auxiliaribus copiis,
 suppetias sit laturus sacrosanctæ illi professioni. Cum iam
 dudū fata cōuenerint, fabrefecerintq; hoīem, qui huic hus-
 meros supponat oneri. Cum Musæ pridē congregatæ ynſi

selegerit, qui veluti archidux & antesignanus, copias ordi-
 net, instruat acie, moliat pugnā, victoriā speret, accipiatq.
 Cum nuper blandę illę, facilesq; Charites in eam pedibus
 ierint sniam, Vt vnus caput suū deuoueat pro mltis, pro re
 tam salubri, tā ardua, tā diuina. Is est doctissimus Erasmus
 ille, qui ab ip̄is ad hoc mun⁹ fatis factus esse existimari po-
 test, qui opus molit, vt arduū sane atq; difficile, ita pulcherr-
 rīmū illud, dignissimūq; vt a solo Erasmo & initū sumāt,
 & perficiat. Hoc est, vt literę sanctę non diutius Delio ege-
 ant natatore, sed liberę, solutęq; cōpedibus, cultores suos
 ducant ad cognitionē eius, qui rector est orbis, quē formis
 dant inferi, Superi admirātur, venerant Angeli. Verū vt ab
 Erasmo factū hoc esse cognoscas, degustabimus paululū lu-
 culētissimas eius Lucubrationes, atq; ab his, velut vngu-
 bus, qd in maioribus & velit, et possit facere, perpēdamus.
 In Enchiridio noua quædā pręcepta, nouā institutionē, no-
 uas leges p̄scribit his, qui vere militant sub Christo, non q
 huiusmodi ante ip̄um nemo scripserit. Sed q p̄pauci hoc
 modo. Plurimū refert qua arte, quo astu, qua idustria bene
 viuēdi, beneq; faciendī pręcepta hoīm auribus insinuētur.
 Nam si verū est gręcanicū illud τὸ τέχνην πᾶσα γαῖα τρέφει
 quis ambigit peculiariter hoc sibi hanc artē vendicare? Por-
 ro si spectes orationē quę de amplectenda virtute principi
 Veriensi inscribit, nō existimo quencūq; fore principē, qui
 nō alacrius quā antea, & studia, et virtutes sit amplexurus.
 Si orationē ad filiū Marię legeris. Ingēs verecūdia, neq;
 ignauia minor te castigabit; te vrgebit, q tam clemēti prin-
 cipi, tā indulgētissimo patri, tamq; misericordi deo, tam ve-
 hemēter es ingratus. Si ea quę ad candidissimā virginē scri-
 buntur, animū tuū subierint. Faciem tuā alioguis superbe elā-
 tam delicias, admirabilē contēplatur in virgine humilita-
 tem. Proinde quantū te mundi huius delicię, quantū orbis
 huius voluptates sollicitant, tantū te eius virginis castitas,
 quę orbis genuit conditorē, abstrahet a mūdo. Parū cupidi

tatis, fastidij plurimū afferet, presens hęc pompa, atq; huius
seculi potestas. Si cogitaueris quā egena fuerit, suisq; cōtem
ptrix, quę regina vniuersi, regē peperit vniuersorū. Tamen si
in his Lucubrationibus nihil sit, qđ nō peculiariter, & quasi
ex instituto faciat ad pietatē. Mirum tamē dictū q̄tum gras
tiā oībus afferat figura dictionis, admirandū in modū ele
gans & venusta. Adiciē his Lucubrationibus, quę superis
oribus annis emanarūt, nouū quoddam opusculū. Quod si
pius es, si veritatē amas, si solus tibi placet Christus, maxis
mopere demiraberis. Nempe quod nouā quandā formulā
ostendit, quo ingenio, qua eruditione, tractandæ sint literæ
sanctæ. Sed quod est illud ais? Enarratio illa elegatissima
in primū psalmū. Eam si nō a limine solū, sed penitius atq;
introrsum, vt ita dixerim, salutaueris, non credis quātum sis
inde accepturus tum gaudiū, tū voluptatis. Si vero dimoto
ab oculis somno & *τρυφῇ* fueris *καὶ θυμὸς σου*, multum profecto
accipies vtilitatis, bonorūq; oīm aceruū accumulatissimū.
Sed si tuo maioris quā meo iudicio piclitari. Lege attentius,
appēde ad librā singula accuratius, & frugē tibi afferēt oīa
cumulatiū, videbisq; nos tibi ex re consuluisse. Speramus
futurū, vt sacrae literæ eum sint olīm habituræ honorē, quē
nuper secularia studia receperūt. Atq; hoc maxie beneficio
vt videmus, eruditissimi Erasmi, qui plenus gaudio, sum
maq; alacritate, prouinciæ huic manum apposuit, qui iacto
bonis aūibus, neq; infœliciter fundamento, molem super
ædificabit pulcherrimā, dignamq; seculorū memoria. Qui
deniq; formulā aliquādo præscribet studiosis, qua via, quo
Compendio peruenire queant sacrarū literarum cupidī, ad
verā illā Theologiam, ad syncerā & inculpatam cognitio
nem scripturæ sanctæ. Ad apicem studiorū omnium Chri
stum, qui cum deo patre & sancto spiritu Benedictus est in
secula. Vale. Argentorati, ex Aedibus nostris Anno a Chri
sto nato, M, D, X V.

Ἀρχὴν ἅπαντων καὶ τέλος ποιεῖ θεὸς.

Libellus loquitur.

**Nil moror aut laudes, levis aut conuicia vulgi,
Pulchrum est, vel doctis, vel placuisse piis.
Spe quoque maius erit, mihi si contingat vtrunque.
Cui Christus sapit, huic si placeo, bene habet.
Vnicus ille mihi, venæ largitor Apollo,
Sunt Helicon, huius mystica verba, meus.**

ENCHIRIDION MILITIS CHRISTIANI.

ERASMVVS ROTERODAMVVS

*Efflagitavit signum
fuerat in magna
lancia prope*
Ioanni Germano amico aulico
S. D.

ardentis vultu
FFLAGITASTI non mediocri stu-
dio, frater in domino dilectissime, vt tibi
compēdiariam quandā viuendi rationem
præscriberē, quā instructus, posses ad men-
tem, Christo dignā peruenire. Ais enim te
iam pridē aulicæ vitæ pertesum, hoc tecum

agitare, quo pacto queas Aegyptū vna cum suis et vitis &
delitiis effugere, ac Mose duce, ad virtutū iter foeliciter ac-
cingi. Quo mihi charior es, hoc impēsius gratulor tuo tam
salutari proposito, quod spero, vel citra nostrā operam, fors
tunabit prouehetq; ipse, qui dignatus est excitare. Ego tas-
men nimisq; libens parui, vel homini tam amico, vel tam
pia postulanti. Tu modo annitere, ne vel ipse nostrum offi-
cium sine causā videare flagitasse, vel ego sine fructu tuæ
morem gessisse volūtati. Imo votis cōmunibus benignum
illum Iesu spiritum imploremus, vt & mihi scribenti sug-
gerat salutaria, & tibi ea reddat efficacia.

VIGILandum esse in vita

Principio etiā, atq; etiā memineris oportet, nil aliud esse
vitam mortalitū, nisi perpetuā quandā militiam, teste Iob,
milite longe tum exercitatissimo, tum inuictissimo, nimisq;
q; falli vulgus hominū, quorū animos mundus hic præstis-
giator, blandissimis ludibrijs tenet occupatos, qui perinde
ac si iam debellatū sit, intempestiuas agūt ferias, neq; prorsus
aliter, q; in certissima pace, mirū quanta viuant securita-
te, quanq; ociosi in vtrāq; dormiant aurē, cum sine fine tot
feccatis vitiōrū copiis oppugnemur, tot captemur artibus,

A

Enchiridion
a manu dicitur quod pro
pauca et quod ad manum
habetur deprecatur quod
a Gualtero Anglico qui
græcè Enchiridion. latine
manuale dicitur. Sed et
Gladulm. dicitur manuale
pugnatōis. Pugnatō
et nūm quod illa q; nūm
manu agitur dicitur Enchi-
ridion dicitur

*Comparandum reg. a. in
bilio et p. in fine
optimū. Et hoc est
p. dicitur Socrates hanc
viam ad gloriā peruenit
et quod p. dicitur dicitur
et p. quod agitur et quod
habetur vultu tale est.*

MILITIAE CHRISTIANAE

tot appetamur insidiis. Ecce tibi superne in tuum exitum
peruigiles excubant, nequissimi demones, mille dolis, mil-
le nocendi artibus, in nos armati, qui mentes nostras telis
igniferis, lethalicq; tinctis veneno, molitur e sublimi con-
figere, quibus quidē, neq; Herculi, neq; Cephalo fuit, vllum
iaculum certius, nisi impenetrabili fidei scuto excipiantur.

Tum rursus a dextra leuaq; a fronte pariter, atq; a tergo,
mūdus hic nos oppugnat, qui iuxta Ioannis vocē, totus in
vitiis est constitutus, eoq; Christo, tum infestus, tum etiam
inuisus. Neq; vero simplex oppugnādi ratio. Interim enim
rebus aduersis, velut aperto Marte seuiens, animi moenia
grauī quatit ariete, interim ingentibus quidē, sed vanissis
mis promissis, ad proditionem sollicitat, interim actis obli-
que cuniculis, inexpectatus adrepat, vt inter oscitantes ac se-
curos opprimat. Postremo inferne quoq; lubricus ille an-
guis, primus pacis nostrae proditor, nūc in virenti gramine
concolor abditus, nūc in cauernis illis suis delitescens, cen-
tenis contortus voluminibus, non desinit, mulieris nostrae,
semel corruptae, calcaneis insidiari. Mulierē autē carnalem
hoīs partē intellige. Hae est em̄ Eua nostra, per quā versu-
tissimus serpens, ad mortiferas voluptates mētem nostram
illectat. Porro autē quasi parū sit, sic vndiq; tantū hostium
imminere, intus deniq; in ipsis animi penetralibus, hostem
ferimus plusq; familiarem, plusq; domesticū, quo vt nihil
interius, ita nihil potest esse piculiosius. Hic hic est vet^o ille
& terrenus Adam, consuetudine plusq; ciuis, studio plusq;
hostis, quem neq; arcere vallo licet, neq; castris exigere fas
est. Hic nobis centenis est obseruandus oculis, ne forte del-
presidiū aperiat daemonibus. Ergo cum tam formidabilis,
tamq; difficili bello disringamur om̄ia, cumq; nobis res sit
cum hostibus tam mptis, tam in nostrā perniciē iuratis atq;
deuotis, tam vigilantibus, tā armatis, tam perfidis, tam ex-
ercitatis, nos male sani, contra nō arma capimus? non excu-
bias agimus? non om̄ia suspecta habemus? sed perinde, vt

in rebus bene pacatis, supini stertimus, cessamus, voluptas
 mur, atq; cuticulā (vt aiunt) curamus ociosi. Neq; omnino se
 cus, q̃ si vita nostra græca sit compotatio, non bellū, ita pro
 castris & pellibus, in cubilibus volutamur, pro duris armis
 rosis & Adonidis delitiis redimimur, pro militaribus stu
 diis luxu & ocio indulgemus, pro Martiis telis citharā im
 bellē tractamus. Quasi vero non ista pax, bellū sit oīm tes
 terrimū. Etenim qui cum vitis pacē iniit, cū deo in baptis
 mate pcussum foed^o violauit. Et tu vesane clamas pax pax,
 cum deum habeas inimicū, qui solus & pax est, & pacis au
 thor. Clareq; reclamat ipse per os prophete, non est, inquiēs
 pax impiis. Neq; em̃ prorsus alia est cum illo pacis cōditio,
 nisi dum in hoc præsidio corporis militamus, odio capitali
 summaq; vi, cum vitis belligeremur. Alioqui si cum iis no
 bis cōueniet, eum qui solus potest, amicus beare, inimicus
 perdere, bis hostē sumus habituri, simul, quod ab illis sta
 mus, cum quibus solis nihil cōuenit deo (quid em̃ conue
 niat luci cum tenebris?) simul quod ingratiſsimi, pactā illi
 fidem non præstamus, & sanctissimis ceremoniis ictum foe
 dus nepharie soluimus. An nescis o Christiane miles, iam
 tum cum viuifici lauacri mysteriis initiabaris, nomen des
 disse te duci Christo, cui bis vitam debebas, pariter & dos
 natam, & restitutam, cui plus q̃ teipsum debebas? Non suc
 currit te verbis cōceptis, in tam benigni imperatoris iuraſ
 se sententiā, eius sacramētis, veluti donariis authoratū, tu
 umq; ipsius diris deuouisse caput, si minus pacto stares?
 Quorsum attinebat crucis characterē imprimi fronti tuæ;
 nisi vt quoad viueres, sub illius signis militares? Quorsum
 pertinebat sacro illius perungi ceromate, nisi vt cum vitis
 æternum luctamen ingredereris? Quantus pudor, quanta
 pene publica humani generis execratio, cum a duce prin
 cipe deficit homo? Tu cur ludibrio habes Christum dus
 cem tuum? neque metu illius coercitus, cum sit deus, ne
 que amore prohibitus, cum tua causa sit homo?

A ij

MILITIAE CHRISTIANAE

Cuius etiā vocabulū prae te ferēs, admoneri debebas, quid illi promiseris, cur ad hostē, vnde te semel precio sanguinis sui redemit, perfidus desciscis? cur bis transfuga in hostilibus castris meres? Qua fronte audes cōtra tuū regem signa infesta tollere, qui pro te vitā impēdit? Nā qui pro illo non stat, vt dixit ipse, contra illū stat, & qui cū illo non colligit, 22 dispergit. Meres autē non solū fœdo titulo, sed etiā infœlissimō stipendiō. Vis audire stipendiū tuum, tu quisquis 22 mundo militas? En tibi Paulus Christianae militiæ signifer 22 respondet. Stipendiū inquit peccati mors. Quis vel speciosam militiā suscipiat, si mors proposita sit corporis? Tu vero tam fœdā toleras, animæ mortē mercedis loco reportaturus? In bellis istis insanis, quæ cum hoībus homines, vel ferina rabie, vel certe misera necessitate gerunt, nōne vides si quādo militū animos, vel prædæ promissæ magnitudo, vel formidata victoris crudelitas, vñ opprobrate pudor ignaviæ, vel laudū deniq; cupido stimulauit, q̃ alacribus studiis, quicquid est laboris exhauriant, q̃ vilem habeant vitā, quanto ardore certatim in hostē aduersum rapiantur? Et quātula, quæ so te, merces, miseris tanto discrimine, tantoq; studio petitur? Nempe vt ab homūculo impatore colaudati militari fremitu, castrensiq; atq; in condita cantium cula celebrent, vt corolla graminea, aut quernis frondibus cingant, vt peculij plusculū domū referant. Nos cōtra neq; pudore, neq; præmio accēdimur, cum eundē habeamus nostri certaminis spectatōrē, quē habituri sumus & remuneratorem. Quæ vero victori præmia proposuit noster Agonothetes? Profecto non tripodas, aut mulos, qualia apud Homerū Achilles, apud Maronē Aeneas, sed quæ neq; oculus vidit, neq; auris audiuit, neq; in cor hoīs ascenderit, & hæc quidē interim veluti laborum solatia impertit adhuc dimicantibus, Quid deinde? fœlicē immortalitatē, Sed in ludicris illis certaminibus, in quibus potissima præmiū pars gloria est, et victi sua munera sortiuntur, Nobis summo atq; an-

ipsi periculo res gerit, neq; de laude, sed de capite certat.
 22 Et ut summa merces proposita grauius operā nauanti, ita
 22 summa decreta poena desertori. Coelū promittitur strenue
 22 pugnanti, & non incalescit generosa mentis viuida virtus,
 tam foelicis prēmij spe. Præsertim pmissi auctore illo, qui
 tam fallere non potest, q̄ non esse nequit. Geruntur omnia sub
 22 oculis cuncta cōtuentis dei, habemus vniuersum coeli coe-
 22 lum nostri conflictus spectatore, et non vel pudore accendi
 22 mur. Collaudabit ille virtutē nostram, a quo probari, supre-
 22 ma foelicitas est. Quin hanc gloriā, vel vitæ dispendio peti-
 22 mus. Ignauū pectus est; quod nullis præmiis excitatur, at
 solēt & ignauissimi malorū metu expergefieri. At illic quis-
 dem hostis, ut sit violentissimus, in fortunas atq; in corpus
 22 sæuit. Quid autē amplius in Hectore pōuit, crudelissimus
 22 victor Achilles? At hic sæuitur in immortalem tui partem.
 Neq; cadauer tuū circum sepulchrū trahitur, sed corpus pa-
 riter atq; anima ad inferos demergitur. Nūc extrema calas-
 mitas, ut animam a corpore victor gladius auferat, hic ipsi
 22 animæ sua vita eripitur, deus. Naturæ est interire corpus,
 22 quod etiā si nullus occidat, tamē non emori non potest. At
 22 animā mori, infœlicitatis extremæ est. Corpusculi vulne-
 22 ra, quanta cautela depellimus, quanta sollicitudine mede-
 22 mur? & animæ vulnera negligimus? Corporis interitum,
 22 immane, quantum horremus, propterea quod oculis videas-
 22 tur corporeis. Animā vero morientem quoniā nemo videt,
 22 pauci credunt, paucissimi formidant, cum sit hæc mors illa
 22 morte tanto atrocior, quāto corpore præstat anima, quāto
 22 animæ deus. Vis tibi cōiecturas quasdam cōmonstrem,
 quibus animæ deprehendas vel morbum, vel interitum?
 Male concoquit stomachus, cibum non continet, Corporis
 22 morbū intelligis. Non tam panis cibus est corporis, q̄ ani-
 mæ cibus verbum dei. Id si tibi amarum est, si nauseam sa-
 pit, quid adhuc dubitas, quin animæ tuæ palatum, morbo
 sit infectum? Si non continet, si non concoctum in viscera

MILITIAE CHRISTIANAE

» transiit, euidentis habes argumentū valetudinariā esse ani-
 mam. Cum genya labant, & membra vix agra trabuntur,
 corpus male habere cognoscis, & non colligis animi mor-
 bum, cum ad omnia pietatis officia languet, nauseatq, cum
 ne leui quidē contumeliā ferēda robur suppetit, cum pau-
 lulo pecuniolae dispendio frangitur. Posteaq, oculos desti-
 tuit visus, vbi desierunt audire aures, posteaq, constupuit
 omne corpus, nemo dubitat, quin emigrarit anima. Tu cum
 » habeas cordis oculos obscuratos, vt euidentissimū lumen,
 » quod est, veritas, non videas, cum vocem diuinam internis
 » auribus non percipias, cum omni prorsus sensu careas, viues
 » re credis aniam? Vides fratrem indigna patientē, nihil com-
 mouetur animus, modo tua res sit incolumis. Cur nihil hic
 sentit anima? Nempe quia mortua. Quare mortua? Quia
 » non adest illius vita, deus. Siquidem vbi deus, ibi charitas,
 » Deus enim charitas est. Alioqui si vitium es membrum, cur
 vlla pars corporis dolet, te non modo non dolente, verum
 ne sentiente quidem. Accipe signum, non paulo etiam cer-
 tius. Defraudasti amicum, cōmisisti adulteriū, capitale vul-
 nus accepit anima, et tamē adeo tibi non dolet, vt etiā qua-
 si de lucro gaudeas, iactesq, quod turpiter admisisti. Cer-
 tum habe mortuam iacere animā. Non viuūt corpus, si pun-
 » ctionem aciculæ non sentiat, & viuet anima, quæ tanti vul-
 neris sensu vacat. Audis quēpiam sermones impios, tumi-
 dos, maledicos, impudicos, obscēnos proferentem, verbis
 rabiosis in proximū debachantem, caue putes isti homini
 viuam esse animam? Iacet in sepulchro pectoris putre cada-
 uer, vnde eiusmodi fetores exhalantur, & proximū quem-
 » q, inficiunt. Christus phariseos sepulchra dealbata, vocat.
 » Quid ita? Nempe, quia mortuam animā secum circumfe-
 rebant. Et regius ille propheta, sepulchrum inquit patens
 guttur eorum, linguis suis dolose agebant. Piorum corpora
 » templa sunt spiritus sancti, impiorum sepulchra cadauerum
 vt potissimum in eos quadret illa grammaticorum etymo-

logia *ῥῶμα* quasi *ῥῶμα* Sepulchrum pectus, guttur & os hi
 60 atus sepulchri. Neq; vllum corpus tam mortuū est destitutū
 animā, q̃ mortua est anima relicta a deo. Neq; vllum
 corporeum cadauer, sic obolet naribus hominum, vt foetor
 65 animæ sepulcræ, iam quatrīdū, offendit nares diuinas om̃i
 65 niumq; cœlitum. Ergo cum verba mortua proficiscuntur e
 65 pectore, cadauer intus cubet necesse est. Nam cū iuxta vo
 65 cem euangelicam ex abundantia cordis os loquatur, nimis
 65 rum viua verba dei loqueret, si illic adesset vita deus. Con
 tra in euangelicis literis Christo dicunt discipuli. Domine
 quo ibimus? Verba vitæ habes. Cur ita tādē verba vitæ?
 Nempe quod ab ea manarent anima, a qua nunq; vel mo
 mento discesserat diuinitas, quæ & nos vitæ restituit im
 mortali. Sed agrotanti corpori Paulo succurrit medicus.
 Corpus exanime, non raro reuocarūt ad vitam & homines
 p̃ij. Animā vero mortuam, nō nisi singulari gratuitaq; vi
 70 ritate resuscitat deus, ac ne resuscitat quidē, si mortua corpus
 reliquerit. Tum corporeæ mortis aut nullūs, aut certe bre
 70 uissimus est sensus, animæ sempiternus. Et cū alioqui plus
 70 q̃ mortua sit, tamen ad mortis sensum, quodāmodo est im
 mortalis. Proinde cū tam nouo periculo nobis sit dimicans
 dum, quis ille stupor, quæ securitas, quæ supinitas animi
 nostri, quē tantī mali metus non acuit? At e diuerso, nihil
 est quod te vel periculi magnitudo, vel hostiū copīæ, vires,
 artes, consternēt animo. Succurrit q̃ grauē habeas aduers
 75 sariam, succurrat e regione, q̃ præsentem habeas opitulator
 75 rem. Innumerabiles aduersum te, sed qui pro te stat, vnus
 75 plus potest om̃ibus. Si deus pro nobis, quis contra nos? Si
 ille sustinet, quis deiciet? Tu modo victoriæ votū toto pe
 75 ctore concipe. In mentē veniat, non tibi cum integro hoste
 75 rem esse, sed cū eo, qui iam olim fractus, fusus, exutus atq;
 75 adeo triumphatus sit a nobis, sed in Christo capite nostro, a
 quo p̃cul dubio vicissim vinceſ, & in nobis. Tu modo cura
 vt sis in corpore, & oīa poteris in capite. In teipso quidē nō

A iij

MILITIAE CHRISTIANAE

mis es imbecillus, in illo nihil non vales. Proinde ne anceps
quidem est nostri Martis exitus, propterea quod neutiq; a
fortuna p̄deat victoria, sed ea omnis in manu sita sit dei,
ac per eum nostris quoq; in manibus. Nemo hic non vicit,
nisi qui vincere nō vult. Auxiliatoris benignitas nulli defuit
vñq; si caueris, ne benignitati illius desis ipse, vicisti. Pro
te pugnabit, & liberalitē suam tibi pro merito imputabit.
Victoriam omnē illi seras acceptam oportet, qui primus &
solus a peccato immunus, peccati tyrannidem oppressit, verum
ea tibi non sine tua continget industria. Nam qui dixit,
confidite, quia ego vici mundum magno te vult animo
esse, non securo, Ita demū per illum vincemus, si illius ex
emplo pugnabimus. Quare sic inter Scyllam Charybdim
q; medius quidā cursus est obtinendus, vt neq; diuina gra
tia fretus, securius agas, atq; solutius, neq; belli difficultas
tibus exanimatus, animū simul cum armis abiciās.

DE ARMIS militiæ Christianæ.

Atq; illud in primis arbitror ad huius militiæ disciplinā
pertinere, vt q̄ maxime cognitū, meditatūq; habeas, quo po
tissimū armorū genere, quibus cum hostibus oporteat con
gredi. Tum vt ea semper in expedito habeas, ne quando
possit insidiator ille versutissimus, inermē opprimere, atq;
inopinantē. In vestris bellis, non raro licet interquiescere,
vel cū hybernat hostis, vel cū intercedunt induciæ. Nobis
donec in hoc corpore militamus, ne digitū quidē, vt aiunt,
transuersum licet ab armis discedere. Nunq̄ non standum
pro castris, nunq̄ non excubandū, quia nunq̄ cessat hostis
noster. Imo cū tranquillus est, cum fugam, aut inducias si
mulat, tum vel maxime molitur insidias, neq; vñq; cautius
excubias oportet agere, q̄ cum pacis speciē exhibet, nunq;
minus trepidandū, q̄ cum aperto Marte nos adoritur. Ergo
prima cura sit, ne inermis sit animus. Armamus corpus
hoc, ne timeamus sicā latronis, nō armabimus mentē,
vt in tuto sit. Armati sunt hostes vt perdāt, nos piget arme

capere, ne pereamus? Vigilant illi ut perimāt, nos non vigilamus, quo simus incolumes? Sed de armatura Christiana speciatim suo loco dicetur, Interim ut summam dicā, duo precipue parāda sunt arma ei, cui sit cum septē illis gētibz Chanaan, Cetheo, Amorreo, Pherezo, Gergezo, Eueo, Iebulico, hoc est cū vniuersa vitiorū cohorte pugnandū, quorum septē capitalia potissimū numerant, Precatio, & Scientia. Semper armatos esse vult Paulus, qui sine intermissioe iubet orare. Precatio pura in corde subducit affectū, arcem videlicet hostibus inaccessam, Scientia salutaribus opinionibus cōmunit intellectū, ita ut neutram alteri deesse oporteat. Alterius sic altera poscit opem res, & coniurat amica. Illa quidem exorat, sed hæc suggerit, quid sit orandū, ut audenter ores, & iuxta Iacobum nihil hesitans, fides spesque præstant, ut in nomine Iesu, id est, salutaria petas, scientia cōmonstrat. Audierunt & filij Zebedei, a Christo, nescitis quid petatis. Sed oratio quidē potior, ut quæ cum deo sermones misceat, at scientia nō minus necessaria tamē. Aegypto profugus, nescio an satis tuto te tam longo, tamque diffisili itinere cōmissurus sis, nisi duobus his ductibus, Mose, & Aaron. Aaron sacris præfectus, oratiōis gerit typum. Moyses legis cognitionē significat. Sed ut scientiā oportet non esse mancā, ita orationē non conuenit esse ignauam. Oratiōis armis pugnat cum hostibus Moyses, sed manibus in altum sublatis. Quas simul atque demiserat, sit inferior Israel. Tu fortasse cum oras, hoc modo spectas, quantū psalmodum permurmuraris? & multiloquiū orandi virtutem arbitraris. Quod vitium potissimū est eorum, qui adhuc in litera sunt infantes, neque ad spiritus maturitatem adoleuerunt. Sed audi quid apud Mattheum nos doceat Christus, Orantes autē, inquiens, nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt, purant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis, Scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequā petatis eum. Et Paulus decem milia verba

A v

MILITIAE CHRISTIANAE

borum in spiritu, hoc est ore tenus pronuntianda, contentios
 præ quinque in sensu proferendis. Moyses nullam edebat vo-
 cem, & tamē audiebat, quid clamas ad me? Non strepitus
 ille labiorū, sed ardens animi votū, tanquā intentissima quæ-
 rē piam vox ferit aures diuinas. Tum igitur hoc tibi familia-
 re facias, simul atque ingruerit hostis, ubi te relicta vitia sol-
 licitant, ut statim mentē cum certa fiducia ad cœlum erigas,
 unde veniet auxiliū tibi, sed eodem tollantur & manus. Tus-
 tissimū est pietatis officiis occupari, ut opera tua non ad ter-
 rena studia, sed ad Christū referantur. Sed ne scientiæ sub-
 sidia contēnas, illud considera. Antea satis erat Israel hos-
 tem effugere, at nō prius sibi fidit, ut Amalechiten prouoc-
 cet, ut cominus experietur, quā esset māna cœlesti, & aqua de
 petra scatente refectus. His epulis cōfirmatus, egregius ille
 bellator Dauid, vniuersam hostium cohortem contēnit. Pa-
 rassī inquit in conspectu meo mensam, aduersus omnes,
 qui tribulāt nos. Crede mihi frater animo meo charissime,
 nulla tam vehemens hostiū impressio, id est nulla tam va-
 sēda tentatio, quā ardens sacrarum literarū studium non fa-
 cile retundat, nulla tam tristis aduersitas, quam non reddat
 tolerabilem. Atqui ne videar audaculus interpret, (quanquā
 possem me magnis authoribus tueri) quid aptius arcanæ le-
 gis scientiā adumbrare queat, quā māna? principio enim quod
 non e terra prouenit, sed cœlitus depluit, discrimen vides,
 inter humanas, & diuinas literas. omnis enim scriptura san-
 cta diuinitus est inspirata, atque a deo authore pfecta. Quod
 minutū, sermonis est humilitas, sub verbis pene sordidis,
 ingentia mysteria claudētis. Quod candidum. Nulla mor-
 talium doctrina est, quæ non sit aliquo nigrore erroris vit-
 tiata. Sola Christi doctrina tota niuea, tota candida, tota syn-
 cera est. Quod rigidulū est, atque subasperū, mysterium litera
 obtectum exprimit. Superficiem & quasi siliquā si quis at-
 trectet, quid durius, atque insuauius? non nisi tunicā Manna
 gustauerant, qui dicebant. Durus est hic sermo, & quis pos-

test eum audire? Erue sensum spiritalē, iam nihil suauius,
 » nihil succulentius. Deniq; manna Hebræis sonat, quid est
 » hoc? quod & ipsum pulchre quadrat in diuinā scripturam,
 » quæ nihil habet ociosum, sed ne apicem quidē, non dignū
 » vestigatione, non dignū admiratione, non dignū hac voce,
 » quid est hoc? Aquarū vero nomine, scientiā diuinę legis si-
 » gnificare, familiare est spiritui sancto. legis aquas refectio-
 » nis, super quas se gloriā educatū Dauid. legis aquas, quas
 » sapientia deriuat in capita viarum oīm, legis flumen illud
 » mysticū, in quod ingressus Ezechiel vado transire non po-
 » terat. legis puteos quos foderat Abraam, quos terra opples-
 » tos a philistæis denovo restituit Isaac. Legis fontes duode-
 » cim, ad quos peragratīs quadraginta mātionib⁹, iam fathi-
 » scentes inspirāt israelitæ. legis & in euangelio puteum. su-
 » pra quē itinere fessus assedit Iesus. Legis aquas syloe ad q̄s
 » idem mittit cecum, vt visum recipiat. Legis aquā in peluim
 » missam, abluēdis apostolorū pedibus. Et ne singula recen-
 » seam, hoc significatu, frequens mentio est in arcanis literis,
 » puteorū, fontium, fluminū, qua nobis nihil aliud, q̄ mystic-
 » æ scripturæ diligens vestigatio cōmendatur. Quid enim
 » aqua in terræ venis abdita, nisi mysteriū obductum litera?
 » Quid eadem ad scatebram elicitā? nisi mysteriū erutum,
 » atq; explanatum? Quod ubi ad auditorum ædificatiōem,
 » longe lateq; propagatur, quid iam prohibet flumen appel-
 » lare? Ergo si te totum studio scripturarum dedicabis, si in
 » lege domini meditaberis die ac nocte, non timebis a timorē
 » nocturno, siue diurno, sed ad omnem hostium insultum
 » munitus, atq; exercitatus eris. Neq; equidem vsquequaq;
 » improbauerim ad hanc militiam, velut tyrocinio quodam
 » præludere in literis poetarum, & philosophorum gentiliū
 » um, modo modice ac per ætatem, quis eas attingat, & quas
 » si in transcurso arripiat, non autem immoretur, & veluti ad
 » scopulos sirenæos consenescat. Nā ad hæc quodq; studia vo-
 » cat diuus Basilius adolecētulos, q̄s ad Christianos mores

MILITIAE CHRISTIANAE

„ instituit, & ad musas reuocat. Licentissimum nostrum Augustinus. Neque poenitet adamatae captivae Hieronymus. Laus datur Cyprianus, quod Aegyptiis spoliis templum domini locupletarit, verum nolim te cum gentilibus literis, gentiliis, & mores haurire. Alio qui permixta reperies, & illic ad recte viuendum conducibilis, neque aspernandus, quod etiam Ethnicus author bene monet. quandoquidem nec Moyses Iethro soceri consilius est aspernatus. Ringunt illae literae, vegetantque puerile ingenium, atque ad diuinarum scripturarum cognitionem mire preparant. ad quas ilico pedibus, manibusque illotis irrumperere, pene sacrilegii genus est. Hieronymus eorum impudentiam taxat, qui modo a secularibus studiis profecti, audet diuinas tractare scripturas, at quanto facilius impudentius, qui ne gustatis quidem illis, istuc ipsum audet. Sed ut diuina scriptura, non multum habet fructus, si in litera persistas haereasque, ita non parum utilis est Homerica Vergilianaque poesis, si memineris eam totam esse allegoricam. Id quod nemo negabit, qui modo veterum eruditionem, vel summis labiis degustarit. Ob
 „ scenos autem poetas, suaserim omnino non attingere, aut certe
 „ te non introspicere penitus, nisi forte noueris descripta magis horrere vitia, & contentione turpius, vehementius amare honesta. E philosophis autem Platonicos te sequi malim, propterea, quod cum plerisque sententiis, tum ipso dicendi charactere quod proxime ad prophetica, euangelicamque figuram accedunt. Breuiter omnem Ethnicam literaturam delibare profuerit, si quidem id fiat, ut dixi, et annis idoneis, & modice, tum caurim & cum delectu, Deinde cursim, & peregrinantis, non habitantis more, postremo, quod est praecepuum, si omnia ad Christum referantur. Sic enim mundis omnia munda sunt, cum immundis contra nihil sit mundum. Neque vitio tibi vertetur, si Salomonis exemplo sexaginta reginas, octoginta concubinas, et innumerabiles secularis sapientiae puellas domi alas, modo diuina sapientia, praeter ceteras sit
 „ vnica tua, formosa tua, columba tua. Et Israelites amat alieni-

genam barbarāq; forma captus, sed capillis deraſis vnguibus præfectis, ex allophyla facit iſrahelítidem: Et Ozeeniciariā ducit, verū ex ea liberos tollit, non ſibi, ſed domino Sabaoth, ſanctūq; prophetæ ſuprū, dominicā auget familiam. Hebrei poſteaq; Aegyptū reliquerant, aliquā diu conſperſo viuebant, ſed hic cibus tēporariuſ erat, neq; ad tantā profectionem poterat ſuppeterē. Ergo eo mox faſtidito, ad māna, quantū poteſt properandū, cœleſtis ſapiētiae, quæ te affatim alet aniabitoq; donec propoſiti victor peruenias ad
 „ palmas illas, præmiū, nūcūq; deſituri. Sed interim etiā, atq;
 „ etiā memineris, nō oportere niſi lotis manibus, hoc eſt ſumma animi puritate tractari diuinas literas: ne tibi antidotus
 tuo vitio vertat in venenū: & manna tibi putreſcat, niſi in viſcera affectus traieceris. eueniat autē quod illi Oze, qui non veritus eſt arcæ nutātī prophanas admoliri manus, & improbū officiū, ſubita morte luſt. Primū eſt, vt de eis literis digna ſentias. Oracula mera (vt ſunt) deſſe puta, de diuinæ mētis adyto profecta. Afflari te numine, affici, rapi, trāſe
 „ figurari ineffabili modo ſenties, ſi religioſe, ſi cū veneratio-
 „ ne, ſi humiliter adieris. Videbis ſponſi beati delicias, videbis opes ditiffimi Solomonis, videbis abditos theſauros æternæ ſapiētiae, ſed caue improbe irrūpas in conclaue, humile eſt hoſtiū, vide ne capite impigas ac reſilias. Sic porro
 „ exiſtima, nihil tam verū eſſe, eorū quæ vides oculis, quæ manibus contrectas, q̄ quæ ſibi legis. Vt cœlū, vt terra intereāt,
 „ certe de verbis diuinis, ne vnū quidē lota aut apiculus intēriturus eſt, quin omnia fiant, Vt mentiātur, vt errent hoīes, veritas dei, neq; fallit, neq; fallitur. Ex interpretibus diuinę ſcripturæ eos potiffimū delige, qui a litera q̄ maxime recedunt. Cuiuſmodi ſunt imprimis poſt Paulū Origenes, Am-
 „ broſius, Hieronymus, Auguſtinus. Video enim neotericos
 „ theologos literæ nimīū libenter inhærere, & captioſis quibuldam argutiis, magis, q̄ eruendis myſteriis, operā dare,
 „ quaſi vero nō vere dixerit Paulus, legem noſtrā ſpiritualem.

esse. Audiui ego nonnullos, qui sibi usque adeo humanis illis
 commentatificulis placebant, ut veterum interpretamenta, pe-
 ne pro somniis continerent, tantumque illis fiduciae Scotus fa-
 ciebat, ut ne lectis quidem unquam sacris literis, se tamen abso-
 lutos theologos putarent. Qui etiam si argutissima dicant, an
 spiritus sancto digna dixerint, aliorum esto iudicium. Tu si ma-
 uis spiritu esse vegetior, quam ad contentione instructior, si sa-
 ginam animae quæris, magis quam ingenij pruritum, veteres pos-
 tissimum euolue, quorum & pietas spectatior, & eruditio vbes-
 rior, antiquiorque, & oratio neque ieiuna, neque sordida, & in-
 terpretatio sacris mysteriis accommodatior. Neque vero hoc
 dixerim, quod neotericos contemnam, sed quod utiliora præ-
 feram, tuoque proposito conducibilia. Habet autem spiritus
 ille diuinus suam quandam linguam, suasque figuras, quæ tibi
 sunt in primis diligenti obseruatione cognoscendæ. Balbutit
 nobis diuina sapiëntia, & veluti mater quæpiam officiosa, ad
 nostram infantiam voces accommodat. Lac porrigit infantulis in
 Christo, holus infirmis, tu vero festina adolescere, & ad so-
 lidum propera cibum. Demittit illa sese ad tuam humilitatem, at
 tu contra ad illius sublimitatem assurge. Monstri simile est,
 semper infantem esse, nimis ignauum, non desinere esse infirmum.
 Magis sapiet, magis pascet, vnius versiculi meditatio, si rus-
 pta siliqua medullam erueris, quam vniuersum psalterium ad liter-
 ram tantum decantatum. Quod quidem ego hoc diligentius ad-
 moneo, quod re ipsa cognitum habeam, errorem hunc non vul-
 gi modo animos passim occupasse, sed & eorum qui vestimenta
 & nomine perfectam religionem profitentur, ut putent sum-
 mam pietatem hac vna in re sitam, si quam plurimum psalmodum vix
 etiam ad literam intellectorum, quotidie percenseant, neque aliud
 in causa esse iudico, monasticam pietatem sic ubique frigere, lana-
 guere, euanescere, quam quod in litera consenescent, neque ad spiri-
 ritalem scripturarum cognitionem elaborant. Neque audiunt Chris-
 tum in euangelio clamantem, Caro non prodest quicquam, spiri-
 tus est, qui viuificat, non Paulum magistro astruentem, litera

occidit, spiritus est qui viuificat. Et scimus quoniam lex spiritalis est, non carnalis. Et spiritalibus spiritalia comparanda. Olim in monte, nunc in spiritu vult adorari pater spirituum. Quanquam haud aspernor eorum imbecillitatem, qui mentis inopia quod vnus possunt faciant, mysticos psalmos simplici puraque fide pronuntiantes. Imo quemadmodum in precaminibus magicis voces quaedam ne ab istis quidem qui eas pronuntiant intellectae, efficaces tamen esse credunt, ita diuina verba quamquam parum cognita, tamen prodesse credendum est, istis, a quibus synchra fide, puroque affectu vel dicunt, vel audiunt. Angelosque qui adsunt, atque intelligunt, ad opem ferendam inuitari. Neque vero Paulus continet eos, qui spiritu psallunt, vel qui lingua loquuntur, sed ad sectanda charismata meliora hortatur. Ad quae si cui non contingit eniti, vitio non animi, sed naturae, certe non obstrepat istis, qui potiora conantur. Et iuxta Pauli vocem, qui maleducat, non manducantem non spernat, et qui non maleducat, manducantem non iudicet. Te vero qui ingenio tam foelici praeditus es, omnino nolim in sterili litera lentum esse, sed ad reconditiora mysteria festinare, & improbum conatum industrie, crebris precibus adiuuare, donec aperiat tibi librum septem signaculis obsignatum, is qui habet clauem David, qui claudit, et nemo aperit, arcana patris, quae nemo nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Sed quoniam nostra delabitur oratio: Propositum erat, ut tibi vitae non studij formam praescriberemus. Verum huc defleximus, dum tibi conamur officinam idoneam commonstrare, unde debeas, nouae militiae tuae noua arma petere. Ergo ut ad institutum reuertamur, si ex libris gentilium optima quaecumque decerpseris, atque apiculae exemplo per omnes veterum hortulos circumuolitans, praeteritis venenis, succum modo salutarē, ac generosum exfluxeris, animum tuum, ad communem quidem vitam, quam Ethicam vocant, reddideris non Paulo armatiore. Sunt enim profecto & illorum Paladii sua quaedam arma, neuique continenda, Christi autem

MILITIAE CHRISTIANAE

22 esse puta, quicquid vsq̃ veri offenderis. Verū diuina illa &
 22 (vt poetæ loquūtur.) Vulcania panoplia, nullo telo violas
 bilis, non nisi ex arcanarū literarū armamētario depromit̃,
 In quo Dauid noster imperator, vniuersum belli apparatū,
 suis militibus reposuit, quibus cominus, eminusq; pugnēt
 22 cum preputiatis Philisteis. His armis neq; Achilles Home
 22 ricus tectus erat, etsi fingit̃, neq; Aeneas Vergilianus, quos
 22 rum alter ira, alter amore, tā turpiter vincebat. Neq; absurd
 de dictū, quod ea non in humanis officinis excudūtur, sed
 in ea quæ Vulcano est cum Minerua cōmunis. Nam Mīs
 22 neruā artibus atq; ingeniis, Vulcanū igni præficiūt, deorū
 22 figulī poetæ. Id quod ego tū demū vere fieri existimo, cum
 videlicet honestis artibus excultū ingeniū, sic diuini amor
 ris ignis cōmunit, vt etiā si fractus illabatur orbis, impauis
 dum feriant ruīnæ. Sed ante superbi Saulis arma reiciās
 22 oportet, quæ magis oneri sunt q̃ vsui, & cum Goliad con
 gressurū Dauid, grauāt non iuuāt. Deinde de ripa torrentis
 mysticæ scripturæ, qnq; colligas lapillulos (quæ forte quins
 q; sunt verba Pauli, quæ loquit̃ in sensu) postremo fundibu
 la dextrā armes. His demū armis prosternit̃ vnicus ille nos
 ter hostis superbīæ pater Sathanas, Quē & caput nostrum
 Christus Iesus, quomodo tandē deuicit: Nōne cum tentatī
 diuinæ scripturæ verbis respondet, quasi petitis de torrēte
 22 lapillis frontē inimici percussit: Vis aut̃ audire Christianæ
 22 Palladis arma: Et accipiet (inquit) armaturā zelus illius, et
 22 armabit creaturā ad vltionē inimicorū, Induet pro thorace
 Iusticiā, et accipiet pro galea iudiciū certum, Sumet scutum
 inexpugnabile æquitatē, acuet aut̃ diram irā in lanceā. Les
 gis & apud Esaiam, Indutus est iusticia vt lorica, & galea
 salutis in capite eius. Indur° est vestimētis vltionis, & oper
 tus est, quasi pallio zeli. Iam si libet Pauli non instrenui du
 cis adtre promptariū, nimirū inuenies & illic arma nostræ
 militiæ, nō carnalia, sed potētia deo, ad destructionē munis
 tionū, cogitationes destruētes, & oēm altitudinē extollentē

se aduersus sciētiam dei, Inuenies armaturā dei, qua possis resistere in die malo, inuenies arma Iusticie a dextris, et a sinistris, inuenies laterū munimentū veritatem, & lorica Iusticie, scutū fidei, in quo possis vnīuersa maligni tela ignea extinguere, Inuenies & galeam salutis, & gladiū spiritus, quod est verbū dei. Quibus omnibus si quis erit diligēter testus, atq; munitus, is deniq; poterit anīosam illā Pauli vocē intrepidus emittere. Quis ergo nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculū, an persecutio, an gladius? vide quantos hostes, q̄ omnibus formidatos, ip̄e pro nihilo ducat. Sed audī q̄dam etiā fortius. Nam sequitur. Sed in his oībus supamus, propter eum qui dilexit nos. Certus sum em̄, quia neq; mors, neq; vita, neq; angelī, neq; principatus, neq; virtutes, neq; instātia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura aliā, poterit nos separare a charitate dei, quę est in Christo Iesu. O foelicē fiduciam, quā pręstāt Paulo, id est pusillo hominī, arma lucis, qui se etiā proiecta mentū huius mūdi appellat. Talis igit̄ armaturę vim, sacrę literę tibi suppedītabūt, si toto pectore in eis versaberis, ita vt nostris monitis nihil sit opus futurum. Sed quoniā tu ita vis, ne tibi non morigeri fuisse videamur, enchiridion, hoc est pugiunculū modo quendā excudimus, quem nuncq; de manu deponas, ne in cōuiuio quidē aut in cubiculo, vt etiā si quādo cogeris in huius mūdi negotiis peregrinari, iustaq; istā armaturā grauaberis circūferre, non cōmittas tamen vt villo momēto insidiator ille opprimat te pr̄sus exarmatū saltēq; non pigeat hunc gladiolū tecū habere, qui neq; onerosus erit gestatu, neq; inutilis ad tutelā. Est em̄ perpusillus quo tñ si adhibita fidei p̄armula, scite vteris, facile sustinebis tumultuariū hostis assultū, ne quod lethale vulnus accipias. Sed iam tēpus est, vt vtendī rationē quandā experiamur tradere, quā si tu diligēter ad exercitationē accōmodabis, fore cōfido, vt te victorē impator noster Christi⁹ ex hoc

MILITIAE CHRISTIANAE

praesidio in suā ciuitatem Hierusalē transferat ouantē, vbi nullus oīno belli tumultus, sed pax īmortalis, ac pfecta tranquillitas, cū interim oīs spes salutis in ferro sita sit.

CAPVT esse sapientiae, vt temetipm noris, deq; duplici sapientia falsa & vera.

» Pax igitur summū illud est bonū, ad quam omīa sua stus
 » dia, mūdi quoq; amatores referunt, sed falsam, vt dictū est.
 » Eandē et philosophi suorū dogmatū sectatoribus, falso pol
 » licebantur. Christus em̄ vnus eam donat, quā mundus non
 » potest dare. Ad hanc perueniendī vna ratio est, si cum no
 » bis ipsis bellū geramus, si cū vitis nostris acriter depugne
 » mus. Cum his em̄ hostibus implacabili odio dissidet deus,
 » pax nostra, cum natura sit virtus ipsa, virtutūq; omniū pa
 » rens & author. Atq; ex omniū vitiorū genere contracta col
 » luvies, a Stoicis fortissimis assertoribus virtutis, Stulticia
 » vocat, in nostris literis malitia dicit. Idem vt omībus suis
 » numeris absoluta probitas, vtriusq; sapientia nominat. Ma
 » litiā aut, nonne iuxta sapientis oraculū, vincit sapiētia? Ma
 » litiā pater atq; princeps est rector ille tenebrarū Belial, cu
 » ius ductū quisquis sequit, in nocte ambulans, ad noctem
 » properat aeternā. Contra sapientiae author, atq; ipsa adeo sa
 » pientia Christus Iesus, qui verū est lumen, stultitiā mūda
 » nae noctē solus discutiens, splendor paternę glorię, qui no
 » bis in se renatis, vti factus est redēptio atq; iustificatio, teste
 » Paulo, ita factus est & sapientia. Nos inquit praedicamus
 » Christū crucifixum, Iudeis quidem scandalū, gentibus aut
 » stulticiā, ipsis aut vocatis Iudaeis, atq; Græcis, Christū dei
 » virtutē, ac dei sapientiā. Per quā ipsius exemplo, nos quoq;
 » de hoste malitiā, triumphū referre queamus, si modo in eo
 » sapuerimus, in quo & vincemus. Hanc tu cōtempta saeculi
 » sapientia amplectere, quæ mendacissimo titulo sese vendit
 » at stultis, cum iuxta Paulum nulla verior sit stulticia apud
 » deum, q̄ terrena sapientia, dediscenda ei, qui vere cupiat sa
 » pere. Si quis videatur (inquiens) inter vos sapiens esse in hoc

sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi
 stulticia est apud deum. Et paulo superius, Scriptum est enim,
 perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium repro-
 babo. Vbi sapiens? ubi scriba? ubi inquisitor huius sæculi?
 Nonne stultam fecit deus sapientiam huius mundi? Nec dubi-
 o quin iam nunc odiose tibi obstrepant, stulti isti sapientes,
 & cæci cæcorum duces, delirare te, desipere, insanire, clami-
 antes, quod ad Christum pares desciscere. Hi sunt nomine dum-
 taxat Christiani, ceterum doctrinæ Christi, tum irrisores, tum
 oppugnatores. Vide ne quid istorum blateramenta te permor-
 teant, quorum miseranda cæcitas, deploranda potius, quam imi-
 tanda. Quod est enim istud preposterum sapientiæ genus, in
 rebus nugatoriis nihilque, imo ad turpitudinem tantum esse cas-
 sum & callidum, in iis vero, quæ sola ad salutem nostram perti-
 nent, non ita multo plus pecude sapere? Paulus vult nos esse
 sapientes, sed in bono, simplices autem in malo. Sapiunt isti,
 ut inique agant, bene autem facere nesciunt. Et cum faciendus
 ille poeta Græcus, ad nihil utilem hominem censeat, qui ne-
 que ipse per se sapiat, neque bene monenti obtemperet, quæ tan-
 tem in classe ponent isti, qui cum turpissime desipiant, ta-
 men non desinunt obturbare, ridere, detertere eos qui iam
 desipuerunt? Verum irrisor nonne irridebitur? Qui habet
 irrisum in cælis, vicissim irridebit eos, & dominus subfannabit
 eos. Legis in libro sapientiæ. Videbunt enim, & continent
 eum, illos autem deus irridebit. Ab improbis rideri, pene lau-
 dari est, certe gloriosum, capitis nostri, & apostolorum æmu-
 os fieri. At horrendum profecto, a deo irrideri. Ego quoque in
 quit sapientia, in interitu vestro ridebo, & subfannabo, cum
 vobis id quod timebatis, aduenerit, videlicet, cum sero iam ex-
 perfecti dicent. Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum,
 & in similitudinem improperij. Nos insensati vitam illorum æsti-
 mabamus insaniam, & finem sine honore. Animalis ista, & ut
 Iacobus ait, diabolica est sapientia, ac deo inimica, cuius finis
 interitus, quippe quam semper affectat pedissequa pestilens

MILITIAE CHRISTIANAE

praesidio in suā ciuitatem Hierusalē transferat ouantē, vbi nullus oīno belli tumultus, sed pax īmortalis, ac pfecta tranquillitas, cū interim oīs spes salutis in ferro sita sit.

CAPVT esse sapientiae, vt temetipm noris,
deq; duplici sapientia falsa & vera.

- » Pax igitur summū illud est bonū, ad quam oīa sua studia,
» mūdi quoq; amatores referunt, sed falsam, vt dictū est.
» Eandē et philosophi suorū dogmatū sectatoribus, falso pollicebantur, Christus em̄ vnus eam donat, quā mundus non potest dare. Ad hanc perueniendi vna ratio est, si cum nobis ipsis bellū geramus, si cū vitiis nostris acriter depugnemus. Cum his em̄ hostibus implacabili odio dissidet deus, pax nostra, cum natura sit virtus ipsa, virtutūq; omnīū parens & author. Atq; ex omnīū vitiōrū genere contracta coluires, a Stoicis fortissimis assertoribus virtutis, Stulticia vocat, in nostris literis malitia dicit. Idem vt omnibus suis numeris absoluta probitas, vtriusq; sapientia nominat. Malitia aut, nonne iuxta sapientis oraculū, vincit sapientia? Malitiae pater atq; princeps est rector ille tenebrarū Belial, cuius ductū quisquis sequit, in nocte ambulans, ad noctem properat aeternā. Contra sapientiae author, atq; ipsa adeo sapientia Christus Iesus, qui verū est lumen, stultitiae mūdanæ noctē solus discutiens, splendor paternae gloriæ, qui nobis in se renatis, vt factus est redēptio atq; iustificatio, teste Paulo, ita factus est & sapientia. Nos inquit praedicamus Christū crucifixum, Iudeis quidem scandalū, gentibus aut stulticiā, ipsis aut vocatis Iudaeis, atq; Graecis, Christū dei virtutē, ac dei sapientiā. Per quā ipsius exemplo, nos quoq; de hoste malitia, triumphū referre queamus, si modo in eo sapuerimus, in quo & vincemus. Hanc tu cōtempta saeculi sapientia amplectere, quæ mendacissimo titulo sese venditat stultis, cum iuxta Paulum nulla verior sit stulticia apud
» deum, q̄ terrena sapientia, dediscenda ei, qui vere cupiat sapere. Si quis videtur (inquiens) inter vos sapiens esse in hoc

sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi
 stulticia est apud deum. Et paulo superius. Scriptum est enim,
 perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium repro-
 babo. Vbi sapiens? ubi scriba? ubi inquisitor huius sæculi?
 Nonne stultum fecit deus sapientiam huius mundi? Nec dubi-
 to quin iam nunc odiose tibi obstrepant, stulti isti sapientes,
 & cæci cæcorum duces, delirare te, desipere, insanire, clami-
 nantes, quod ad Christum pares desciscere. Hi sunt nomine duntaxat
 Christiani, ceterum doctrinæ Christi, tum irrisores, tum
 oppugnatores. Vide ne quid istorum blateramenta te permos-
 ueant, quorum miseranda cæcitas, deploranda potius, quam imi-
 tanda. Quod est enim istud preposterum sapientiæ genus, in
 rebus nugatoriis nihilque, imo ad turpitudinem tantum esse cas-
 sum & callidum, in iis vero, quæ sola ad salutem nostram perti-
 nent, non ita multo plus pecude sapere? Paulus vult nos esse
 sapientes, sed in bono, simplices autem in malo. Sapiunt isti,
 ut inique agant, bene autem facere nesciunt. Et cum faciendus
 ille poeta Græcus, ad nihil utilem hominem censeat, qui ne-
 g ipse per se sapiat, neque bene monenti obtemperet, quanta-
 lem in classe ponent isti, qui cum turpissime desipiant, ta-
 men non desinunt obturbare, ridere, deterrere eos qui iam
 desipuerunt? Verum irrisor nonne irridebitur? Qui habet
 at in coelis, vicissim irridebit eos, & dominus subfannabit
 eos. Legis in libro sapientiæ. Videbunt enim, & continebunt
 eum, illos autem deus irridebit. Ab improbis rideri, pene lau-
 dari est, certe gloriosum, capitis nostri, & apostolorum æmu-
 os fieri. At horrendum profecto, a deo irrideri. Ego quoque in-
 quit sapientia, in interitu vestro ridebo, & subfannabo, cum
 vobis id quod timebatis, aduenerit, videlicet, cum sero iam ex-
 correcti dicent. Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum,
 & in similitudinem improprij. Nos insensati vitam illorum æsti-
 mabamus insaniam, & sine fine honore. Animalis ista, & ut
 Iacobus ait, diabolica est sapientia, ac deo inimica, cuius finis
 interitus, quippe quam semper affectat pedissequa pestilens.

MILITIAE CHRISTIANAE

>> **arrogāda**, arrogantia animi cecitas, cecitate affectu tyrann
 >> **nis**, affectu tyrannidē, vniuersa vitiorū seges, & licētia qd
 >> **uis peccandi**. Licentiā istam sequit̃ consuetudo, cōsuetudinē
 >> **nem infelicitissimus animi stupor**, quo fit, vt & mali sensu
 >> **careant**. Stupētes mors occupat corporis, quā mors excipit
 >> **secūda**. Vides vt summi mali mater est, mūdi sapientia. De
 >> **Christi vero sapientia**, quā mundus stulticiā putat, ita legis
 Venerūt autē mihi pariter om̃ia bona cū illa, & innumeras
 bilis honestas per manus illius. & lätatus sum in om̃ibus,
 quoniā antecedeat me ista sapiētia, & ignorabā, quoniā
 bonorū omniū mater est. Hæc em̃ modestiā, & mansuetudi
 >> **nem comitē ducit**. Mānsuetudo nos diuini spiritus reddit ca
 >> **paces**. Super humilē enim & mansuetū, gaudet requiescere
 >> **qui simul atq; septeno illo chrismate mētem nostrā imbuet**
 >> **rit**, tū demū pullulascit foelix illa seges virtutū omniū, cum
 >> **fructibus illis beatīs**, quorū præcipuus, gaudiū internum,
 >> **gaudiū arcanum**, gaudiū solis iis cognitū, quibus contigit
 >> **quod deniq; cū mundi gaudiis nec euanescit, nec aufertur**,
 >> **sed cumulat in gaudiū æternū**. Eam mi frater, & iuxta Ias
 iuxta sapientē quendā, e diuinæ scripturæ venis, veluti the
 sauros effodere. Caput aut̃ huius sapientia, esse puta, vt tes
 >> **metipm noris**, qd verbī, e cœlo profectū credidit antiquitas
 >> **& magnis authoribus vsq; adeo placuit**; vt in eo oēm sapie
 >> **entie vim**, summam contineri iudicauerint. Sed leue ponē
 >> **us huius dogmatis**, apud nos sit, nisi congruit cum literis
 >> **nostris**. Minatur sponsæ suæ mysticus ille amator in Cantis
 >> **cis**, ac foras abire iubet, nisi semet cognorit. Si ignoras te o
 >> **pulchra inter mulieres**, egredere, & abi post vestigia gregis
 >> **tuorū**. Proinde ne quiuis sibi temere rem tantam arroget, vt
 >> **ipsi sibi satis sit cognitus**. Corpus suū haud scio, an quisq;
 >> **ad plenū norit**, & mētis habitū cognoscet quilibet? Paulus,
 >> **cui contigerat**, vel terrę cœli mysteria discere, semetipm tæ
 >> **men nō audet iudicare**, ausurus utiq; si sibi sat esset notus.

Si homo tam spiritalis, qui omnia diiudicat, iudicandus a nemine, sibi adhuc parū perspicuus erat, nos carnales qđ con-
fidimus? Porro miles nimis inutilis videatur, cui neq; suæ
copiæ, neq; hostiū cohortes satis habeantur cognitæ. At ho-
mini nō cum hoīe, verū secū ipsi bellū est, atq; adeo ex ipsis
visceribus hostilis acies nobis vltro suppullulat, quēadmo-
dū de terrigenis fratribus poetæ fabulant. Vsq; adeo autē te-
nui discrimine, ab hoste distat amicus, vt ingēs periculū sit,
ne parū cauti, vel inimicū pro amico tueamur, vel amicū p
hoste ledam⁹. Hæret etiā in angelo lucis, dux ille egregius,
Noster es inquires, an aduersariorū? Ergo quoniā tecū ipse
bellū suscepisti, & in hoc prima victoriæ spes sita est, si tute
tibi sis, q̄maxie cognitus, simulachrū quoddā tui tibi, velut
in tabula, pponā. vt qđ intus, qđ in cute sis, plane pnoscas.

DE HOMINE exteriore, & interiore.

Est igitur homo pdigiosum quoddā animal, ex duabus,
ribusue partibus multo diuersissimis compactū, ex anima
veluti numine quodā, & corpore tanq̄ muta pecude. Si qui-
dem corpore vsq; adeo reliquo brutorū generi non præsta-
mus, vt omnibus eius dotibus inueniamur inferiores. Secun-
lum animā vero, adeo diuinitatis sumus capaces, vt ipsas
tiā angelicas mētes liceat pteruolare, & vnū cum deo fieri,
si tibi corpus additū non fuisset, numē eras, si mēs ista non
uisset indita, pecus eras. Has duas naturas tam inter se di-
uersas, summus ille opifex, foelici concordia colligarat, at
erpens, pacis inimicus, in foelici rursus discordia dissecuit,
vt iam neq; dirimi queāt, sine maxio cruciatu, neq; coniun-
tim viuere, sine assiduo bello. planeq; (qđ dici solet) vtrūq;
in altero auribus lupū tenet, possitq; mutuo cōpetere, versa-
tilis ille lepidissimus, nec tecū possum viuere, nec sine te.
Adeo perplexa seditōe inter sese tumultuātur, veluti diuersa,
quæ vnū sunt. Corpus em̄ vt est ipsum visibile, rebus vis-
ibilibus delectat, vt est mortale, temporalia sequitur, vt est
græue, deorsum sidit. Cōtra anima generis ætherei memor,

MILITIAE CHRISTIANAE

summa vi sursum nititur, & cum terrestri mole luctat, con-
 temnit ea quæ vident, scit enim esse caduca, querit quæ ves-
 re, quæ semper sunt. Immortalis amat immortalia, cœlestis
 22 cœlestia, similis similibus capit, nisi penitus fuerit corporis
 22 immersa sordibus, atq; a nativa generositate eius contagio
 22 degenerarit. Neq; vero hanc discordiam, vel fabulosus ille
 22 Prometheus iniecit, admixta menti nræ, de quoq; aniane
 particula, neq; primitiua cōditio indidit, sed peccatū quod
 bene conditū erat, male deprauauit, inter bene concordēs,
 dissensionis virus serens. Antea em̄ et mens corpori sine ne-
 gotio impabat, & corpus an̄o lubens volēsq; parebat, nūc
 cōtra perturbato rerū ordine, affectus corporis, rōni præire
 certant, cogiturq; illa in corporis sn̄iam, pedibus discedere.
 22 Quare nō absurde pectus hoīs, cum seditiosa quapiā repu-
 22 cōponas licebit, quā quoniā ex variis hoīm generibus con-
 22 stat, propter dissensionē studiorū, oportet crebris motibus,
 22 & factionibus collidi, nī penes vnū sit imperij summa, isq;
 22 sit eiusmodi, vt nihil imperet, nisi rei. p. salutaria. Quare ne-
 cesse est, vt plus in ea valeat, q̄ plus sapit, pareat, qui minus
 Nihil est autē infima plebe vecordius, eoq; ingratibus ob-
 tēperare debet, nullū ipsa gerere magistratū. Qui vero opti-
 mates sunt, aut natu maiores, audiēdi sunt illi quidē in con-
 sultationibus, at ita si statuēdi arbitriū penes vnū maneat
 regem, quē admoneri quidē oportet nōnunq̄, cogi vero aut
 22 præiri non cōuenit. Porro rex ipse nulli paret, nisi legi, lex
 22 m̄det honestatis Idē. Qd̄ si præposteris vicibus vulgus in
 22 domitū, & sex illa ciuitatis tumultuosa, natu maioribus p̄-
 22 ire contēdit, aut si primates, regis imperiū negligūt, coorī-
 22 in rep. nrā periculosa seditio, et nisi diuina dictatura succur-
 22 ritur, ad extremā perniciē res oīs spectat. In hoīe vero, ratio
 22 regis vice fungit. Optimates accipias licet, affectus quos-
 22 dam, corporeos quidē illos, sed tamen non perinde brutos,
 22 quod genus sunt, genuina pietas erga parentes, charitas in
 22 fratres, beneuolētia in amicos, misericordia ī afflictos, Mea

us infamiae, Cupido honestae opinionis, & si qua sunt con-
 iuncta, Eos porro motus animorum, qui a rationis decretis
 maxime dissident, suntque infime ad pecorum humilitatem abie-
 ti, plebis quasi ultimam fecem esse puta, cuiusmodi sunt libi-
 do, luxus, inuidia, hisque consimiles animi morbi, qui ad-
 nū omnes, veluti serui sordidi, & improbi, erga stulis sunt
 percedi, ut si queat, pensum operaque a domino praescripta,
 praestent. Sin minus, nihil certe dāni dent. Quae oīa Plato di-
 uinitus intelligēs, scripsit in Timeo filios deorum, ad sui simi-
 litudinē, duplex animae genus in homine fabricatos fuisse, altere
 diuinū & immortale, alterū quasi mortale, & variis pertur-
 bationibus obnoxium, quarum prima sit voluptas, esca malorum
 (ut ait) proxima dolor, fuga, impedimentumque bonorum, Dein
 le metus atque audacia, consultores amentes. Quibus acces-
 sit & implacabilis iracundia. Praeterea spes blanda, cum ir-
 rationabili sensu, amoreque omnium inuale. Haec enim fere
 ne verba Platonis. Nec ignorauit, in huiusmodi perturbac-
 ionibus coercendis, vitae beatitudinem consistere. Scribit
 enim eodē in opere, eos qui ista superassent, iuste victuros,
 iniuste autem, qui ab his victi fuissent. Et diuinæ quidē animae,
 hoc est rationi, tanquam regi in cerebro, velut in arce ciuitatis nostrae
 edē statuit, corporis videlicet parte editissima, caeloque proxima
 ut minime bruta, quippe quae et osse sit tenui, neque neruis, ne-
 que carne onerata, sed sensibus intus forisque, longe munitissima
 et illis quasi renunciātib, nihil tumultus in rep. coiret,
 id non potius ille praesentisceret. At mortalis animae partes, hoc
 est affectus, ut quaeque rationi vel morigerata est, vel obstrepera,
 ita ab ea semouit. Nam inter ceruicē & diaphragma, partē
 nostrae constituit, fortitudinis atque irae participē, affectum vis-
 elicet, seditiosum quidē illum, & cohibendū, at non per-
 ade brutū. eoque mediocri interuallo, a summis imisque semo-
 it, ne vel nimia vicinitate regis oculū perturbet, vel infimae
 plebis contagio corrupta, simul in eum coniuret. Vim porro
 concupiscibilem, quae esculenta, & poculenta appetit, quaque

MILITIAE CHRISTIANAE

in Venerē impellimur, porro infra pręcordia pcul a regia,
 in iecur & aluū relegauit, vt quasi ferum quoddā, & indos
 mitū animal, illuc ad pręsepe habitaret, propterea quod ea
 violētissimos excitare motus cōsueuit, minimeq; p̄sidis im-
 22 peris, audiens esse. Huius infima pars, q̄ pecuina sit, q̄q; re
 22 bellis, vel illa pudenda corporis portio, in qua potissimū ty
 22 rannidē obrinet, documēto potest esse, quā mēbris ex omīs
 22 bus vna, frustra reclamāte rege, ob scēnis motibus, subinde
 22 rebellionē parat. Vides nimirū vt hac, superne diuinū anīs
 22 mal homo, plane in pecudē desinat. At consultor ille diuis
 22 nus, sublimi in arce præsides memor originis suæ, nihil for
 22 didum, nihil humile cogitat. Sceptro autē insignis eburno,
 22 propterea qd nihil nō rectū imperet, in cuius fastigio aquis
 22 lā insidere scripsit Homerus, qd ad cōlestia subuolās, quæ
 22 humi sunt, aglinis oculis despicit. Postremo aurea redimit
 22 corona, Aurū enim in mysticis lris sapientiā fere significat,
 22 circulus autē perfectā, & oibus numeris absolutā, Hæ sunt
 22 em̄ propriæ regū dotes. Primū, vt q̄ plurimū sapiant, ne qd
 22 peccent per errorē, tum vt quæ recta sunt, ea modo velint,
 22 ne qd contra animi iudiciū, perperā corrupteq; faciāt. Qua
 22 rum altera qui careat, eū non regē, sed latronē existimato.

DE VARIETATE affectuum.

Noster aut rex propter æternā legē, sibi diuinitus inscul-
 ptam, opprimi quidē potest, corrūpi non potest, quā recla-
 met, qn reuocet. Cui si reliqua plebs parebit, nihil ille vnq;
 neq; poenitendū, neq; p̄niciosum cōmittet, sed summa mos-
 deratiōe, summaq; trāquillitate gerenē vniuersa. Ac de affec-
 ctibus quidē Stoici, peripateticiq; nō nihil diuersa sentiūt,
 22 quanq; illud cōuenit inter oēs, ratiōe viuendū non affectu.
 22 Sed illis placet, vbi affectibus, qui a sensibus proxime exci-
 tantur, tanq; pædagogis vsus ad iudiciū, verūq; discrimen
 expetendorū, & fugiendorū perueneris, tū eos prorsus esse
 relinquēdos. Iam em̄ non solū vtilēs non esse ad sapiētiā,
 verū etiā perniciosos. Atq; ob id perfectū illum sapiētem

fuff, omnibus eiusmodi motibus, tanq̃ morbis animi, vaca
 re volunt, vixq; humaniores quidā, primos illos impetus,
 rationē pręuertētes, ſapienti concedūt, quas illi phantaſias
 appellāt. At peripatetici non extirpandos affectus, ſed coer
 cendos docent. Eſſe em̃ nonnullū eorū vſum, propterea qđ
 hos a natura additos opinenē, vti quædā ad virtutē incita
 bula, atq; exhortamenta, ſicuti fortitudinis iram, indiſtriæ
 inuidiā, & item de reliquis. Socrates aut̃ in Phedone Plato
 nis, cū nihil aliud putat eſſe phīam, q̃ mortis meditationē,
 hoc eſt, vt animus q̃tum poteſt, abducāt ſeſe a rebus corpor
 reis, & ſenſibilibus, tranſſerataq; ad ea, quæ ratione, nō ſenſi
 bus percipiant, cum Stoicis nimirū ſentire videt̃. Oportet
 igitur primū omnes animi cognitos habere motus, deinde
 ſcire nullos eſſe tam violētos, quin a ratione, vel compelli,
 vel ad virtutē deflecti queant. Audio em̃ vulgo hanc peſtis
 feram opinionē, vt ſe dicant ad vitia cogi. Alij contra impe
 riti ſui, motus huiusmodi, pro rationis dictamine ſequūtur,
 atq; adeo, qđ ſuaſit ira, aut inuidia, id zelū dei vocant. Atq;
 vt eſt alia reſpu. alia factioſior, ita alius alio ad virtutē pro
 penſior, quæ differentia, nō ex animorū discrimine, ſed vel
 ex influxu cœleſtiū corporū, vel progenitoribus, vel ex edu
 catione, vel ex ipſo corporis habitu proficiſciūt. Non anilis
 eſt illa Socratis fabula, de aurigis & equis, bonis ac malis.
 Videas em̃ nonnullos, ita moderato ingenio natos, ita tra
 ctabiles ac faciles, vt ſine vllō negotio ad virtutē inſtituan
 tur, ac ſine calcaribus vltro p̃currant. Aliis cōtra corpus res
 belle, tanq; equū indomitū, et calcitroſum cōtigiffe, vt mul
 tum ſudans domitor ille, vix tamē aſperrimo freno, vix ſus
 ſte calcaribusq; ſubigat ferocientē. Qualis ſi tibi forte obti
 gīt, ne protinus abiicias animū, imo tanto acrius enitere, ſic
 exiſtimās, non tibi intercluſam ad virtutē viam, ſed vberio
 rem virtutis materiā oblatā eſſe. Quod ſi bonā mentem na
 ctus es, nō hoc ptinus alio melior es, ſed ſœlicior, at ruruſum
 ita ſœlicior, vt obligatior. Quanq̃ quis eſt ingenio vſq; adeo
 C

MILITIAE CHRISTIANAE

foelici, vt non abunde multa sint, in qbus luctari oporteat. Ergo qua maxie turbari sentiet, hac q̄maxie aduigilet rex oportet. Sunt vitia quædā pene gentilitia, quæadmodū gentibus nōnullis perfidiā aiunt esse familiarē, aliis luxū, aliis libidinē. Quædā corporis habitū comitant; sicut sanguines, mulierositas, et voluptatū amor, Cholericiū ira, ferocitas, maledicētia, Phlegmaticū inertia, somnolētia. Melancholicū, inuidia, tristitia, amaritudo. Nōnulla cū ætate, aut res mittunt, aut inualescūt, quæadmodū libido in iuuetā, item profusio, temeritas, in senectā tenacitas, morositas, avaritia.

» Sunt et q̄ sexui videant adnata. vt in viro ferocitas, in muliere vanitas, et vindictæ cupido. Fit interim vt natura veluti paria faciens, morbū animi dote quapiā diuersa cōpenset, Est hic quidē propēssior ad voluptatē, sed neutiq̄ iracūndus, neutiq̄ inuidus. Est alius incorrupta pudicitia, sed elatior, sed iracūndior, sed attētiōr ad rē. Neq̄ desunt, qui prodigiosis quibusdā, ac fatalibus vitiis sollicitent, furto, sacrilegio, homicidio, qbus quidē omni conatu obuiā est eundū. contraq̄ eorū insultū, certi ppositi, murus quidā aheneus obijciēdus. Ediuerso sunt nōnulli affectus, ita vicini virtutibus vt periculū sit ne ambiguo discrimine fallamur. Erūt hī corrigēdī, & ad proximā virtutē cōmode deflectēdī. Est exempli grā quispiā excandescētiōr, iniiciat aīo frenū, & erit alacrior, erit erectus, minimeq̄ lāguīdus. Erit liber ac simplex. Est alius paulo tenacior, adhibeat rationē, & fuerit frugal. Qui blādiōr est, fiet comis & cōmodus. Qui p̄fractus, constans. Qui tristior, seuerus, Qui ineptior, morigerus. atq̄ ad eundē modū de reliqs animi leuioribus morbis. Hoc modo

» cauendū, ne naturæ vitiū, virtutis noīe palliemus, tristitiā

» gravitatē, asperitatē sæueritatē, inuidiā zelum, sordes frugalitatē, assentationē comitatē, scurrilitatē vrbانيتatē appellātes. Hæc igit̄ est vnica ad beatitudinē via, primū, vt tenoris. Deinde, vt ne quid pro affectibus, sed oīa pro iudicio rōnis agas. Sana sit aut̄ & sapiat rō, hoc est tm̄ honesta spes

¶ Et. At difficile est (iques) qđ p̄cipis. Quis negat? Atqui
 verū est illud apud Platonē adagiū, quæ pulchra sunt, eadē
 22 esse difficilia. Nihil fortius, q̄ vt quis seipm vincat, sed nūl
 22 lū maius p̄mīum, q̄ beatitudo. P̄clare illud Hieronymus,
 vt cætera oīa. Nihil Christiano fœlicius, cui p̄mittit̄ regnū
 cœlorū. Nihil laboriosius, qui q̄tidie de vita periclitat̄. Nis
 hil fortius, qui vincit diabolū, Nihil imbecillius, qui a car
 22 ne superat̄. Si tuas perpēderis vires, nihil difficilius, q̄ carnē
 22 subigere spūi, si deū auxiliatorē respexeris, nihil facili⁹. Tu
 modo ingenti aīo, p̄fectæ vitæ p̄positū concipe, conceptū
 vrge. Nihil vnq̄ vehemēter imperauit sibi humanus anīus,
 22 qđ nō effecerit. Magna pars Christianismi est. toto pectore
 22 velle fieri Christianū. Quod aditu videbit̄ inexpugnabile,
 id fiet successu mollius, vsu facile, consuetudine demū etiā
 22 iucūdū. Scitū est illud Hesiodiū, Arduā initio esse virtutis
 22 viam, verū vbi ad cacumē erepseris, tutissimū ocium te ma
 22 net. Nullū anīal tam ferū, qđ non māsuescat hūana cura, &
 22 anīmi domitoris oīm nulla erit domādi ratio: Vt corpe vas
 leas, potes in annos aliq̄t imperare tibi, vt abstemius sis, vt
 a Venere tēperes, quę p̄scripsit homo medicus, & vt oēm
 vitā tranquille transigas, non potes vel mēses pauculos im
 perare affectibus, qđ conditor p̄cipit deus: Vt corpus mor
 bo subducas, oīa facis, vt corpus & animā ab æterna morte
 subtrahas, non illa facis, quæ fecerunt & Ethnicī.

DE HOMINE interiore & exteriorē, Et de duas
 bus partibus hominis, ex literis sacris.

Pudet me p̄fecto Christianorū noīe, quorū maxia pars,
 velut imuta pecora, seruit affectibus suis, adeoq; in hac dis
 micatōe nō sunt exercitati, vt ne norint qđem rōnis atq; p̄
 turbationū discrimē. Hoc tm̄ hoīem esse putāt, qđ vidēt, qđ
 sentiūt. Imo nihil esse putāt, nisi qđ sub sensum cadat, cū nis
 hil sit minus. Quicqđ impēse cupiūt, id rectū existimāt. Pas
 cē appellāt, certā cōploratāq; seruitutē, dū obruta rō, quos
 cūq; vocat affectus, nihil renitēs sequit̄. Hęc pax est illa mīa

C ij

MILITIAE CHRISTIANAE

fera, quā Christus veræ pacis author, qui fecit vtracq; vnū,
 venit dirimere, bellū salutare excitaturus, inter patrē & filiū,
 inter maritū & vxorē, inter ea quæ turpis cōcordia ma-
 le cōciliauit. Iam vero phōrum leuis sit authoritas, nisi eadē
 oīa, tametsi & his non iisdē, sacris in līs præcipiunt. Quod
 „ philosophi rationē, id Paulus modo spm̄, modo interiorem
 „ hoīem, modo legē mētis vocat. Qd̄ illi affectū, hic interim
 „ carnē, interim corpus, iterim exteriorē hoīem, interim legē
 mēbroꝝ appellat. Spiritu inq̄t ambulate, & desyderia car-
 nis nō perficietis. Caro em̄ concupiscit aduersus spm̄, et spi-
 ritus aduersum carnē, vt nō quæcūq; vultis, illa faciat. Et
 alibi. Qd̄ si secūdū carnē vixeritis, moriemini. Si spū facta
 carnis mortificaueritis, viuetis. Noua pfecto rerū cōmuta-
 tio, vt in bello pax querať, in pace bellū, in morte vita, in vi-
 ta mors, in seruitute libertas, in libertate seruit⁹. Scribit em̄
 alibi Paulus. Castigo corpus meū, & in seruitutē redigo. Li-
 bertatē audi. Qd̄ si spiritu ducimini, non estis sub lege. Et,
 non itēꝝ concepimus spm̄ seruitutis ī timore, sed spiritū ad
 optionis filiorū dei. Idē alibi. Video aliā legem in mēbris
 meis repugnantē legi mētis meæ, & captiuantē me in lege
 peccati, quæ est in mēbris meis. Legis apud eundē, de exte-
 riore hoīe, qui corrumpit, et interiore, qui renouat de die in
 „ diē. Plato duas vno in hoīe anīas constituit. Paulus eodē in
 „ hoīe duos hoīes facit, adeo cōglutinos, vt neuter sine alte-
 ro, neq; in gl̄ia, neq; in gehēna, sit futurus. adeo rursus dis-
 iunctos, vt vnus mors, vita sit alterius. Eodē opinor perti-
 nēt, quæ scribit Corinthiis. Factus est prim⁹ homo in aīam
 viuētē, nouissimus Adā, in aīam viuificantē. Sed nō prius
 qd̄ spiritale est, sed qd̄ aīale, deinde qd̄ spūale. Prim⁹ homo
 de terra terrenus, Secūdus hō de cōelo cōlestis. Atq; vt cui⁹
 dētus esset, ista nō solū ad Christū et Adam, sed ad nos oēs
 pertinere subiicit. Qualis terren⁹, tales & terreni, & qualis
 cōlestis, tales & cōlestes. Igit̄ si portauimus imaginē terre-
 ni, portemus & imaginē cōlestis. Hoc autē dico fratres, q̄a

caro & sanguis regnū dei nō possidebūt, neq; corruptio, in
 corruptelā possidebit. Vides liquere, qđ alibi carnē, et exte
 riorē, qui corrūpitur, hoīem dixit, hic terrenū Adam nomī
 nasse. Hoc ipm nimirū est, & corpus illud mortis, quo gra
 tuatus exclamabat Paulus. Infœlīx ego homo, q̄s me libera
 bit de corpe mortis huius. Porro fructū longe diuersissimū
 22 carnis, & spūs aperiēs, alibi scribit. Qui seminat (inquit) in
 22 carne sua, de carne & metet corruptionē, qui autē seminat in
 spū, de spiritu metet vitā æternā. Hoc igit illud est vetus dis
 sidiū geminorū Iacob & Esau, qui & anteq̄ in lucē æderen
 tur, iā intra materni vētris claustra luctabant. At Esau quī
 dem p̄occupauit exortū, sed Iacob p̄ripuit benedictionē.
 Prius em carnale, sed qđ spiritale poti⁹ est. Alter erat rufus
 et pilis obsitus, alter lenis. Alter inquietus, & venator, alter
 domesticus gaudēs ocio. Et ille quidē famelicus, ius vendi
 dit primogenitorū, dum vili voluptatis authoramēto illes
 ctus, a natua libertate excidit, in seruitutē peccatorū. hic qđ
 iure nō debebat, arte gratiæ sibi vendicat. Inter hos fratres
 quanq̄ vterinos, quanq̄ gemellos, nunq̄ perfecta colit cōcor
 dia, Odit em Esau Iacob. Iacob contra, etsi non rīdet odio
 mutuo, fugit tñ, suspectūq; sp̄ habet Esau, neq; sese illi cre
 dit. Tibi quoq; quicqđ suaserit affectus, suspectū sit, p̄pter
 dubiā authoris fidē. Iacob solus vidit dñm, Esau vt sanguis
 narius, gladio viuīt. Postremo dñs a matre consultus rīdit.
 Maior seruiet minori, Pater vero adiecit. Fratri tuo seruiēs.
 Tempusq; veniet, cū excutias & soluas iugū eius, de ceruis
 cibus tuis. Dñs de piīs vaticinat, pater de reprobis. Ille quid
 ab oībus oporteat fieri cōmonstrat, hic qđ pleriq; facturi
 22 sint, p̄dicat. Paulus vult mulierē subditā esse viro suo. Melis
 22 or em est iniquitas viri, q̄ mulier benefaciēs. Eua nostra car
 22 nalis est affectus, cuius oculos callid⁹ ille coluber quotidie
 22 sollicitat. Ea corrupta, pergīt et virū ad cōmunionē mali sol
 licitare. Sed qđ legis de muliere noua, id est ea quē viro suo
 morigera est. Inimicitias ponā inter te (nempe serpentem)

MILITIAE CHRISTIANAE

& mulierem) & semen tuū, & semen illius. Ipsa conteret ca-
 pus tuū, et tu insidiaberis calcaneo illius. Deiectus est colu-
 ber in pectus, impetū eius fregit mors Christi, Tantū calca-
 neo insidiatur clancularius. Cæterū gratia fidei, tanq̃ in vi-
 raginem versa mulier, venenatū caput aniosa conterit, Aus-
 cta est gratia, imminuta carnis tyrānis. Sara imminuta, aus-
 thore deo, creuit Abraam, iamq; illa non maritū, sed domi-
 num vocat. Neq; prius tamen illa partū meretur, q̃ illi desis-
 sissent muliebria. Quid vero tandē peperit domino suo Ab-
 33 rahæ, iam anus, iam effoeta? Nempe Isaac, hoc est gaudiū.
 33 Simulatq; in homine cōsenuerunt affectus, tum demū exo-
 33 ritur foelix illa tranquillitas innocētis animi, & mentis ses-
 33 curitas quasi iuge conuiuium. Et vt pater ipse non indulsit
 vxori, ita in liberis suspectam habet collusionē, Isaac cum
 Hismaele. In ea ætate non vult cōuenire filio ancillæ, cum
 filio liberæ. Dum adhuc feruet adolescentia, procul ab oculis
 ablegetur Hismael, ne sub blandimēti specie, puerū ad-
 huc Isaac, ad suos mores pelliciat. Iam senuerat Abrahā, iam
 anus erat Sara, iam ediderat Isaac, adhuc diffidit, nisi vxor-
 ris consiliū, diuinum oraculū comprobasset. Nō est securus
 de muliere, donec audiat a domino, Omnia quæ dixerit tibi
 33 Sara, audī vocē eius. O foelicem senectā eorū, in quibus sic
 33 præmortuus est ille terrenus homo, vt nullū negociū exhi-
 33 beat spiritui. Qui cōsensus, an per omnia perfectus, homini
 cōtingat in hac vita, haud equidē affirmauerim. Fortasse ne
 expediat quidē. Nam & Paulo datus est stimul⁹ carnis, an-
 gelus Satanæ, qui illū colaphizaret, ac iam tertius, dominū
 33 rogans, vt a se tolleret, hoc tantū audiuit. Paule sufficit tibi
 33 gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Nouū pro-
 fecto remedij genus. Paul⁹ ne superbiret, tentat a superbia.
 vt solidus sit in Christo, in se cogitur esse infirmus. Portas-
 bat enim thesaurū reuelationum cœlestiū, in vase fictili, vt
 sublimitas esset virtutis dei, & non ex ipso. Quod vnum
 33 exemplū apostoli, multorū pariter nos admonet. Primum

¶ cum a vicis sollicitamur, mox iteratis precibus imploramus
 dum esse auxiliū diuinū. Deinde tentationes viris perfectis
 interdū non solū periculosas non esse, verū etiam ad custodiam
 virtutis necessarias. Postremo reliquis omnibus perdomitis,
 solū inanis gloriæ vitiū, in mediis etiam virtutibus
 insidiari, & hanc esse velut hydram illam Herculanā, mon-
 strum viuax, & suis vulneribus fecundū, quod omnibus ex-
 antlatis laboribus, supremo fine vix demū queat confici.
 Verum labor omnia vincit improbus. Interim dum vehemen-
 tius perturbationibus æstuat animus, tu modis omnibus
 preme, vrge, immine, ac Proteū istum tuū, vinculis strin-
 ge tenacibus, dum omnia transformat sese in miracula rerū,
 ignemq; horribileq; feram, fluuiūq; liquentē, donec in natu-
 ram speciem redeat. Quid autē tam Proteus, q̄ affectus &
 cupiditates stultorū, quæ cum eos nunc in belluinā libidinē,
 nunc in iram ferinā, nunc in venenatā inuidiam, nūc
 in alia atq; alia vitiorū portenta trahunt, nōne pulchre qua-
 drat, quod eruditissimus poeta dixit. Tum varie eludent
 species, atq; ora ferarū. Fiet enim subito sus horridus, atra-
 q; tygris. Squamosusq; draco, & fulua cervice leæna. Aut
 æcrem flammæ sonitū dabit. Hic vero memēto, quod sequitur.
 Sed quāto ille magis formas se vertet in omnes, Tanto nate
 magis contēde tenaciā vincla. Imo ne rursus ad fabulas re-
 uoluamur poetarū, exemplo sancti patriarchæ Iacob, lucta-
 men nocturnū constāter vrge, donec illucescat aurora opis
 diuinæ, dictoq; non dimittā te, nisi benedixeris mihi. Qd̄
 aut virtutis suæ præmiū tulerit, fortissimus ille palæstrites,
 operę præciū est audire, Primū benedixit ei in eodē loco. Spem
 post superatā tentationē, præcipuū quoddam auctariū
 diuinę græ adiiciū homini, qua sit ad futurū hostis assultū,
 mīto q̄ fuerat munitior. Deinde tacto femore emarcuit ner-
 uus victoris, & cœpit altero claudicare pede. Execrat per
 os pphetæ deus, eos qui utroq; claudicāt pede, id est qui si-
 & in carne esse, et deo volūt placere, & dum utrūq; male co-

MILITIAE CHRISTIANAE

nantur, in vtroq; claudicant. Foelices autē illi, in quibus sic affectus carnis emortuus est, contingēte deo, vt dextro pedi potissimū, hoc est spiritui innitant. Postremo nomē illi commutatū. Ex Iacob enī fit Israel, Ex luctatore quietus. Vbi castigaris carnē tuam, & eam crucifixeris, cū vitis et concupiscētis, iam nullo obstrepente, cōtinget tibi trāquillitas et ociū, vt vaces & videas dominū, vt gustes & videas, quoniam suavis est dñs. Hoc em sonat Israel. Videtur autē non in igni, non in turbine, ac tumultu tentationū, verum tēpestatem diaboli, si modo perseueraris, consequitur sibilus auræ tenuis, consolationis spiritualis. Ea simulatq; leniter aspirauerit, tū intende acriter internos oculos, & eris Israel. dices q; cum eodē, Vidi dominū, & salua facta est anīa. Videbis eum qui dixit. Non videbit me omīs caro. Excute te ipsum. Si caro es, non videbis dominū, Si non videris, non saluabitur anima tua. Cura igitur vt sis spiritus.

DE TRIBUS HOIS PARTIBUS SPIRITU, ANIÆ & CARNE.

Erāt hæc vel nimio plus satis, verū vt fias tibi paulo etiā perspectior, atq; excussior, libet & Origenicā hoīs sectionē breuiter referre. Is em Paulū secutus tres partes facit, spiritū animā & carnē, quas oēs coniūxit apostolus scribens Thesalonicensibus, vt integer (inquit) corpus vestrū, & anima, & spiritus, in die dñi nostri Iesu Christi seruetur. Esaias autē omīssa parte infima, duarū meminit. Anīa (inquit) mea desiderabit te in nocte, sed & spīritu meo in p̄cordiis meis, de mane vigilabo ad te. Daniel item. Laudate (inquit) spiritus & animæ Iustorum dominū. Quibus ex locis, non absurde colligit, triplicem hoīs portionē. Corpus siue carnē, infimā nostrī partē, cui per genitalē culpam, legē inscripsit peccati, serpens ille veterator, quaq; ad turpia prouocamur, ac victi diabolo cōnectimur. Spiritū vero qua diuinæ naturæ similitudinē exprimimus, in qua cōditor optimus, de suæ mentis archetypo, æternā illam honesti legē insculpsit, digito, hoc est spiritū suo. Hac deo conglutinamur, vnūq; cum eo

reddimur. Porro tertiā, & inter ista mediā, animā constituit
 » quæ sensus ac motus naturalium sit capax. Ea velut in fa-
 » ctiosa rep. non potest nō alterutri partiū accedere. Hinc at-
 » q̃ hinc sollicitatē, liberū habet, vtro velit inclinare. Si carnī
 » renūciatis, ad spiritus partes sese traduxerit, fiet & ipsa spī-
 » ritualis. Sin ad carnis cupiditates semet abiecerit, degenera-
 » bit, & ipsa in corpus. Hoc enim est, quod sensit Paulus scri-
 » bens Corinthiis. An nescitis, quoniā qui adheret meretrici,
 » vnū corpus efficitur? Qui autē adhæret domino, vnus spī-
 » tus est. Meretricē, lubricam hoīs partem appellat. Hæc est
 » illa illex & blanda mulier, de qua legis prouerbiorū capite
 » secundo. Vt truaris a muliere aliena, & ab extranea, quæ
 » mollit sermones suos, et relinquit ducem pubertatis suæ, &
 » pacta dei sui oblita est. Inclinata est enim ad mortē domus
 » eius, & ad inferos semitæ ipsius. Omnes qui ingredientē ad
 » eam, nō reuertentē, nec apprehendēt semitas vitæ. Et capite
 » sexto. Vt custodiant te a muliere mala, & a blanda lingua
 » extraneæ. Non cōcupiscat pulchritudinē eius cor tuū, ne ca-
 » piaris nutibus illius. Preciū enim scortī, vix vnus est panis
 » mulier astitit, viri præciosam animā rapit. Nōne cū de scorto,
 » corde, & anīa meminit, noīatim tres hoīs partes expressit?
 » Rursum capite nono. Mulier stulta et clamosa, plenaq; illes-
 » cebris, et nihil oīno sciēs. Sedet in foribus domus suæ super
 » sellā, in excelsō vrbis loco, vt vocaret trāseuntes per viā, &
 » gentes in itinere suo. Quis est paruulus? declinet ad me. Et
 » recordī locuta est. Aquæ furtiue dulciores sunt, et panis ab-
 » sconditus suauior. Et ignorauit, q̃ ibi sint gigātes, & in pro-
 » fundis inferni cōuiuē eius. Qui em applicabit illi, descēdet
 » ad inferos. Nā qui abscesserit ab ea, saluabit. Quæso te, qui-
 » bus colorib⁹ magis graphice depingi, fucariue poterāt, vel
 » venenatæ carnis illecebræ, ad turpitudinē sollicitātis aīam
 » vel improbitas spīritui reclamātis, vel exitus infœlix super-
 » rantis? Ergo spiritus deos nos reddit, Caro pecora, aīa cōs-
 » tituit hoīes, Spiritus pios, Caro impios, anīa neutros, Spūs

MILITIAE CHRISTIANAE

„ quærit cœlestia, caro dulcia, ania necessaria. spūs euehī ī
 „ cœlū, Caro deprimīt ad inferos, Anīe nihil īputat. Quīe
 „ quīd carnale, turpe est, Quīcqd spīritale, perfectū, quīcqd
 „ aiale, mediū & īdifferēs. Vis ne pīnguīore, qd aiunt, Mis
 „ nerua, tanq̃ digito tibi demōstrari, partiū īstāz dīscrimen?
 Equīdē experīar. Vereris parētes. Amas fratrē, amas libe
 ros. Dilīgis amicū. Non tā virtutis est īsta facere, quā sceles
 ratū, non facere. Cur em̃ non facias Chřianus, qd naturæ
 īnstīctū faciūt & gētes, īmo qd faciūt & pecora? Quod na
 turæ est, nō īputat ad meritū. Sed īcidīstī ī eum locū, vt
 aut patris contēnenda pietas, vincēda charitas liberorū, bes
 niuolētia negligēda amīci, aut offendendus deus. Quid fa
 cis? In biuīo stat ania? Sollīcitāt hīnc caro, illīnc spūs, Dīctē
 „ spūs, Potior est parēte deus. Illī corp⁹ modo debes, huīc oīa.
 „ Suggestī caro. Nīsi pares, exhæredat te pater, vulgo dīcerīs
 „ īpīus. Cōsule rei, cōsulæ famē. Deus aut nō videt, aut cō
 „ niuet, aut certe facile placabī. Iam hæret, iā nutat aīa. Vtro
 „ cūq; se flexerīt hoc erit, qd est īd, cui accesserīt. Sī contēpto
 „ spū, meretrīcē carnē audierīt, vnū corp⁹ est. Sīn spreta carne
 „ ad spīritū erigat, transfigurat ī spūm. Ad hūnc modū cons
 „ fueſce temetīpm sollerter excutere. Ingēs enīm hoīm error,
 „ qui non raro absolutā pietatē putant, qd est naturæ. Impos
 nunt incautīs, affectus quīdā īn specīē honestiores, & quasi
 „ virtutū laruis psonatī. Sequīt iudex īn fontē, seuerus et īncor
 „ ruptus sibi videt. Vis & hūc dīscutī? Sī aīo īndulget suo, ser
 uitq; rigori cuidā genuīno, nullo anīmī dolore, nōnulla for
 tassīs cū voluptate, nihil tamē a iudicīs officio dīuarcās, ne
 sibi ptīnus placeat. Mediū est qd facit. Quod sī lege, vel ad
 odiū priuatū, vel ad cupiditatē abutīt, iam carnale est quod
 gerīt, & homicidiū cōmittīt. Sīn īngentē animo percipīt do
 lorē, quod eum cogitur perdere, quē mallet emendatū & īn
 columem, & poenam cōmeritam īrrogat eo pectoris sensu,
 quo pater filium charīssimū secari vtrīq; iubet, ita demū spī
 ritale erit, quod agit. Plarīq; propensione naturæ, atq; īn
 genīj pprietate, rebus nōnullīs vel gaudent, vel abhorrent,

int quos nihil titillet, Venerea voluptas. Ne protinus sis ad virtutē arrogant, quod est indifferēs. Non carere libidine, sed vincere libidinē, virtutis est. Alius gaudet ieiunas, gaudet adesse sacris, gaudet frequēs esse in templis, gaudet plurimū psalmodicere, sed in spiritu. Exige ad hāc gulā quod facit. Si ad famā, si ad emolumentū spectat, carum sapit, non spiritū. Si tantū ingenio indulget suo, facit non quod animo lubet, non habet cur sibi magnopere placeat, imo quod timeat habet. En tibi periculum, Oras, & non tantē iudicas. Ieiunas, & fratrem manducantē condemnas. Quisquis nō facit, quod tu, eo te meliorē iudicas. Vide ne ad carnē pertineat ieiuniū tuum. Eget frater ope tua, tu in sinu preculis tuis deo obmurmuras, fratris egestatem disimulans, auersabitur istas preces deus. Quomodo enim te tantē audiet deus, cū tu non audias homo hominem? Accipe illud. Amas uxorem, hoc tantū nomine, quod uxor est. Nihil magni facis. Nam istud quidē est tibi cum Ethnicis commune. At amas, nō ob aliud, nisi quia tibi voluptati est. Ad carnem tendit amor tuus. Sed amas ob hoc potissimū, quod in ea perspexeris imaginē Christi, puta pietatem, modestiam, sobrietatē, pudicitiam, iamq; nō illam in ipsa, sed in Christo, imo in ea Christum amas, ita demū spiritualiter mas. Verum his de rebus plura, sed suo loco.

RE Gulæ quædā generales, veri Christianismi.

Nunc quoniā ad id, quod propositū est, utcūq; viam aperuisse, & quasi syluā quandā comparasse videmur, ad reliqua properandū, ne non Enchiridion, sed ingens fiat volumen. Conabimur autē breuiter regulas quasdā, quasi nexus quosdā palæstricos tradere, quarū ductu, tanq; filii Dedalei, acile queas e mūdi huius errorib⁹, velut e labyrintho quocūq; inextricabili emergere, atq; ad purā lucē vitæ spiritualis pertingere. Nulli disciplinæ suæ canones desunt, & sola beate viuendī ratio, nullis preceptis adiungitur. Est autē oīno virtutis ars quædā & disciplina, in qua quædam gnauiter ex-

MILITIAE CHRISTIANAE

ercent, iis deniq; aspirat ille sanctorū conatuū protectō
 spīritus. Quī vero dicunt, recede a nobis, scientiam viarū
 tuarū nolumus, hos reiciet misericordiā diuinā, propterea
 quod ipsi reiecerunt scientiā, Sumentur autem hi canones,
 partim a psona dei, diaboli, & nostra, Partim a rebus, id est
 virtutibus ac vitiis, & quæ sunt his conīcta. Partim a ma
 teria virtutū & vitiorū. Conducent potissimū aduersus tria
 mala, reliquas culpæ genitalis. Nam etsi labē absterfit bas
 pitissimus, tamē hæret adhuc quiddā veteris morbi, relictū in
 » nobis, tum ad custodiā humilitatis, tū materiā segetēq; vir
 » tutis. Ea sunt cecitas, caro, & infirmitas. Cæcitas ignoratiæ
 » nebula, rōnis obscurat iudiciū. lumen em̄ illud purissimū
 diuini vultus, qd conditor infuderat super nos, cū non nī
 hil obfuscauit culpa primorū parentū, tum corrupta educa
 tio, improbus conuictus, peruersi affectus, vitiorū tenebrę,
 consuetudo peccandī, tanta obduxit rubigine, vt diuinitus
 insculptæ legis, vix vestigia quēdā appareant. Ergo (vt cœ
 peram) cæcitas facit, vt in delectu rerū fere cecutiamus, pro
 optimis pessima sequētes, potiora minus vtilibus posthas
 » bētes. Caro sollicitat affectū, vt etiā si quid sit optimū intels
 » ligamus, diuersa tamē amemus. Infirmitas facit, vt virtutē
 semel arreptā, vel tædio, vel tentatiōe victi, deseramus. Cæ
 citas officit iudicio. Caro deprauat voluntatem. Infirmitas
 frangit constantiā. Primū igitur est, vt fugienda dignoscas
 ab expetendis, atq; ideo tollenda cecitas, ne in rerū delectu
 hallucinemur. Proximū vt malum cognitū oderis, bonum
 ames, & in hoc vincenda caro, ne contra mentis iudiciū
 dulcia pro salutaribus amemus. Tertiū vt in bene cœptis
 perseueres, atq; idcirco fulciēda infirmitas, ne turpius vir
 » tutis viam deseramus, q̄ fueramus nō ingressuri. Ignoratiæ
 medendū, vt videas qua sit eundum. Caro domanda, ne a
 » cognita via seducat in deuia. Infirmitas animāda, ne viam
 » aratam ingressus, vel vacilles, vel resistas, vel deflectas, ne
 » semel aratro manū admolitus, respicias, sed exultes vt gy

gas ad currendā viam, semper in ea q̄ sunt ante temet exten-
dens, eorū quæ retro sunt oblitus, donec apprehendas bra-
uiū, & coronā promissam pseuerantibus. Ad hæc itaq; tria,
Canones quosdā pro nostra virili accōmodabimus.

C O Ntra malū ignoratiæ Canon primus.

Quoniā vero fides vnica est ad Christum ianua, primā
oportebit esse regulā, vt de ipso, atq; illius spū traditis scri-
pturis, q̄o optime sentias. Credasq; nō ore tenus, nō frigide,
nō oscitāter, nō hesitāter, quēadmodū vulgus facit Chri-
stianorū, sed toto pectore, penitus infixū, immotūq; sedeat,
ne vnū quidē in eis lora contineri, qd non magnope ad tuā
salutē perdeat. Nihil quicq; te moueat, qd bonā hoīm par-
tem, sic vides viuere, quasi cœlū & inferi, fabulæ quæpiam
essent ansles, terricula, aut illectamēta puerorū. Tu vero cre-
des, ne festinaueris. Et si ad vnū vniuersus insaniat mūdus,
vertant̄ elemēta, desciscant angeli, nō potest mētiri veritas,
nō potest non euenire, qd deus euenturū esse p̄dixit. Si des-
se credis, veracē credas oportet. Sic prorsus habeto, nihil
tam verū esse, nihil tam certū, atq; indubitātū eorū, quæ au-
ribus hauris, oculis corā intueris, manibus tenes, q̄ quæ le-
gis in his lris, quas cœleste numē, hoc est veritas inspirauit,
sancti prophete p̄diderūt, tot martyriū sanguis cōprobauit,
quibus tot iā sæculis, piorū hoīm consensus subscripsit, q̄s
Christus ipse in carne, & sermone tradidit, & moribus ex-
pressit, testant̄ miracula, confitent̄ & dæmones, adeoq; cre-
dunt, vt & contremiscant. Deniq; quæ sic cōsentaneæ sunt
æquitati nature, quæ sic inter se constāt, sic rapiūt attentos,
sic mouēt atq; transformāt. Si hæc tanta argumēta in eas so-
las competūt, quæ malū, vesania est, in fide hesitare? Vel ex
præteritis futurorū coniecturā facito. Quāta q̄ incredibilia
dictū de Christo prædixerāt prophete. Quid horū non eue-
nit? Qui in illis nō fefellit, in aliis faller. Postremo nō men-
titi sunt prophete, et mētietur Christus p̄phetarū dominus?
His atq; huiusmodi cogitationibus, si subinde flāmam ex-

MILITIAE CHRISTIANAE

» claris fidei, tū ardentē rogaueris deī, vt adaugeat tibi fir-
» dem, mirabor, si diu malus esse poteris. Quis em̄ vsq̄ adeo
» scelestus est, vt non resiliat a vitiis, si modo penitus credat,
» momētaneis his voluptatibus, p̄ter infelice illum conscia
» mentis cruciatū, æternos quoq̄ em̄ cruciatus? P̄iis contra,
» pro tēporaria, ac leui vexatiuncula, cētuplum gaudiū puræ
» conscientia, ac vitam deniq̄ reddi immortalem?

CA Non Secundus.

Primū igitur esto, nihil hesitare de p̄missis diuinis, proxi-
mū autē, vt viā salutis, nō contāter, nō timide, sed certo p̄pos-
sito, toto pectore, aīo fidēti, atq̄ (vt ita dixerim) gladiatorio
capessas, patus vel rei, vel vitæ dispendiū pro Ch̄o subire.
Piger vult, et nō vult. Nō oscitantibus cōtingit regnū cōclorū,
sed plane vim pati gaudet, & violētū rapiūt illud. Huc festis-
» nantē, non te charorū affectus retardet, non reuocēt illece-
» bræ mūdi, non remorentur curæ domesticę. Incidēda est sacu-
» lariū negotiorū cathena, quādoquidē explicari non potest.
Sic deferenda Aegyptus, ne quādo redeas aīo ad ollas car-
niū. Raptim ac semel tota deferenda Zodoma, non est fas
respicere, Respexit mulier, & versa est in simulachrū saxe-
um. Viro non vacat, vlla vsq̄ in regione morari, sed iubetur
properare in montē, nisi malit perire. Clamat propheta, vt
fugiamus de medio Babylonis. Exitus ab Aegypto fuga
vocatur, E babylone fugere iubemur, non sensim, atq̄ con-
» tanter emigrare. Videas plērosq̄ cōperendinātes, et consis-
» tiis nimis lentis molientes fugā vitiorum. Vbi his me cursu
» inquisit extricauero, vbi illud, atq̄ illud negocij confecero,
Stulte, quid si hodie a te repetāt animā tuam? An nescis ne-
gotiū e negotio seri? Vitium vitio inuitari? Quin hodie pō-
» tius facis, quod quo maturius feceris, hoc factū fuerit faci-
» lius? Alibi diligens esto, hic vtilissima p̄cipitatio. Ne repus-
ta, ne pensiculare, quantū relinquas, certus Christū vnum,
tibi fatis futurę pro om̄ibus. Aude modo te illi toto pectore
» credere, Aude tibi diffidere, aude om̄ē tui curam in illum

trāsferre, Desine inniti tibi, & plena fiducia abiice te in eū,
 & excipiet te, lacta cogitatū tuum in dominū, & ipse te enu-
 triet, vt canas illud eiūsdē prophetæ. Dominus regit me, &
 nihil mihi deerit, in loco pascuæ, ibi me collocauit. Super
 aquā refectionis educauit me, animā meam cōuertit. Ne ve-
 lis temetipsum partiri duobus, mundo & Christo. Non po-
 tes duobus dominis seruire. Nulla societas deo cum Belial,
 Non fert eos, qui vtroq; genu claudicant. Euomit eos, qui
 neq; frigidi sunt, neq; calidi, sed tepidi. Nimiſq; Zelotypus
 animarū amator deus est, solus ac totū possidere vult, quod
 sanguine suo redemit. Nō patitur consortiū diaboli, quem
 semel morte sua deuicit. Duæ tantum viæ sunt, altera quæ
 per obsequiū affectuū, ducit in exitiū, altera quæ per mor-
 tificationē carnis, ducit ad vitam. Quid tecū hæres? Tertiā
 nullā est. Harū alteram velis nolis adeas oportet. Quisquis
 es, hæc arta tibi ineunda semita est, per quā pauci mortaliū
 ambulāt. Sed hanc ipse calcauit Christus, calcarūt ab orbe
 condito, quicūq; deo placuerūt. Hæc est profecto Adraſtei
 numinis ineuitabilis necessitas. Cum Christo, mūdo crucis
 ſigaris necesse est, si voles cum Christo viuere. Quid inepti
 nobis ipsi blādimur? Quid tāta in re nobis ipis iponimus?
 Hic dicit nō sum clericus. Mūdanus sum. Non possum nō
 yti mūdo. Alius cogitat, etsi sacerdos sū, monachus nō sum,
 viderit ille. Inuenit & monach⁹, quo sibi palpet. Non tam
 inquit monachus sum, q̃ illi aut illi. Alius dicit. Adoleſcēs
 sum, generosus, diues, aulic⁹, deniq; princeps. Ad me nihil
 attinent, quæ dicta sunt apostolis. Miser, ergo ad te nihil at-
 tinet, vt viuas in Christo. Si in mūdo es, in Christo non es.
 Si mundū appellas coelū, terram, mare & hunc cōmunem
 aerem, nemo nō est in mūdo. sin ambitionē, delitias, cupidi-
 tatē, libidinem, mundū dicis, profecto si mūdanus es, Chri-
 stianus non es. Omnibus dixit Christus, qui crucem suam
 non tolleret, ac sua vestigia sequerēt, non esse se dignū. Mos-
 ti carni cum Christo, nihil ad te, si viuere illius spiritu nihil

MILITIAE CHRISTIANAE

ad te p̄tinet. Crucifigi mūdo nihil ad te, si viuere deo nihil
 „ ad te. Consepeliri cū Christo nihil ad te, si resurgere in glo-
 „ riā nihil ad te. Christi humilitas, paupertas, tribulatio, con-
 temptus, labores, agones, dolores, nihil ad te, si regnū illius
 nihil ad te. Quid autē improbius, q̄ prēmii tibi cum aliis
 cōmune ducere, at labores quibus parat prēmii, in paucos
 quosdā relicere? Quid autē delicatius, q̄ cum capite conre-
 gnare velle, cū nolis cōpati? Noli igitur mi frater circūspice
 re, qd alij faciāt, & eorū collatione tibi blādiri. Ardua quæ
 „ dam, & paucissimis etiā monachis cognita res est, mori pec-
 „ cato, mori desyderiis carnalibus, mori mūdo. Et hæc est cō-
 munis oīm Christianorū professio. Hoc iā olim i Baptismo
 delerasti. Quo voto, qd possit accedere sanctius, aut religio-
 osius? Aut pereundū, aut sine exceptiōe, hac viā grassandū
 ad salutē, siue reges, siue inopes erimus coloni. Qd si non
 oibus cōtingit ad p̄fectā imitationē capitis ptingere, oibus
 tñ huc manibus, pedibusq; est enitendū, Bonā Christianis-
 mi partē habet, qui certo anio decreuit fieri Christianus.

CA Non tertius.

Verū ne te illud a virtutis viā deterreat, qd aspera videat-
 tur ac tristis, tū quod cōmoditatibus mūdi sit renūciandū,
 tum qd iugiter cōfligere oporteat, cū tribus improbiis
 hostibus, carne, diabolo, & mūdo, hanc tertiam regulā tibi
 „ proponito. Vniuersa terricula, & phantasmata, quæ tibi sta-
 „ tim velut in ipsis auerni faucibus occurrūt, p̄ nihilo ducen-
 „ da esse, exēplo Aenæ Vergiliani. Qd si ludibriis inanibus
 contēptis, rem ipsam p̄ssius, fixiusq; inspexeris, p̄fecto vide-
 bis, Christi viā, praterq̄ quod sola ducit ad foelicitatē, etiā
 omisso p̄mij respectu, nullā tamen aliā esse cōmodiorē. Qd
 em̄ (quæso te) vitæ genus iuxta mundū tibi deliges, in quo
 non sint abunde multa tristitia, atq; aspera subeunda, tolerā-
 „ daq;? Aulicā vitā q̄ nescit esse erūnæ plenā, nisi vel in-
 „ expertus, vel certe stultissimus? Deū immortalē, quæ illi, q̄
 „ diutina, q̄ indigna seruit̄ perferēda, q̄ta sollicitudine am-

ferenda principis gratia, eblandiendus fauor eorū, qui vel
 nocere possunt, vel prodesse. Fingēdi vultus subinde noui.
 Mussitanda iniuria potentiorū. Porro aut, quod tandē ma-
 ius genus, quo nō sit referta militiā? Vtriusq; rei tu testis esse
 optimus potes, qui vtrunq; tuo periculo didicisti. Iam vero
 quid non vel facit, vel patitur mercator, per mare pauperiem
 uolens, per saxa per ignes, & In confugio, quāta moles cura
 um familiariū, quā non ibi miseriam videt, qui experitur
 in publicis obsequiis muneribus, quantum sollicitudinis, quantum
 amoris, quantum periculi? Quoquo versum flexeris oculos, in-
 gens turba incommodorum occurret. Ipsa per se vita mortalium
 nulle erūnis obnoxia est, quę sunt improbis cum probis com-
 munes. Eę omnes tibi cesserint in cumulū meritorum, si te des-
 prehēderint in via Christi, Sin minus, cum maiore molestia,
 cum nullo fructu ferendę tamē. Qui mūdo militant, primum
 per multos annos anhelāt, sudāt, tumultuātur? Deinde pro quā
 raducis, nihilq; reb⁹. Postremo quā ancipiti spe. Adde quod
 illis adeo nullus est miseriarū finis, ut quo laboratū est diu-
 tius, hoc labore molestius. Finis deniq; tam anxie, tāq; la-
 boriosę vitę, qui tādē? Nempe cruciatus æternus. I nunc
 & cum hac vita compone viā virtutis, quę statim desinit esse
 spera, fit progressu mollior, fit iucunda, per quā certissima
 peitur ad summū bonū. Nōne extremę demētie sit, malle
 vari labore parare mortē æternam, quā vitā immortalem? At
 si faciūt, vel hoc insanius, qui perligunt summis laboribus
 se, ad labores perhēnes, quā mediocrib⁹, ad ocium immortales?
 Ad hęc si maxie laboriosior esset pietatis viā quā mundi, ta-
 men hic laboris asperitas, per mīj spe lenit, nec deest vnctio di-
 uina, quę facit, ut omne fel in mel vertat. Illis cura curā tra-
 hit, dolor ex dolore trahit. Nec mora nec requies. Foris la-
 bor & afflictio, intus grauior ægritudo. Ipsa lenimēta exas-
 perant. Hęc ita habere, ne gentiles quidē poetas fugit, qui
 er Tyrij, Ixionis, Tantalī, Syphī, Pentheiq; supplicium,
 improborū hoīm, erūnosam vitā adumbrant, Quorū est &

D

MILITIAE CHRISTIANAE

illa sera in libro sapiētiæ confessio, Lassi sumus in via iniquitatis, & perditionis, ambulauimus vias difficiles, viam autē dñi ignorauimus. Quid Aegyptia seruitute vel foedius vñ laboriosius? Quid Babylonia captiuitate tristius? Quid iugo Pharaonis & Nabuchodonosor intolerabilius? Christus autē qd dicit: Tollite iugū meū super vos, & iauenietis requiē anīabus vñs, Iugum eñ meū suauē est, & onus meū leue. In summa nulla deest voluptas, vbi adest trāquilla cōsciētia. Nulla nō adest miseria, vbi cruciat infelix cōsciētia. Hæc iā plusq̃ certa esse oportet. Qd si etiā dubitas, consule eos, qui aliquādo de medio Babylonis cōuersi sunt ad dominū, & vel illorū experimēto crede, nihil esse vitis turbulētius tristiusq̃, nihil virtute expedit⁹, atq̃ hilarius. Verum age, fingito paria stipēdia, pares labores, at quāto tñ optabilius militare sub signis Christi, q̃ sub vexillis diaboli? Immo quāto optabilius affligi cū Christo, q̃ delitiis affligi cū diabolo? Iā vero nō erit velis & equis fugiēdus dñs, non tñ turpissimus, verum etiā durissim⁹, & fallacissim⁹: qui tā iniquū psum exigit, qui tā futilia pmittit, qbus ipis non raro frustra miseros? Aut si pstat, rursus vbi lubitū est tollit, vt maiore aegritudine amittāt parta, q̃ labore pepererint. Mercator posteaq̃ fasq̃, nefasq̃ cumulandæ rei studio miscuit, famā, vitā, animā mille piculis obiacit, si quidē bene ceciderit fortunę alea, qd tandē aliud sibi parauit, q̃ miseræ sollicitudinis materiā, vt seruet, cruciatū, si perdat. Sin male, quid reliquū est, nisi vt bis fiat miser, & qd, resperata frustratus est, & quod tantū irriti laboris exhaustū, non sine dolore meminit? Nemo ad bonā mentē certo anīo contendit, qui nō peruenierit. Christus vt non irridetur, ita nec irridet. Cogita & illud, cū a mūdo fugis ad Christū, non te relinquere, si qua cōmoda mūdos habet, sed leuiora, cum potioribus cōmutare. Quis nō oppido lubens argentū auro, silicem gēma cōmutauerit? Offendunt amici, qd timet. Inuenies iucūditiones. Carebis voluptatibus, sed frueris in

ternis, quæ sunt, vel suauiores, vel synceiores, vel certiores, Minuenda res, At crescunt opes illæ, quas neq; tinea demo- liunt, neq; tollūt fures. Desinis esse in precio apud mundū. At probaris authore Christo, Places paucioribus, sed meli oribus. Macrescit corpus, sed saginat animus, Marcescit ni- tor cutis, sed enitescit decus animi. At si per cetera eodē mo do cucurreris, intelliges nihil, vel falsi boni relinqui mūdo, quod nō longe præstatiore compēdio compenset. Quod si qua sunt, quæ quanq̃ non possunt, non vitiose desyderari, sine vitio tamē possideri possunt, qđ genus, opinio popula ris, fauor vulgi, gratia, authoritas, amici, honos virtuti has bicus, fere sit, vt primū quærentibus regnum dei, vltro hæc omnia adiciant, id quod & promissit Christus, & deus præ stitit Solomoni. Fortuna plerūq; sequitur fugientes, fugit sequētes. Certe quicqđ acciderit diligētibus, nihil non esse prosperū potest, quibus dispendia in compendiu, flagella in solaciū, opprobria in gloriā, cruciat⁹ in voluptatē, tristitia in dulcia, mala vertunt in bona. Hanc igitur viam dubitas capessere, & illam relinquere, cum tam iniqua sit collatio, immo tam nulla, dei ad diabolum, spei ad spem, præmij ad præmiū, laboris ad laborem, solatiij ad solatium.

CA Non Quartus.

Sed vt certiore cursu queas ad foelicitatē contēdere, hæc tibi quarta sit regula, vt totius vitæ tuæ Christū, velut vnicū scopū præfigas, ad quē vnum oīa studia, oēs conatus, omne ocīū, ac negotiū conteras. Christū vero esse puta, nō vocem inanē, sed nihil aliud, q̃ charitatē, simplicitatem, patientiā, puritatē, breuiter quicquid ille docuit. Diabolū nihil aliud intellige, q̃ quicquid ab illa auocat. Ad Christū tendit, qui ad solā virtutē fertur. Diabolū se mācipat, qui seruit vitis. Simplex ergo sit oculus tuus, & totū corpus tuū lucidum erit. Ad solū Christum, tanq̃ ad vnicū, & summū bonū spe- ctet, vt nihil ames, nihil miretis, nihil expetas, nisi aut Chri- stum, aut propter Christū. Nihil oderis, nihil horreas, nihil

D ij

MILITIAE CHRISTIANAE

fugas, præter vnā turpitudinē, aut propter turpitudinē. Ita fiet, vt quicquid egeris, siue dormias, siue vigiles, siue edas aut bibas, ipsi deniq; lusus tui, & o'cia, dicā audacius, imo & vitia quædā leuiora, in quæ non nunq̃ ad virtutē propes rantes incidimus, omnia tibi cedāt in cumulū præmiij. Quod si nequā erit oculus tuus, & alio q̃ ad Christū spectaris, etiā si qua recta feceris, infrugifera fuerint, aut etiam pernicioſa

22 Vitium em̃ est, rem bonā non bene agere. Tū ad summā bo

22 ni metā recta festināti, quæcumq; obiter occurrunt, eatenus sunt, aut reiciēda, aut assumēda, quatenus cursum tuū, aut adiuuant, aut impediūt. Earum rerū ferme triplex est ordo: Quædā enim ita sunt turpia, vt honesta esse non possint, ve

22 lut vlciſci iniuriā, male velle homini. Hæc semp̃ aspernāda, quātouis etiā emolumentō proposito, aut cruciatur. Nihil em̃

22 est, q̃d bonum virū queat ledere, præter vnā turpitudinem.

22 Quædā e regione ita sunt honesta, vt turpia esse nō possint

22 Quod genus sunt, bene velle oībus, luuare honestis ratios

22 nibus amicos, odisse vitia, gaudere piis sermonibus. Quæ

22 dam vero mediā, veluti, valetudo, forma, vires, factūdia, eruditio, & his similia. Ex hoc igit̃ postremo genere rerū, nihil propter se expetendū, neq; magis, minusue adhibēda sunt, nisi quatenus cōducunt ad summā metam. Sunt em̃ & philoſophis quidā fines imperfecti, ac medij, in q̃bus nō oportet cōsistere, quibusq; cōueniat vti, non frui. Verum quæ mediā sunt, non eodē modo oīa, aut conferūt, aut officiunt ad Christū euntibus. Proinde pro mōmento quod habent,

22 sunt assumēda, aut repudianda. Scientia plus adfert adiua

22 menti ad pietatem q̃ forma, aut vires corporis, aut opes. Et quanq̃ omnis eruditio potest ad Christū referri, alia tamen alia, propiore via conducit. Ab hoc fine, mediortū omnium vtilitatē, aut inutilitatē metire. Literas amas. Recte, si propter Christū, Sin ideo tantū amas, vt scias, ibi cōsistis, vnde gradū facere oportebat. Quod si literas expetis, vt illis adiutus, Christū in arcanis literis latentem clari⁹ perspicias,

perfectū ames, cognitū atq; amatum cōmunices, aut frustra accingere ad studiā literarū. Verū non vltra, q̄ ad bonā
 22 mentē arbitrere, p̄ futuras. Si tibi cōfidis, & ingens in Christo
 22 sto lucrū speras, perge tanq̄ audax mercator, longius etiā in gentiliū literis peregrinari, atq; Aegyptias opes ad domini citēphi honestamentū conuertere. Sin metuis plus dispendij, q̄ speras cōpendij, ad primā illam regulā redi, nosce te
 22 ip̄m, & tuo te modulo metire, Satius est minus sapere, & as
 22 mare magis, q̄ magis sapere, & non amare. Ergo scientia in medijs principatū obtinet, deinde sunt valetudo, dotes ingenij, faciēdia, forma, vires, dignitas, gratia, authoritas, prosperitas, fama, genus, amici, res familiaris. Horū vnum q̄d oq; vt proximo cursu ad virtutē conducet, ita maxie erit ad habendū, sed si quidē curretibus nobis offerant. Sin minus, non erit tamē horum gratia a proposito cursu deflectendā. Obuenit pecunia, si nīhil obstat ad bonam mentē, ad ministrā, para tibi amicos de māmona iniquitatis. Sin bonę mentis times dispendiū, contēne dānosum lucrū, & vel Cratetē
 22 illum Thebanū imitare, molestā sarcinā in mare potius precipita, q̄ te retardet a Christo. Id erit tibi factū procliuus, si
 22 quēadmodū diximus, assueris nihil mirari eorū, quæ sunt
 22 extra te, id est, quæ non pertinet ad hoīem interiorē. Ita em̄ fiet, vt neq; insolescas, si hæc contigerint, neq; discrucieris anio, si vel negata fuerint, vel erepta, quippe qui foelicitatē tuā, vno Christo metiris. Quod si citra tuū studium contingunt, sollicitior esto, non securior, id cogitās, datā tibi diuinitus virtutis exercendę materiā, sed periculosam. Quod si
 22 suspectā habes fortunæ benignitatē, Prometheum imitare.
 22 Ne receperis dolosam p̄xidem, & expeditus ac nudus, ad vnicū illud bonū contēde. Qui ꝑo pecuniā, vt rem magnā ingenti sollicitudine expetunt, & in ea statuūt præcipuum vitæ præsidij, qui se beatos putant, ea incolumi, qui miseros clamitant, cum perit, n̄ nimirū plures deos sibi finxere. Aequali Christo pecuniā, si ea te potest foelicē, aut infœli-

. MILITIAE CHRISTIANAE

cem reddere. Quod dixi de pecuniā, idē de honoribus, vol
 luptatibus, valetudine, imo & de ipsa vita corporis accipe:
 Tanto ardore ad vnū Christum scopū nostrū oportet eniti,
 vt horū nihil vacet magnopere curare, siue cum danē, siue
 cum tollunt. Tempus enī breue est, vt ait Apostolus. Relis
 quē est, vt qui, vtuntur hoc mundo, sint tanq̃ non vtentes.
 Hanc mentē (scio) mundus vt stultā, ac male sanā ridet, ves
 rum per hanc vnā stultitiā, placuit deo, saluos facere creden
 tes. Et q̃d stultum est dei, sapiētius est hoībus. Ad hanc itas
 q̃ regulā, quicq̃d & agis, exiges. Exerces artē, recte, si sine
 fraude. Verū quo spectas? Vt alas familiā. At quorsum tibi
 familiā? Vt eam Christo lucrifacias? Bene curris. Ieiunas,
 pium quidē op^o in speciē. Sed quo refers tuū ieiunium? Vt
 parcas penuri, aut vt religiosior habearis? Nequā est oculus
 tuus. At ieiunas, ne in morbū incurras. Cur morbū metuis?
 Ne te priuet vsu voluptatū? Vitiosus est ocul^o tuus. Sed vas
 lere vis, vt studio sufficiās. Studiū vero, quo refers? Vt sas
 cerdotiū aliquod tibi pates. Sacerdotiū quo animo ambias?
 Nepe vt tibi viuas, nō Christo. Aberrasti a signo, q̃d Chris
 tianū oportet vbiq̃ prae fixū habere. Sumis cibū, vt valeas
 corpore. Sed ideo valere vis corpore, vt sanctis studiis, sans
 ctis vigiliis sufficiās. Scopū attigisti. Curas aut valetudinē
 ne fias deformior, ne libidini nō sufficiās, a Christo excidi
 sti, aliū deū tibi faciēs. Sunt qui certos diuos, certis q̃busdā
 colunt cerimoniis. Alius Christophorū singulis salutat dies
 bus, sed nō nisi cōspecta eius imagine, quo tandē spectas?
 Nempe huc, q̃ sibi psuaserit, sese eo die, a mala morte tutū
 fore. Alius Rochū quendā adorat, sed cur? Quod illū cre
 dat pestē a corpore depellere, Alius Barbarā, aut Georgiū
 certas p̃culas admurmurat, ne in manus hostiū veniat. Hic
 ieiunat Apolloniā, ne doleāt dētes. Ille visit diuī Iob simus
 lachra, vt scabie careat. Nōnulli de lucro certam portiōem
 paupibus nuncupāt, ne merces naufragio intercīdāt. Hic
 romi cereol^o accendit, vt res q̃ perit, recipiat. In summa, ad

hunc modū, quot res sunt, q̄s vel timemus, vel cupimus, tot
 ridē iis diuos p̄fecimus. Qui & ip̄i diuersis natiōibus diuer
 si sunt, vt id apud Gallos valeat Paulus, q̄d apud nostrates
 Hieron, neq; passim id valet Iacobus, aut Ioannes, q̄d illo
 atq; illo loco. Quæ quidē pietas, nisi a respectu cōmodorū,
 atq; incōmodorum corporalīū, ad Christum referat̄, adeo
 Christiana nō est, vt non ita multū absit a superstitiōe eorū,
 55 qui quondā Herculi decimā bonorū partē vouebāt, vt ditez
 55 scerent, aut Aesculapio Gallū, vt a morbo reualefcerēt, aut
 55 qui Nēptuno taurū cedebant, vt foeliciter nauigarēt. Noīa
 55 quidē cōmutata sunt, sed finis vtrisq; cōmunis. Oras deū,
 55 ne tibi mors accidat p̄matura, et nō oras potius, vt tibi men
 55 tē meliorē largiat̄, vt quocūq; loco te mors oppresserit, non
 offendat imparatū. Tu non cogitas de mutāda vitā, & deū
 55 rogas ne moriaris. Quid igit̄ oras? Nimirū, vt q̄ diutissime
 pecces. Oras diuitias, & nescis vti diuitiis. Nōne tuā ipsius
 perniciē oras? Oras bonā valetudinē, & abuteris sanitate,
 nonne pietas tua impia est? Reclamabit hoc loco protinus,
 a quibusdā religiosulis, qui quæstū existimant p̄ieratem, et
 vt idem ait, perdulces quasdā benedictiōes, seducūt corda
 innocentīū, ventri suō seruīetes, non Iesu Christo. Ergo ne
 inquiet, tu vetas cultū sanctorū, in quibus deus honorat̄?
 Ego vero nō tam dāno eos, qui hæc simplici quadā supersti
 tione faciūt, q̄ qui æmolumentū suū sequuti, ea q̄ tolerabi
 lia fortasse sunt, p̄summa & absoluta pietate efferūt, & suo
 cōmodo, fouēt imperitiā plebis, quā ne ego quidē oīno con
 tēno, verū non ferā, vt mediā pro summis, minia pro maxi
 55 mis habeāt. Laudabo, q̄d a Rocho suo petāt incolumē vitā
 55 si eā vitā consecrēt Christo. Magis aut̄ laudabo, si nihil ali
 55 ud orent, q̄ vt cū odio vitiorū, augeat̄ amor virtutū. De mor
 tiēdo ac viuēdo, deo ī manū dēt, dicātq; cū Paulo. Siue viu
 mus, siue morimur, dño viuim⁹ ac morimur. Perfectū erit, si
 dissolui cupiāt, & eē cū Christo, si in morbis, dānis, reliq;sq;
 fortunæ incōmodis, ḡp̄iam et gaudiū suū cōstituāt, q̄d digni

MILITIAE CHRISTIANAE

habeant, qui vel hoc modo capiti suo conformentur. Ergo non tam reprehendendū, istiusmodi facere, q̃ perniciosum in eis cōsistere, atq; inniti. Tolerō infirmitatē, sed cum Paulo viam demonstro excellentiorē. Ad hanc regulā, si studia & actus om̃es tuos excusseris, neq; vsq; constiteris in mediis, donec perueneris vsq; ad Christum: nec aberrabis vnq; a via, neq; rem vllam in vita, aut facies, aut patieris, quæ tibi non vertatur in materiam pietatis.

CA Non Quintus.

Addamus & quintā regulā huic quasi subsidiariā, vt in hoc vno constituas perfectā pietatē, si coneris semp a rebus visibilibus, quæ fere vel imperfectæ, vel mediæ sunt, ad inuisibilia p̃ficere, iuxta superiorē hoīs diuisionē. Hoc præceptū adeo ad rem pertinet, vt eius siue neglectu, siue incitiā pleriq; Christiani pro piis, sint supersticiosi, & præter cognomē Christi, nō admodū absint a superstitione gentiliū. Duos igit̃ quosdā mundos imaginemur, alterū intelligibilem tantū, alterum visibilē, Intelligibilem, quē & angelicū hōcbit appellare, in quo deus cum beatīs mētibus, visibilē, coelestes sphaeras, & q̃d in his includit̃. Tum hōiem veluti tertiu quendā mundū vtriusq; participē, visibilis secundū corpus, inuisibilis secundū animā. In mundo visibili, quoniam peregrini sumus, nusq; oportet cōquiescere, sed quicquid occurrit sensibus, id apta quadā collatiōe, vel ad mundum angelicū, vel (quod est vtilius) ad mores, & ad illi res spondentē hoīs partē, referre. Quod Sol hic visibilis, in mūdo visibili, id diuina mens, in mūdo intelligibili, & in ei cognata tui parte, puta spiritu. Qd̃ illic Luna, hoc in illo coetus angelorū, & animarū piarum, quā vocāt ecclesiā triumphantē, hoc et in te spūs. Quicquid agit mūdus superior, in sibi subiectā terrā, hoc agit deus in tuā animā. Occidit Sol, oritur, æstuat, tēperatur, viuificat, pducit, maturat, attrahit, extenuat, purgat, durat, emollit, illustrat, serenat, exhilarat. Ergo quicquid in eo vides, imo quicquid in hoc crassiore

mundo, qui constat ex elemētis, quē nonnulli a reliquis dī
 stinxere, deniq; quicqd in crassiore tui parte, id assuescas ad
 22 deū, atq; inuisibilē tui portionē referre. Ita fiet, vt quicquid
 22 vsq; sese sensibus obiecerit, id tibi fiat occasio pietatis. Cum
 22 delectat oculos corporeos, quotiēs Sol hīc visibilis nouo lu
 22 mine sese terris infundit, tu p̄tinus cogita, quā sit illa volu
 22 ptas coelitū, quibus æternus ille Sol, semp oritur, nec vnq;
 22 occidit, quantū illud gaudiū puræ mētis, cui diuinū lumen
 irradiat. Atq; admonēte creatura visibili, ora verbis Pauli
 nis, vt qui dixit de tenebris lucē splendescere, ip̄e illucescat
 in corde tuo, ad illuminationē sciētiæ claritatis dei, in fa
 22 cie Christi Iesu. Repete cōsimiles locos e sacris libris, in quib;
 22 bus passim gratia spūs diuinī, lumini cōparatur. Tristis tibi
 nox ac tetra videt̄. Animā cogita diuino lumīe destitutā,
 ac vitis caligantē. Et si quid noctis intra te deprehenderis,
 ora vt tibi exoriat̄ Sol iustitiæ. Sic autē existima, adeo non
 esse nullas res inuisibiles, vt eæ quæ videntur, præ illis vix
 vmbra quædā sint, tenuē modo quandā imaginē illarum
 oculis representātes. Proinde quicquid in corporeis reb; a
 sensus, aut appetit, aut horret, idem cōueniet in internis sp̄it
 22 ritum longe magis amare, aut odisse. Arridet oculis decora
 22 species corporis, cogita q̄ honesta res sit species aniæ. In sua
 22 ue quiddā videt̄, deformis vultus, memēto q̄ odiosæ res sit.
 22 mens vitis deturpata. Atq; itē de reliquis facito. Est enim
 22 aniæ, vt sua quædā venustas, aut deformitas, qua vicissim
 22 deo placet, ac diabolo, similis simili, ita est illi, & sua quædā
 22 iuuet̄a, senect̄a, morbus, sanitas, mors, vita, paupertas, opu
 22 lentia, voluptas, dolor, bellū, pax, frigus, calor, sitis, potus,
 22 fames, cibus. Breviter, quicqd sentitur in corpore, id intelli
 gendū est in aniā. Ergo in hoc est iter ad vitam spiritalē ac
 perfectā, si sensim assuescamus abduci ab iis, quæ vere non
 sunt, sed partim apparent esse qd non sunt, vt voluptas tur
 pis, honor mūdi. Partim fluūt, atq; in nihilū redire festināt,
 rapiamurq; ad illa quæ vere sunt, æterna, incommutabilia.

E

MILITIAE CHRISTIANAE

» *synccra. Id qđ vidit & Socrates, vir non tam lingua, qđ vita*
 » *philosophus. Alit em̃ ita demū animā sc̃liciter emigrare e*
 » *corpore, si prius per ph̃iam, mortē fuerit diligēter meditata*
 » *& multo ante per rerū corporalīū contēptum, & spiritaliū*
 » *amorē, ac contemplationē, assueuerit tanq̃ a corpore abesse.*
 » *Necq̃ aliud est crux illa, ad quā nos vocauit Christus, necq̃*
 » *aliud mors, qua nos capiti cōmori vult Paulus, quēadmodū*
 » *dicit & ppheta, Quonīa propter te mortificamur tota*
 » *die, Estimati sumus sicut oues occisionis. Et qđ aliis verbis*
 » *scribit apostolus, Quae sursum sunt querite, nō quae super*
 » *terrā, quae sursum sunt sapite, qđ vt ad res corporeas obstupe*
 » *scamus, & tanq̃ insensibiles reddamur, vt tātō magis sapia*
 » *mus in his q̃ sunt spūs, quāto magis in illis desipuerimus.*
 » *Tanto verius intus incipiamus viuere, quāto minus vixerī*
 » *mus foris. Deniq; vt dicā planius, eo minus nos moueāt res,*
 » *caducae, quo magis cognitae fuerint aeternae, hoc minus mī*
 » *remur vmbaticas, quo magis suspicere coeperimus veras.*
 » *Ergo hāc regula semp ad manū habenda, necubi in rebus*
 » *tēporariis resistemus, sed inde, veluti gradu facto, ad spiri*
 » *taliū amorē, adhibita collatiōe, assurgamus, aut p̃ his quae*
 » *sunt inuisibilia, id qđ est visibile contēnere incipiamus. To*
 » *lerabilior erit morbus corporis, si cogitaris eū remediū esse*
 » *anīae. Minus eris sollicitus de valetudine corporis, si totam*
 » *curā ad tuēdā animi valetudinē cōuerteris. Terret te mors*
 » *corporis, multo magis formidanda mors anīae. Horres ve*
 » *nenū visibile, qđ perniciē adfert corpori, longe magis hor*
 » *rendū virus, qđ interimit aīam. Cicuta venenū corporis, at*
 » *multo p̃sentius venenū animę voluptas. Horrescis, exalbe*
 » *scis, metuēs, ne te feriat fulmen, qđ e nubibus emicat, et qđ*
 » *magis formidandū, ne veniat in te fulmē inuisibile, irē di*
 » *uine. Ite maledicti in ignē aeternū. Rapit te venustas corpo*
 » *ris, cur nō magis ardes eam speciē, quae latet. In eā transfer*
 » *amorē tuū, quae perpetua est, q̃ coelestis, quae incorrupta, &*
 » *moderatus amabis formā caducā, et fugacē corporis. Ora:*

¶ Vt cōpluat ager ne sitiāt, magis ora, vt deus cōpluat mentē
 ¶ tuā, ne a virtutū fruge sterilescať. Magna cura refarcis dispē
 ¶ diū rei pecuniarię, maxia cura refarciēda lactura mētis. Pro
 spicis in senectā, ne qđ desit corpori, & non consulendū ne
 quid desit anio. Atq; hoc quidē faciendū in his rebus, quę
 quotidie sunt obuię sensibus nr̄is, atq; eos p̄ varietate spe
 ciei, varie afficiūt, spe, metu, amore, odio, dolore, voluptate.
 Idē obseruandū in oībus literis, q̄ ex simplici sensu & mys
 terio, tanq̄ corpore, atq; anio consistāt, vt contēpta litera, ad
 mysteriū potissimū spectes. Cuiusmodi sunt literę poetarū
 ¶ oīm, & ex philosophis, Platonicoꝝ. Maxime vero scriptur
 ¶ ra diuinę, quę fere Silenis illis Alcibiadeis similes, sub tes
 torio sordido ac pene ridiculo, merū numē claudūt. Alios
 qui si sine allegoria legeris, Adę simulachrū de argilla vda
 formatū, eiꝝ inspiratā animā, Euam de costa subductā, in
 terdictū, ne de ligno ederent, Serpentē suasorem, deū inam
 bulantē ad aurā, conscios latitantes, Angelū cum romphęa
 versatili foribus Paradisi additum, ne electis pateret redi
 tus, breuiter totā orbis conditi historią, si nihil vltra supers
 ¶ ficiē quęsieris, non video quid ita multo magis operę pres
 ¶ cium sis factururus, q̄ si cantaueris luteū simulachrū Promes
 thei, ignē dolo subductū, eum simulachro inditū, lutū anis
 masse. Immo fortasse plusculo fructu legerē fabula poetica
 cum allegoria, q̄ narratio sacrorū librorū, si consistas in cor
 tice. Si te legentē admonet fabula gigantū, non esse pugnā
 dum cū superis, aut abstinendū esse ab iis studiis, a quibus
 natura abhorret, adiiciendū animū ad ea (mō honesta sint)
 ¶ ad quę natura propēsor es, vti ne coniugio te impedias, si
 ¶ tuis moribus coelibatus magis cōuenit, rursus, ne coeleba
 ¶ tui te addicas, si cōiugio videris vtilior, fere cū infelicitē
 ¶ euenire, quę tentes inuita Minerva. Si te Circes pocula do
 cent, hoies voluptatibus tanq̄ veneficiis demētari, vertiq;
 prorsus ex hoibus in pecudes. Si Tantalus sitiens, miseris
 mē esse, opibus congestis inbiantē, vti non audere. Si Sisy

„ phī saxū, laboriosam; & miserā esse ambitionē. Si Hercules
 „ labores admonēt, honestis studiis, & industria fatigatā pa-
 „ rari cōtē, nonne hoc discis in fabula, qđ praecepit philoso-
 „ phi; & theologi vitae magistri? At si citra allegoriā legeris,
 „ infantes in vtero colluctātes, vendita pulmēto primogeni-
 „ ta, benedictionē patris, dolo p̄ceptā, Goliad funda David
 „ scit; Sampsoni dera sum capillū, non ita magni refert, qđ si
 „ poeticū legas figmētū. Quid interest, regē aut iudicū libror
 „ legas; an Liviā hystoriā, modo in neutra species allegorū
 „ alim? Nam in illa multa insunt, quae mores cōmunes emens
 „ dent, in hac nōnulla etiā absurda in speciē, & quae summa
 „ rite intellecta, moribus officiāt. Veluti latrocinū David.
 „ Adulteriū homicidiū emptū. Sampson perdit amās, Forti-
 „ tus filiaē cum Loth concubitus, atqđ id genus alia mille.
 „ Proinde vbiqđ cōtēpta carne scripturę, maxie veteris testa-
 „ menti, spūs mysticū rimari cōueniet. Hoc tibi sapiet māna,
 „ qđ palato tecū attuleris. Sed in eruēdis mysteriis, nō opor-
 „ tet animi tui cōlecturas sequi, verū cognoscēda rō, & velut
 „ ars quādā, quā tradit Dionysius quidā in libro de diuinis
 „ noībus, & diuus Augustinus in opere de doctrina Christia-
 „ na. Paulus aut apostolus post Christū fontes quosdā apuit
 „ allegoriarū. Quē sequit^o Origenes, in hac parte theologiae
 „ facile principatū obtinet. Eam vero nři theologi, aut asper-
 „ nant fere, aut oppido qđ frigide tractāt, in acumine differēdi
 „ veteribus vel pares, vel superiores. In huius muneris tracta-
 „ tiōe, ne conferēdi quidē cum illis, Idqđ duab^o potissimū (vt
 „ consilio) de causis, altera, qđ non pōt non frigere mysteriū,
 „ qđ non eloquētiae viribus, ac dicēdi lepore quodā condita
 „ tur, qua in re p̄celluerūt veteres, nos ne attingimus qđē. Al-
 „ tera, qđ vno Aristotele cōtēti, Platonicos & Pythagoricos
 „ arcet a ludis. At hos posteriores p̄fert Augustinus, non solum
 „ qđ plerasqđ snias habent admodū consentaneas nrae reli-
 „ gioni, verū etiam qđ ipm dictionis genus figuratū, vt dixi-
 „ mus, & allegoriis frequēs, propi^o accedit ad sermonē sacra-

20 scripturæ. Non igitur mirum si commodius tractauerunt allegorice
 21 as theologicas, qui dicendi copia, rem quolibet etiam ieiunam
 22 ac frigidam, locupletare & conuestire poterant, tum qui omnes an
 23 tiqvitatis doctissimi, quod in mysteriis diuinis, erat faciendum,
 24 id fuerant olim in poetis, & Platoniceis libris meditati. Horum
 igitur commentationes te malo euoluere, utpote quod non ad scho
 lasticam concertationem, sed ad bonam mentem te instituant. Quod
 si non assequeris mysterium, memineris tamen subesse, quod
 quidem vel incognitum sperare, preestabilius est, quam in litera occi
 25 dente conquiescere. Neque id modo in veteri testamento, verum
 26 etiam in nouo. Habet euangelium carnem suam, habet & spiritum.
 Nam etiam si detractum est velut a facie Moysi, tamen adhuc Paulus
 videt per speculum, & in ænigmate, & ut apud Ioannem ipse dix
 27 it Christus, Caro non prodest quicquam, spiritus est qui viuifica
 28 cat. Mihi quidem religio fuisset dicere, non prodest quicquam, satis
 fuerat futuræ, caro non nihil prodest, sed multo amplius spiritus.
 Nunc ipsa dixit veritas, non prodest quicquam. Adeoque non pro
 29 dest, ut iuxta Paulum mortifera sit, nisi ad spiritum referatur. Atque
 30 qui vel hoc utilis est caro, quod infirmitatem, quasi gradibus
 31 quibusdam ducit ad spiritum. Corpus sine spiritu non potest sub
 32 sistere, spiritus corpore nihil eget. Quod si Christo auctore tanta
 res est spiritus, ut sola viuificet, huc tendendum, ut in omnibus lites
 33 ris, omnibus actibus, spiritum respiciamus, non carnem. Et si quis
 34 obseruauerit, animaduertet hoc vnum esse, quo nos vocant in
 35 ter prophetas precipuus Esaias, inter apostolos Paulus, qui
 nulla pene epistola, non hoc agit, non inculcat, nihil fidens
 dum esse carni, in spiritu esse vitam, libertatem, lumen, adop
 tionem, & fructus illos optabiles quos enumerat. Carnem
 ubique conuenit, damnat, dissuadet. Attende, & deprehendes
 passim hoc idem agere preceptorem nostrum Iesum, dum in tol
 lendo de puteo asino, in illuminando cæco, in confricandis
 aristis, in non lotis manibus, in conuiuio peccatorum, in para
 bola pharisei & publicani, in ieiuniis, in fratribus secun
 dum carnem, in gloria Iudeorum, quod essent filii Abraham, in

E iij

MILITIAE CHRISTIANAE

muneribus offerēdis, in orōnibus, in phylacteriis distatis, multisq; sibi locis, contēnit carnē legis & superstitionē eorū, qui malebāt eē Iudaei in manifesto, q̄ in occulto, Ea est dicte mulierculae Samaritanae. Mulier crede mihi quā venit hora, q̄ neq; in mōte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis patrē, Sed venit hora, & nunc est, cū veri adoratores, adorabūt patrē in spīritu & veritate. Nā & pater tales querit, qui adorēt eum, Spūs est deus, & eos qui adorāt eū, in spīritu & veritate oportet adorare. Idē factō significauit, cū in nuptiis is aquā frigidā & insipidā līx, verit in vinū spūs, ad vitā vsq; cōtemptū, anīas inebrians spiritalē. Et ne magnū putēs, qd ista contēpsit Christus, quā modo cōmemorauim⁹. Immo contēpsit & carnis suae manducationē, & sanguinis potū, nisi & spiritaliter edatur, atq; bibat. Quibus cū putas ista locutus est, caro non prodest quicq; spūs est qui viuificat. Nempe non iis, qui euāgelio de collo suspēso, aut eruce area, se tutos ab omī malo putāt, idq; perfectā religionē existimāt, sed quibus summū mysteriū de sumēdo corpore suo aperuerat. Si res tanta nihil est, imo si pernicioſa, quid est cur vllis aliis rebus carnalibus fidamus, nisi ad sit spūs? Tu forte quotidie sacrificas, et tibi viuus, neq; ad te pertinet incōmoda pximi tui. Adhuc in carne es sacramētū. Verum si sacrificās das operā id esse, qd illa sumptio significat, puta idē spūs cum spīritu Christi, idē corpus cū corpore Christi sit, viuū membrū ecclesiae. Si nihil amas nisi in Christo, si omīa tua bona putas oībus esse cōmunia, si oīm incōmoda tibi perinde vt tua dolēt, ita de mū magno fructu sacrificas, nempe quā spiritaliter. Si te sentis in Christū quodāmodo transfigurari, & iam minus, minusq; in teipso viuere, spīs tui gratias age, qui solus viuificat. Multi quot quotq; die facris adfuerint, numerare solent, atq; hac re tanq; maxia frētī, quasi iam nihil p̄terea debeant Christo, ita tēplis egressi, ad pristinos mores redeūt. Quod carnē pietatis amplectimur laudo, quod illic consistim⁹, non laudo. Peragatur in te,

quod illic oculis repræsentat. Repræsentatur mors capitula.
 12 Excute te intus in sinu, qđ aiunt, qđ prope tu mortuus mun-
 13 do. Quod si te totū adhuc possident, ira, ambitio, cupiditas
 14 voluptas, inuidia, etiā si contingas altare, procul tamē ab ea
 15 a sacro. Occisus est p te Christus, macta & tu pecudes istas,
 16 Sacrifica temetipsum illi, qui pro te semet immolauit patri.
 Hac si ne cogitas quidē, & in illo confidis, odit deus pñs
 17 guem tuā & crassam religionē. Baptizatus es, ne protinus
 18 te Christianum putes. Mens tota nihil nisi mundū sapit. In
 19 manifesto Christianus es, in occulto gentili gentilior. Cur
 20 ita? Quia corpus sacramēti tenes, spiritu vacas. Ablutū est
 21 corpus, qđ refert dñ aius, manet inquinatus. Sale cōtacta est
 caro, qđ tum, si insulsus manet anius. Vnctū est corpus, at
 inunctus anius. Sin cōsepultus es Christo intus, & iam cū eo
 22 in nouitate vitæ meditaris ambulare, agnosco Christianū.
 23 Aspergeris aquula cōsecrata, qđsum attinet, modo tu inter
 24 nas sordes nō abstergas ab anio. Veneraris diuos, gaudeas
 eorū religas cōtingere, Sed contēnis, qđ illi reliquerūt opū
 mū, puta vitæ puræ exēpla. Nullus cultus gratior Mariæ,
 quā si Mariæ humilitatē imiteris. Nulla religio sanctis acce-
 ptior, magisq; propria, qđ si virtutē illorū exprimere labores
 Vis tibi demereri Petrū aut Paulū? alterius fidē, alteri^o imi-
 tare charitatē, et pl^o feceris, qđ si decies Romā cursitaris. Vis
 summo honore Franciscū afficere? Elatus es, admirator pe-
 cuniæ es, cōtentiosus es. Largire hoc diuo, Cōpesce aīos, &
 exēplo Francisci, esto modestior, contēne sordidū lucrum,
 25 & inhiā bonis animi. Remitte contentionē, & vince in bono
 26 non malo. Istum honorē pluris faciet diuus ille, qđ si centū illi
 27 cereos accenderis. Magnū quiddā putas, si Francisci cuculo
 obuolutus, sepulchro inferaris? Nihil proderit vestis si-
 milis mortuo tibi, si mores fuerūt dissimiles viuo. Et quans
 qđ vniuersæ pietatis exemplar, a Christo cōmodissime peti-
 tur, tamē si Christi cultus in sc̄tis eius te impēdio delectat,
 Christum facito in sanctis imiteris, & ad singulorū hono-

E iij

MILITIAE CHRISTIANAE

re, singula vitia mutare, aut singulas virtutes amplecti stude. Hoc si accesserit, iam & illa quae foris sunt, non improbabo. Summa veneratioe cōplecteris cineres Pauli, non dāno, si sibi
 » cōstat tua religio. Si veneraris cinerē mutū & mortuū, & vi
 » uā illius imaginē, adhuc loquentē, ac tanq̃ spirantē, quae in
 » illius lris superest, negligis, nōne preposterā est tua religio?
 » Adoras ossa Pauli in oculis cōdita, nō adoras mentē Pauli,
 » li, in scriptis latentē? Magni facis fragmentū corporis, per
 » vitrū perspicuū, & nō miraris totum animū Pauli, per lras
 » pellucētē? Cineres colis, ad quos nōnunq̃ vitia tollunt cor
 » poris. cur non lras magis, q̃bus vitia sanant animas? Signa
 » ista mirent fideles, q̃bus data sunt, tū fidelis libros illi⁹ am
 » plectere, vt qui nō diffidēs deū oīa posse, discas illū sup oīa
 » diligere. Honoras imaginē vultus Christi saxo lignoue des
 » formatā, aut fucatā coloribus, multo religiosius honorāda
 » mētis illius imago, q̃ spūs sancti artificio, exp̃ssa est lris euā
 » gelicis. Nullus Apelles sic effingit penicillo liniamenta fia
 » gurāq̃ corporis, vt in orōne cuiusq̃, relucet imago mētis, prae
 » fertim in Christo, qui cū esset summa simplicitas veritasq̃,
 » nihil oīno poterat esse dissimilitudinis, iter archetypū diuinū
 » in pectoris, & inde ductā imaginē sermonis. Vt nihil patri
 » similis, q̃ filius, patris verbū, ex intimo illius corde pma
 » nās, ita Christo nihil similis, q̃ Christi verbū, de pectoris
 » illius sanctissimi adytis redditū. Et hanc imaginē, nō mira
 » ris, nō adoras, nō oculis piis collustras, non anio amplectes
 » ris? Tam sanctas, tā efficaces habes dñi tui reliquias, & his
 » neglectis, multo queris alieniora? Attonitus spectas tunicā
 » aut sudariū quod fēit Christi, et somniculosus legis oracula
 » Christi? Maxio maius esse credis, q̃d crucis portunculā do
 » mi possides. At istud nihil est, prae illo, si mysteriū crucis in
 » pectore conditū gestes. Alioqui si ista faciūt religiosum, q̃d
 » religiosius Iudaeis, quorū impiissimi pleriq̃, Iesum tū in car
 » ne viuētē, oculis viderunt, auribus audierūt, manibus cō
 » trectarūt. Quid Iuda foelicius, qui ore os diuinū pressit? A

10 deo sine spū non pdest caro quicq̃, vt ne virgini quiddē mfi
 20 profuturū fuerit, qđ eū de sua carne genuit, nisi & spū spiri-
 tum illius cōcepisset. Maximū hoc, sed audi mai⁹. Apostoli
 donec corporeo Christi cōtubernio fruerent, nonne legis q̃
 fuerit imbecilles, q̃ pingue quiddā adhuc sapueriat. Quis
 aliud ad absolutā salutē desyderaret, q̃ tam diuturnū dei, at
 q̃ hoīs cōuictū. Et tū post edita miracula, post tot annis ex-
 hibitā diuini oris doctrinā, post tot argumēta resuscitati, nō
 ne sup̃ma hora, iam recipiendus in celū, exprobat eis incre-
 30 dulitatē illorū. Quid igit in causa. Nēpe obstabat caro chri-
 40 sti, atq; inde est, qđ ille dicit. Nisi ego abiero, paracletus nō
 50 veniet. Expedit vobis vt ego vadā. Christi corporea p̃sens
 60 tia, inutilis ad salutē, & in vlla p̃tereare corporali, audebā-
 mus p̃fectā pietatē statuere. Paul⁹ viderat Christū in carne.
 Quid hoc mai⁹ esse p̃tās. At ille contēnit dicēs. Etsi Chris-
 70 tū inquit nouimus scđm carnē, sed iā nunc non nouimus.
 Quare non nouerat. Quia p̃fecerat ad meliora charismata
 spūs. Verboſius forte hāc disputo, q̃ cōueniat ei, q̃ regulas
 80 tradit. Verū id eo facio accuratius, neq; sine graui causa, qđ
 90 re ipsa cōperitū habet, hūc errorē cōm esse pestē totius chri-
 100 stianismi, quæ vel hoc grauiorē p̃niciē adfert, qđ sp̃e quidē
 pietati p̃xima est. Nulla em̃ periculosiora vitia, q̃ quæ virtu-
 tem imitant. Nam p̃terq̃ q̃ bonis etiā, lubricus in ea lapsus
 est, nulla difficilīus corrigunt, propterea q̃ vulgus imperi-
 tum, religionē violari credit, dū istiusmodi rephendunt. Re-
 elamet ilico mūdus, & oblatrēt elamosi quidā concionato-
 res, qui ista libētē intus canūt, videlicet nō ad Christū, sed
 ad suū compenditū respiciētēs. Ob quorū vel imperitiā super-
 110 stitionē, vel fictā pietatē, sapi⁹ mihi testandū est, me nequa-
 120 q̃ taxare corporales cerimonias Christianorū, et studia sim-
 130 plicis, p̃sertim ea quæ ecclīastica cōprobauit authoritas.
 140 Sunt em̃ nōnunq̃ tum indicia, tū adminicula pietatis. Quæ
 quoniam fere necessaria sunt infantibus in Christo, donec
 grādescant & occurrās in virū perfectū, tamē ne a perfectia

MILITIAE CHRISTIANAE

quidē cōuenit fastidiri, ne exēplo ledant infirmi. Quod fac
 cis probō, si modo finis vitiosus non sit, tum si ibi nō figis
 metā, vnde gradū factū oportebat ad salutē propiora. Verū
 22 Christū visibilibus rebus, ob visibilia colere, & in his fasti
 22 giū religionis ponere, hinc sibi placere, hinc alios dān are,
 22 his insupescere, atq; adeo īmorī, & (vt semel dicā) his ipsia
 22 a Christo auocari, quā ad hoc tantū adhibētur, vt ad eum
 22 conducāt, hoc est nimirū a lege euangelī, quē spiritalis est,
 22 desciscere, & in Iudaismū quendā recidere, neq; minus for
 se periculosum, q̄ sine hac superstitiōe, magnis & aperta a
 nimī vitiis laborare. Capitalior hic quidē morbus. Esto, sed
 ille insanabiliōr. Quantū vbiq; sudauit, p̄cipuus ille spī
 ritus assertor Paulus, vt Iudaeos a fiducia operis abductos,
 ad ea quae sunt spiritalia p̄moueat. Atq; huc denuo vulgus
 Christianorū video reuolutū. Quid autē dixi vulgus: Ferē
 dum hoc, nisi & sacerdotū, & doctorū bonam partē, deniq;
 greges eorū, qui spiritalē vitam vocabulo & cultu profiten
 tur, pene totos hic error occupasset. Si sal īsaturatū est, vnde
 salietur ceteri? Pudet me referre, quāta superstitione pleris
 q; istorū obseruet cerimonias quasdā, ab homīculis, non
 tamē hoc anio institutas, quāto odio easdē ab aliis flagitēt,
 quāta securitate his fidant, quāta temeritate alios iudicent,
 quāta contētiōne tueantur. His factis suis coelū debent par
 tant, in quibus si quādo occalkuerint, iam Pauli atq; Antio
 nā sibi vident. Incipiūt magno supercilio alienae vitae cen
 surā exercere, ad imperitorū (vt ait Comicus) regulā illam,
 vt nihil nisi quod faciūt ipsi, rectū putent. Ceterum vbi in
 22 suo instituto cōsensuerūt, videbis eos nihil adhuc Christi fa
 22 pere, sed aniales, ac tristibus quibusdā vitiis madentes, in
 22 cōuictu morosos, ac vix etiā sibi tolerabiles, charitate frigi
 22 dos, ira feruidos, odio pertinaces, lingua virulētos, in exere
 22 cendis simultatibus inuictos, pro re quīs nihili depugnare
 22 paratos, adeoq; alienos a perfectione Christi, vt ne cōmū
 22 nibus quidē virtutibus sint praediti, quas etiā Ethnicis, vt

ratio natura insita, vel usus vite, vel philosophorum præcep-
 ta parant. Indociles, intractabiles, rixosos, voluptatū auar-
 dos, ad verba diuina nauseabundos, nulli cōmodos, de aliis
 male suspicaces, sibi blandiētes. Hucine tot annorū labor-
 ribus deniq; peruentum est, vt pessimus sis, & optimus tibi
 videare, vt pro Christiano sis Iudæus, mutis tantū elemen-
 tis sentiēsis, vt gloriam habeas non in occulto apud deum,
 sed in manifesto apud homines? Quid si in spiritu ambulasti,
 non in carne, vbi fructus spiritus? vbi charitas, vbi gaudiū
 illud animi? vbi pax erga omnes? vbi patientia? longanimi-
 tas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, con-
 stinētia, castitas? vbi Christi imago in tuis moribus? Non
 sum inquis scortator, non fur, non sacrilegus, & obseruo
 quæ sum professus. Ad quid est hoc aliud, q̄ non sum sicut
 ceteri homines, raptores, adulteri, & ieiuno bis in Sabbas-
 tor? Malo malo publicanū humilem, & misericordiā im-
 plo-
 rantem, q̄ istud iustorū genus, sua benefacta cōmemorant-
 ium. Quid autem professus es, an ne faceres quod olim in
 baptismo iurasti, te Christianū, hoc est spiritālē, non Iudæ-
 um futurum? Quippe qui propter traditiunculas hominū,
 transgredieris mādata dei. An non Christianismus est vita
 spiritalis? Audi Paulum Romanis loquentem. Nihil ergo
 dānationis est his, qui sunt in Christo Iesu, qui non secun-
 dum carnē ambulant. Lex em̄ spiritus vitę in Christo Iesu,
 liberabit me a lege peccati & mortis. Nā quod impossibile
 erat legi, quæ infirmabat per carnē, deus filium suū mittēs
 in similitudinē carnis peccati, & de peccato dānauit peccat-
 um in carne, vt iustificatio legis impleret in nobis, qui non
 secundū carnē ambulamus, sed secundū spiritū. Qui em̄ in
 carne sunt, q̄ carnis sunt sapient, qui vero i spū sunt, quę spūs
 sunt sentiūt. Nam prudētia carnis mors est, purudentia aut
 spūs, vita & pax. Qm̄ sapientia carnis, inimica est deo, legi
 em̄ dei nō est subiecta, nec em̄ pōt. Qui aut in carne st, deo
 placere nō possunt. Quid dici poterat plenius? qd aptius?

MILITIAE CHRISTIANAE

Verū hæc nihīl ad se pertinere putant hoīes, ad suis blandi-
endū vitiis arguti, ad aliena carpēda p̄cipites, & qđ Paulus
dixit de scđm carnē ambulādo, in adulteros modo & scō-
ratores referūt, qđ de sapiētia carnis, quę inimica est deo, in
eos detorquet, qui literaturā sēcularē, (quā vocant) didice-
rūt. In vtroq; sibi plaudūt, qđ neq; adulteri sunt, & oīm litē-
rarū egregie indocti. Ceterū in spirītu viuere, nihīl aliud est
se somniant, q̄ facere scilicet, qđ faciūt ipsi. Qui si linguam
Paulinā tam diligēter observassent, q̄ fortiter cōtemnūt Cē-
ceronianā, intelligerēt nīmīrū apostolū vocare carnē, id qđ
visibile est, sp̄m quod inuisibile. Docet aut vbiq; visibilia
oportere seruire inuisibilibus, nō contra inuisibilia visibili-
bus. Tu præpostere ad ista Christū accōmodas, quæ cōueni-
ebat ad Christū applicari. An testimoniū flagitas, carnis
vocabulū, non tantū ad libidinē aut luxum pertinere? Ace-
cipe quod idem apostolus hoc ipsum (quod semper) agens,
scribit Colossensibus. Nemo vos seducat volens in humi-
litate et religione angelorū, quæ non vidit, ambulās frustra
inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, id est Chris-
tum, ex quo totū corpus per nexus & cōiūctiones summi
nistratū, & constructum, crescit in augmentū dei. Et ne qđ
dubites eum loqui de iis, qui ceremoniis quibusdā corpora-
libus freti, aliorum spiritalibus obstreperunt studiis, attende
quod sequit̄. Si ergo mortui estis cum Christo, ab elemētis
huius mundi, quid adhuc tanq̄ viuētes mundo decernitis?
Ab his igitur nos auocans paulo post. Igitur (inquit) si con-
surrexistis cum Christo, quæ sunt querite, vbi Christus est
in dextera dei sedens, quæ sursum sunt sapite, nō quę super
terram. Deinde spiritalis vitæ præcepta tradens, quid tan-
dem monet? Num vt his aut his ceremoniis vtamur? num
vt sic aut sic vestiamur? vt his aut his cibis victitemus? vt
tantū psalmodum exhaustamus? Nihīl horum. Quid igitur?
Mortificate inquit mēbra vestra, quæ sunt super terrā,
fornicationē, immūdiiciā, libidinē, concupiscentiā malā, &

maritū, quā est Idoloz seruitus. Ac paulo post, Nunc autē
 deponite & vos oīa, iram, indignationē, malitiam, Pauloq;
 inferius. Expoliātes vos veterē hoīem, cum actibus suis, &
 inducētes nouū, eū qui renouat in agnitionē dei, secundū
 imaginē eius qui creauit eū. Quis est autē vetus homo? Nē
 de Adā ille de terra terren⁹, cuius cōuersatio est in terra, nō
 in coelis. Terrā intellige, quicqđ visibile, eoq; tēporarium.
 Quis nouus homo? Nēpe de cōelo coelestis. Coelū accipe,
 quicqđ inuisibile, eoq; aeternū. Postremo, ne Iudaico more
 certis quibusdā obseruationibus, tanq̃ magicis cerimoniis
 deū demereri velim⁹, docet eatenus opa nra grata esse deo,
 quatenus ad charitatē referunt, indidē profecta. Super oīa
 autē hac inquit charitatē habete, qđ est vinculū perfectior
 nis, & pax dei Christi, exultet i cordibus vris, in qua et vos
 cūti estis in vno corpe. Dabo argumentū euidentius. Ad Ga
 latas scribens, saepe carnē, saepe spūm noīat, quos non tm̃ a
 libidine vocat ad castimoniam, sed a Iudaismo & operū fidu
 cia, in quā erāt a pseudoapostolis inducti, conatē retrahere.
 Hic igit opera carnis recēns, vide q̃ vitia cōmemoret. Ma
 nifesta sunt autē opa carnis, q̃ sunt fornicatio, imūditia, im
 pudicitia, luxuria, Idoloz seruitus, veneficia, inimicitie, cō
 tentiōes, amulatiōes, ira, rixa, dissensiones, sectae, inuidiae
 homicidia, ebrietates, cōmessatiōes, & his similia. Neq; multo
 post. Si spiritu viuimus, spū ambulemus. Deinde q̃ si pestē
 spiritui infestā indicās, addit. Non efficiamur inanis glorię
 cupidī, inuicem prouocātes, inuicem inuidentes. De fructū
 bus arbor cognoscitur. Q̃ vigilias, q̃ ieiunia, q̃ silentia, q̃
 procūlas, q̃ reliquas id genus obseruatiōes non pteris, nisi
 hīl moror. In spū non credā esse, nisi videro fructus spūs. In
 carne esse cur nō affirmē, cum post sēcularē pene istarū res
 um exercitationē, adhuc in te dephendā opera carnis? In
 uidentia plūs muliebrē? Iracundiā & ferocitatē militarē,
 rixāq; nunq̃ satiatā libidinē, rabiosā maledicentiā, vipes
 sum linguę obtretriciis venenū, animū tumidū, cervicē

MILITIAE CHRISTIANAE

præfractâ, lubricam fidē, vanitatē, fictionē, assentationē
 Tu fratrē in cibo aut potu, cultuue iudicas. At Paulus te ita
 dicat ex factis tuis. An hoc te a carnalibus mūdānis sepat,
 qđ tu leuioribus quidē in rebus, sed iisdē tamē vitiis laboras.
 Num turpior est, qui ob hereditatē interceptā, ob vitia
 atā filiā, ob lesūm parentē, ob magistratū, ob principis gratiam,
 iras, inimicitias, æmulationes suscipit, qđ tu qui (pudet
 dicere) qđ de nihilo, multo hæc omnia facis acerbius. Causa

» peccandī leuior, non eleuat crimen, sed exaggerat. Neq; res
 » fert in quāto pecces, modo pari affectu. Immo refert adeo,
 » hoc em̄ quisq; sceleratior est, quo minore momēto ab hōne
 » sto abducitur. Non ego nunc loquor de iis monachis, quos
 » rum mores & mundus detestatur. Sed de his quos vulgus
 » miratur, non vt hoīes, sed vt angelos. Quos ipsos tamē of-
 » fendi non oportet hoc sermone, qui vitia notat, non homi-
 » nes. Q. si boni viri sunt, gaudeant etiā a quocūq; admoneri
 » in his, quæ ad salutē pertinet. Neq; clama me est, inter eos
 » esse plurimos, qui literis & ingenio adiuti, spiritus myste-
 » ria degustarūt. Sed (quod ait Liuius) fere fit, vt maior pars,
 » vincat meliorem. Cæterū si verum fateri fas est, nōne vides
 » mus arctissimū quoq; monachorū genus, fastigium religio-
 » nis, aut in cerimonis, aut in certa lege psalmodum, aut in
 » corporū labore ponere. Quos si quis excutiat, atq; de spiri-
 » tualibus percontetur, vix perpaucos inuenerit, qui non in
 » carne ambulent. Et hinc ista tanta animorū infirmitas, illic
 » trepidantiū, vbi timor non est, illic oscitantiū, vbi summū
 » est periculum. Hinc illa perpetua in Christo infantia, vt ne
 » quid dicam grauius, quod præposterī rerum æstimatores,
 » ea facimus plurimī, quæ sola nihili sunt, iis neglectis, quæ
 » sola sufficiunt, semper sub pædagogis agentes, semper sub
 » iugo, nec vnq̄ ad libertatē spiritus aspirantes, nunq̄ ad simp-
 » litudinē charitatis crescentes. Cum clamet Paulus ad Ga-
 » latas, stete et nolite iterū iugo seruitutis contineri. Atq; alio
 » loco, Itaq; lex pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide

efficiemur. At ubi venit fides, iam non sumus sub pæda
 go. Omnes enim filij dei estis per fidem, quæ est in Chris-
 to Iesu. Neque multo inferius. Ita & nos cum essemus par-
 uuli, sub elementis mundi eramus seruientes. At ubi venit
 enitudo temporis, misit deus filium suum factum ex muliere
 factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut ad-
 optionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filij dei,
 misit deus spiritum filij sui in corda uestra, clamantem, Abba pa-
 ter. Itaque iam non est seruus, sed filius. Iterum alibi. Vos enim
 libertatem vocati estis fratres, tantum ne libertatem, in ocu-
 sionem detis carnis, sed per charitatem spiritus, seruite inui-
 cem. Omnis enim lex in vno sermone impletur. Diliges pro-
 prium tuum sicut teipsum. Quod si inuicem mordetis & co-
 editis, videte ne ab inuicem consumamini. Rursum ad Ro-
 manos. Non enim accepistis spiritum adoptionis filiorum dei, in
 quo clamamus Abba pater. Eodem pertinet & illud quod
 himotheo scribens. Exerce autem (inquit) teipsum ad pietatem.
 Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est, pie-
 tas ad omnia est utilis. Et ad Corinthios. Dominus spiritus
 est. Vbi autem spiritus, ibi libertas. Sed quid nos vnus, aut alius
 locum referimus? Totus in hoc est Paulus, ut caro quæ
 contentiosa est contineatur, & in spiritu, qui charitatis & li-
 bertatis est author, nos constituat. Individue enim inter se
 mixtes sunt, caro seruitus, inquietudo, contentio. Rursum.
 virtus, pax, amor, & libertas. Hec passim inculcat aposto-
 lus. Num meliorem religionis magistrum requirimus, præse-
 re cum huic omnis diuina scriptura concinat? Hoc erat maxi-
 mum mandatum in lege Moyseica, hoc iterat ac perficit in euân-
 gelio Christus, Ob hoc potissimum natus ac mortuus est, ut
 doceret, non Iudaizare, sed amare. Post coenam illam sus-
 cæmâ, quæ sollicitæ, quanto affectu mandat apostolis suis, non
 cibo aut potu, sed de charitate mutuo seruanda. Quid
 uid docet, immo rogat huius symmystes Ioannes, nisi ut
 igamus inuicem? Paulus cum passim (ut dixi) charitatem

MILITIAE CHRISTIANAE

commendās, tum ad Corinthios scribēs, & miraculis, & pro-
 phetis, & angelorū linguis, antepōnit charitatē. Ne tu mihi
 ilico charitatē esse dicas, in tēplo frequenē esse, signis diu-
 sum p̄cumbere, cereolos accendere, numeratas preculas ite-
 rare. Nihil istis opus habet deus. Charitatē Paulus vocat,
 aedificare proximū, omnes eiusdē corporis mēbra ducere,
 omnes vnū in Christo putare, de fraternis cōmodis, perinde
 vt de tuis in dño gaudere, incōmodis mederi, veluti p̄priis.
 Māsue te corripere errantē, docere nescientē, erigere lapsum,
 consolari defectū, adiuvare laborantē, Subuenire egenti, in-
 summa oēs opes tuas, omne studium, oēs curas ad hoc refere-
 re, vt q̄ plurimis prosis in Christo, vt quēadmodū ille neq̄
 sibi natus est, neq̄ sibi vixit, neq̄ sibi mortuus est, sed totū
 se donauit vsibus nostris, ita et nos fratrum cōmoditatibus
 inseruiamus, nō propriis. Quod si fieret, nihil esset religio-
 forū vitā, neq̄ letius, neq̄ facilius, quā nunc contra tristē
 fere videmus, & laboriosā, ac Iudaicis superstitionibus
 plenā, nec ab vllis laicorū vitis immunē, in nōnullis conta-
 minatiōrē. Quod hoīm genus si nūc reuīsceret Augustus
 nus, quo auctore vitā plāriq̄ gloriant, profecto ne agnos-
 ceret quidē. Clamaretq̄ nihil se minus p̄baturum fuisse, q̄
 hoc vitā genus, neq̄ ad superstitionē Iudaorū, sed ad apo-
 stolorum regulā viuendi rationē instituisse. Sed audio iam
 dudū quid mihi respondeāt, quidā paulo saniores. In mi-
 nis vigilandū, ne paulatim defluat in maiora vitia. Audio
 & approbo, verū non paulo magis aduigilandū, ne sic in-
 hāreas minimis, vt a maximis penitus excidas. Ibi pericu-
 lum euidentius, sed hic grauius. Ita Scillā fugito, ne in Cha-
 rybdis incidās. Ista facere salutare est, sed eis inniti perni-
 ciosum. Paulus nō te vetat elemētis vtī, sed seruire nō vult
 elemētis eum, qui liber est in Christo. Non dānat legē facto-
 rum, sed si q̄s ea legitime vtatur. Sine his fortasse pius non
 eris, sed nō ista te pium faciūt. Conducēt ad pietatem, ita si
 quidē in hoc vtare. Sin frui cōperis, pietatē oēm semel ex-

» tñguſit. Aſtoſolus contemnit opera Abrahæ, quæ ſumma
 » fuiſſe nemo neſcit, & tu tuis cõfidis? Deus auerſat victimas
 » & ſabbata, & neomenias populi ſui, quorũ oĩm ipſe fuerat
 author. An audebis tuas obſeruatiunculas, cũ diuinæ legis
 præceptis conferre? Audi tamẽ ad iſta naueantẽ, ac ſtomas
 chantẽ deum. Quo mihi mĩtutudinẽ victimarũ veſtrarum?
 Plenus ſum. Holocauſta arietũ, & adipem pinguiũ, & ſan-
 guinẽ vitulorũ, et agnorũ, & hircorũ nolui. Cum veniretis
 ante conſpectũ meum, quis quæſiuit hæc de manibus v̄ſis,
 vt ambularetis in atrĩis meis? Ne offeratis vltra ſacrificiũ
 fruſtra incẽſum abominatio eſt mihi. Neomeniã & ſabbas
 tum, & feſtiuitates alias non ferã. Iniqui ſunt coetus veſtri,
 Calẽdas veſtras, & ſolẽnitates v̄ſas, odiuit aniã mea. Facta
 ſunt mihi moleſta, laboraui ſuſtinẽs. Et cum extẽderitis ma-
 nus v̄ſas, auertã oculos meas a vobis, & cũ multiplicaueris
 tis oratiões veſtras, nõ exaudia vobis. Nõne cum obſeruatio-
 nes & ritus ſacrorũ cõmemorat, tũ multiplicatas orationes,
 tanq̃ digito notat eos, qui religionẽ numero pſalmorũ, aut
 præcũ metiunt? Attende & illã, q̃ mire diuinũ faſtidiũ pro-
 pheta faciũdus exaggerat, vt iã nec auribus, nec oculis ferre
 poterit. Quæ tandẽ obſecro? Nimirũ quæ ipſe tanta religio-
 ne ſeruãda tradiderat, quæ tanta veneratiõe, tot ſeculis ſus-
 » erãt a regibus ſanctis, & prophetis obſeruata. Et hæc detes-
 » ſtat adhuc in lege carnali, & tu tuis domi tibi natis obſerua-
 » tiſculis, fidis in lege ſpirituali? Idem alio loco eundẽ prophe-
 tam clamare indefinẽter, et inſtar tubæ vocẽ iubet intẽdere,
 videlicet in re ſeria & acri rephẽſiõe digna, quæq; fere non
 niſi magna cõtentione ab iſtis obtineri queat. Me inquit de
 die in diẽ quærũt, & ſcire vias meas volũt, quaſi gens quæ
 iuſtitia fecerit, et quæ iudiciũ dei ſui non dereliquerit. Ro-
 gãt me iudicia iuſtitia, & appropiquare deo volũt. Quare
 ieiuauimus, & nõ aſpexiſti, humiliauimus anĩas noſtras,
 & neſciſti? Ecce in die ieiuñj veſtri inueniũt volũtas veſtra,
 & oēs debitorẽs v̄ſos repetiſtis. Ecce ad lites & cõtentiones.

F

MILITIAE CHRISTIANAE

ieiunatis, & pccatis pugno impie. Nolite ieiunare sicut vbi
 q; ad hanc diē, vt audiat in excelsis clamor vester. Nunq; tale
 est ieiuniū qd' elegi, per diē affligere hoīem aīam suā: Nun
 qd cōtorquere q̄si circulū caput suū, et sacco et cinerē sternerē
 re? Nunq; istud vocabis ieiuniū, & diē acceptabilē dño?
 » Sed qd hoc esse dicemus? Dānat deus, qd ipē mādarat: Mī
 » nime. Quid igit? Sed in carne legis manere, & i re nihili cō
 fidere, id vō detestat. Proinde vtroq; loco qd velīt accedē,
 » demonstrat. Lauamini, inq; mūdī estote, auferite malū cogit
 » tationū vestrarū de oculis meis. Cū audis mala cogitationū
 » nōne palā spm̄ & internū hoīem denotauit? Oculi dñi nō
 » vidēt in manifesto, sed in occulto, neq; scđm visionē oculo
 » rū iudicat, neq; scđm auditū aurīū arguit. Nescit futuras vir
 gines, foris expolitas, intus inanes. Nō nouit eos qui labiis,
 » dicūt, domine dñe. Deinde admonet vsum vitæ spiritalis,
 » nō tam in cerimoniis, q̄ in proximi charitate sitā esse. Que
 rite iudiciū, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite
 viduam. Similia subtexuit, & alteri loco de ieiuniis. Nōne
 hoc est magis ieiuniū quod elegi? Dissolue colligatiōes im
 pietatis. Solue fasciculos deprimētes. Dīmte eos, qui con
 fracti sunt liberos, & omē onus dirumpe. Frange esurienti
 panē tuum, & agenos vagosq; induc in domū tuā. Cum vi
 deris nudū, operi eum, & carnē tuā ne despexeris. Quid igit
 tur faciet Christianus? Negliget eccl'iae mandata? conueniet
 honestas maiore traditiones? dānabit pias consuetudines?
 Immo si infirmus est, seruabit vt necessarias, sin firmus &
 perfectus, tanto magis obseruabit, ne sua scientia fratrem of
 fendat infirmū, & occidat eum pro quo mortuus est Chris
 tus. Hæc oportet nō omittere, sed illa necesse ē facere. Non
 » dānant opera corporalīa, sed pferunt inuisibilia. Non dam
 » natur cultus visibilis, sed placat deus, nisi pietate inuis
 » sibili. Spiritus est deus, & spiritalibus victimis flectit. Tur
 » pe sit Christianis ignorare, quod gentilis quidā poeta nōne
 » ignorauit. Qui de pietate p̄cipiens, Si deus (inquit) est anis

mus, nobis vt carmina dicūt. Hic tibi p̄cipue sit pura mēte
 colendus. Ne contēnamus authorē, vel ethnici, vel minus
 tum. Sentētia est magno etiā theologo digna, et vt ego quis
 dem deprehēdi, tam intellecta a paucis, quā a nemine nō le
 cta. Ea vero est hmōi. Similia sibi afficiunt. Tu deū tau
 ro caeso, aut thureo vapore moueri magnopere credis, q̄si cor
 pus esset. Mens est, et quidē purissima simplicissimaq̄. Pro
 inde potissimū mēte pura colēdus est. Tu cæreū accensum,
 sacrificiū putas. At Dauid sacrificiū (inquit) deo spūs cōtrīs
 bulatus. Et si despexit sanguinē hircorū, aut vitulorū, at cor
 contritū & humiliatū non despiciet. Si facis, qd tribuist oculi
 his hoīm, multo magis adhibe, qd requirūt oculi dei. Reli
 gioso cucullo tegit corpus, qd tum, si mundanā vestē gerit
 aīus. Si niuea tunica velat homo exterior, sint & interioris
 hoīs vestimēta cādida, sicut nix. Silētiū agis foris, m̄to ma
 gis cura, vt vacet mēs int⁹. In tēplo visibili demittis genua
 corpīs, nihil agis, si in tēplo pectoris stas erectus cōtra deū.
 Veneraris lignū crucis, magis sequere mysteriū crucis. Ieiū
 niū agis, & abstines ab iis, q̄ non coinquināt hoīem, & non
 cōtines ab obscōnis fermōibus, qui polluit & tuā, & alie
 nā consciētiam. Corpori subducit cibis, & aīa siliquis por
 corū sese ingurgitat. Exornas ædem faxeā, religioni habes
 loca sacra. Quid refert, si tēplum pectoris, cutus parietē per
 fodit Ezechiel, abominatiōibus Aegyptiis pphanatū est?
 Sabbatū agis foris, & intus oīa vitiorū tumultibus perstres
 punt. Non mōchaī corpus, sed avarus es, iam mōchus est
 animus. Pfallis lingua corporea, sed intus ausculta, quid di
 cat animus. Ore benedīcis, & corde maledīcis. Corpore an
 gusta cellula contineris, & cogitatiōe per totum orbē vaga
 ris. Audis verbū dei corporeis aurib⁹. Magis audias intus.
 Quid em̄ dicit propheta? Nisi audieritis intus, plorabit a
 nima vestra. Quid autē legis in euangelio? Vt vidētes non
 videant, & audiētes non audiāt. Et rursum propheta, aure
 audietis, & non percipietis. Beati igitur, qui intus audiunt.

F. ij.

MILITIAE CHRISTIANAE

„ verbū dei. Foelices, quibus dñs intus dicit verbū, & saluas.
 „ buntur aniæ illorū. Hanc aurē iubetur a Dauid inclinare si
 „ lia regis, illa, cuius oīs decor ab intus in fimbriis aureis. De
 „ niq; quid refert, mala non facere, quæ affectu concupiscis?
 „ Quid refert bona foris agere, qbus diuerſa fiunt intus? An
 „ magnū est, quod corpore Hierosolymā adis, cū intra temet
 „ ipm sit Sodoma, sit Aegypt⁹, sit Babylon? Non magnū est
 „ carneis calcaneis vestigia calcaſſe Chriſti, at maximū, affe
 „ ctu ſequi veſtigia Chriſti. Si maximū est contigiſſe ſepul
 „ chrū domini, nō maximū erit expreſſiſſe myſteriū ſepultus
 „ ræ? Accuſas apud ſacerdotē hoīem tua peccata, vide quom
 „ modo accuſes apud deū. Nā apud illū accuſare, intus odiſſe
 „ eſt. Tu forte ſigillis cereis, aut pecuniola, aut peregrinatium
 „ cula ſemel eluī culpas credis. Tota erras via. Intus acceptū
 „ eſt vulnus, intus pharmacū admoueaturneceſſe eſt. Corrus
 „ ptus eſt affectus, amaſti, qd erat odio dignū, odiſti, qd erat
 „ amandū. Dulce tibi fuit amarū, & amarū dulce. Nihil mor
 „ ror, quid exhibeas foris. Sed ſi mutatis vicibus, qd modo
 „ amabas, odiſſe, fugere, horrere cōperis, ſi dulceſcit affectus
 „ quod modo ſeſapiebat, ita demū ſanitatis argumentū. ac
 „ cipio. Amauit multū Magdalena, & dimiſſa ſunt ei peccas
 „ ta mīſta. Quo magis Chriſtū amabis, hoc magis, oderis tua
 „ vitia, nam odiū peccati, cōſequi amorē pietatis, velut ym
 „ bra corpus. Malo te ſemel mores tuos vitioſos intus ac vere
 „ odiſſe, q̄ decies verbotenus deteſtari apud ſacerdotē. Ergo,
 „ vt quādā exempli gratia retulimus, in toto theatro mundi
 „ huius viſibilis, in veterē lege, in noua, in omī mandato ec
 „ cleſiæ, deniq; in teipſo, atq; in omni negotio humano, foris
 „ caro quādā eſt, intus ſpūs. In quibus ſi nō ordinē faciemus
 „ præpoſterū, ſed in his quæ vident, nō ita multū fiduciæ po
 „ nentes, niſi quatenus ad meliora, momēti qd adferūt, ſemp
 „ ad ſpiritū, et ea quæ charitatis ſunt, reſpiciamus, euademus
 „ non triſtes, vt iſti, & imbecilles, ſemp pueri (vt puerbio dici
 „ tur) animales, oſſa arida, (vt apud prophetā eſt) ſpiritū non

rabētia, lethargici, stupidi, rixosi, liuidi, susurriones, sed ex
 celsi in Christo, ampli charitate, robusti, & ad vtrāq; fortis
 nam stabiles, ad minima cōnuentes, ad summa enitentes,
 pleni alacritatis, pleni sciētīā, quā qui reliciūt, eos relicit &
 ille scientiarū dominus. Imperitia em̄, quā fere comitat in
 docilitas, & quā grāci pulchre vocant philautiā, sola facit,
 vt (qd̄ ait Esaias) cōfidamus in rebus nihili, & loquamur
 vanitates. Cōcipiamus laborē, et pariam⁹ iniquitatē. Semp̄
 per seruīamus trepidi atq; humiles, cerimoniis Iudaicis. De
 cuiusmodi loquēs Paulus Testimoniū inquit phibeo illis,
 quod zelū quidē dei habēt, sed non secundū scientiā. Quid
 autē ignorabant? Nempe qd̄ finis legis Christus. Christus
 autē spiritus est, charitas est. Apertius autē Esaias miserā &
 inutile istorū seruitutē in carne, describit, Propterea (inquit)
 captius ductus est populus meus, quia nō habuit scientiā
 Et mobiles eius interierūt fame, & multitudo eius siti exas
 ruit. Non mirū quod populus seruit elemētis huius mundi,
 videlicet vulgus indoctū, & nō nisi de alieno pectore sapi
 ens. Magis mirandū, quod religionis Christiane quasi pris
 mates, in eadē captiuitate, fame intereūt, & siti exarescunt.
 Quare fame intereūt? quia non didicerūt a Christo frange
 re panes ordeaceos. Siliquā modo asperā circūligūt, medul
 lā non eruūt. Quare siti exarescūt? Quia nō didicerūt a Mo
 se, aquā de spiritali petra elicere. Neq; hauserūt de flumibus
 quæ de vētre Christi fluūt aquæ viuæ. Hoc autē dictū est de
 spū, non de carne. Tu igit̄ mi frater, ne tristib⁹ laboribus nō
 multū pmoueas, sed mediocri exercitio, cito grādīs & vege
 tus euadas in Christo, hanc regulā diligenter amplexus, ne
 velis cum imundis animalibus humi reptare, sed semp̄ alis il
 lis nitēs, quas Plato putat in anīs amoris calore elicitas, de
 nuo pullulascere, a corpore ad spm̄, a mūdo visibili ad inuisi
 bilē, a lra ad mysteriū, a sensibilib⁹ ad intelligibilia, a cōpo
 sitis ad simplicia temetipm̄, quasi gradibus quibusdā scalæ
 Iacob erige. Ita ad se propinquātī, vicissim appropinquabit

MILITIAE CHRISTIANAE

dñs, & si tu pro virib⁹ de tua caligine, sensuūq; strepitu co⁹
 ,,haberis assurgere, occurret ille cōmode, e luce sua inaccessi⁹
 ,,bili, & silētio illo incogitabili, in quo nō sensuū tantum oīs
 ,,tumultus, sed & intelligibiliū oīm imagines cōticescunt.

C A Non Sextus.

Et qm̄ ex tpe scribēti, aliud ex alio in mentē venit, subte⁹
 xam & sextā regulā, supioribus quodāmodo cognatā, tam
 necessariā ad salutē vniuersis, q̄ a paucis curā habitā. Ea est
 ,, vt anīus ad Christū anhelātis, a vulgi tū factis, tū opīnionē
 ,, bus q̄maxie dissentiat, nec aliunde q̄ ab vno Christo, pīta
 ,, tis exēplū petat. Hoc est em̄ vnicū archetypū, vnde quisq;
 ,, vel vnguē discesserit, a recto discedit, atq; extra viā currit.
 Proinde Plato grauiter pfecto, vt plerq; in politia sua, ner⁹
 gat eū virtutē constāter tueri posse, q̄ de turpi atq; honesto,
 nullis certis opīnionibus mentē imbuerit. At quāto pīcio
 sius est, falsas opīniones de iis, quae ad salutē pertinet, anīo
 penitus isidere. Quare hoc vel in primis curādum putat, vt
 custodes illi, q̄s oportet oīm turpitudine vacare, q̄optimas
 ,, opīniones de fugiendis atq; expetēdis, easq; q̄certissimas,
 ,, tanq̄ leges quasdā sanctissimas anīo insculpāt suo. Quicq;
 em̄ persuasionē penitus inhæsit aīo, id quisq; moribus ex
 ,, prīmīt. Eoq; pīcipua Christianorū cura huc intēdi deberet,
 ,, vt pueri iā inde ab incunabulis, iter ipas blāditiās nutritū,
 ,, & parentū oscula, inter lītorū manus, p̄suationes imbibāt
 ,, Christo dignas, p̄pterea qd̄ nihil vel altius insidit anīo, vel
 ,, hæret tenacius, q̄ qd̄ rudibus (vt inquit Fabius) annis indy
 tur. Procul p̄cul ab auriculis infantilibus, amatorie cātione
 culae, quas domi forisq; cantillant Christiani, spurciores, q̄
 vnq̄ Ethnicorū vulgus receperit. Non audiāt accepta iactu
 ra rei, materculā eiulantem. Non amissa sorore, se miserā ac
 destitutā clamitantē. Non audiāt passē ignauia opprobran
 tem ei, qui iniuriā non cū fœnore rettulit, nō admirantē eos
 qui rem quocūq; modo fecerūt amplissimā. Ingeniū hoīs ad
 ,, vitia p̄cliue, pīciosum exēplum statim arripit, nō aliter, q̄

gnē vicinū naphtha. Quanq̄ idē hoc nulla non ætate agens
 lum, vt oēs vulgi errores, ab ipsis vsq; radicibus ex animo
 euellant, atq; in eorū locum salutare opiniones inserātur,
 adeoq; roborent, vt nullis rebus queant cōuellī. Quod qui
 fecerit, is nullo negotio virtutē sua sponte sequet, & secus
 agentes miseratione, non imitatione dignos iudicabit. Huc
 em̄ pertinet illud a Socrate, non absurde dictum, quanq̄ ab
 Aristotele reprehensum, virtutē nihil aliud esse, q̄ scientiam
 fugiendorū, atq; expetendorū. Non quod nō viderit discrimen
 inter cognitionē honesti, atq; amorē, sed quēadmodū
 Demosthenes Pronūtiationē primū, secundū ac tertium
 in eloquentia respondit esse, videlicet adeo præcipuā par-
 tem significās, vt in ea totam esse duceret, itidem Socrates
 agens cum Protagora, argumētis euincit, tantū in omī vir-
 tute momēti scientiā adferre, vt peccata non aliunde profi-
 ciscātur, q̄ a falsis opinionibus. Etem̄ & qui Christū amat,
 et qui voluptatē, pecuniā, honorē, falsum amat, nimirum
 utriq; dulce, bonū, ac pulchrum sequuntur. At hi labuntur,
 incitā, pro dulci amplectentes, quod est acerbissimū, pro
 acerbo fugientes, quod est dulcissimū, item pro bono ac lu-
 cro sequentes, quod merum est detrimentū, pro damno ti-
 mentes, quod vnicum est lucrum, id pulchrum iudicantes,
 quod est fœdum, id pudendum opinantes, quod solum est
 gloriosum. Porro si cui penitus persuasum sit, ac iam veluti
 22 cibus in animi substantiā sit traiectum, solā virtutem, opti-
 22 mam esse, dulcissimā, pulcherrimā, honestissimā, vtilissimā
 22 mam, contra turpitudinē, vnicum esse malū, cruciatum, fœ-
 22 dum, erubescendū, dānosum, atq; hæc nō opinione popula-
 22 ri, sed ipa natura rerū metiā, fieri non potest, vt ea constāte
 persuasiōe, diu in malis hereat. Pessimus em̄ iam olim tū vi-
 uēdi, tū sentiēdi author vulgus est. Neq; vnq̄ ita bene actū
 est cū rebus humanis, vt non pessima placuerint plurimis.
 Cave sic cogites. Hoc nemo non facit. His vestigiis maio-
 rum mei sunt ingressi. Hac in sentētia est ille tantus philoso-

MILITIAE CHRISTIANAE

phus, tantus theologus. Sic viuif a magnatibus. Hoc regit
 est institutū. Hoc & episcopi & pontifices summi facit
 Hi profecto vulgus nō sunt. Nihil te moueant ingētia nos
 mina. Ego vulgū nō loco, sed pectore metior. Vulgus sunt,
 quicūq; in specu illo Platonico vincti suis affectib⁹, inanes
 rerū imagines, pro verissimis rebus admirant^r. Nōne prepo
 stere faciat, si quis non lapidē regulā, sed regulā lapidi cor
 netur applicare? Nōne multo absurdius, si quis non hoīm
 mores ad Christū, sed Christū ad hoīm vitā laborets inflecte
 re? Non ideo rectū puta, quia primores, quia maxima pars
 hoīm facit, sed ita demū rectum est, qđ fit, si quadrat ad
 regulā Christi. Immo hoc ipso tibi suspectū quid esse oport
 et, qđ plurimis placet. Pusillus grex est, & erit semper, cui
 cordi est Christiana simplicitas, paupertas, veritas. Pusillus
 est, sed beatus, quippe cui soli debetur regnū cōloꝝ. Arcta
 tam. Prudēs aedificator, vtrum tandē ab vſitatissimo, an ab
 optimo opere petit exemplū? Pictores non nisi optimas tas
 bulas sibi proponūt. Exemplū nostrum Christus est, in quo
 vno oēs insunt beate viuēdi rationes. Hunc sine exceptiōe
 licebit imitari. Cāterū in probatis viris, eatenus vnū quod
 q; in exemplū vocare cōueniet, quatenus respondebit cum
 archetypo Christi. De vulgo autē Christianoꝝ sic existima
 nullū vnq; fuisse corruptius, ne apud Ethnicos quidē, quan
 tum ad opiniones de moribus attinet. Cāterū de fide, quid
 sentiāt, viderint ipsi. Hoc certe indubitatissimū est, fidē sine
 moribus fide dignis, adeo nihil iuuare, vt etiā in cumulum
 cedat dānationis. Euolue veterū annales, & cōfer horū tem
 porū mores. Quādo vera probitas despectior: quādo sic in
 precio habite diuitiā vnde cūq; parta: Quo vnq; saeculo ve
 rius illud Horatianū. Scilicet vxorē cū dote, fidēq; & ami
 cos. Et genus & formā regina pecunia donat: Et illud eius
 dem. Nā genus et virtus, nisi cū re, vilior alga est. Quis iam
 nō serio legit Ironiā illam Satyricā: O ciues, ciues, querēda

pecunia primū Virtus post nūmos: Quādo luxus solutior:
 Quādo stupra, adulteria, vel latius patuerūt, vel impunitio
 ra fuere, vel minus in probro: dum in aliis, suis vitiis indul
 gent principes, & quisq; speciosum factu ducit, quicq; in
 aulicorū mores abiit? Cui non extremū malum ac pbrum
 videt pauperies? Olim in scortatores, in sordidos, in glorio
 sos, in admiratores pecuniæ, etiā de plaustris famosa scom
 mata faciebant, in spectaculis gētiliū, scite notatis vitiis, ap
 plaudebat a vulgo, qbus nunc a Christianorū proceribus,
 male laudatis applaudit. Non tulerūt theatra Atheniensiu
 histrionē, e tragedia quapiā Euripidis, saltātem, verba cui
 iusdā auarī, vnam pecuniā, reliquis humanę vitæ cōmodis
 præferētis, ac plane futurū erat, vt actorem cum tota fabula
 exploderēt, eiicerētq; nī mox assurgēs poeta, paulisper etiā
 manere iussisset, ac spectare quorsum admirator ille auri es
 set euasurus. Quā multa sunt apud illos exēpla eorū, qui e
 bene administrata rep. præter honestā opinionē, nihil in res
 nuem familiā retulerūt, qui fidē pecunia, qui pudiciā vita
 potiorē habuerūt: Qui neq; prosperis rebus insollescere, neq;
 aduersis frangi potuerūt: Qui honesta pericula volupta
 tibus anteposuerūt: Qui sola conscientia recti cōtenti, neq;
 honores, neq; opes, neq; reliqua fortunæ cōmoda desyderā
 bant: Et vt ne cōmemorē Photionis sanctitatē, Fabriū dī
 utiis potiorē paupertatē, Camilli magnanimitatē, Brutū
 saueritatē, Pythagore pudiciā, Socratis inexpugnabilem
 continentīā, Catonis integritatē, ac mille pulcherrima oīm
 virtutū decora, quæ passim in Lacedæmoniorū, in Persarū,
 in Atheniensium, in Romanorū annalibus legunt, magno
 quidē nostro pudore. Diuus Aurelius Augustinus, vt ipse
 de se in cōmentariis confessionū suarum testat, iam multo
 priusq; Christū indueret, contēpserat pecuniā, p nihilo has
 bebat honores, gloria non cōmouebatur, voluptatibus aut
 vsq; adeo frena negarat, vt homo adolescēs, vna muliercu
 la cōtētus esset, cui & cōiugij fidē seruabat. Hos aīos, hæc

MILITIAE CHRISTIANAE

exēpla, inter aulicos, inter ecclesiasticos, addā & inter monachos, nō temere q̄s inuenerit. Aut si quis huiusmodi extiterit, ilico velut asinus inter simlas, ostentui ac risui erit, delirus, hebes, hypocrita, rerū imperitus, melancholicus, amēs oīm vna voce dicet, ac ne homo quidē iudicabit. Sic Christiani Christi doctrinā veneramus, sic exprimimus, vt nihil vecordius, nihil abiectius, nihil magis pudendū iam vulgo habeatur, q̄ vere ac toto pectore esse Christianū. Quasi aut Christus frustra versat⁹ sit in terra, aut alius sit nūc, quā olē Christianismus, aut nō ex æquo p̄tineat ad oēs. Ab his igit volo te toto aīo dissentire, & rerū oīm precia, vnus Christi cōmunionē metiri. Quis vulgo nō praeclarū autumat, atq; inter p̄cipua bona ponendū, claris maioribus p̄gnatū esse: id qd nobilitatē nomināt. Nihil te moueat, cū audis huius saeculi prudētes, viros graues, summaq; autoritate p̄ditos; admodū serio, destēmatum gradibus, adductis superciliis, tanq̄ de re vehemēter ardua differentes, & magno conatu, magnas nugas effutientes, cū vides, alios sic audire, atq; atas uorū imaginibus tumētes, vt reliquos prae se vix hoīes esse iudicent. Sed horū errorem, Democritico risu prosequēs, id (quod res est) reputa, vnica ac summā esse nobilitatē, in Christo renatū esse, illius insitū esse corpori, vnū corpus, & vnū spiritū fieri cum deo. Sint aliī regū filij, tibi maximum sit, quod & es, & diceris filius dei. Illi sibi placeāt, qd in aulis principū versent, tu elige cum Dauid, abiect⁹ esse in domo dei. Attēde q̄s elegerit Christus, infirmos, stultos, ignobiles, scdm mundū. In Adam oēs ignobiles nascimur, in Christo oēs vnū sumus. Vera nobilitas est, inanē contēnere nobilitatem. Vera nobilitas est, seruū esse Christi. Hos tibi maiores esse puta, quorū virtutes æmularis. Audi quid in euangelio dixerit, optimus æstimator nobilitatis aduersus Iudaeos, qui se iactabāt de generis authore Abrahamā. Quali vero authore? Non tantū illustri, non solum opulento, non modo victore regū, sed ob diuinas virtutes, diuinis ornat⁹

præconis: Quis istud non insignē, nō gloria dignū existit
 met: Audi quid audierint. Vos ex patre diabolo estis. Et o-
 pera patris vestri facitis. En tibi Paulus & ipse ad magistri
 regulā generositatē æstimans. Non em̄ (inquit) om̄es qui ex
 circūcisione sunt Israel, hi sunt Israelitæ, neq; qui secūdam
 21 semē sunt Abraham, om̄es filiī. Pudenda ignobilitas seruire
 22 turpidini, cum Christo nullā habere cognatiōem, qui non
 agnoscit, nisi qui faciunt voluntatē patris sui, qui in cœlis
 23 est. Turpiter spurius est, qui patrē habet diabolu, habet aut̄
 24 qui illius opera facit, nisi mētutus est Christus. Sed non nos
 25 uit mentiri veritas. Suprema generositas est, & filiū, & hæ-
 26 redem esse dei, frat̄ autem & cohæredē esse Christi. Illos
 rum insignia, quid sibi velint, ip̄i viderint, Christianorum
 insignia sunt cōmunia quidē omnibus, sed tamē illustrissi-
 ma crux, corona spinea, clavi, lācea, stigmata dōmini, quæ
 Paulus in corpore suo se gestare gloriatur. De nobilitate ita
 q; vides, quāto alia te sentire velim, q̄ vulgus opinat̄. Eum
 vero qui plurimū auri domi congegit, quis non vulgo bea-
 tum diuitiū ac foelicē vocat? Tu sat beatū, immo solū bea-
 27 tum iudica, qui Christū, qui summū bonum possidet. Qui
 28 preciosam illā margaritā bonæ mentis, vel rerum oīm, vel
 29 corporis etiā dispendio, mercatus est. Qui thesaurū inuenit
 sapiētiæ, cunctis opibus preciosioris. Qui a Christo ditissi-
 mo, aurū emit ignitū, probatū, vt locuples fiat. Quid igitur
 30 sunt ista, quæ multitudo mirat̄, aurū, gēma, prædiæ? Falso
 31 nomine diuitiæ, vero spinæ, quæ semen diuini verbi suffo-
 cant, iuxta parabolā euangelicā, sarcinæ sunt, quibus onus
 sti, nec possunt per arctā viam Christum nudum sequi, nec
 per hostiū humile intrare, in regnū cœlorum. Ne pilo quis
 32 dem temetip̄m meliorē puta, si vel Midas, vel Cræsos opib;
 33 bus vincas, sed alligatorē, impeditiorē, onustiorē. Abunde
 34 sat habet, qui ista fortiter potest contēnere. Satis prospectū
 est ei, cui nihil defuturū promisit Christus. Non esuriēt, cui
 sapit manna verbi diuini. Non erit nudus, qui Christum

G ij

MILITIAE CHRISTIANAE

» induit. Hoc solū damnū existima, quoties aliquid de pietate
 » te decessit, & vitiis accreuit. Ingens lucrū puta, cū mens ac-
 » cessioe virtutis, facta est melior. Nihil tibi deesse puta, si est
 » possides, in quo sunt oīa. Quid autē hoc est, qđ miseri volu-
 » ptatē nominant? Profecto nihil minus, qđ quod dicit. Quid
 igitur? Mera insania est, & plane (quod Græci dicere solēt)
 Aiacis risus, dulce venenū, blanda pernicies. Vera & vnica
 voluptas, gaudium est puræ cōscientiæ, Lautissimæ epulæ
 sunt, studiū sanctarū scripturarū, iucūdiissima cātilenæ, psal-
 mi spiritus sancti, festiuissima societas, cōmunio sanctorum
 oīm. Summæ delitiæ, fructio veri. Tu modo purga oculos,
 purga aures, purga palatū, & incipiet tibi dulcescere Chris-
 stus. Quo vete gustato, etiā si Milesij, Sybaritæ, Azoti, Epi-
 curei, breuiter vniuersi voluptatū architecti, oēs suas illece-
 bras in vnū conferant, præ vno illo nausea videbunt. Non
 id protinus dulce est, qđ sapit, sed qđ sano sapit. Si febrētis
 aqua vinū sapit, nemo istud voluptatē noīat, sed morbum.
 Erras, si non credis piis hoībus, longe iucūdiiores esse suas
 lachrymas, qđ impiis, risus, cachīnos, iocosq; suos. Non his
 dulcius esse ieiuniū, qđ illis attagines, phasides aues, plices;
 accipēferes, aut Rhombos suos. Horū frugales mēfulas, ho-
 lusculis & leguminibus Pythagoricis instructas, nō longe
 lautiores esse, qđ istorū sumptuosa fastidia. Deniq; vera vo-
 luptas est, amore Christi, falsis delitiis nō sollicitari. Iam a-
 moris et odij vocabulis, vide qđ mūdus abutatur. Cum adoles-
 scēs insanus puellā deperit, id vulgus amorē appellat, cum
 nullū verius sit odiū. Verus amor, vel suo dispendio, cōmo-
 dis alienis cōsulere cupit. Ille quo nisi ad suā voluptatē spe-
 ctat. Igit non illā, sed semetipm amat, quanq̃ ne se quidem
 amat. Nemo em̃ aliū amare potest, nisi se prius amarit, sed
 recte. Nemo quenq̃ odisse potest, nisi se pri⁹ oderit. Verum
 » bene amare, nōnunq̃ bene odisse est, & recte odisse, amasse
 » est. Ergo qui ob tantillum cōmodum (vt putat) Xuū, puellæ
 » blanditiis, muneribus, tendit insidias, vt illi qđ habet oppri-

» mum eripiat, integritatē, pudorē, simplicitatē, bonā mentē,
 » famā, vtrū hic odisse, an amare tibi videt? Profecto nullum
 » hoc odio, odiū atrocius. Cum inepti parētes liberorū vitis
 » indulgēt, vulgo aiunt, q̄ tenere hi suos amant filios? Immo
 » q̄ crudeliter oderūt? qui dum suis morē gerunt affectibus,
 » liberorū salutē habent neglectui. Quid aliud nobis p̄catur
 » hostis inuidētissimus diabolus, q̄ vt hic impune peccantes,
 » in æternū incurramus suppliciu? Lenem magistrū, & miser
 » ricordē principē vocant, qui sceleribus quibuscūq, vel cōni
 » uet, vel etiā fauet, vt hoc peccent licētius, quo impunitius.
 » At qd aliud mināt per prophetā dñs iis, quos sua misericor
 » dia putat indignos? Et nō visitabo (inquit) super filias v̄ras
 » quādo fornicant, & super nurus v̄ras, quando adulterātur.
 » Dauid vero quid p̄misit? Visitabo inquit in v̄rga iniquita
 » tes eorū, & in verberibus peccata eorū. Misericordiā autem
 » meā nō dispergā ab eis. Vides vt in Christo nouētur oīa, &
 » cerū vocabula p̄mutent. Qui seipm male amat, is capitalis
 » ter odit. Qui in sese male misericors est, is crudelissime s̄e
 » uit. Bene curare, negligere est. Bene ledere, p̄desse est. Bene
 » perdere, seruare est. Ipse tibi cureeris, si carnis desyderia cō
 » tēpseris. Si bene saueris i vitia, hoīem beneficio iuueris. Si
 » peccatorē occideris, hoīem seruaueris. Si p̄dideris qd fecit
 » homo, restitueris qd fecit deus. Age vero iam potentiam &
 » imbecillitatē, fortitudinē & ignauia, quid esse putat error
 » popularis? Nonne potentē nomināt eum, qui quē velit, fa
 » cile queat ledere? Quāq̄ odiosa nimis potentia est, nocere
 » posse, id qd est istis, cum chantaridibus & scorpionis, atq; ipso
 » adeo diabolo cōmune, videlicet dare malū. Solus deus ve
 » re potēs est, qui nocere, nec potest, si velit, nec vult si possit,
 » quippe cuius natura est bñfacere. Sed potēs iste, quomodo
 » tandē ledet hoīem? Eripiet pecuniā, pulsabit corp⁹, adimet
 » vitā? Si pio homini id facit, bñficiū pro maleficio dedit, sin
 » improbo, hic occasionē quidē admistruit, sed ille ipse sibi
 » nocuit. Nemo em̄ nisi a seipso ledit. Nemo aliū parat ledere,

G iij

MILITIAE CHRISTIANAE

nisi longe grauius ipse sese ledat prius. Damnum pecuniae mihi dare paras, si tu charitate amissa, donum grauissimum tibi spiritui dedisti. Non potes mihi vulnus infligere, quin ipse prius vulnus multo atrocius acceperis. Non adimes mihi vitam corporis, nisi tute tibi prius animam iugularis. At Paulus ad inferendam iniuriam imbecillis, ad ferendam validissimus, non egloriat se in Christo posse omnia. Fortem & aiosum vulgo noiant eum, qui ferox & impotentis animi, ad quantumvis leuem iniuriam efferverescit iracundia, & conuictum conuicio, malefictum maleficio retaliat. Contra quod acceptam iniuriam mussitat, ac dissimulat, hunc ignauum, pusillanimum, instrenuum appellitant. Immo quod aliterius a magnitudine animi, quam verbulo dimoueri a statu mentis, et adeo alienam stultitiam, non posse continere, ut hominem te non putes esse, nisi malefictum maleficio superaris. At quanto fortius, aio excelso & amplo, nullam iniuriam non posse negligere, insuper et pro maleficio beneficium reddere. Non ego forte dixerim, qui in hostem audeat, qui moenia superet, qui vitia contempta, omnibus periculis obiciat caput, id quod est pene gladiatoribus omnibus commune, At animum qui possit vincere, qui ex aio bene velle, male volentibus. bene mereri, de male merentibus. bene precari, male precantibus, huic denique debet recognomine fortis atque magnanimi. Excusamur & illud, quid mundus gloriam, ignominiam ac pudorem nominet. Laudaris. Ob quid? & a quibus? Si ob turpia, & a turpibus, ista vero falsa est gloria, et vera ignominia. Vituperaris, rideris. Quae gratia, et a quibus? Ob pietatem, ob innocentiam, utique a malis. Non ista est ignominia, sed nulla verior gloria. Esto sane, vel vniuersus mundus explodat, exhibiletque, non potest non esse gloriosum, quod approbat Christus. Et si quicquid est mortalius, applaudat atque acclamet euge euge, non potest non esse pudentum, quod deo displicet. Prudentiam vulgo vocant, rem parare strenue, partem probe constabilire, & porro in posterum prospicere. Sic enim passim & serio loquentes audimus. Frugi homo est, catus, cordatus, consultus, prouidus, de iis qui breui rem

79 faciunt lautiorē. Hoc mūdus qui & mēdax est ipse, & pater
 79 eius. At quid dicit veritas? Stulte iquit, hac nocte repetēt a
 te aīam tuam? Expleuerat horrea messibus, istruerat com-
 meatu oēs apothecas, abūde multū pecuniā, domi cōdiderat,
 nihil restare putabat, non (qd ferā faciunt) vt congeffis
 opib⁹, inops custos incubaret, quēadmodū draconē vellus
 aureū seruasse poetę fabulanē, sed vti partis frueret, et tamē
 79 hunc stultū appellat euangelīū. Quid em̄ stultius, qd vecor
 79 dius, q̄ vmbri inhiante, res veras amittere, id qd solemus
 in cane illo Aesopico ridere. Et in Christianorū moribus nō
 magis ridendū est, vel flendū potius? Incallidus mercator
 habeat, quē Comicū illud fugerit. Pecuniā in loco negligē-
 re maximū interdū est lucrū, qui p̄sens lucellū admittat, qd
 nō ignoret ingens dispendiū consecuturū. Quāto inconsul-
 79 tius, huic vmbriticę vitę, oībus horis nutanti, tanta solli-
 79 citudine p̄spicere, qd tamē fuerat suppeditandū a deo, et in
 futurā vitam nihil cōsulere, quā semp calamitosissimā exis-
 gamus oportet, nisi fuerit ingēti cura p̄spectum? Aliū errorē
 79 rē accipe, Sollertē et rerū peritū vocant, qui rumusculos oēs
 79 captans, nouit toto qd fiat in orbe. Quā fortuna mercaturū,
 quid Britānorū Tyrānus moliat, quid nouatū Romę, quid
 ortū in Galliis, quomodo Dacę victitēt & Scythę, Quid
 consultēt principes. Breuiter qui oī de negotio, apud omne
 genus hoīm garrire calleat, eū aiunt sapere. Quid aūt incor-
 79 gitantius, qd inscitius, q̄ quę p̄cul fiāt & ad te nihil attinēt,
 79 ea vestigare, q̄ vero in tuo pectore gerātur, & vel sola ad te
 79 pertinēt, de iis ne cogitare qdē? Narras mihi tumultus Brit-
 79 tānicos, narra magis, qd in tuo pectore tumultuenē, ira, in-
 79 uidia, libido, ambitio. Quā p̄p̄tā istę sub iugū missę sint.
 Quā spes victorię. Quā belli pars, p̄fligata. Quā instrū-
 cta ratio. In his si vigilās, si auritus pariter et oculatus, si sa-
 gax, si circūspectus fueris, solertē te pronūtiabo. Atq; illud
 qd in nos mūdus solet iacere, in ip̄m retorquebo. Nequicq̄
 sapit, q̄ sibi nihil sapit. Ad hūc modū si oēs mortaliū curas,

MILITIAE CHRISTIANAE

33 gaudia, spes, metus, studia, sentētias excusseris, iuuenies ple-
 33 na erroris oīa. Dum bonū dicunt malū, & malū bonū, dum
 33 dulce faciunt amarū, amarū dulce, lucē faciunt tenebras, &
 33 tenebras lucē. Et hæc quidē hoīm multo maxia turba est.
 Verū oportet hos simul & contēnere, ne similis illorum esse
 velis, & miseresce, vt eos tui similes fieri cupias, atq; (vt
 33 Augustini verbis vtar) tū flere cōuenit irridendos; tū irride-
 33 re flēdos. Noli in malis cōformari huic sæculo, sed reforma-
 re in nouitate sensus tui, vt pbes, nō quē mirent hoīes, sed q̄
 sit volūtas dei, bona, & beneplacēs, & pfecta. Periculo pxi-
 mus es, planeq; labāscis, si circūspectare coeperis, qd agant
 pleriq; si captare, qd sentiāt. Tu vitæ ac lucis filiū, sepelīs
 ant sine, mortui mortuos suos, cēci cēcorū duces simul in fo-
 ueā abeant. Caue quoq; ab exēplari tuo Christo, cordis oculos
 33 dīmoueas. Non errabis, veritatis ductū sequēs. Non im-
 33 pinges in tenebris, post lumē ambulans. Hoc perlucēte, si
 33 fucata bona a veris, si vera mala a falsis secreueris, horres-
 bis, nō imitaberis cæcitātē multitudinis, ad inanissima re-
 33 rē ludibria, vicibus quibusdā affectionū, iræ, inuidiæ, amo-
 ris, odij, spei, metus, gaudij, doloris, quouis Euripo inquis-
 33 tius æstuantis. Bragmāi, Cynici, Stoici, mordicus sua dog-
 33 mata tueri solēt, & reclamāte mundo, explodētibus, exhibe-
 lantibus oībus, tamē vrgent ptinaces, qd sibi semel persuas-
 ferūt. Aude & tu sectę tuæ decreta penit⁹ in aīo figere, aude
 securus ac totus in authoris tui snām pedibus discedere,

O P Iniones Christiano dignæ.

Hæc semp apud te constēt veri Christianismi paradoxa.
 Vt ne quis Christianus, se sibi natū esse putet, neq; sibi ve-
 33 lit viuere, sed quicqd habet, aut est, id omē non sibi tribuat,
 33 sed deo auctori ferat acceptū, oīa sua bona, oībus existimer
 33 esse cōmunia. Proprietatem Christiana charitas nō nouit.
 Pios amet in Christo, impios propter Christū, qui nos ad
 huc inimicos sic dilexit prior, vt se totū nobis redimēdis im-
 pēderit. Illos cōplectatur, quod boni sint, hos nihilominus,

„vt bonos reddat. Nemine prorſus hoïem oderit, non vtiq;
 „magis, q̃ fidelis medicus odit ægrotū. In vitis tantū ſit inis
 „micus. Quo grauior eſt morbus, eo maiorē curam adhibe
 bit pura charitas. Adulter eſt, ſacrilegus eſt, Turca eſt, ex
 cretur adulterū, non hoïem, ſacrilegū aſperneſ, non hoïem.
 Turcā occidat, non hoïem. Det operā, vt impius pereat, quē
 „ipſe ſe fecit, ſed vt ſeruet homo, quē fecit deus. Om̃ibus ex
 „año bene velſt, bene precetur, benefaciat. Neq; noceat cō
 „meritis, & proſit immerētibus. Omnium cōmodis perinde
 vt ſuis aggratuletur. Omnium incōmodis, non ſecus q̃ ſuis
 indoleat. Nimirum hoc eſt, quod iubet apoſtolus, flere cum
 flētibus, gaudere cum gaudētibus. Immo grauius alienum
 malū ferat, q̃ ſuū. De fraterno bono letior ſit, q̃ de proprio.
 „Nō eſt Chriſtiani ſic cogitare. Quid mihi rei cū iſto? Albus
 „aterue ſit nescio, ignotus eſt, alienus eſt, nihil vnq; bene de
 me meritus eſt. Leſit aliquando, nunq; profuit. Nihil horū,
 „tantū memineris, quo merito tibi quæ præſtiterit Chriſtus,
 „qui ſuā in te beneficiā, non in ſe, ſed in pximo voluit reſ
 „taliari. Tantū vide, qbus egeat ille, & quid tu poſſis. Tan
 tum hoc cogita, frater eſt in dño, cohæres in Chriſto, eiūdē
 corporis mēbrum, eodē redemptus ſangine, fidei cōmunis
 ſocius, ad eandē gratiā & foelicitatē futuræ vitæ vocatus.
 Quemadmodū dixit apoſtolus. Vnū corpus, et vnus ſpūs,
 ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ, vnus dñs, &
 „vna fides, Vnū baptiſma, vnus deus, & pater oïm, qui ſup
 „oēs, & per oīa, & in oībus nobis. Alienus eſſe qui poteſt,
 qui cum tibi, tam multiplex intercedit vnitatis copula? A
 pud gentiles momēti nō nihil adferāt, vel ad beneuolentiā,
 vel ad maleuolentiā, illæ rhetoræ circūſtantię. Conciuiſ eſt,
 affinis eſt, cognatus eſt, aut cōtra. Familiaris, amicus pater
 nus, bene meritus, grat⁹, honeſto loco natus, opulētus, aut
 ſecus. In Chriſto aut nihil ſunt, aut iuxta Paulum, vnum &
 idem ſunt hæc oīa. Hoc vnū tibi obuerſetur ob oculos, &
 ſatis ſit. Caro mea eſt, frater eſt in Chriſto. Quod in mem

MILITIAE CHRISTIANAE

„ brum cōfertur, nōne in vnīuersum corpus redūdat, atq; in
 „ de in caput? Omnes sumus inuicē membra, Mēbra coheren-
 tia, cōstituūt corpus. Corporis caput Iesus Christus, Christi
 caput deus. Tibi fit, singulis fit. Christo fit, deo fit, quicqd
 „ vnīcuilibet mēbro fit seu bene, seu male. Hæc oīa vnū sunt
 „ Deus Christus, corpus & mēbra. Non recte inter Christianas
 „ nos locū habet illud. Pares cū paribus, & illud. Dissimilitu-
 „ do mater odiī. Quorsum em̄ dissensionū vocabula, vbi tāta
 est vnitas? Nō sapit Christianismū, qđ vulgo aulicus oppi-
 dano, rusticus vrbano, patricius plebeio, mgratus priuato,
 diues pauperi, clarus obscuro, potēs imbecilli, Italus Ger-
 „ mano, Gallus Brittāno, Brittānus Scoto, Grāmaticus theo-
 „ logo, grāmatico dialecticus, Iurisperito medic⁹, doctus idie-
 „ otæ, Eloquēs infactido, Celebs marito, Iuuenis seni, cleris-
 „ cus pphano, sacerdos monacho, Minor Coletæ, Carmelita
 „ Iacobite, & ne oīa discrimina referā, nugatoria in re dissimi-
 „ lis dissimili est iniquior. Vbi charitas, quæ & hostē diligit,
 „ quādo cognomen cōmutatū, quādo color vestis nōnihil di-
 „ uersus, quādo cingulus, aut calceus, & si sīa deliramēta hor-
 „ minū, me tibi faciūt inuisum? Quin potius pueriles istas ni-
 „ gas mittimus, & illud qđ ad rē pertinet, præ oculis habere
 „ cōsuecimus, qđ multis locis inculcat Paulus, omnes nos in
 „ Christo capite, vnus esse corporis mēbra, eodē aniāta spū,
 „ si tñ in illo viuimus, vt neq; foelicioribus mēbris inuideas-
 „ mus, & imbecillioribus libēter subueniamus. Vt intelligas
 „ mus nos ipos accepisse bñficiū, cum bñficiū pstitimus pxis-
 „ mo, nos lesos, cum nocitū est fratri. Neq; quisq; proprie sibi
 „ studeat, sed pro sua virili quisq; qđ accepit a deo, in cōmunē
 „ cōferat, vt illo refluant oīa, vnde fluxerunt, puta capite.
 „ Hoc videlicet est, qđ Paulus scribit Corinthiis. Sicut em̄ in
 „ quens corpus vnū est, & mēbra habet multa. Omnia autē
 „ mēbra corporis cū sint multa, vnū tamē corpus sunt, ita &
 „ Christus. Etem̄ in vno spiritu oēs nos, in vnū corpus bapti-
 „ zati sumus, siue Iudei, siue gentiles, siue serui, siue liberi, &

oēs in vno spiritu potati sumus. Nā & corpus, nō est vnum
 » mēbrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniā non sum manus,
 » nō sum de corpore, num ideo nō est de corpore? Et si dixe-
 » rit auris, nō sum oculus, nō sum de corpore, num ideo non
 » est de corpore? Si totū corpus oculus, vbi auditus? Si totū
 » auditus, vbi odoratus? Nunc autē posuit deus mēbra, vnū
 quodq; eorū in corpore, sicut voluit. Quod si essent oīa vnū
 membrū, vbi corpus? Nunc autē multa quidē mēbra, vnum
 autē corpus. Non potest autē oculus dicere manui, opera tua
 nō indigeo, aut iterū caput pedib⁹, nō estis mihi necessarij.
 Sed multo magis quæ vidētur mēbra corporis infirmiora
 esse, necessariora sunt. Et quæ putamus ignobiliora esse mē-
 bra corporis, his honorē abundantiorē circūdamus. Et quæ
 inhonesta sunt nostra, abūdantiorē honestatē habent. Hos-
 nesta autē vestra nullius egent. Sed deus tēperauit corpus,
 ei, cui deerat abūdantiorē tribuēdo honorē, vt non sit schis-
 ma in corpore, sed in id ip̄m pro inuicē sollicita sint mēbra.
 Vos autē estis corpus Christi, & mēbra de mēbro consimis-
 lia, scribit Romanis. Sicut em̄ (inquit) in vno corpore m̄tra
 mēbra habemus, oīa autē membra nō eundē actum habēt,
 » ita multi vnū corpus sumus in Christo, singulī autē alter al-
 » terius mēbra, habētes donatiōes scd'm gratiā, quæ data est
 » nobis, differentes. Rursum ad Ephesios. Veritatem autem
 (inquit) facientes in charitate, crescamus in illo per oīa, qui
 est caput Christus, ex quo totū corpus cōpactum & cōnes-
 xum, per omnē iuncturā subministratiōis, secundū opera-
 tiōē in mensurā vniuscuiusq; mēbrī, augmētum corporis
 facit, in ædificatiōē suā in charitate. Et alibi iubet inuicem
 alios aliorū onera gestare, quoniā sumus inuicē membra.
 Vide igitur, num ad hoc corpus pertineāt, quos passim au-
 dis adhunc modum loquētes. Mea res mihi hæreditate ob-
 venit, iure non fraude possideo. Cur ea non meo arbitrio
 vtar, atque abutar? Cur iis, dem inde quicquam, quibus
 nihil debeo? Profundo, perdo, Meum est, quod perit.

MILITIAE CHRISTIANAE

» aliorū nihil interest. Membrū tuum ringis inedia, & tu rus
 » ctas perdicū carnes. Frater nudus horret, tibi tantū vestium
 » tinea & carie vitatur. Tibi mille aureos vnus noctis alea
 perdidit, dū interim misera quēpiā puella, adigente egestas
 te, pudicitia suam prostituit, & perit ania, pro qua Christus
 impedit animā suam. Tu dicis quid mea? Quod meum est
 pro meo arbitrio tracto. Et postea isto cum anio tibi videris
 Christianus, qui ne homo quidē sis? Audis in cœtu mītorū
 ledi famā, huius atq; illius, tu taces, aut forte arrides obtres
 ctāti. Cōfutassē inq; si qd ad me p̄tinuissē, q̄ dicebant.
 At nihil mihi cū illo qui ledebat. Ergo nihil tibi cū corpore
 si nihil cū mēbro. Ne cū capite quidē aliquid, si nihil cū cos
 pore. Vim vi (inq̄r) ius est repellere. Nihil moror, qd legea
 impatoriæ p̄mittāt, hoc demīror, vnde istæ voces in motes
 Christianorū peruenerint. Nocui, sed lacessitus. Malui dare
 malū, q̄ in me admittere. Esto nō punitus leges humane, qd
 indulserūt. At qd facturus est Christus impator tuus, si suae
 legi fraudē feceris, q̄ extat apud Matthēum? Ego autē dico
 » vobis nō resistere malo, sed si qs te p̄cusserit i dextrā maxilē
 » lā tuā p̄be illi et alterā, & ei qui vult tecū in iudicio cōten
 » dere, & tunicā tuā tollere, dimitte ei & palliū. Et quicūq; te
 angariauerit mille passus, vade cū illo & alia duo. Diligite
 inimicos v̄ros. Et benefacite his qui oderūt vos, et orate pro
 p̄sequētib; & calūniātibus vos, vt sitis filij patris v̄ri, qui
 in cœlis est. qui solē suum oriri facit sup bonos & malos, &
 pluit sup iustos & iniustos. R̄ndes, nō mihi ista dixit. Dixit
 ap̄ls, dixit p̄fectis. Nonne audisti, vt filij patris v̄ri sitis? Si
 » filius dei nō cupis esse, nihil ad te p̄tinet lex. Quāq; ne bo
 » nus quidē est, qui p̄fectus esse nolit. Accipe et illud, si merce
 dē non desyderas, nihil ad te mandatū. Sequit̄ em̄. Si diligit
 tis eos, qui vos diligunt, quā mercedē habebitis? Quasi dī
 cat nullā. Neq; em̄ istud facere virtus est. sed non facere sce
 lus est. Neutri debetur quicq; vbi parrelatū est pari. Audi
 Paulū magnum Christianarū legū, & consultū, & interpretē

tem. Benedicite persequētibz vos. Benedicite, et nolite ma-
 22 ledicere. Nulli malū pro malo reddentes. Si fieri potest, qđ
 22 ex vobis est, cum oībz hoībz pacē habentes, nō vosmet
 sp̄s defendētes charissimī, sed date locum irā. Scriptū est
 em̄, mihi vindicta, & ego retribuā dicit dñs. Sed si esurierit
 inimicus tuus, ciba illū. Si sitit, potū da illi. Hoc em̄ faciens
 carbonēs ignis congeres super caput eius. Noli vinci a mas-
 22 lo, sed vince in bono malū. Quid igit futurū est inq̄s, si pro
 22 cacitatē alienā, mea lenitate aluero, & veterē ferēdo iniuriā
 inuitaro nouam? Si potes malū, sine tuo malo vel effugere,
 vel depellere, nemo te vetat facere. Sin minus, caue dixeris,
 facere sati⁹ est q̄ pati. Si potes, emēda, vel bñficiis obruēs,
 22 vel māsuetudine vincens. Sin aliter, pręstat alterū perire, q̄
 22 vtrūq̄, pręstat te patiētīæ lucro ditescere, q̄ mutua tālione
 22 malī, malos ambos fieri. Ergo Christianū decretū sit, cum
 22 oībz amore, māsuetudine, beneficio, certare. Contētiōne,
 odio, obrectatiōe, cōtumeliā, iniuriā, vel infimis etiā liben-
 ter cedere. Sed indignus est, cui benefiat, cui cōcedatur. At
 dignū te, vt facias, dign⁹ Christus, ad cuius gratiā sit. Neq̄
 ledere quenq̄ volo (aiūt) neq̄ ledi me patiar. Immo tu Iesus
 ex anīo remitte noxiā, cauens nequid sit, qđ quisq̄ tibi res
 mittat. Tam obseruās esto, in vitāda culpa tua, q̄ facilis ad
 22 remittēdā alienā. Quo maior es, hoc te magis, magisq̄ sum
 22 mitta, vt oībz in charitate inseruias. Si claro genere es,
 22 non obscurabūt, sed decorabūt nobilitatem generis, mores
 22 Christo digni. Si doctus es, hoc modestius imperitorū insci-
 tiam feras, & emēdes. Hoc fratri plus debes, quo plus tibi
 creditū est. Diues es, memineris dispensatorē esse te, nō do-
 minū, ac sollicitus vide, quomodo rem cōmunē tractes. Tu
 credebas solis monachis interdīctā esse proprietatem? Indi-
 etam paupertatē? Errasti, vtrūq̄ ad oēs Christianos perti-
 net. Lex te punit, si quid alieni sustuleris. Non punit, si tuū
 fratte egente subtraxeris. At vtrūq̄ punit Christus. Si ma-
 22 gistratus es, ne te faciat honor ferociorē, sed onus sollicitio

MILITIAE CHRISTIANAE

33 rem. Non gerō inquis munus ecclesiasticū, non sum pastor
 34 aut episcopus. Demus istud, at num etiā Christianus nō es?
 Ipse videris cuias sis, si ecclesiasticus nō es. Adeo Christus
 35 in contēptum venit mūdo, vt pulchrū existiment & regiū,
 36 nihil cū eo habere cōmerciū, hoc quēq; contēptiorē esse, quo
 37 fuerit illi copulatio. An nō audis quotidie ab iratis laicis,
 atrocis conuicij loco nobis in os iaci, Clerici, sacerdotis, &
 monachi vocabula? idq; prorsus nō alio aīo ac voce, q̄ si in
 cestū, aut sacrilegiū exprobrarēt? Equidē demiror, cur non
 etiā baptisū obiciāt, cur non etiā cum Saracenis Christi
 cognomē, probri vice impingant. Si malū clericū, aut indig-
 nū sacerdotē dicerent, aut monachū irreligiosum, ferendi
 erāt, quippe qui mores hoīm notarēt, non virtutis p̄fessio-
 nē contēnerēt. Sed qui sibi supra virginū, res bello rāptas,
 pecuniā alea vel partā vel perditā, & id genus plurima faci-
 nora gloriā ducūt. In aliū vero nihil habēt contēptius, aut
 probrosius, aut magis pudendū, qđ obiecent, q̄ monachi,
 aut sacerdotis vocabulū, nimirū obscurum nō est, quid de
 Christo sentiant isti, solo noīe Christiani. Non est alijs epis-
 coporū, alius magistratū ciuiliū dominus. Eiusdē vices
 gerunt vtriq;. Eidem vtriq; reddenda erit ratio. Si alio q̄ ad
 illū respicis, vel suscipiēs magistratū, vel gerēs, nihil refert,
 si te mūdus nō vocat Simoniacū, ille certe vt Simoniacum
 puniet. Si publicū munus ambis, non vt prois in cōmune,
 sed vt priuatim rei tuę cōsulas, vt vlciscaris, qbus male vis,
 magistratus tuus latrocinū est apud deū. Insequeris p̄dō-
 nes, nō vt i suū recipiat, qui spoliatus est, sed ne nō sit apud
 38 te, qđ apud p̄dones est. Quantulū quāso inter te & illos
 39 interest, nisi forte, quod illi quidē mercatorū, tu p̄donū es
 40 p̄dō. In summa nisi hoc anio geris magistratū, vt paratus
 sis non dicā rei, sed & capitis iactura, qđ iustū est tueri, non
 approbabit Christus admiñstrationē tuam. Addā & illud
 41 ex Platonis sentētia, neminē esse magistratu dignū, qui
 42 benter gerit magistratū. Si princeps, caue ne te incātent ma-

Iſta ille aſſentatorꝝ voces. Dominus es, ſupra leges liber
 es. Omnia tibi iuſta, oia honeſta. Tibi licet, quicquid libet Ni-
 hil ad te, quæ vulgo dicuntꝛ a ſacerdotibus. Immo tu id quod
 res eſt, exiſtima, vnũ omnium eſſe dominũ Chriſtum Ieſum,
 cuius te quod ſimillimum eſſe oportet, quippe cuius vices geris,
 Huius diſciplina nulli preſtanda exactius, quam tibi, a quo ſeque-
 ntur ratione eſt exacturus, quam ab aliis. Non potius ius eſſe pu-
 tato, quod vis, ſed id tantum velis, quod ius eſt. Quod vlli mortis
 licet turpe futurum erat, id ne tibi quidem putaris honeſtum. Immo
 ne illa quidem tibi permitte, quæ vulgo ſolent condonari. Quod
 in aliis delictum, in te flagitium fore, puta. Honorẽ, admiratio-
 nem, dignitatẽ, gratiam, authoritatẽ, non opes tibi concilient
 plebeis maiores, ſed mores emereant, popularibus meliores.
 Non ea diſcat in te mirari vulgus, quibus illa ipſa facinora in-
 uitant, in quæ tu quotidie aniaduertis. Tolle admirationẽ
 diuitiarum, vbi fures, peculatores, ſacrilegi, prædones: Tolle
 admirationẽ voluptatum, vbi raptores, atque adulteri. Quotis
 es ſplendidior apud tuos videri vis, ne ſtultorum oculis opes
 tuas explices, cum ſœlicior, ne luxum & voluptates oſtendes. In
 te primum diſcant iſta continere, diſcant ſuſpicere virtutẽ, in
 precio habere frugalitatẽ, applaudere temperantiæ, honorẽ ha-
 bere modetiæ. Ne quid eorum tuis in moribus appareat, quæ
 tui faſces in populi moribus puniunt. Optime recideris ma-
 leſicia, ſi materiã maleficiorum, diuitias & voluptates, in te
 non viderint magni fieri. Ne quæ vel media de plebe præ te
 contempſeris. Comune ex æquo precium eſt, quo vtrique eſtis re-
 depti. A contemptu te, non ſtrepitus ambitionis, non ferocitas,
 non arma atque ſatellites vendicent, ſed vitæ integritas, ſæueritas,
 ac mores ab omnibus populi vitiis incorrupti. Nihil prohibet,
 in obeundo principatu ſummum tenere locum, & in charita-
 te nullum diſcernere locum. Hoc principatum eſſe puta, non opor-
 tet præcedere, ſed quod plurimum omnibus prodeſſe. Non ea
 quæ publica ſunt in tuum commodum verte, ſed quæ tua ſunt,
 atque ipſum totum, ad publicam vtilitatẽ effunde. Multa tibi

MILITIAE CHRISTIANAE

„ debet populus, at tu illi debes oīa. Ambitiosa nōīa, inimici,
 „ sacrosancti, maiestatis, et si cogunt ferre aures, animus certe
 „ non agnoscat, sed hæc oīa in Christū, cui soli cōpetunt, refe-
 „ ras. Lesæ maiestatis crimē, quod alij tragica voce efferunt,
 „ apud te leuissimū sit. Maiestati principis is vere ledit, qui
 „ principis noīe, contra ius, crudeliter, violenter, flagitiose qd
 „ facit. Nullius iniuria te minus moueat, q̄ quæ priuatim ad
 „ te pertinet. Publicā personā esse te memineris, nec oportere,
 „ nisi de publico cogitare. Si cordatus es, reputa tecū, non q̄
 „ eius sis, sed q̄tum onus, humeris sustineas. Et quo maiore in
 „ periculo versaris, hoc minus indulge tibi: non a maioribus
 „ tuis, aut assentatoribus formā administrandi imperij, sed a
 „ Christo petens. Quid em̄ absurdus, q̄ principē Christianū
 „ Hannibalē, Alexandrū magnum, Cæsarē, aut Pompeium
 „ sibi pponere? In quibus ipsis, cum quasdā virtutes nequeat
 „ assequi, ea potissimū imitabit, quæ sola erant fugiēda. Non
 „ protinus in exēplum trahat, si quid approbātibus historis
 „ cis fecit Cæsar, sed qd fecit, non abhorret a doctrina dñi no-
 „ stri, aut si est eiusmodi, vt quanq̄ imitandū non est, ad vir-
 „ tutis tamē studiū possit accēdere. Ne totū quidē imperium
 „ tantū sit, vt prudēs velis a recto deflectere. Exue poti⁹ illud,
 „ q̄ exuas Christū. Ne dubita, habet ille qd tibi referat p̄ con-
 „ tēpto imperio, longe melius impio. Nihil tam decor, tam
 „ magnificū, tam gloriosum regibus, q̄ ad summi regis lesū
 „ similitudinē q̄proxime accedere, qui vt erat maximus, ita
 „ & optimus erat. Sed qd maximus esset, id in terris dissimu-
 „ lauit, qd optimus, id nos sentire maluit, q̄a hoc nos maluit
 „ imitari. Negauit regnū suū de hoc mundo esse, cū esset coeli
 „ terræq̄ dñs. Sed principes gentiū dominātur eis, Christiani
 „ nus non exercet potestati in suos, sed charitatē, et qui maxi-
 „ mus est, oīm ministrū se cogitet esse, non dominū. Quo ma-
 „ gis admiror, potestatis & dñi ambitiosa vocabula, ad ipsos
 „ vsq̄ pontifices sūmos, & episcopos inuenta fuisse. Nec pu-
 „ dere theologos, non minus indocte q̄ ambidose, magistror

nostros vulgo appellitari, cum utrūq; Christus interdixerit
 fuit, ne vel dños, vel magistros vocari se sīnerēt, vnū enim
 esse tum magistrū, tum dominū, qui & caput oīm nostrum
 » Christus Iesus, Apostolus, pastor, episcopus, officij sunt vo-
 » cabula, nō dominatus. Papa, Abbas charitatis cognomina
 sunt, nō potestatis. Sed quid ego mare illud vulgarit̃ erro-
 rū ingredior? Ad quodcūq; hoīm genus se cōuerterit, m̃lta
 vbiq; videbit homo vere spīritalis quæ rideat, plura quæ
 fleat. Plurimas opīniones deprehēdet deprauatissimas, et a
 Christi doctrina longe lateq; dissidentes. Quarū bona pars
 inde proficiat, quod etiā in Christianismo mundū quen-
 dam induximus. Et qd apud veteres theologos de mundo
 legit̃, hoc parū eruditi, ad eos referūt, qui monachi nō sunt.
 » Mundus in euāgelio, apud apostolos, apud Augustinum,
 » Ambrosiū, Hieronymū dicunt̃ increduli, a fide alieni, cru-
 » cis Christi inimici, blasphemī in deū. Qui huiusmodi sunt,
 solliciti sunt de crastino, quippe q̃ diffidunt de Christo, pro
 opibus, pro imperio, pro voluptatibus digladiant̃, vtpote
 qui sensibiliū rerum p̃stigiis occæcati, falsa bona pro veris
 » amplectunt̃. Hic em̃ mundus Christū verum lumē non co-
 » gnouit. Hic totus in malo posit⁹, se amat, sibi viuīt, sibi stu-
 » det. Non em̃ induit Christum, qui vera charitas est. Ab hoc
 semouit Christus, nō solū apostolos, sed oēs quos se dignos
 iudicauit. Quo tandē igitur modo, hūc semp in literis dam-
 natū mundū, cum Christianismo miscemus? Et mūdi inani
 vocabulo, nostris vitiis blādīmur. Augent hanc pestē, plæ-
 riq; doctores, qui adulterātes verbū dei, vt ait Paulus, et ad
 temporē mores scripturā diuinā trahentes, cū magis cōue-
 » niat mores, ad scripturā regulā emendari. Nullū autē exi-
 tialius assentādi genus, q̃ cum verbis euangelicis, aut pro-
 pheticis, animi morbis blādīmur, nō medemur. Audit prin-
 » ceps. Omnis potestas a deo, p̃tinus surgūt cristæ. Cur magis
 » tumidū te reddit scriptura q̃ sollicitum? Cogitas q̃ deus tra-
 didit tibi gerendū imperiū, et non cogitas q̃ idem gesti im-

H

MILITIAE CHRISTIANAE

perij exiget rōnem? Audit auar⁹, interdictū Christianis, ne
 22 binas habeant tunicas. Interpretat theologus, alterā tunicā
 esse quicqd necessitati naturæ supsit, & qd ad morbū cupi-
 ditatis ptineat. Bene habet, inquit Crassus ille, mihi adhuc
 plurima desunt. Audit aīalis et a charitate frigidus, hūc esse
 charitatis ordinē, vt tuā pecuniā alienā, tuā vitā alienē, tuā
 famā alienā anteponas. Nō dabo inquit igi, ne forte mihi
 ipi desit. Non tuebor illius famā, ne qd maculæ, meæ asper-
 gat famā. Fratrē in piculo deferā, ne veniā & ipse in pericu-
 lū. Breuiter mihi viuā totus, ne qd vilius noīe ad me perue-
 niat incōmodi. Didicimus et a sanctis viris, si qd nō imitā-
 22 dū fecerūt, id solū in vitā exēplum trahere. Adulteri, & san-
 22 guinarij Dauid exēplo sibi blādiunt. Qui sacculis inhiant,
 22 diuitē Abrahā nobis obiiciūt. Principes, qbus pro ludo est
 passim vitāre virgines, Solomonis reginas, & concubinas
 nobis annumerāt. Quorū deus vter est, Noe ebrietatē pre-
 texūt. Incesti, Loth concubitū prætēdunt suæ turpitudinī.
 Cur in istos a Christo declinamus oculos? Audeo dicere ne
 22 in pphetis quidē aut apłis imitandū Christianis, si quid a
 22 Christi doctrina diuaricetur. Q si sanctos peccatores libet
 22 imitari, nō reclamo, modo totos imitent. Secutus es Dauid
 22 adulterantē, magis sequere pœnitentē. Expressisti Magda-
 22 lenā peccatricē, exprime & amantē multū, exprime lachry-
 22 mantē, exprime ad pedes Iesu sese abiicientem. Persecutus
 es ecclesiā dei cū Paulo, peierasti cū Petro, fac et ceruicē por-
 rigas pro pietate cū Paulo, crucē ne reformides cum Petro.
 Ideo patitur deus & magnos viros in quādā vitia labi, ne
 22 nos lapsi desperemus, sed ita, si quemadmodū socij fuimus
 22 errantiū, ita simus & emēdantiū errata. Nunc illud ipsum
 quod imitandū non erat, exaggeramus, & quādā recte ab
 illis facta deprauamus, aranearū instar, tantū si quid inest
 veneni, exugētes, aut salutarē etiam succū nobis vertētes in
 venenū. Quid tibi cum diuitē Abrahā, cui numisma numē
 est? Quod ille prouētu fœturæ, deo rem illius fortunante,

ditatus est, idq; in lege carnali, ideo ne tibi Christiano licet
 22 per fas, nefasq; vnde cūq; Croesi opes cōgerere, q̄s vel male
 22 pfundas, vel petus domi defodias: Ille diuitiis sponte afflu
 entibus, q̄ non adiecerit animū, vel hoc argumēto sit, q̄d sta
 tim ad iubentis dei vocē, filium vnicū mactandū produxit.
 Quā credis contēpsisse boū armēta, qui contēpsit et filium?
 Tu vero nihil aliud somnians, q̄ quæstum, nihil admirās,
 nisi pecuniā, paratus simul atq; inciderit exigui lucelli spes,
 vel fratrem fallere, vel Christum negligere. Simile quiddam
 22 tibi putas esse cum Abraham? Simples puellę filia Loth,
 22 cum cōspicerent omnē quaquauersum regionem incendio
 22 conflagrare, hoc vniuersum mūdum arbitantes, quod ocu
 22 lis patebat, neq; vllum iam vsq; mortaliū ex tam vasto in
 cendio superstitem esse præter sese, non turpi, sed pio consi
 lio, patris concubitū suffurata sunt. ne videlicet nullæ ge
 neris humani reliquæ superessent, præsertim cū adhuc vi
 geret diuinū præceptū, crescite, & multiplicamini. Et aude
 bis tuas prodigiosas libidines, cum harū puellarū facto con
 ferre? Immo & coniugiū tuum harū incestui, non dubitem
 posthabere, si quidē in matrimonio, nō proli seruis, sed tuæ
 libidini. Dauid tot egregiis pietatis exēplis editis, semel in
 cidit in adulterium, oblecta opportunitate, nō captata. An
 ob hoc protinus tibi licebit impune, totam ætatem per ak
 nos thalamos volutari? Petrus semel metu mortis, abnegā
 uit Christum, pro quo postea fuerat moriturus, num ideo
 tibi quauis de causa peierare fas erit? Paulus non affectu
 peccauit, sed errore lapsus est, admonit⁹ statim resipuit. Tu
 prudēs, sciens, videns, in malis consenes, & pauli exēplo
 tibi ipsi caput demulces? Matthæus verbo tantū iussus, nīl
 hil contatus, semel totum exiit telonen. Te pecuniis addi
 ctum, non tot sanctorū exempla, non toties audita euangē
 22 lia, non tot conciones auellunt. Dicunt mihi episcopi, diuus
 22 Augustinus duas amicas habuisse legitur. Verum ille Eth
 nicus, nos in Christianismo educati, Ille adolescens, nos

MILITIAE CHRISTIANAE

cani. Egregia collatio, quoniā ille iuuenis, Ethnicus, ne matrimonio pedicis irretiret, vnam mulierculā vxoris loco habuit, & non vxori, fidē tamē coniugij praeſtitit, ideo nobis
 „ Christianis, senibus, sacerdotib⁹, episcopis, minus foedum
 „ erit, per oīa libidinū volutabra cōspurcari. Actū est de mor
 „ ribus, posteaq̃ vitia, virtutū nobis donauimus, & ad tuen
 „ dum mala nra argutiores, q̃ ad emēdandū diligētiores esse
 „ coepimus. Maxime si prauas opiniones nras, falso patrocina
 „ tio diuināq̃ literarū alere ac fulcire cōdidicerim⁹. Tu igit̃
 „ frater suauissime, in totū contēpto vulgo, cum suis & opini
 „ onibus, & factis, syncere ac totus Christianā sectam arripe,
 „ quicqd in hac vita, vel horrendū, vel appetendū obiciſ sen
 „ sibus, id omē pietatis amore ex æquo negligens. Vnus chri
 „ stus tibi satis sit, vnicus author, & recte sentiēdi, & beate vi
 „ uēdi. Et hanc quidē merā stultitiā amentiaq̃ mundus exis
 „ timat, sed per hāc placuit deo saluos facere credētes. Foelis
 „ ceter desipit, qui sapit in Christo. Misere desipit, qui Chris
 „ stum nō sapit. Verū heus tu, quēadmodū te volo fortiter a
 „ vulgo dissentire, ita nolo Cynicū quiddā referentē, passim
 „ aliorū sententiis, aut factis oblatrare, supcilioſe dānare, odioſe
 „ obstrepere oībus, rabioſe declamitare in vitā cuiuſlibet,
 „ ne duo si p̃ mala tibi consciscas, alterū vt in oīm odiū abeas,
 „ alterū vt inuisus, ne queas qdē vllī pdesse. Esto & tu oībus
 „ oīa, vt oēs Christo lucrifacias, quoad licet, nō offensa piete
 „ te. Foris oībus temet accōmoda, vt intus qdem imotū sedes
 „ at ppositū. Foris aut̃ comitas, affabilitas, facilitas, cōmoditas
 „ alliciat fratrem, quē blande cōuenit iuitari ad Christū, nō
 „ asperitate deterreri. Deniq̃ qd sentis, non tā seuis intonādū
 „ ṽbis, q̃ moribus exprimendū. Neq̃ rursus sic indulgēdum
 „ infirmitati vulgi, vt veritatē in loco fortiter tueri nō aude
 „ as. Humanitate emēdandi sunt hoīes, non decipiēdi.

CA Non Septimus.

Porro si per infantia, & imbecillitatē animi nostri, nondum ad ista spiritalia licebit aspirare, nihilo tamen segnius

danda erit opera, vt saltē in proximis cōsistamus. Alioqui
 » vera cōpendiariaq; ad foelicitatē via est, si semel totā mentē
 » ita ad coelestiū rerum admirationē cōuerterimus, vt velut
 » corpus vmbra, ita amor Christi, amor æternorū & honestorū,
 » natura secū adducat, fastidiū caducorū, & odium turpiū.
 » Vtrūq; em̄ necessario consequit̄ alterū, et alterū cū altero,
 » vel crescit vel decrescit. Quantū pfeceris in amore Christi,
 » ita, tantū oderis mundū. Quo magis miraberis inuisibilia,
 » hoc magis vilescunt res fluxæ, ac momētaneæ. Oportet igitur,
 » qd in literis suadet Fabius, idē et in virtutis facere disciplina,
 » vt statim ad optima nitamur. Quod tamē, si nro vitio
 » non cōtinget, proximū est, vt vel humana quadā prudētia,
 » a magnis vitiis abstineam⁹, nosq; ipsos (quoad fieri potest)
 » integros diuinę beneficētię seruemus. Nam vt saluti pprius
 » est corpus, exhaustū quidem illud & inane, verū noxiis humoribus
 » liberū, ita mēs capacior est diuini muneris, nondū
 » grauib⁹ culpīs inquinata, tametsi vera virtute adhuc vacat.
 » Si imbecilliores sumus, q̄ vt apostolos, vt martyres, vt
 » virgines imitemur, saltē ne cōmittamus, vt Ethnici nos in
 » hoc stadio videant̄ præcurrere. Quorū pleriq;, cum neq; desum
 » noissent, quē vererent̄, neq; inferos crederent, quos formidarēt,
 » tamē ipsam per se turpitudinē modis omnibus fugiendā
 » esse homini censuerūt, adeo vt nōnulli maluerint, famæ,
 » rei, vitæ deniq; iacturā facere, q̄ ab honesto discedere.
 » Si per se tale quiddā est peccatū, vt nullis cōmodis, aut in
 » cōmodis propositis sit admittendū, profecto Christianum
 » hoīem, si non Dei vel iustitia deterret, vel dehortatur beneficentia,
 » si non vel spes immortalitatis, vel æternę poenæ metus
 » reuocat, si ne ipsa quidē natua peccati turpitudine retrahit,
 » quæ potuit & gentiliū animos retrahere, saltē mille in
 » cōmoda deterreant, quæ etiā in hac vita peccantem consequuntur,
 » infamia, dispēdiū rei, egestas, cōtemptus & odium bonorū,
 » anxietas animi, inquietudo, et ille, m̄to miserissimus,
 » conscię mētis cruciatus, quē etiam si nōnulli in præ
 »

MILITIAE CHRISTIANAE

» sentiarū non sentiunt, siue ætatis ebertudine obscurati, siue
 » peccati voluptate debriati, tamē sentient posterius, & oīno
 » tanto sentient infœlicius, quāto serius. Quare iuuenes pos-
 » tissimū sunt admonēdi, vt hanc esse peccati naturā, malint
 » tot authoribus credere, q̄ infœlici experientia in semetipsis
 » discere, neq; prius vitam vitis contaminent, q̄ plane quid
 » sit vita, cognouerint. Si tibi vilis est Christus, cui tu tanti
 » constas, saltē tua ipsius causa tēperato a turpibus. Et quans
 » q̄ vehementer periculosum est, hoc in statu, velut in triuis
 » (quod aiunt) diutius cōmorari, tamē iis qui nondū queunt
 » ad heroicam assurgere virtutē, non paulo præstabilius est
 » in politica virtute consistere, q̄ in omne turpitudinis genus
 » ire præcipientes. Non hic est fœlicitatis meta, sed hinc propior
 » ad fœlicitatem gradus. Interim tamen semper orandus de
 » us, vt nos ad meliora dignetur arripere.

CA Non Octauus.

Si crebrius ac grauius ingruet in te tentationū procella,
 ne protinus tibi incipias displicere, quasi ob id deo tuo vel
 curæ, vel cordi non sis, aut parum pius, aut etiā minus per-
 fectus. Immo potius gratias age, q̄ vt futurū hæredem eru-
 dit, vt charissimū filium flagellat, vt amicū explorat. Maxis-
 » mum est argumētum hominē a diuina misericordia reiectū
 » esse, cum nullis tentationibus incessitur. In mentē tibi venis-
 » at Paulus apostolus, qui ad tertij cœli mysteria promeruit
 » admitti, tamen ab angelo Satanæ colaphizatus. Succurrat
 » amicus dei Iob, succurrat Hieronymus, Benedictus, Fran-
 » ciscus, cunq; his innumerabiles alij patres, maximis de v-
 » tiis sollicitati. Si cum tantis viris, si cum tam multis tibi cō-
 » mune est quod pateris, quid est, cur animū deicias? Magis
 » enitere, vt cum illis vincas. Non destituet te deus, & faciet
 » etiā cum tentatione prouētum, vt possis sustinere.

CA Non Nonus.

Quod callidi solent imperatores facere, vt in tranquillis
 etiā rebus, tamē excubias agant, itidē tu quoq; semp animū

” Vigilantē, ac circumspēctū ad futurū hostis assultū habeas.
 ” Nunq̄ enim ille non circuit, querens quē deuoret. Quo pa-
 rator esse queas, vt irruentē statim fortiter retūdas, exsibis
 lesq; statim pestiferi serpentis caput conteras. Nusq̄ enim
 ille vincit, vel facilius, vel perfectius. Proinde consultissimū
 est, paruulos Babylonis, ilico vt nati sunt, ad petram
 quæ Christus est, alidere, priusq̄ grandescant.

CA Non Decimus.

” Repellitur aut̄ maxie tentator his modis, si vel vehemen-
 ” ter auerferis anio, statimq; in suggerentē velut expuas, aut
 ” ardētē ores, aut ad sanctā aliquā occupationē toto pectore
 ” te cōferas, aut si verbis e sacris literis petitis tētatori respon-
 deas, quemadmodū supra admonuimus. Qua quidē in re
 non mediocriter p̄fuerit aduersus omne tentationis genus,
 certas quasdā sententiās habere paratas, eas maxie, quibus
 aliquādo senseris animū tuum vehementer cōmoueri.

CA Non Vndecimus.

Pios homines duplex potissimū habet periculū, alterum
 ne in tentatiōe succūbant, alterū ne post victoriā, in consola-
 tione, & gaudio spiritali insolescant. Vt igit̄ tutus sis, non
 solū a timore nocturno, verum etiā a dāmonio meridiano,
 ” facito, vt cum hostis te ad turpia sollicitat, non tuā ipsius re-
 ” spicias imbecillitatē, sed tantū memineris, te in Christo oīa
 posse, qui nō apostolis modo, sed & tibi, sed oībus suis mē-
 bris, etiā infimis dixit, confidite, quia ego vici mundū. Rur-
 sum cum vel post superatū instigatorē, vel in pio quopiam
 opere, senseris mētem tuā, intus arcana quadā voluptate p̄-
 ” fundi, tum etiā atq; etiā caueas, ne quid inde tuis meritis ar-
 ” roges, sed totum gratuita beneficētiæ dei feras acceptum.
 ” Teq; ip̄m protinus verbis Pauli reprimas. Quid habes, qd
 non accepisti? Et si accepisti, qd gloriaris, quasi nō acceperis?
 Itaq; aduersus duplex hoc malū, duplex erit remediū
 si & in cōflictu, tuæ virtuti diffusus, ad Christum caput tuū
 cōfugas, atq; in eius vnus beniuolētia, spem oēm vincens

MILITIAE CHRISTIANAE

di ponas, & in consolatiōe spiritali, statim gratias agas illi de suo beneficio, tuā indignitatē humiliter agnoscens.

CA Non Duodecimus.

Cum pugnas cum hoste, nō satis sit tibi, si ictū illius des
» clines, aut etiā repellas, nisi fortiter arreptū telum in ipsum
» authorē retorseris, suomet illū gladio iugulans. Id ita fiet, si
» ad malū sollicitatus, non solū non pecces, sed hinc tibi arris
» pias occasiōē virtutis. Et quemadmodū eleganter fingūt
» poetæ, Herculem obiectis ab irata Iunone periculis, animo
» creuisse, atq; induruisse, itidem tu quoq; da operā, vt hostis
» instigationibus, non solū peior nō fias, sed etiā euadas me
» lior. Sollicitaris ad libidinē, imbecillitatem tuā agnosce, ac
» plusculum etiā tibi delicitis voluptatibus interdicto, ad
» castas & pias occupationes, apponito nōnihil auctarij. Ins
» tigaris ad cupiditatem, ad tenacitatē, auge eleemosynas.
» Incitaris ad inanem gloriā, tanto magis demitte te in omni
» bus. Ita fiet, vt vna quæq; tentatio, sit tibi renouatio quæ
» dam sancti propositi tui, et pietatis incrementū. Neq; enim
» prorsus alia ratio tam efficax conficiendi, profligandiq; ho
» stem nostrū. Verebitur em̄ te denuo prouocare, ne qui im̄
» pietatis author esse gaudet, pietatis ministret occasiōē.

CA Non Decimus tertius.

Semper autē hoc anio, atq; hac spe dimices, quasi ea pus
» gna sit tibi postrema futura, si victor discesseris. Fieri enim
» potest, vt & istud præmij tuæ virtuti largiat benignitas di
» uina, vt hostis semel turpiter vict⁹, nunq̄ postea te repetat.
» Id qd legimus piis aliquot viris contigisse. Nec absurde cre
» dit Origenes, vincētibus Christianis, minui copias hostiū,
» dum semel fortiter repulsus, nunq̄ ad hoīem sollicitandum
» reuerti permittitur. Ergo in cōflictu aude perpetuā sperare
» pacē. At rursum vbi viceris, sic te geras, quasi mox in præ
» lium rediturus. Semper em̄ aliā post aliā expectanda tenta
» tio, neq; vnq̄ discedendū ab armis, nunq̄ relinquēda statio,
» nunq̄ remittendæ excubiæ, donec in hoc corporis presidio

militemus. Semper illud propheticum in pectore cuius habendum, Super custodiam meam stabo.

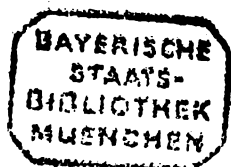
CA Non Decimusquartus.

» Magnopere cauendū, ne quod vitium, veluti leue contēna
 » mus. Nullus em̄ hostis vicit sapius, q̄ qui fuit contemptus.
 Qua in re nō paucos mortaliū misere falli cōperio. Fallunt
 em̄ seip̄os, dum sibi in vno, aut altero vitio cōniuentes, q̄d
 pro suis quisq; moribus veniale putat, reliqua grauiter ex
 cran̄. Bona pars eorū, quos vulgus integros et incorruptos
 appellat, furtū, rapinā, homicidiū, adulterium, incestū opp̄
 do detestant̄. At simplicē fornicationē, & moderatum volu
 ptatis vsū, vt leue cōmissum, neutiq; refugiunt. Alius ad
 reliqua sat incorruptus, bibosior est, in luxu intēperantior.
 Alius linguæ licentioris. Alius inanior & iactantior. Quo
 » tandē vitio carebimus, si ad hunc modū suo quisq; blādiēs
 » tur? Argumentū est istos ne reliquas quidem virtutes vere
 possidere, quibus vllū vitium placet, sed potius simulachra
 quēdā virtutū, quæ vel natura, vel educatio, vel consuetudo
 » do deniq; & gentiliū animis indidit. At qui Christiano o
 » dio vnū quodlibet vitium execratur, oīa detestari necesse est.
 » Cuius animū semel vera charitas occupauit, pari detestati
 » one vniuersam malorū cohortem persequi, ac ne in venias
 » libus quidē sibi blandi, ne a minimis sensim ad maxima
 dilabāt, & dum in leuibus oscitat, excidat a summis. Et si
 nondū forte queas vniuersam vitiorū stirpem euellere, ta
 men quotidie de malis nostris aliquid decerpendū, bonis
 moribus semper aliquid adiiciendū. Ad eum modū decre
 scet, aut crescet ingens ille cumulus Hesiodius.

CA Non Decimusquintus.

Si te terrabit labor quē oportet in conflictu tentationū
 subire, hoc erit remediū. Noli molestiā pugnae cōferre cum
 voluptate peccati. Sed præsentē amaritudinē pugnae, com
 pone cum futura amaritudine peccati, quæ victū consequi
 tur, tum præsentē dulcedinē culpæ, quæ te illectat, cum fu

I

MILITIAE CHRISTIANAE

tura dulcedine victoriæ, et tranquillitate mētis, quæ consequitur strenue pugnante, & mox videbis, q̄ iniqua sit collatio. Verū in hoc fallunt parū cauti, quod amaritudinē pugnae, cōparant cū delectamēto peccati, neq; respiciūt, quid hoc atq; aliud consequat. Consequit autē victū, multo tum grauior, tum diuturnior molestia, q̄ vincenti fuerat in congressu futura, victorē item longe maior ac durabilior voluptas, q̄ victo fuerit, quæ trāxit in culpā. Id quod facile iudicabit, qui fecerit vtriusq; rei periculum. Verum neminem Christianū oportet vsq; adeo ignauū esse, vt cum quotidie succumbat tentationi, non saltem aliquādo vel curet experiri, quid sit vincere tentationē. Quod quo fecerit frequentius, hoc fiet victoria dulcior.

C A Non Decimus sextus.

Quod siquādo te contigerit lethale vulnus accipere, caue ne p̄tinus abiecto clypeo, relictis armis, hosti te dedas.

» Id quod aniaduerti non paucis accidere, q̄bus animus natura est imbecillior, et muliebrior, vt semel p̄strati, desinant reluctari, seseq; totos permittāt affectibus, neq; cogitent de recuperanda libertate. Nimisq; periculosa est ista pusillanimitas, quæ cum interdū ingenitis nō pessimis adiuncta sit, tamē ad id quod est oīm pessimū solet adducere, nempe desperationē. Aduersus hanc igit, hac regula cōmuniēda mētis est, vt lapsi in peccatū, non solum non desperemus, sed ghavos milites imitemur, quos non raro pudor ignominia, & accepti vulneris dolor, nō modo non conficit in fugam, verum ad fortius, q̄ antea, pugnādum acuit redintegratq;. Itēdem nos quoq; simul atq; in capitalē noxiam fuerimus inducti, ilico properemus redire ad cor, & lapsus ignominia, noua virtutis alacritate sarcire. Facilius vni vulneri medeberis, q̄ multis, facilius recenti, q̄ inueterato iam putriq;. Anima temetip̄m versiculo illo notissimo, quē vsurpasse Demosthenes legitur. Vir fugiens & denuo pugnabit. Cogita David prophetā, regem Solomonē, Petrum ecclesie principē.

pem, Paulū apostolū, tanta lumina sanctimoniz, in quē scelerata tamen inciderint. Quos fortasse vel ob hoc cadere permisit de⁹, ne tu lapsus desperares. Erige te igit in pedes, sed statim magnosq; anio, atq; in pugna redito, tū ardētior, tum cautior. Fit interim, vt capitalia cōmissa piis hoībus, cedāt in cumulū pietatis, dum ardētius amāt, qui turpius errarūt.

CA Non Decimus septimus.

Sed aduersus alios atq; alios tētatoris incursus, alia atq; alia remedia sunt accommodatiora. At vnicum, multoq; oīmi
 ⁹⁹ efficacissimū remediū, aduersus omne vel aduersitatis, vel
 ⁹⁹ tentationis genus est Crux Christi, quē eadē est, & errantis
 ⁹⁹ bus exēplum, & laborantibus refrigeriū, & pugnantibus ar
 ⁹⁹ matura. Hęc est vna contra oīa tela nequissimi obicienda.
 ⁹⁹ Proinde cōuenit in hac diligēter exerceri, non quidē vulgi
 ⁹⁹ more, quo quidā dominicę passionis historiā quotidie rele
 ⁹⁹ gunt, aut crucis imaginē adorant, aut millenis signis elus,
 ⁹⁹ totū vndiq; corpus cōmuniunt, aut fragmentū aliquod sa
 ⁹⁹ crati ligni domi seruāt, aut ita certis horis suppliciū Christi
 recolunt, vt ei tanq; homini iusto, et indigna patiēti, huma
 no affectu condoleant, atq; illachrymēt. Non hic est verus
 illius arboris fructus, verū interim sit isthuc lac infantium
 animarū. Tu vero ascende in palmā, vt veros illius fructus
 apprehēdas. Ii sunt præcipui, si mēbra capiti, in mortifican
 dis affectibus quę sunt mēbra nostra super terrā, cōformes
 esse curemus. Id quod nobis non solū amarū esse nō debet,
 verum etiā vehemēter optabile, ac iucūdum, si modo spiri
 tus Christi viuīt in nobis. Quis em̄ vere amat eū, cui q̄dissi
 ⁹⁹ millimus esse gaudeat. Verū quo maiore fructu mysterium
 ⁹⁹ crucis mediteris, oportebat vnūquēq; sibi rationē, ac piām
 ⁹⁹ quandā digladiandi artē parare, & in ea diligēter exerceri,
 ⁹⁹ vt simul atq; res poposcerit, ipromptu sit. Ea potest esse hu
 ⁹⁹ iusmodi, vt singulis affectibus tuis crucisfigendis, eam crus
 cis partē applices, quę potissimū respondeat. Nulla est em̄
 pino vel tentatio, vel aduersitas, quę non suū ac propriū

MILITIAE CHRISTIANAE

„ habeat remediū in ea. Veluti cum te titillat ambītio futurū
 „ mundi, cū pudet ludibrio ac contēptui esse, cogita o mem
 „ brum infimū, quātus sit Christus caput tuū, & quo sese tua
 „ causa deiecerit. Cum incessit animū inuidiæ malū, memēto
 „ q̄ benigne, q̄ candide se totū ille nostris vsibus impēderit,
 „ q̄ bonus fuerit etiā pessimis. Cum sollicitaris a gula, recale
 „ illū felle & aceto potatū. Cum tentaris a voluptate turpi, re
 „ cordare q̄ tota capitis vita ab omī abfuerit voluptate, q̄ oīs
 „ bus incōmodis, cruciatibus, erūnis plena. Cum irritat ira,
 „ succurrat statim ille qui velut agnus corā tondente obmū
 „ tuit, & non apēruit os suū. Si te male vrit paupertas, aut ha
 „ bendi cupiditas sollicitat, p̄tinus in mētem veniat ille dñs
 „ vnīterfor, pro te factus egenus, ita vt non haberet, vbi in
 „ elinaret caput suū. Atq; ad eandem rationē, si & in reliquis
 „ tentationibus feceris, non solū acerbum non erit vim attu
 „ lisse tuis affectibus, verū etiam dulce, propterea qd̄ intellis
 „ „ ges isto modo te cōformari capiti tuo, eiq; pro suis imēnis
 „ „ doloribus, quos tua causa pertulit, quasi gratiā referre.

CA Non Decimus octauus.

„ Atq; hoc quidē remediū, quanq̄ vnum oīm longe presen
 „ tissimū est, iis qui mediocriter in uia vitæ processerūt, tamē
 „ infirmioribus nōnihil pfuerint & illa, si sollicitante ad im
 „ pietatē affectu, statim ob oculos mētis reuocent, q̄ fōrda, q̄
 „ „ execranda, q̄ exitialis res sit peccatū, contra quāta hoīs dī
 „ „ gnitas. In futilibus etiā negotiis, paulisper apud nos ipsos
 „ cōsultamus in hac re oīm maxima, priusq̄ nosmet assensu,
 „ veluti chirographo, diabolo astringimus, nō nostro cū aīo
 „ reputabimus a quāto opifice simus cōditi, in q̄ excellēti sta
 „ tu cōstituti, quā immēso p̄cio redēpti, ad q̄tam fōlicitatem
 „ „ vocati. Hoīem generosum illud esse anīal, cuius vnus grā,
 „ „ mirabilē hanc mūdi machinā fabricatus est deus, cōciuem
 „ „ angelorū, filiū dei, heredē immortalitatis, mēbrum Christi,
 „ „ mēbrum ecclesiæ, corpora nra tēpla esse spiritūs sancti, men
 „ tes simulachra simul & adyta diuinitatis. At e regione pecc

» Tanti esse pestem teterrimā, ac tabē tum animi, tum corporis.
 » Vtrūq; em̄ in natiuā speciē reflorescit innocentia, peccati ve-
 » ro contagio, marcescit vtrūq; etiā in hoc seculo. Peccatū est
 » lethale virus spurcissimi serpētis, authoramentū diaboli, ac
 » feruitutis nō turpissimā modo, verum etiā miserrimē. Hæc
 » atq; huiusmodi vbi tecū expenderis, etiā atq; etiā delibera-
 » rum satis consultū sit, ob fucatā, momentaneā, venenatam
 » peccati delectatiunculā, a tanta dignitate, in tantā excidere
 » indignitatē, vnde te per teipsum non queas asserere.

CA Non Vndeigesimus.

» Deinde duos illos autores iter se dissimillimos cōpara,
 » deū ac diabolū, quorū alterū peccando tibi facis inimicū,
 » alterū constituis dominū. Per innocentia et gratia ascisceris
 » in numerū amicorū dei, adoptaris in ius et hæreditatē filiorū
 » rum. Per peccatū vero cōstitueris & seruus, et filius diaboli.
 » Alter est æternus ille fons, & Idæa summi pulchri, summæ
 » voluptatis, summi boni. Oībus sese cōicans. Alter oīm ma-
 » lorū, extremæ turpitudinis, summę infœlicitatis pater. Al-
 » terius in te bñficia, alterius maleficia recordare. Ille qua bo-
 » nitate te cōdidit. Qua misericordia redemit. Qua liberali-
 » tate locupletauit. Qua lenitate quotidie sustinet delinquē-
 » tem. Qua lætitia recipit resipiscētem. Contra hæc oīa dia-
 » bolus, q̄ta inuidētia iam olim insidiatur saluti tuæ. In quas
 » erūnas te coniecit. Atq; adeo qd aliud molit. quotidie, nisi
 » vt vniuersum hoīm genus secū in æternū exitium trahat.
 » His oībus hinc atq; hinc recte pēsculatis, ita tecum cogita.
 » Egone oblitus originis meæ, oblitus tantorū beneficiorū,
 » propter tantillū bolum falsæ voluptatis, a tā nobili, a tam
 » amāte, a sic merito parente desciscam ingratus, & me vltro
 » turpissimo, crudelissimo domino mācipabo. Non saltē illi
 » præstabo, quod homuntioni præstarē bene merenti. Non
 » illum fugiā, qui hominē fugero malū dare cupientem.

CA Non Vigésimus.

Neq; vero minus inæquale præmiū, q̄ dissimilis author.

MILITIAE CHRISTIANAE

„ Quid em̃ inæqualius, q̃ mors æterna, & vita immortalis, q̃
 „ sine fine summo frui bono, in contubernio cœlestiũ ciuiũ,
 „ & sine fine extremis excruciarĩ malis, in infœlicissimo con-
 sortio dānatorũ? Atq; hac de re qui dubitat, ne homo quis-
 dem est, ne dum Christianus. Qui non cogitat, vel ipsa est
 amētia amētior. Iam vero p̃ter ista, habent & in hac interim
 vita, pietas & impietas fructus suos nimium dissimiles. Ex
 „ illa em̃ meritur secura trāquillitas animi, et beatũ illud gau-
 „ dium puræ mentis, q̃d quisquis semel degustarit, nihil tam
 „ preciosum, nihil tam voluptariũ, mundus hic possidet, qui
 cum velit pmutare. Hanc contra, cū mille alia mala, tū mi-
 „ ferrimus ille cruciatus animi sibi male conscĩj consequitur.
 Illud em̃ est centuplũ spiritualis gaudiĩ, q̃d Christus pollicis-
 tus est in euangelio, velut arram quandā æternæ fœlicitas-
 „ tis. Hæc sunt illa apud prophetā mirāda munera, quæ neq;
 „ oculus vidit, neq; auris audiuit, neq; ascenderũt in cor ho-
 „ minis, quæ præparauit deus diligentibus se, nimirũ in hac
 vita. Cum interim vermis impiorũ non moritur, & inferos
 suos iam apud superos patiunt̃. Nec alia est flāma, in qua
 cruciatur diues ille cōmessator euangelicus. Nec alia sup-
 plicia inferorũ, de quibus multa scripsere poete, q̃ perpetua
 mentis anxietas, quæ peccandĩ consuetudinem comitatur.
 Tollat igitur qui velit futuri seculi tam diuersa p̃mia, ha-
 bet annexũ sibi virtus propter quod abũ de debeat expecti,
 habet adiunctũ peccatum, cuius causa debeat horreri.

CA Non Vigessimus primus.

Ad hæc cogita, q̃ erũnosa, q̃ fugax sit vita p̃sens, q̃ vndi-
 q; imminēs insidiola mors, q̃ passim opprimit inopinātes.
 Et cū nemo vel de momēto vitæ sit securus, q̃ ingens peris-
 „ cūlũ, eam comperendinare vitā, in qua si te mors subitanea
 „ (vt sæpe accidit) deprehenderit, in æternũ peristi.

CA Non Secundus & vigessimus.

„ Tum semp erit formidanda impœnitētia, malorũ extre-
 „ mũ, illud nimirũ perpēdēti, ex q̃ multis, q̃ pauci a peccatis,

vere ac toto pectore resipiscūt, p̄sertim iis, qui funiculos iniquitatis in extremū vsq; vitæ protraxerūt. Lubricus q̄dem
 22 & facilis in turpitudinē lapsus, sed hinc reuocare gradū, sus
 22 perasq; euadere ad auras, hoc opus, hic labor est. Proinde
 22 vel hirci Aesopici casu admonitus, priusq; in peccati puteū descendas, cogita non perinde facilem esse reditum.

REMEDIA CONTRA specialia quædam vitia, & primū contra libidinem.

¶ Et hactenus quidē cōmunia aduersum omne vitiōrum genus remedia, vtcūq; demonstraui-mus. Nunc conasbimur, & speciatim quædā tradere, q̄bus modis cuiq; peccato debeas occurrere, ac primū libidini, quo malo nullum
 22 aliud, neq; prius nos impetit, neq; acrius vrget, neq; latius
 22 patet, neq; plures in exitiū trahit. Siquādo igitur fœda libido stimulat animū tuum, his armis protinus memēto occurrere. In primis cogita, q̄ immūda, q̄ spurca, q̄ quouis etiam
 22 am hoīe indigna sit ea voluptas, quæ nos diuinū plasmā,
 22 nō pecudibus modo, verū etiam suibus, hircis, canibus, & brutorū brutissimis animalibus æquet, imo quæ porro infra pecudū conditionē deficiat, qui sumus ad angelorū consortia, ad diuinitatis cōmunionē destinati. Succurrat ad hæc q̄ eadem sit momētanea, q̄ insyncera, q̄ semper plus aloes, q̄ mellis habens. Ediuerso, q̄ generosa res sit anima, q̄ sacra
 22 res corpus hominis, quemadmodū in superioribus regulis
 22 ostendimus. Quæ malū igitur vecordia, ob tantillam, tam
 22 fœdam, voluptatis momētaneæ titillationē, simul & animū
 22 & corpus indignis modis pollueret? Prophanare templum, quod Christus sibi sanguine suo consecrauit? Illud item reputa, blanda pestis, q̄ tum malorū agmen secum trahat. Ante omnia famā, possessionē longe præciosissimā, eripit. Nullius em̄ vicij rumor spurcius olet, q̄ libidinis. Patris moniū exhaurit. Corporis simul & vires, & speciem interimit. Valetudinē vehementer ledit. Morbos innumerabiles parit, eosq; fœdos. Iuuentæ florem ante diem deuenustat.

I iij

MILITIAE CHRISTIANAE

22 Turpem senectā accelerat. Ingenij vigorē tollit, mentis ac-
 22 em hebetat, et quasi pecuniā mentē inserit. Ab omnibus ho-
 22 nestis studiis semel auocat, hominēq̃ quātus est, totū coeno
 22 immergit, vt iam nihil nisi sordidum, humile, spurcū libeat
 22 cogitare. Et quod hoīs erat propriū, eripit, rationis vsum.
 Infanā atq̃ infamē adolescentiā, odiosā ac turpem, miser-
 ramq̃ senectā facit. Sapīas igitur, & sic notatim tecū repu-
 tes. Illa & illa voluptas, tam male cessit, tantū damni, tantū
 dedecoris, tedij, laboris, morborū attulit, et itē stultissimus
 22 hamū vorabo prudens? Iterum cōmittam, cuius me denuo
 poeniteat? Item & aliorū exemplis temet reprime, quos co-
 gnoueris turpiter & infelicitē voluptatē esse secutos. E re-
 22 gione anīa teipm ad continentiā, exēplis tot adolescentiū,
 22 tot deliciarū virgīnū, & collatis circūstantiis, tibi ipi igna-
 22 uiam opprobato. Qui minus tandē tu possis, quod illi atq̃
 illi, eo sexu, ea aetate, sic nati, sic educati, potuerunt possunt
 22 q̃? Pariter ama, nec minus valebis. Cogita, q̃ honesta, q̃ a-
 22 moena, q̃ florīda res sit corporis & animi puritas. Hæc nos
 22 maxime facit familiares angelis, spiritū sancti capaces. Et
 22 enī a nullo prorsus vitio sic resilit spiritus ille, puritatis a-
 22 mator, vt impudicitia. Nusq̃ æque cōquiescit ac delitatur,
 vt in mētibus virgīneis. Propone tibi ante oculos q̃ indeco-
 rum, q̃ totum hoc insanū sit amare, pallefcere, macerari, la-
 chrymari, blandiri, ac turpiter supplicē esse scorto putidissi-
 mo. Occinere ad fores nocturnas, pēdere de nutu dominæ,
 pati regnū mulierculæ, expostulare, irasci, rursus redire in
 gratiā, & vltro te ridendum, pulsandū, mutilandū, spoliandū
 lupæ præbere. Vbi quæso inter ista, viri nomen? Vbi
 barba? Vbi generosus ille anius, reb⁹ pulcherrimis natus?
 Consydera & illud tecum, q̃tum scelerū gregē voluptas ad
 22 missa soleat adducere. Est aliis vitis fortasse nonnulla cum
 22 quibūdā virtutib⁹ societas, libidīni nulla, sed cū maximis
 22 plurimisque peccatis semp copulata est. Sit sane leue scortari
 at graue nō audire parētes, negligere anticos, pūdere rem

patrā, rapere alienā, peierare, perpotare, latrocinari, male
 sicū fieri, depugnare, homicidiū cōmittere, blasphemare, in
 quē oīa, & his grauiora dñā voluptas, te trāsuerſum rapiet,
 vbi ſemel tuus eſſe deſieris, eiusq; capistro os miſerū porre-
 22 xeris. Perpende p̄terea, q̄ ſit hec vita fumo fugacior, vmbra
 22 inanior. Quot laqueos nobis ſtruat mors, nullo non loco,
 nullo non tēpore inſidiās. Hic nō mediocriter profuerit, &
 noīati recolare, ſi quos ex tibi quondam notis, ex familiari-
 bus, ex æqualibus, aut etiā natu minoribus, maxie vero ex
 iis, quos aliquādo turpiū voluptatū participes habueris,
 22 mors inopinata rapuit. Eſtoq; alieno piculo cautiſor. Cogit-
 ra, q̄ dulciter vixerint, ſed q̄ amare vita deſuncti ſint, q̄ ſero
 ſapuerint, q̄ ſero cōperint odiſſe ſua mortifera gaudia. Suc-
 22 currat extremi iudicij ſauertitas, & non retractandæ illius
 22 ſentiētię metuendū fulmē, in ignē æternū mittentis impios,
 22 & quod hæc horaria, breuiſq; & exigua voluptas, æternis
 22 cruciatibus luēda ſit. Hoc loco diligēter lancibus examina,
 22 q̄ iniqua ſit pmutatio pro turpiſſimo breuiſſimoq; pruritu,
 & in hac vita multo dulcius, p̄ſtantiusq; animi gaudiū per-
 dere, & in futura gaudiis fraudari perhēnibus, inſup nūq;
 finiendos dolores, tam vmbraſili delectatiuncula mercari.
 Porro ſi durū tibi videat, tantillū delectamēti pro Chriſto
 contēnere, recordare, quos cruciatus ille tui charitate ſuſce-
 perit. Præter cōmunes humanę vitæ iniurias, quantū ſacro
 ſancti ſanguinis pro te effuderit, q̄ ignominioſam, q̄ acerbā
 22 mortē pro te depēderit, & tu horum oīm immemor, ruruſum
 22 filiū dei crucifigis, iterās inſanas voluptates, quæ caput &
 22 dominū tuum, ad tam diros adegere cruciatus. Tum iuxta
 ſuperiorē regulā recole, quātum ille beneficiorū in te, nihil
 dum promēritū accumularit, pro quibus oībus, cum nulla
 par gratia repēdi queat, tamē nullam repoſcit aliā, q̄ vt
 exēplo ipſius, a mortiferis illecebris coerceas animū, & ad
 ſummū boni, ſummūq; pulchri conuertas amorē. Compone
 inter ſe duas illas Veneres, & duos Cupidines. Platonicos,

MILITIAE CHRISTIANAE

hoc est honestū amorem, et foedū, sanctam voluptatē & tur-
 pem, confer vtriusq; dissimilē materiā, confer naturas, con-
 fer prēmia. Et in omni quidē tentatione, maxime vero cum
 ad libidinē sollicitaris, proponito tibi ante oculos tuos, an-
 gelum tui custodem, omniū quā vel facis vel cogitas, assis-
 sū spectatorem ac testem, deum inspectorem, cuius oculis
 omnia patent, qui sedet supra cœlos, & intuetur abyssos. Et
 rem adeo foedam, vt homūcione teste facere pudeat, nō ve-
 reberis corā angelo tibi proximo, deo, totoq; cœlitū choro
 spectante & execrante facere? Puta autē, id quod res est, &
 si tibi oculi essent, plusq; Lyncei, plusq; aquilini, tamen istis
 non clarissima luce certius cōspexeris, quod coram te facit
 homo, q̄ omēs animi tui latebræ perspicuæ sunt, dei & an-
 gelorū conspectibus. Quin & illud tuo cum animo reputa,
 cum libidini cedis, alterū e duobus futurū, aut vti semel gu-
 stata voluptas, sic mentem tuam excantet obscuretq; vt de
 turpitudine eas in turpitudine, donec excæcatus venias in
 sensum reprobum, et obstinatus in malo, ne tum quidē queas
 voluptatē turpem relinquere, cum illa te deseruit. Id quod
 plerisq; videmus euenire, vt effœto corpore, extincta for-
 ma, frigente sanguine, deficientibus viribus, caligantibus
 oculis, tamē adhuc pruriant sine fine, & sceleratius turpilo
 qui sint, q̄ olim fuerint impudici. Qua re qd esse potest exes-
 crabilius, monstrosiusq;? Alterū, vt si forte contigerit te sin-
 gulari fauore diuino resipiscere, maxio animi dolore, sum-
 mis laboribus, plurimis lachrymis, brevis illa & fugitiua
 voluptas expandia sit. Quāto igitur consultius, oīno non
 admittere virus voluptatū carnalium, q̄ vel in tam deplora-
 tam induci cæcitatē, vel tantillā, eamq; falsam delectationis
 culā, tanta molestia dependere? Iam vero & a personæ tuæ
 circumstantiis multa licebit sumere, quæ te a voluptatibus
 auocare queāt. Sacerdos es, cogita te totū diuinis rebus con-
 secratū esse. Quā indignum tandē flagitium sit, eo ore, quo
 corpus illud adorandū sumis, putidam scortī carnē contine-

„gere, iisdē manibus, quibus ministrātibus angelis, ineffabi
 „le illud mysteriū peragis, abominandas contrectare sordes.
 „Quā non cōueniant, idem corpus, eundē spiritum cum deo
 „fieri, & vnum corpus fieri cum meretrice. Si doctus es, tan-
 „to generosior deoq; similior animus, tāto hac cōtumelia in-
 „dignior. Si nobilis, si princeps, quāto flagitiū conspectius,
 „tanto offendiculū grauius. Si coniugatus, cogita q̄ honesta
 „res sit thorus immaculatus, daq; operam, vt (quoad fieri po-
 „test) tuū coniugiū imitetur sanctissimas nuptias Christi &
 „ecclesiæ, quarū gerit imaginem, id est vt q̄ minimū habeat
 „turpitudinis, plurimū fœcunditatis. In nullo em̄ vitę statu,
 „non turpissimū est seruire libidini. Si iuuenis es, etiam atq;
 „etiā consydera, ne florem æui nunq̄ rediturū, temere pollus-
 „as. Ne re fœdissima perdas annos optimos, vereq; aureos,
 „qui & fugiunt pernicissime, & recurrūt nunq̄. Ne nunc per
 „inscitiā & incogitantiā ætatis cōmittas, quod te in omnem
 „vsq; vitā mordeat, persequente scelerū conscientia, & amar-
 „rissimis illis aculeis, quos fugiens voluptas in animis no-
 „stris relinquit. Si mulier, istum sexum, nihil magis decet, q̄
 „pudor. Si vir, tanto maioribus rebus dignus, & istis tam fri-
 „uolis indignior. Si senex, opta tibi oculos alienos, vt vides
 „as q̄ te dedecet voluptas, quæ in adolescētibus miserranda
 „quidem est & coercenda, in vetulo vero portentosa, & ipsis
 „quoq; voluptatū sectatoribus deridicula. Inter om̄ia mon-
 „stra nullum monstrosius senili libidine. O delire, & nimis
 „um oblite tui, saltem ad speculū, canos & capitis niues, ara-
 „tamq; rugis frontem, cadaueriq; simillimā faciem contem-
 „plare, ac iam capulo proximus, alia annis tuis magis con-
 „sentanea cura. Saltem quod ratione decuerat facere, hoc an-
 „nis admonētibus vel cogentibus potius facito. Ipsa iam te
 „voluptas repellit, neq; ego inquiēs iam tibi decora sum, ne-
 „q; tu mihi idoneus. Lufisti satis, edisti satis atq; bibisti. Tem-
 „pus abire tibi est. Quid adhuc vitæ perpremiss delitias, cum
 „ipsa etiam te deserat vita? Iam tempus est, vt aliquando

MILITIAE CHRISTIANAE

„ incipiat in sinu tuo cubare mystica illa concubina Abyssa,
 „ Ea sancto feruore calfaciat mentem tuam, huius amplexibus
 „ frigentia membra confoue.

EPI Logus remediorum contra incentiuum libidinis.

Iam vero vt summatim perstringam, hæc sunt potissimum,
 „ quæ te a carnis illecebris tutum reddent. Primum occasionum
 „ omnium cauta ac diligens fuga. Quod præceptum quanquam in
 „ reliquis quoque conuenit obseruari, propterea quod qui periculum
 „ amat, dignus est, qui in illo pereat, tamem hæc potissimum
 „ sunt illæ Sirenes, quas haud fere quisque euasit, nisi qui pro
 „ cul aufugit. Deinde victus & somni moderatio. Temperantia
 „ a voluptatibus etiam permissis. Respectus mortis tuæ, &
 „ mortis Christi contemplatio. Iuuabunt & illa, si cum castis &
 „ integris cõuixeris, si corruptorum & mollium colloquia, veluti
 „ pestem quandam vitaris. Si solitudinem ociosam, & ocium igna
 „ uum fugeris, sed animum celestium rerum meditatione, honestis
 „ quod studiis gnauiter exercueris. Maxime vero si sacrarum literarum
 „ vestigationi, toto pectore te consecraris. Si & frequenter
 „ & pure oraueris, maxime irruente tentatione.

AD Versum irritamenta auaritiæ.

Si senseris te vel natura propensiorē ad Philargyriæ vici
 „ tum, vel a diabolo instigari, recale iuxta superiores regulas
 „ dignitatē conditionis tuæ, qui ad hoc tantum creatus es, in
 „ hoc redemptus, vt summo illo bono semper fruaris. Totam
 „ vero hanc mundi machinam fabricatus est deus, vt omnia tuis ser
 „ uirent vsibus. Quam sordidum igitur, quam angusti animi, non
 „ vti, sed tantopere demirari res mutas, & vilissimas. Tolle
 „ hominum errorem, quid erit aurum & argentum, nisi terra rubra
 „ & alba? Quod nemo gentiliū philosophorum non contem
 „ nit, hoc tu pauperis Christi discipulus, & ad longe melio
 „ rem possessionem vocatus, vt magnum quiddam admira
 „ beris? Non possidere diuitias, sed contemnere diuitias ma
 „ gnificum est. Sed reclamationi mihi vulgus nomine tantum Chris
 „ tianorum, & seipsum callidissime gaudet fallere. Ipsa in

74 quiunt necessitas nos hortat, vt rem faciamus, quā si fuerit
 75 nulla, ne viuere quidē liceat, si cōtractior, nimis incōmode
 76 viuitur, sin lautior, vberiorq, plurimū adfert cōmoditatis.
 Consulit valetudini, prospicit liberis, cōmodat amicis, ex-
 cluditur contēptus, deniq; & fama melior, cum res bene ha-
 bet. Ex aliquot Christianorū milibus, vix vnū atq; alterum
 inuenias, qui ista non & dicat & sentiat: Verum vt istis ad
 vtrūq; respondeā, primū quod cupiditatē suam necessitatis
 noīe prætēxunt, obiciā illis vicissim parabolā euangelicā,
 de liliis, & auibus in diē viuentibus, ad quorū imitationē
 nos hortat Christus. Obiciā, quod idē ne peram quidē aut
 sacculū suis gestādum pmiserit. Obiciā quod nos reliquis
 omisis, iubet ante oīa quærere regnū dei, & hac oīa nobis
 77 addicienda pmittit. Quādo vnq non suppetierūt victui neq;
 78 cessaria, iis qui toto pectore pietati studuerūt. Quantūlum
 vero est illud, qd a nobis natura flagitat? Atqui tu necessi-
 tatē nō visibus naturæ, sed cupiditatis terminis metiris. Pīs
 79 aut et illud satis est, qd naturæ parū est. Quāq; equidē non
 80 ita valde miror istos, qui rē vniuersam suā semel relinquūt,
 81 vt impudētius mendicēt aliēnā. Non est culpa possidere pe-
 cuniā, sed mirari pecuniā, cum vitio cōiunctū est. Si affluit,
 fungere boni dispensatoris officio. Sin eripit, ne macerare,
 tanq; re magna spoliatus, imo gaude tibi detractā sarcinam
 periculofam. Verū qui præcipuū vitæ studiū in coaceruans
 dis opibus consumit, qui eas vti præclarū quiddā & expe-
 tendū suspicit, & porro in longū, inq; Nestoris vsq; senectā
 recōdit, is fortasse bonus mercator recte dicetur, bene Chri-
 stianū equidem non dixerim, qui totus de se pendeat, & de
 82 Christi promissis diffidat. Cuius bonitas cum passerculos
 83 benigne & pascat, & vestiāt, hoīem pium sibiq; fidentē de-
 84 stituet scilicet. Sed iam cōmoditatū, quas adferre credunt,
 rationē ineamus. Primū etiam gentiliū philosophorū con-
 sensu, inter vtilia bona, diuitiæ postremū locum obtinēt, &
 cum iuxta Epicteti partitionē, præter vnā animi virtutem,

MILITIAE CHRISTIANAE

„ reliqua omnia extra hominem sint, nihil tamē tam extra nos est,
 „ q̃ pecunia, nihil tam exiguā adfert cōmoditatē. Etenim si
 „ quicquid vsq̃ est aurī, quicquid gēmarum, id omne tu solus
 possideas, num ideo tua mēs fuerit, vel pilo melior, nū prus
 dētiōr, nū doctiōr? Num corporis valetudo p̃superior? Num
 valentiōrē, formosiōrē, iuniōrem reddet? At voluptates p̃s
 rat. Verū, sed mortiferas. Sed honorē conciliat. At quē tan
 dem? Nempe quē falsum tribuūt n̄, qui nō nisi stulta miran
 „ tur, & q̃bus placuisse, pene vituperari est. Verus honos est
 „ laudari a laudatis, summus honos est placuisse Christo. Ve
 „ rus honor, nō opum, sed virtutis est prēmīū. Cedit tibi, sus
 spicit te plebecula. Stulte, vestes illi tuas mirantur, non te:
 Quia tu in te ipsum descendis, & animi tui miserā pauper
 riem cōsyderas? Quā vulgus si videret, tam miserandū ius
 dicaret, q̃ nunc beatū prādicat. Verum amicos res cōparat.
 Fateor, sed falsos, neq̃ tibi eos comparat, sed sibi. Atq̃ adeo
 isto titulo, vel infeliciſſimus est diues, q̃ amicos ne diuos
 scere quidē queat. Alius in sinu odit, vt tenacem, alius inui
 „ det, vt opulētiori, alius ad se spectans, assentatur, et arridet,
 „ vt arrodat. Corā qui est amātissimus, maturā mortem preca
 „ tur. Nemo tam amat, quin mortuū malit q̃ viuū. Nemo
 tam familiaris, a quo verum audiat. Q̃ si maxime sit, qui
 diuitē sincere diligit, ille tamen non potest quenq̃ non has
 „ bere suspectū. Omnes vultures iudicat, cadaueri inhiantes;
 „ oēs muscas ad suū compendīū aduolantes. Quicquid igitur
 cōmoditatis vidētur adducere, id fere fucatū, vmbra
 cum, p̃stigiōsumq̃ est. At verorū malorū plurimū adferunt,
 verorū bonorum plurimū adimunt. Proinde si bene acceptū
 atq̃ expensū rationem subdlexeris, profecto reperies, nunq̃
 tantū adferre cōmoditatis, quin nimio plus incōmodorum
 secū trahant. Quā miseris laboribus parant, quantis pericu
 lis, quanta sollicitudine seruātur, quāto dolore amittuntur.
 „ Quibus de causis & spīnas appellat Christus, q̃ omnem
 „ animi tranquillitatē, qua nihil homini dulcius, mille curis

dilaniant. Neq; vnq̃ sitim sui sedant, verū magis ac magis
 irritant. In omne nefas præcipites agunt. Neq; tibi frustra
 blandiāre dicens, nihil prohibet pariter & diuitem esse, &
 pium. Memēto quid dixerit veritas. facilius esse camelum
 transire per foramē acus, q̃ diuitem intrare in regnū cælo-
 rum. Planēq; verum est illud apud dñum Hieronymū, di-
 uitem hominē, iniqui aut dominū esse, aut heredem. Ingēs-
 opulētia, nunquā sine peccato vel paratur, vel seruatur.
 Cogita, quanto melioribus opibus te spolient. Odit enim
 virtutis indolem, odit honestas artes, quisquis admirator
 est auri. Præterea vnū auaritiæ vitiiū idololatria nominat a
 Paulo, neq; cum vilo prorsus alio minus conuenit Christo.
 Nec idem potes & deo seruire & Mammonæ.

EPI Logus remediōrū contra vitiiū auaritiæ.

Desines igitur mirari pecuniā, si vera bona cum falsis, si
 fucata cōmoda, cum veris incōmodis diligenter expēderis.
 Si summū illud bonū contēplari, atq; amare condidiceris,
 quod vnū cum adest, etiā si reliqua omnia defuerint, abun-
 de explet animū hominis, qui capacior est, q̃ vt vel vniuersa
 sis huius mūdi bonis queat satiari. Si crebro tibi reuocatis
 ob oculos, qualem te primū terra nascentē exceperit, qualē
 item receptura sit morientē. Si semper cogitationi obuēse-
 tur tuæ. Stultus ille euangelicus, cui dictum est, hac nocte
 repetit a te animā tuā, & hac quæ congregasti, cuius erit.
 Si mentē a deprauatis vulgi moribus ad Mariæ, apostolo-
 rum, martyru, maxime Christi capitis tui paupertatē flexe-
 ris, semperq; vā illud tibi metuendum esse statuas, quod
 ille diuitibus huius sæculi minatus est.

CONtra Ambitionem.

Si quādo incantamētis suis tentabit animū tuū ambitio,
 his remediis eum p̃munies. Statim iuxta ea quæ superius
 tradidimus, hoc mordicus teneto, solū eum honorē esse, qui
 a vera virtute proficiscit̃, quem ip̃m tamen oportet interdū
 fugitare, quemadmodū & sermone, & exemplo nos docuit

MILITIAE CHRISTIANAE

Christus Iesus. Vnicum autē honorē, & hominī Christiano
 expetendū esse, nō ab hoībus, sed a deo collaudari. Etenim
 quē ille cōmmendat, vt inquit apostolus, is demū probatus
 est. Honor autē, si ab hoīe defertur, ob rem inhonestā, vtiq; a
 turpibus, non honor iste, sed ingēs est probrū. Si ob mediā,
 puta formā, vires, opes, genus, ne tum quidē honor recte di
 cetur. Nemo em̄ promere honorē ea re, qua non meretur
 » laudari. Si ob honestā, honos quidē erit, at non appetet, qui
 » promere, ipsa nimirū virtute & conscientia recti cōtentus,
 » Vide igitur q̄ deridiculi sint honores isti, quorū cupiditate
 rātopere vulgus aestuat. Primū enim a q̄bus tandē dantur
 Nempe ab iis, q̄bus nullū discrimē honesti atq; inhonesti.
 Ob quā? Plærūq; ob mediā, nō nunq; ob turpia. Cui? Indis
 gno. Quisquis igit̄ honorē exhibet, aut metu facit, & vicis
 sim est metuendus, aut vt pro sis, & ridet te, aut quia miratur
 res nihili nulloq; honore dignas, & miserandus est, aut quia
 te iudicat his rebus ornatū, quibus honos debeat, quod sē
 falso opinatur, cura vt fias id, q̄d ille te putat esse. Sīn vere,
 oēm honorē tuū in eum refer, cui debes & illa q̄bus honos
 » tribuit. Tam non cōuenit tibi arrogare honorem, q̄ non de
 » bes tibi arrogare virtutē. Alioqui quid amētius, q̄ tui preci
 um de homūcionū opinione metiri? Quibus in manu est si
 mul atq; collubuit, hoc ipm honoris q̄d largiunt, rursus au
 ferre, ac te modo honestatū dehonestare. Proinde nihil stult
 tius, q̄ talibus honorib⁹, vel gestire, cū contingūt, vel ringi,
 cum auferunt. Quos veros nō esse, vel hoc intelliges argu
 mento, q̄d sunt cū pessimis & sceleratissimis cōmunes. Imo
 mo nullis fere contingūt copiosius, q̄ iis qui sunt veris ho
 » noribus indignissimi. Cogita q̄ beata trāquillitas modestae
 » priuataeq; & ab omni superbiae strepitu semotae vitae, Cōn
 » tra q̄ spinosa, q̄ plena curarū, periculorū, dolorū, vita poten
 » tium. Quā difficile secūdis in rebus, non obliuisci sui. Quā
 » arduū in lubrico stantē, non cadere. Quā capitalis ex alto
 » ruina. Omnē honorē summo cū onere coniunctū esse. Quā

cæteris iudiciis supremi iudicis in eoa futurū sit, qui hic sese
 in honoribus vsurpādis, cæteris anteposuerūt. Eteñ qui se
 se demiserit, ei vt pusillo succurret misericordia. Qui vero
 sese vti spectatū erigit, is sibi ipsi gratiæ subsidium interclus-
 dit. Christi capitis exemplū semp anio inhæreat tuo. Quid
 illo secundū seculū ignobilius, despectius, inhonoratius?
 Quā fugit honores etiā oblatos, qui quouis honore maior
 erat. Quā derisit asello sedens. Quā damnauit palla tectus,
 & spinis coronatus. Quā non gloriosam mortē elegit. Sed
 quē mundus contēpsit, hunc glorificauit pater. Tua gloria
 sit in cruce Christi, in qua & salus est tua. Quorsum tibi hu-
 mani honores, si te relinquant, despiciantq; deo, execrentur angeli.

C O Ntra Elationem tumoremq; animi.

Non intumesces anio, si iuxta tritissimū illud adagiū co-
 gnoris temetipm, id est si quicquid in te magnū, quicquid
 pulchrū, quicquid præclarū, id dei munus, non tuū bonum
 esse ducas. Contra quicquid humile, quicquid sordidū, quic-
 quid prauū, id totū ad te solū referas. Si memineris, quātis
 in sordibus conceptus sis, quātis natus, q̄ nudus, q̄ inops, q̄
 brutus, q̄ miserāndus in hanc lucē prorepseris. Corpusculum
 istud, quot vndiq; morbis, quot casibus, quot erūnis expō-
 sitū sit. Immanē istum gigantē & immēso turgentē spiritū,
 quātula res possit repente cōficere. Expende & illud, cuius
 modi sit istud, vnde tibi places. Si mediū stultitia est, si tur-
 pe, demētia, si honestū, ingratitude. Memineris nullū aliud
 esse certius stoliditatis insipientiæq; documētum, q̄ si quis
 sibi vehemēter placeat. Præterea nullū stultitiæ genus esse
 deploratius. Si turgescit animus, q̄ se tibi submittit homi-
 clo, cogita, quanto maior, quātoq; potentior tuo immineat
 capiti deus, qui oēm cœritē elatam deprimit, & oēs colles
 in plana deducit, qui ne angelo quidē superbienti pepercit.
 Conducet & illa, licet leuiora, si te semper componas cum
 præstātoribus. Places tibi de forma corporis, confer te cum
 iis qui te forma præcedūt. Cristas erigit tibi doctrīna, ad eos

MILITIAE CHRISTIANAE

refer oculos, ad quos tu nihil didicisse videaris. Deinde
 reputaris, nō quantū adsit bonorū, sed quantū desit, & cum
 Paulo oblitus eorum quæ a tergo sunt, enitaris ad ea quæ a
 fronte restant. Præterea non inscitū fuerit & illud, si afflante
 superbiæ vento, mox nostra ipsorū mala vertamus in reme-
 diū, quasi venenū veneno pellētes. Id ita fiet, ubi si quod
 ingens corporis vitiū, si quid insignis incōmodi nobis vel
 fortuna dedit, vel attulit stultitia, quod animū vehementer
 mordeat, id ante oculos statuamus, & pavonis exemplo, ea
 nostri parte nosmetipsos potissimū contemplemur, qua sus-
 mus deformatissimi, ita fiet, vt statim subsidant cristæ. Ad
 hæc, præterq̃ quod non aliud vitiū deo inuisius est, et apud
 homines in primis vbiq; odiosa, atq; irrita arrogantia, cum
 contra modestia, & diuinū fauorem conciliet, & hominum
 beneuolētiam adglutinet. Ergo vt summatim dicam, duo
 præcipue prohibebunt a superbiā, si consyderes quid ipse
 sis in te, putredo in exortu, bulla in omni vita, esca vermī
 um in morte, & quid Christus factus sit pro te.

AD V Ersus Iram, & vindictæ cupiditatem.
 Cum te vehemens animi dolor, ad vltionem extimulat,
 memineris nihil esse minus iram, q̃ quod falso imitatur, pu-
 ta fortitudinē. Nihil em̃ æque muliebre, nihil tam imbecilē
 lis proiectiq; animi, q̃ vindicta lætari. Animosus videri stu-
 des, quod inultā iniuriā non pateris, at isthoc demū pactos
 prodīs puerilitatē tuam, qui(quod est viri propriū) animo
 tēperare non queas. Quāto fortius, quāto generosius, alies
 nam stultitiā contēnere, q̃ imitari. At nocuit, ferox est, insul-
 tat. Quo turpior est, hoc magis caue, ne fias illi similis. Que
 malū vesania est, vt alienā improbitatem vlciscaris, intelligēt os
 improbiorem? Si contempseris contumeliā, intelligēt os
 mnes indigno factam. Sin cōmoueare, iam inferentis caus
 sam feceris meliorem. Deinde illud reputa, quod res est, si
 quod est acceptū incōmodum, id neutiq; tolli vindicta, sed
 propagari. Quis enim deniq; finis fuerit mutuarū iniuriarū

sum, si suū quisq̃ dolorē perrexerit vindicta retaliare? Cres-
 scunt vtrinq̃ inimici, incrudescit dolor, qui quo inueteratis
 or est, hoc nimirū insanabilior. At lenitate, tolerantiaq̃ sa-
 natur non nunq̃ etiā is, qui fecit iniuriā, & ad se reuersus,
 ex inimico fit certissimus amicus. Per vltionē vero malum
 ipsum, quod a te cupis depellere, id in te recipiatur, non
 sine malo foenore. Erit & illud non inefficax irā remediū,
 si iuxta superiorem rerū partitiōem, consideres, hominem
 homini non posse nocere, si nolit, nisi in his quę sunt extras-
 ria bona, nec ad ipsum hominē magnopere pertinent. Nam
 vera animi bona solus deus potest eripere, quod non solet,
 nisi ingratis, solus potest largiri, quod non cōsueuit immitt-
 bus & ferocibus. Nemo igitur Christianus leditur, nisi a ses-
 metipso, nulli nocet iniuria, nisi suo auctori. Adiuuāt et hęc,
 tametsi leuiora, ne dolori mētis obsequare, si cōmode colle-
 ctis rhetorū circumstātiis, pariter & tuū incōmodū extenu-
 es, & alienā eleues iniuriā, his ferme modis. Ledit, sed facile
 refarcietur. Tum puer est, rerū imperitus, adolescēs, mulier
 est, alieno fecit instinctu, imprudens, probe potus, æquū est
 ignoscere. At contra grauiter quidem lesit, sed pater est, fra-
 ter, praeceptor, amicus, vxor. Par est, hoc doloris illius. vel
 charitati, vel authoritati condonare. Aut paria faciens inur-
 riā cū aliis illius in te beneficiis compēsabis, vel cum tuis
 in illum offensis exæquabis. Hic quidem lesit, sed alias q̃
 saepe profuit? Illiberalis est animi, benefactorum obliui-
 sci, iniuriolæ meminisse. Nunc me offendit, sed quoties a
 me offensus, Ignoscā illi, vt mihi meo exemplo ignoscāt
 & ipse delinquenti. Porro multo præsentiū remediū fue-
 rit, si in peccato hominis in te, cogites quę, quanta, quoties
 tu peccaris in deum, q̃ multis nominibus illi sis obnoxius.
 Quantum tu remiseris debitori fratri, tantum tibi condon-
 abit deus. Hanc dissoluendī æris alieni rationem nos do-
 cuit, creditor ipse. Non recusabit legem, quā ipse statuit. Tu
 vt a culpis exoluaris, Romam cursitas, nauigas ad diuum

MILITIAE CHRISTIANAE

Iacobū, emis condonatiōes amplissimas. Equidē non dam-
 no, quod facis, sed vt oīa facias, nulla tamē cōmodior ratio
 qua post offensam reconcilieris deo, q̄ si tu offensus reconc-
 ciliere fratri. Condona leuem culpā proximo (leue em̄ est,
 quicquid homo peccat in hoīem) vt tibi tot missa culpā
 cōdonet Christus. At durū est inquis animū exandescētē
 cōprimere. Non tibi succurrit, quanto duriora pro te tulerit
 Christus. Quid eras, cum pro te impenderet animā precio-
 sam. Nōne inimicus? Qua lenitate quotidie te tolerat, vete-
 res iterantē noxias? Postremo qua māsuetudine ille pertus-
 lit probra, uīncula, verbera, deniq; moriē probrosissimam.
 Quid te iactas de capite, si non curas esse in corpore? Non
 eris mēbrum Christi, nisi sequaris vestigiā Christi. Sed in-
 dignus est, cui ignoscat. Ita ne tu dign⁹ eras, cui ignosceret
 deus. In teipso vis experiri misericordiā, & in fratrē vis ex-
 ercere sauerā iustitiā. Magnū est si peccator ignoscas pec-
 catori, cū Christus pro crucifixoribus suis orauerit patrem.
 Arduū est non referire fratrē, quem iuberis & amare. Durū
 est non remetiri maleficiū, pro quo nisi beneficiū retuleris,
 non hoc eris in conseruū tuum, qđ fuit Christus in seruū
 suū. Postremo si indignus hic, cui beneficiū pro maleficio
 rependat, at tu dignus qui facias, dignus Christus pro quo
 fit. Sed veterē ferendo iniuriā, inuito nouā, Repetet iniuriā
 si hanc abstulerit impune. Si citra culpā potes vitare, vita, si
 mederi, medere, si resarcire, resarci. Si sanare furētem, sana.
 Sin minus, pereat ille solus potius q̄ tecū. Istum qui se dam-
 nū dedisse putat, cōmiseratione non poena dignū puta. Vis
 cum laude irasci? Irascere vitio, non hominī. Sed quo natu-
 ra propensior es ad hoc vitij, tanto diligentius temet multo
 ante p̄munito, semelq; hoc decretū penitus anio insculpas
 tuo, ne quid vnq; vel dicas, vel facias iratus. Nihil tibi cre-
 dideris cōmoto. Suspectū habeto, quicqđ impetus ille anis-
 mū dictauerit, etiā si sit honestū. Memineris inter phrenetis
 cum, & ira bacchantē, nihilo plus interesse, q̄ inter breuē &

„ perpetuā infantiā. Succurrat, q̄ multa per iram vel dixeris,
 „ vel feceris poenitēda, quę iam frustra mutata cupias. Proina
 „ de cum tibi bilis efferuefcit, si te non potes ilico totū ab ira
 „ vendicare, saltē eatenus resipisce, vt te memineris sanū non
 esse. Hoc meminisse sanitatis pars est nōnulla. Sic tecū cogi
 ta. Nunc quidem ita sum affectus, at paulo post multo alia
 mente fuero. Cur ego interim dicam in amictū iratus, quod
 postea placatus, mutare nō queam? Cur nūc faciā infansus,
 quod mihi reddītus magnopere doleam? Cur non hoc po
 tius a me impetret ratio, cur non impetret pietas, deniq; cur
 non impetret Christus, qđ tempus ip̄m paulo post impetra
 bit. Nemini (opinor) tantū atrę bilis addidit natura, quin
 saltē hactenus sibi possit imperare. Optimū autē fuerit sic
 instituto, rōne, assuetudine durare animū, vt oīno non cō
 „ moueare. Perfectū erit, si vitio tantū indignatus, pro contu
 „ melia reponas officiū charitatis. Postremū & humanę tem
 perantię, ne te totū animo pmittas. Prorsum non irasci, deo
 simillimū est, eoq; pulcherrimū. Malum in bono vicere, est
 „ perfectā Christi Iesu charitatē æmulari. Iram pmere, frenos
 „ q; coercere, hoīs est cordati. Indulgere bilī, ne hoīs quidem
 „ est, sed plane feratū, idq; immitū. Q; si iuuat cognoscere, q̄
 „ vehemēter sit indecorū hominī ab ira superari, fac sanus cō
 „ es, vultū iratī contēplere, aut ip̄e iratus speculū adeas. Cum
 sic flāmanes ardent oculi, pallent genę, distorqueos, spū
 mant labia, tremūt mēbra, fremit vox, nō constant sibi ge
 stus, quis te existimet hoīem esse? Vides amice suauissime,
 q̄ immēsum pateat æquor, de reliquis vitiis cōsimili modo
 differēdi. Sed nos medio in cursu vela colligemus, id quod
 reliquū est tuę sollertię relicturi. Neq; em̄ propositi nostri
 erat, & sane q̄ infinitū fuerit, ita vt cœpimus, singula vitiō
 rum genera singulis quasi declamatiōibus dissuadere, atq;
 ad his oppositas virtutes adhortari. Tantū volui, quod tibi
 satis fore credebā, rationem & artem quandā nouę militię
 cōmonstrare, qua te posses aduersus pristinę vitę repullū

MILITIAE CHRISTIANAE

lancia mala cōmunire. Itaq; quod nos in vno atq; altero ex
empli causa fecimus, id teipsum oportebit facere, cū in sin-
gulis, tum potissimū in his, ad quæ cognoueris te, siue nas-
turæ, siue cōsuetudinis vitio, peculiariter instigari. Aduer-
sus hæc certa quedā decreta in albo mētis nostræ describen-
da sunt, atq; ea ne desuetudine obsolescant, subinde reno-
uanda. Veluti contra malū obrectationis, turpiloquiū, in-
uidentiæ, gastrimargiæ, & id genus reliqua. Hi soli sunt ho-
mines militū Christianorū, in quorum assultū, oratione, sen-
tentiis sapientū, dogmatibus diuinæ scripturæ, exemplis
piorum hominū, & maxime Christi, multo ante est præmu-
niendus animus. Hæc omnia tamen non dubitē, quin affa-
tim tibi suppeditatura sit sacra lectio, tamē fraterna chari-
tas nos est adhortata, vt saltē hac extemporalī scriptūcula,
pro mea virili, sanctum tuū propositū promouerē, adiuua-
remq;. Id quod eo feci maturius, qd nōnihil metuerem, ne
in supersticiosum istud religiosorū genus incideres, qui par-
tim quæstui seruientes suo, partim ingenti zelo, sed non se-
cundū scientiā, circumeunt mare & aridam, & sicubi nacti
suerint hominē a vitiis ad meliōrē vitam iam resipiscētem,
eum ilico improbiſſimis hortamentis, minaciis, blandiciis
in monachatū conantur detrudere, perinde quasi extra cus-
cullum Christianismus non sit. Deinde vbi scrupulis metis
& inextricabilibus spinis pectus illius expleuerint, ad hu-
manas quasdā traditiunculas astringūt, planeq; in Iudaismū
quendā præcipitant miserū, ac trepidare docent, non
amare. Monachus non est pietas, sed vitæ genus, pro suo
cuiq; corporis ingeniq; habitu, vel vtile, vel inutile. Ad qd
equidē vt te non adhortor, ita ne dehortor quidē. Hoc mor-
do cōmoneo, vt pietatē neq; in cibo, neq; in cultu, neq; villa
re visibili constituas, sed in iis quæ tradidimus. In quibus
cunq; vero deprehenderis veram imaginē Christi, cum iis
te copula. Porro vbi defunt homines, quorum conuictus te
reddat meliōrē, abducito te quantū potes ab humano cons-

fortio, & prophetas sanctos, Christum, apostolos, in collo-
 29 quium ascisce. In primis autē Paulum tibi facito familiarē.
 29 Hic tibi semper habendus in sinu, nocturna versandus ma-
 29 nu, versandus diurna, postremo & ad verbū ediscendus. In
 29 quē nos iam pridem enarrationē magno studio molimur.
 29 Audax quidē facinus, sed tamen diuino auxilio freti, sedus-
 lo dabimus operā, ne post Origenem, Ambrosium, Augus-
 tinū, ne post tot recentiores interpretes, hunc laborē omnis
 no vel sine causa, vel sine fructu suscepisse videamur. Atq;
 vt intelligant calumniatores quidā, qui summā existimant
 religionē, nihil bonarum literarū scire, q; politiorē veterum
 literaturā per adolescentiam sumus amplexi, q; vtriusq; lin-
 guæ, Græcæ pariter ac Latinæ, mediocrē cognitiōem, non
 sine multis vigiliis nobis peperimus, non ad famā inanem
 aut puerilē animi voluptatem spectasse nos, sed multo ante
 29 fuisse præmeditados, vt dominicū templum, quod nōnulli
 29 inscitia barbarieq; sua nimis dehonestarunt, exoticis opi-
 29 bus pro viribus exornaremus, quibus & generosa ingenia
 29 possent ad diuinarum scripturarū amorem inflāmarī. Sed
 hac tanta re, pauculos dies intermissa, hunc laborē tua cau-
 sa assumpsimus, vt tibi veluti dīgito viam, quæ compendio
 ducit ad Christum, indicaremus. Precor autē Iesum istius
 (vti spero) propositi parentē, vt salubribus tuis cœptis, be-
 nignus aspirare dignetur, immo vt suum in te mutādo mun-
 dus augeat perficiatq; quo cito grandescas in eo, & occu-
 ras in virum perfectū. In eodem bene vale frater & amice,
 semper quidē animo dilecte meo, at nunc multo q̄ antehac
 tum charior, tum iucundior. Apud diui Audomari, Anno
 a Christo nato supra millesimū quingentesimo primo.

FINIS ENCHIRIDII.

DESYDERIVS ERASMVVS RO

terodamus Ioanní Coleto theologo do-
ctissimo, facundissimoq; S. P. D.

VAM præter meritū nos superioribus li-
teris tuis laudas doctissime Colete, tā his
proximis imerentē obiurgas. Quanq̃ non
paulo æquiore animo fero reprehensione m-
tuam, quam non mereor, q̃ laudes tui tuas,
quas non agnoscebā. Nam accusati non solū sine vitio nos
metip̃os purgare possumus, verum etiā hoc citra culpā non
facere nō possumus. Cum interim laudes accuratius refelle-
re, hois esse videat̃ laudū ieiunū auidiq; neq; simpliciter id
agentis, ne laudeſ, sed vt aut sapius laudeſ, aut copiosius.
Tu credo vtroq; in genere periculū nōstri facere voluisti, &
quid mihi placere tanti viri præconio cohonestatus, et quid
aculeorū haberē, obiurgatiuncula irritatus. Constātissimus
in amore sis oportet, qui quidē sis in recipiēdis amicis, tam
cautus, tam diligēs, tam contabūdus, tam explorans. Verū
his tecū iocari libuit. Alioq; q̃ lætabar antea vel falso lauda-
ri a viro oīm laudatissimo, tam nunc admoneri gaudeo, ab
amico syncerissimo. Igitur posthac pro tuo arbitratu tuum
Erasmus vel laudato, vel obiurgato, modo quotidie litera-
rum tuarū aliquid huc aduolet, qua re mihi nihil possit ac-
cidere iucundius. Sed iam ad epistolā tuam paucis, ne puer
qui literas tuas attulit, inanis ad te redeat. Quod neotericū
hoc theologorū genus, qui meris argutiis & sophisticis ca-
uillationibus infenescūt, tibi negas placere, nā tu mecū ve-
hemētē mi Colete sentis. Non quod illorū studia dānem,
qui nullum oīno studiū non laudo, sed cum sola sunt ista,
nec vllis antiquioribus, elegātoribusq; cōdita literis, eiul-
modi mihi vident̃, vt sciolū & contētiosum hoīem reddere
possint, sapientē an possint, viderint aliq̃. Ingeniū enim ieiū-
na & aspera quadā subtilitate exhauriūt, neq; vllō vegetāt

22 succo, neq; animāt spīritu. Et quod omniū est maximū, the-
 22 ologiam illam oīm disciplinarū reginam, sic veterū facun-
 22 dia locupletatā ornatāq; sua balbutie & orationis spurcissi-
 22 mæ sordibus deuenustāt, sic prīscorū ingenīis expeditā, spi-
 22 ritū quibuscūq; impediunt, inuoluētes oīa, dum oīa conantur
 22 resolvere, quemadmodū ipsi loquūtur. Itaq; videas eā quæ
 22 quondā augustissima fuerit, maiestatisq; plena, nunc pene
 mutā esse, inopem, pānosam. Illicimur interea dulci quodā,
 & illecebroso morbo, nunq̃ satiatę cōtentionis. Rixa e rixa
 nascitur, & miro supercilio, de lana caprina digladiamur.
 Tum ne nihil inuentis veterū theologorū adiecisse videas-
 mur, satis audacter & certas quasdā ratiōes præscripsimus,
 quibus deus mysteria sua peregerit. Cum interdū perfecti-
 us sit credere fieri, cæterū quibus modis id fiat, omnipoten-
 tię dei permittere. Adde quod ostentādi ingenij studio, non
 nunq̃ eiusmodi quæstiones agītamus, quas aures piæ vix
 ferant, cum quærimus, num deus potuerit diabolū, aut as-
 22 sumere. Fortasse tolerandū, si quis ista tanq̃ acuendi
 ingenij gratia modice per ætatē attigerit, sed in his tanq̃ ad
 22 scopulos sirenæos, non cōsenescimus modo, verum etiā im-
 22 morimur, præ his nullas non literas contēnimus. Accedit
 ad hæc, quod nostra tēpestas fere ad theologiæ studiū sese
 applicant, literarū omniū principē, qui propter ingenium
 pingue parūq; sanum, vix vllis sunt literis idonei. Hæc autē
 dixerim, non de doctis ac probis theologiæ professoribus,
 22 quos in primis suspicio venerorq; verum de sordido hoc ac
 22 supercilioso vulgo theologorū, qui præ se oēs omniū literas
 22 pro nihilo ducunt. Quo cum hoīm genere inexpugnabili,
 cum tu Colete dimicationē susceperis, vt veterē illam ac ve-
 ram thelogiam, istorū spinis obsitā implexamq; in pristis-
 num nitore ac dignitatē, pro tua virili restituas, puinciam
 (ira me deus amet) sumpsisti, multis modis pulcherrimam,
 ipsius theologiæ noīe piissimā, cum oīm studioforum, tum
 huius Oxoniensis florētissimæ Academiæ causa saluberris
 L

mam. Verū (ne quid mētiar) & negotij & inuidiæ plenam
 .Quanq̃ negotij quidē difficultatē, tua tum eruditio, tum in-
 dustria supabit, inuidiā animi tui magnitudo facile negli-
 get. Sunt & inter ipsos theologos non pauci, qui tam bone-
 stos tuos conat⁹, & velint, & possint adiutare. Immo nemo
 non dextrā iunxerit, cum nullus etiā doctorū sit in hac cele-
 berrima schola, qui tibi Paulinas epistolas publice tam tri-
 ennium enarranti, non attentissimas aures præbuerit. Qua
 quidē in re, vtrū magis laudanda modestia illorū, qua non
 verentur oīm διδάσκαλοι hoīs ætate iuuenili, nullaq; docto-
 ratus, vt vocant, authoritate præditi ἀρεσται videri, an tua
 singularis tū eruditio, tum eloquētia, tum morū integritas,
 quā illi hoc honore dignā iudicant? Demiror autē, non q̃ tu
 tanto oneri supposueris humeros, cui par esse potes, sed q̃
 me nihili hoīem, in tā magnifici muneris societatem voces,
 Hortaris em̃, immo pene cōuisio efflagitas, vt quēadmodū
 tu Paulū, itidē ego vel priscū illum Moīen, vel facundū E-
 saiam enarrās, hybernīs his mēsisbus frigentia (vti scribis)
 22 huius gymnasij studia coner accēdere. Ego vero qui mecum
 22 habitare didici, nec ignoro, q̃ sit mihi curta suppellex, neq;
 doctrinæ tantū arrogo, quæ tantis obediis rebus sufficiat,
 neq; tantū animi robur mihi reor adesse, vt tot hoīm, sua for-
 titer tuentū, inuidiā quē sustinere. Res ista non rymō, sed
 exercitatissimū requirit imperatorē. Neq; vero me ipudens
 tem vocaueris, qui ista recusem, impudētissimus oīno futu-
 rus, nī recusarē. Tu mi Colete parū prudēter facis, qui (qd
 22 ait Plautus) e pumice postules aquā. Qua tandē ego fronte
 22 docebo, qd ipse non didici? Qui frigus aliorū accendā, ipse
 22 totus tremēs horrensq; Ipsa temeritate mihi magis temera-
 22 rius videar, si statim tāta in re vires meas pericliter, & summa
 Græcā, παροιμίαν ἐν τῷ πῶδι, τὴν κατέμειπας experiar. At ex-
 pectarā inquis, & opinione te falsum quereris. Tecū igitur
 ipse expostules oportet, haud mecum. Neq; em̃ nos te fecellim⁹
 mus, quippe qui nihil istiusmodi, vel p̃miserimus, vel enā

confiderimus, Sed tu teipm sefellisti, qui mihi de me vera p
dicanti, credere nolueris. Neq; vero huc appuli, vt poeticas
aut rhetoricas lras docere, quę mihi dulces esse desierut, po
steaq; desierut esse necessariae. Hoc recuso, qa minus est insti
tuto meo, illud quia maius viribus. In altero obiurgas imes
rense mi Colete, quippe qui seculariũ (vt vocat) literarũ pro
fessionẽ nunq; prae me tulerim, ad alterũ frustra hortaris, vt
cui me nimis imparẽ esse cognoscam. Q; si maxie par sim,
ne liceat quidẽ. Nam mox Luteciã relictã repeto. Interim
dũ me partim hyems hic alligat, partim recẽs ducis cuiusdã
fuga nõ sinit exire tuto, in hãc laudatissimã Academiã me
contuli, vt vnũ aut alterũ mensem cũ tui similibus potius, q̃
cũ torquatis istis aulicis agerẽ. Tuis vero pulcherrimis ac
diuinis conatibus, tantum abest vt velim aduersari, vt me,
quoniã nondũ adiutor sum idoneus, sedulũ & hortatorẽ, et
fautorẽ fore polliceat. Caterũ vbi mihi conscius ero, adesse
robur & vires iustas, accedã & ipse tuis partibus, & in asser
enda theologia, si non egregiã, certe sedulã operã nauabo.
Interi nihil mihi possit esse dulcius, q̃ (ita vt coepimus) quos
tidie vel corã, vel per ep̃as de sacris lris inter nos conflictã
ri. Vale mi Colete, Humanissimus p̃sul Richardus Charno
cus hospes meus, cõis mihi tecũ amicus, iussit tibi suis ver
bis multã salutẽ ascribi. Oxoniã e collegio canonicorũ or
dinis diui Augustini, qd vulgo diciẽ sanctæ Mariæ.

DISPV T Atiuncula de tedio, pauore, tristitia Iesu,

instãte supplicio crucis, deq; verbis quibus visus

est mortẽ deprecari. PATER SI FIERI

POTEST, transeat a me calix iste.

Erasmus Roterodamus Ioãni Coleto suo, S.D.

ERI cum in pomeridiana conflictatiscula no
stra Colete, multa quidẽ abste tum acute, tũ gra
uiter dicerẽtur, nec tuã mihi sententiã satis pro
bare, a qua tamẽ dissentire magis poteram, q̃ refellere, mis

L ij

DISPVATIO DE

hiq; viderer, non tã causa esse inferior, q̃ facundia, cõtentionem tu quidẽ in præsentiã pro tua modestia remittebas, verum digredientẽ, vt rem mecũ attentius amussatiusq; perspenderẽ orabas, negans te dubitare, quin si ita facerẽ, ilico pedibus in tuã iturus essem sententiã. Ac meo quidem iudicio faciebas prudẽter. Sciebas em̃ (vt grauiter dixit mĩmus ille nobilis) nimitũ altercando, nõnunq; amitti veritatẽ, præsertim si disputatio peragat̃ his testibus, apud quos doctrinæ nostrę opiniõnẽ, periclitari credamus. Aderat aut̃ Richardus Charnocus præsul, vetustissimus amicus tibi, mihi recens hospes, sed vtriusq; nostrũ pene ex æquo tum amans, tum admirãs. Præterea natura insitus cõtentionis calor, & studium sua cuiq; tuendi, mäsuetioribus etiã mentibus non nunq; imponit. Nam vt inuenias, qui velit agro paterno cedere, qui velit ingenio cedere, nullus erit. Itaq; monitis tuis mi Colete libenter sum obsecutus, remq; totã mecũ animo repetens, paulo sum fixius pressiusq; cõtẽplatus, deposito omni studio, rationes vtriusq; cõponens atq; expendẽs, immo pmutatiõe facta, vt tuis perinde ac meis fauerẽ, & meas non minus acriter, q̃ si tuæ fuissent excuterẽ. Mihi tamẽ iuster hæc neq; noui quicq; in mentem venit, neq; cuiusq; quodd dixerim, poenituit. Experiar igit̃, si possim pugnaẽ illam vniuersam literis rep̃sentare, & tanq; eandem fabulã agere denuo, non qd sim q̃ tum erã instructior, sed vt eadẽ illa quæ tum incondite (quippe imparatus) dicebã, nunc efferã paulo, tum digestius, tũ munitius. Nam paribus copiis, non nisi hil tamẽ refert, q̃ scite collocata acie pugnes. Verũ argumentis potissimũ agemus, quãdoquidẽ librorũ subsidia, in præsentiarũ a nobis desyderant̃. Qua quidẽ in re tu me foeliciter or. Verũ quid mea? In literaria pugna, qui sapit, non tã vincto cupiat, q̃ vinci, hoc est, non tam docere, q̃ discere. Si succumbo, discedo doctior, sin supero, tibi nihilo iniucũdior. Verũ iam accingar. Hæc (si satis cõmeminerat tuæ disputationis summa. De tedio, pauore, ac tristitia redẽptoris non

stri Iesu, deq; verbis quibus mortē videtur deprecari. Si possibile est, transeat a me calix iste, interpretatōnē vulgo a theologis recētibus receptā atq; inculcatā, negabas tibi probari. Quibus placeret, Christū vti verum hoīem, tum diuinis tatis id tēporis auxilio destitutū, tam dirū atq; immanē cruciatū, qui iam propius instaret ac prope premeret, ppter naturā nostrā imbecillitatē, quam cū plurimis malis nostris assumpserat, exhorruisse. Atq; ab eo affectu profectam vocem illā hoīs reformidātis. Mi pater, si possibile est, transeat a me calix iste. Et hanc quidē fuisse vocē nostrā, hoc est imbecillitatis humanę testē. Ceterū addidisse protinus, quod erat virtutis & obedientię, et tanq̃ superato affectu dixisse, verūtamen non sicut ego volo pater, sed sicut tu. Negabas

” em quicq̃ minus in Christi charitatē cōuenire, quę fuit sine
 ” cōtrouersia flagrantissima, q̃ mortē eam, quā amore nrī tan-
 ” to pere sitierat, nunc iminentē exhorrescere, deprecariq;. Ad
 ” debes vehemēter absurdū videri, cum martyrū plariq; im-
 manissimos carnificū cruciatus, animis non solum impau-
 dis atq; intrepidis, verū etiam alacribus, quasiq; gestientis-
 bus exceperant, nōnullis adhibita tormēta voluptatē quo-
 q; attulissent, charitatis videlicet magnitudine, doloris sen-
 sum absorbēte. Christum qui verus est amor, vera charitas,
 qui nō in aliud venerat, q̃ vt nos morti obnoxios, indebita
 sua morte in vitā assereret, crucis vel ignominiā, vel acerbis-
 tatē exhorruisse. Proinde q; toto corpore sanguinē sudaue-
 rit, q; ad mortē vsq; fuerit anīo contristatus, ita vt esset ange-
 lorū solatio subleuādus, q; quasi patri blandiēs, calicē mor-
 tis deprecatus sit, hæc oīa quouis referri malebas, q̃ ad mor-
 tem reformidatā. Charitatis hanc esse aiebas propriā vim
 ac munus, formidinē omnē procul excludere, alacritatē ad-
 ferre pro tristitia, nihil ad sese spectare, totā semet aliis pro-
 fundere. Neq; quadrare, neq; consentaneū videri, illum hu-
 mani generis amatorē sitientissimū, non cōtanter modo, ve-
 rum etiā timidissime mortē adisse. Atq; vt tua confirmares,

L iij

addiciebas te magnope dissentire ab iis, qui in statuēdo charitatis ordine, gradus quosdā amādi cōmīniscerent, ab ipsā charitatis natura prorsus abhorrētes, videlicet vt secūdum deū, sibi quisq; charissimus esset, semperq; in eodē genere rerū, quā nra sunt, iis quē sunt pxiimorū pferamus. Dicebas hanc collationē tollere hoc, qd amoris est propriū ac genū, qui sua negligit, curat aliena, nihil minus q̄ amare, qui seipm amet, Moſen poti⁹ habuisse, deleri de libro vitæ, q̄ populū inrerire. Christū charitatis exēplar, se perdidisse, vt nos essemus incolumes. Paulum alterū amoris perfecti speculū, optasse vt anathema fieret, pro fratribus suis secūdum carnē. Hæc inq; erat Colete cōfutationis tuæ summa, quā vt potuimus contractissime quiddē collegimus, tamen citra oēm præuaricationē, nihil de industria vel prætereuntes, vel eleuātes, id quod Quintilianus admonet in confutando fieri oportere. Immo qd ipse nō diffiteberis, quēdam munitiones quoq; retulimus, q̄ tu proposueris. Sed iam ad rem discutiendā accedemus, si prius illius numē implorauerimus, qui quoquo modo, certe nobis tēdūt, nō sibi, nobis pauit, non sibi, nobis cōtristatus est, non sibi, nobis suaduit, non sibi, et qui solus nouit qua mente patrē orauerit, non sinat nos nostrā mentem sequi, sed suā dignetur impertire. Tuā vero sentētiā authore Hieronymo cōfirmabas, quē vnum hac in re verū vidisse dicebas, qui pauoris & terrore dii causam mutarit, scripseritq; (vt aiebas) Saluatorē Iesum nihil aliud orasse, quā ne sua mors, quā vniuersis salutiferam esse cupiebat, Iudæis exitialis fieret. Hinc illam fuisse anxietatē pauentis moerentisq; ad mortē vsq; acerbā. Inde sudorē sanguineis guttis toto corpore in terram destillantem. Hoc ita habere, certissimū argumentum esse dicebas, quod iam in cruce sacrificiū illud peragens æternū, pro eisdem sui supplicij ministris, eundē orans patrē. Ignosce, inquit quia nesciunt, quid faciunt. Vt pene idem sit sensus in vtriq; verbis. Transeat a me calix iste, id est ne me sua

» perniciē occidant Iudæi, & ignosce, quia nesciunt quid faciunt. Hanc Colete siue tuam, siue Hieronymi sententiā, si sic probas vt aliorum non reiicias, iam & ipse in eam pedibus discedo. Nam & libenter cum Hieronymo nostro sentimus, & a Coletō non ita libenter dissentimus. Nihil enim prohibet, quo minus ex sacris literis, quæ mira quadā fecunditate sunt, varios sensus eliciamus, & vnum locū non vno modo accipiamus. Scio iuxta diuī Iob, multiplicem esse sermonē dei, scio manna non omnibus palatis idem sapuisse. Verū si interpretamētum istud sic amplecteris, vt id quod & plures habet authores, & receptius est, damnes atq; reiicias, reclamo, et a te libere dissentio, dissentiaq; donec me tecū sentire iubebis, nec iussurū scio, quæ tua modestia est, nisi tuam sententiā idoneis argumētis probaris. Placet, quod dixit Hieronymus, erubescant qui putāt Saluatorem timuisse mortē, & passionis pauore dixisse. Transeat a me calix iste, displicet, quod nemo fere non dixit, Iesum propter assumptum hominē humana infirmitate reformidasse mortem, natura acerbam. Si autoritate me premis, quid si vtrumq; sensit Hieronymus? Quid si sapius hoc, q̄ illud? Quid si eodem in loco neutrū tacuit? Quid si ne sensit quidem, quod tu, aut id etiā quod scripsit? quandoquidē ille in cōmentariis summā libertatem esse putat, quod in Rufinum scribens palam testatur. Etenim in his non suo quisq; periculo quid sentiat ipse pronuntiat, sed quid alij senserint refert. Quod cum omnibus qui commentarios scribunt cōmune est, tum Ambrosio Hieronymoq; præcipuum studium fuit, per diuersos authores vagari, & illorum non suo periculo, quæ senserint recensere. Vterq; autem Origenem in enarrandis diuinis literis potissimū est æmulatus, cui familiare videmus esse, vt eadem de re, variis differendis sententiis, lectori copiosam cogitandi materiam subministraret. Relege locū, vnde ista profers, & vehemēter me fallit animus, nisi & hoc cōmemorat, qd tu nunc oppugnās. Sed

DISPVATIO DE

interim, dum librorū copia fumus destituti, ratio cum ratione, signa cum signis, argumentū cum argumento pugnet. Principio si Christum hoc vnū tantopere angebat, qđ mortē suam Iudæis aliquot exitiū allaturā esse prauideret, aut, vt sentit Hilarius, quod ea videlicet offensos ac consternatos apostolos, a se descituros præscre, eum ista tū nihilo clarius prospexerit, q̃ a momēto conceptionis, nunq̃ non eodem modo oportuit angī. Nam si causam perpetuā admittis, non potes non & effectum perpetuum admittere. Porro Iudæorum exitiū, cur nunc demū deprecatur? Cur hoc potissimum tempore? Cur non aliis verbis? Desfleuerat ante Hierosolymitanū excidium, sed verbis perspicuis. Orauit de cruce pro mortis authoribus, pro blasphemantibus, sed verbis neutiq̃ ambiguis. Cōueniunt circūstantiæ. Hic neq̃ in re, neq̃ in verbis, vel leuis est coniectura, quæ pertineat ad interitū Iudæorū, nisi impudētissime quis torserit. Nonne palā, inquis, orat ne se Iudæi occiderēt, cum ait. Trāseat a me calix iste: videlicet, quē mihi sunt propinaturi? Immo si me verbis vrgeas, magis videbunt ad patrē propinātem, q̃ ad Iudæos pertinere. Id quod ex simili loco fit luce ip̃a clarius, vbi Christus de morte sua loquens. Calicem, inquit, quē dedit mihi pater, non bibā illum? Dat igitur pater filio bibendū calicem, filius vt homo, & homo nostris malis infirmus, vere reformidat mortē instantem, & patrē orat, vt eum calicē a se transferat. Pro me facit & pronomē iste, qđ non ignoras vtro potius oporteat referri, ad patrē cui loquitur, an ad Iudæos. Idem sonāt verba Marci, & orabat, vt si fieri posset, transiret ab eo hora. Quæ tandē hora? nisi iam vrgentis supplicij? Deinde verba orantis subicit. Abba pater, oīa tibi possibilia sunt, transfer calicē hunc a me. Ergo sermonē Christi si excutias, ne syllaba quidē inuenietur, quæ tuam sententiā adiuvet. Iam ex re si captes argumēta, tantundē inueneris, hoc est nihil oīno, quod pro te faciat. Collige iuxta rhetorū præcepta quid præcesserit, quid con-

30 iunctū fuerit negotio, quid consecutū sit. Dixerat Iudæ, qđ
 30 facis, fac citius. Imminēt impietatis ministri. Aduērat pro-
 ditor cū infoelicissima cohorte. Iesus volēs tot martyrū mis-
 lia, qui suā mortē erant imitaturi, exēplo suo instituere, quo
 modo sese deberēt gerere, vbi carnifex dirus vrgeret, vbi sē-
 uos intentaret cruciatus, secretū captat locū, orantibus idos-
 neym, tedere cōpīt, ne sibi displicerent martyres similia pa-
 tiētes, abiicit sese humi, hoc facto docēs, non expedire mar-
 tyri suppliciū adituro, vllis suis inniti viribus aut meritis,
 verū de se penitus diffiso, ad capitis opem tātum oportere
 respicere. Orat patrē in media tristitia, vt si fieri possit, mor-
 tem transferret. Sed vincit hunc affectum infirmitatis, & se
 totū paternę volūtati submittit. Admonet dormitātes apo-
 stolos, vt vigilent orentq; spiritū quidem esse promptū, car-
 nem vero infirmā, mox obuiū se præbet querentibus, attos-
 nitos confirmat, trepidos prouocat. Proditore etiam osculo
 dignatur, & amicū vocat. Vides opinor Colete circūstantis-
 as omnes, quæ ante rem, quæ in re, quæ post rem, nihil aliud
 demonstrare, q̄ Christū Iesum ex assumptæ conditionis im-
 becillitate, mortē vicinam horruisse, sed ope diuina & viri-
 30 tute obedientię cōstanter eandē suscepisse. Verum nusquā
 30 mihi theologi locuti vidētur perplexius, q̄ de hoc euange-
 30 liū loco. Alius Christū reformidasse negat, veluti tuus Hiero-
 nymus, neq; dissentit Augustinus, enarrans psalmū. xxi.
 Corpus em̄ inquit suū gerebat, id est ecclesiam, nisi forte
 putatis fratres, quia cum dixit dominus, pater si fieri potest
 transeat a me calix iste, mori timebat. Ambrosius mortis te-
 diū, modo videtur Christo tribuere, modo adimere. Tribu-
 buit, cum dicit. Quasi homo mortē recusans, quasi deus fen-
 tentiā suam seruans. Rursum adimit cum scribit. Doles em̄
 30 domine Iesu non tua, sed mea vulnera, non tuā mortem, sed
 30 meam infirmitatem, & nos æstimauimus te in dolore, cum
 30 tu non pro te, sed pro me doleres. Iterum aliquāto inferius.
 Tristis videbatur, & tristis erat, non pro sua passione, sed

pro nostra dispersione. Ac paulo post. Tristis erat, quia nos paruulos relinquebat. Et ibidem. Transfer (inquit) calicem hunc a me, nō quia deus dei filius mortē timebat, sed quia
 » nec malos pro se perire volebat. Porro Hilarius etiā impiā
 » stultitiā nominat, si quis affirmet Christum suā ipsius mortem reformidasse. Eam loquēdi diuersitatē in reliquis quorū
 » scriptoribus deprehendet hoc loco, qui diligēter obserua-
 » uerit. Sed fortassis admiratione dignū, cur tantopere reformi-
 » dident Christo tribuere mortis reformidationē, cum omēs
 » vno pene anō, non vereātur tribuere duas volūtates, diuinā
 » nam & humanā. Easq; non solū natura diuersas, verū etiā
 » am dissidentes, vt qd altera noluerit, altera voluerit. Duos
 » item affectus, mentis, & carnis, quorū altero mortē sitierit,
 » altero recusarit. Adeoq; voluntates has duas comprobauit
 » authoritas ecclesiastica, vt hæreseos notā inuulerit iis, qui
 » diuersa senserunt. Interdum fatentur hoc q mortē refugit,
 » fuisse conditionis assumptæ, interdū non naturę hoc fuisse,
 » sed dispensationis. Porro autē magis etiam hærent in illis.
 » Christi verbis. Pater mi, si possibile est, transeat a me calix
 » iste, verū tamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et pater si
 » vis, transser calicem istū a me. Primū quid attinebat Chris-
 » tum oīno orare, qui quidē vt omniscius erat, etiam vt ho-
 » mo, ita & omnipotens. Deinde cur orat, quod se nouit non
 » exoraturum. Nam siue orat, ne a Iudeis occidatur, præscie-
 » bat occidendū sese, siue ne occiderēt illi, sciebat occisuros.
 » Siue ne perirent mortis occasione suā, cum Iuda p multos,
 » sciebat perituros. Deniq; cur orat, quod non vult pater. Il-
 » lud etiam perplexius, cur tanq vel de voluntate patris, vel
 » potestate dubitans ait, si vis, & si possibile est, quasi quicq;
 » ignorauerit. His atq; huiusmodi multis offensus Augusti-
 » nus, & causam mœroris pauorisq; mutauit in Christo, &
 » totum hunc sermonem maluit ad corpus referre. Quanq &
 » Hieronymus & Ambrosius, eiusdem tristitiæ varias cau-
 » sas tradunt, siue liberum esse rati, de vnaqualibet earum

sentire, siue quod non existimarent absurdū videri, si vnus effecti, plures esse causæ dicerentur. Quoniā caput & corpus idem sunt, Christus imbecillitatē membrorū suorum in se transserens, pro illis teduit, mœstus fuit, contristatus est, pauiť, agonizauit, sanguinē sudauit, hæc em̃ omnia verba sunt apud euangelistas. Pro his orauit patrē, vt a se, hoc est a corpore suo, a Petro, a Paulo, a martyribus calicē transferret amarę mortis. Quemadmodū & in cruce pēdens cōprecatus est patrē verbis psalmi modo citati, quorum nōnulla nequaquā quadrant in filium virginis, veluti hæc. Deus deus meus, vt quid me dereliquisti? Lōge a salute mea verba delictorū meorū. Nami quę tandē sua delicta nominat, de quo testificatur scriptura, qui peccatū non fecit, & non est inuentus dolus in ore eius? Vbi elegāter Augustinus. Delicta (inquit) nostra, sua delicta fecit, vt iustitiā suam, nostrā iustitiā am faceret. Verum vt in cruce nostra delicta sua fecit, ita instante supplicio, nostrā trepidationem fecit suam, nostram mortem deprecatur non suam. Atq; hæc quidem interpretatio pieratis plurimū habet, eoq; ad prouocandos ad amorem Saluatoris animos, in primis idonea est. Et de verbis quidē orantis, facile nos extricat ab omni difficultate. Verum de pauore suscepto videmur adhuc in eodem hæsitare luto. Tu causam quidē pauoris mutaisti, quanq̃ reclamantibus circumstātiis coniecturalibus. Non reformidauit sibi mortē, non teduit sibi, sed tamen vere. Neq; enim (vt ait Ambrosius) speciē incarnationis suscepit, sed veritatē. Debuit ergo & dolorē suscipere, vt vinceret tristitiā, non excluderet. Quod si hic quoq; premis, Christum vere quidē pauisse, sed corporis sui, non suum malum. Cum recentioribus theologis rogabo, quid itā refugis in Christo mortis reformidationem concedere, præsertim assumptam ad tempus, non proprie coniunctam cum conditione, quam assumpsit Iesus? Et quanq̃ tu a neotericis theologis soles non inuitus desciscere, tamen id quod admonet in Parmenide

DISPUTATIO DE

Plato, experiamur, numquid absurdi nostrā sententiā consequatur. Si nihil consequitur, quid est, quod ad alias coactas interpretationes diuertamus, id quod simplex, quod germanū, quod in manibus est relinquamus, quod nusquam est in litteris, queramus? At consequitur (inquis) absurda permulta. Derogatur perfectæ Iesu tum charitati, tum obedientiæ. Propterea, quod neque flagrantissimæ charitatis est mortē deprecari, quā martyres amore illius summa alacritate adierunt, quam optauit Paulus, quā sitiit Andreas, quam desiderauit Martinus, & paratioris absolutiorisque obedientiæ est, vltro cupere quod vellet pater, quā isto modo loqui. Nolo mortem, si queam effugere te volente, sin mori me vis, meam voluntatem negligam, tuam sequar. Quod si Christus perfectissime amauit, & genus humanū & patrem, cur redimensi nostri munus detrectat? Cur reformidat, quod vult pater, cum amoris sit proprium, idem velle ac nolle? Cur calicem quem ille propinat, deprecatur? Si quocumque modo detrectauit, aliquid detrahitis illius in nos charitati. Si quacumque ratione noluit, derogatur absolutissimæ obedientiæ. Neutrum competit in eum, qui fuit vtriusque amoris pariter & obedientiæ perfectissimum exemplar, & cui nihil potuerit accedere. Deinde negabas eiusdem videri hominis vocem hanc. Vade retro Satanas, calicem quem dedit mihi pater, non bibam illum? Et hanc. Si fieri potest transfer a me calicem hunc, nisi de Iudæorum interitu, Hierosolymarum excidio, discipulorum scandalo ac defectione, martyrum suppliciis intelligatur. Ecce quā multa cogeris comminisci, dum vnum illud quod simplex verumque est, reformidas. Hic nimirum est Colette scopolus ille procul albicans, qui te cum Hieronymo territabat, effecitque, ut translatis alio velis, proram flecteres, In hunc ne incurras, maius longis ac sinuosis ambagibus circumagi, quam rectum tenere cursum.

„ Sed etiā atque etiā vide, ne periculū quod emimus conspicias, cum terret, nubes sit, non rupes, immo caue, ne dū falsam

e autem sedulo vitas, in verā impingas. Quāq̃ in præsens
 etiam consiliū non est, tuam quā probas opinionē refellere,
 sed meam, quā non recipis, tueri. Age igitur experiamur ve-
 rere illo & Academico differendī more, si docere queamus,
 Iesum vti perfectū & verum hoīem, ex natura quā assump-
 sit de matre vīrgine, mortē suam reformidasse exhorruisse
 q̃. Eamq̃ humano affectu deprecatū esse, humana volun-
 tate noluisse. Hac de causa teduisse, contristatū esse, vsq̃ ad
 mortem, sudasse guttas sanguineas, agonizasse. Atq̃ hæc
 omnia nihil derogare obedientiæ, quā absolutissimā in illo
 credimus, nihil charitati in nos, qua nulla maior esse queat
 Immo amorī illius erga mortaliū genus his rebus non solū
 nihil detrahī, verum etiā multū adiungi. Postremo vt alas
 eritatem, quā tu charitatis comitē esse vis, foris illi detrahe-
 mus, ita intus tantā fuisse concedemus vni, quanta non fue-
 rit in vniuersis martyribus. Quid quæris amplius Colecte?
 Belle promittis inquit. Sed iam præsta. Equidē conabor,
 at tu interim ab ista tua sententia, quam nimis impense de-
 amas, & in quā vt discedam pedibus, non tam argumētis,
 q̃ precibus obtinere niteris, tantisper abducas animū, dum
 quæ a me dicuntur, cuiusmodi sint consyderes. Primū illud
 opinor abste impetrabo. Iesum redemptorē nostrum perfe-
 ctam hominis naturā assumpsisse, cum omnibus affectibus,
 qui futuri fuerāt in Adam, si in natiua conditione perseue-
 rasset. Corpus sensibile, animā sensibilem, & naturalibus
 passionibus obnoxia. Nec inficiaberis, quod affirmat cum
 multis Augustinus, nec inficite explicat Bonauentura, scri-
 bens in decimā quintā distinctionē tertij libri sententiārum,
 illum non tantū dignatū esse hominis conditionē accipere
 mortalē, verum etiā plurimis malis nostris obnoxia. Quem
 admodū ipse de se testatur in psalmo, repleta est malis ani-
 ma mea. Et astipulatur Paulus. Debit, inquit, per omnia
 fratribus assimilari. Nimirū ea mala in se recepit, quibus me-
 deret in nobis. Neq̃ tamē recepit oīa. Nam omne malū aut-

DISPVATIO DE

culpa est, aut ex culpa, qđ poenae malū appellant theologi
 De culpae nostrae malo prorsus nihil attigit, ac ne cōuenies
 bat quidē, vt qui pro omniū peccatis erat intercessurus, ipse
 peccatum haberet, pro quo necesse esset intercedi. De malis
 » vero poenae, tantū accepit, q̄tum nobis expediebat, & quas
 » tenus illius dignitati non derogabat. Hoc est, definitore Bo
 » nauētura, ea dūtaxat, quae cōmunem hoīs lapsi conditionē
 » generaliter cōsequunt, ab iis quae sigillatim accidunt nobis,
 abstinuit. Huius generis sunt, morbi, vitia membrorū, vitia
 mētis, profecta a corporū vitiis, deformitas, mōstrositas, at
 q̄ his cōsimilia. Ab his oībus fuit īmunis, tum quia dedece
 bant illius dignitatē, tum quia nihil habitura fuerant mos
 menti, ad nostrā salutē. Prioris illius generis sunt, infantia,
 imbecillitas aetatis, sitis, fames, lassitudo, tristitia, dolor, dor
 » mīturitio, et mille nostrae vitae huius labores. Hac quanq̄
 » peccato sunt profecta, tamē quoniā ipsa peccata nō sunt, &
 » possunt cū summa etiā virtute coherere. Christus cū nostra
 » natura in se recepit, vt poenā, qua nostrā expiaret impietate
 tem. Sed accepit pleraq̄, non oīa. Etenim in nobis pronitas
 ad culpā, ex culpa Adā quidem nata est, attamē ipsa culpa
 non est. Præterea ignorātia primitiue culpae poena est in no
 » bis oībus. At nos vt Christo tribuimus infantia, & linguae
 » impotentia, ita non adimimus perfectā sapientia, qua antea
 » eius simul atq̄ creata est, statim & continēter fuit illustrata.
 Itē difficultas ad bene agendū, quē modo non sit in nobis,
 priuatis vitis cōtracta. Nā hac posterior malū personae est,
 » non cōditionis. Postremo vt mortalitatē assumpsit, quae &
 » ante peccatū erat in Adā, ita iuxta quorundā opinionē non
 assumpsit moriēdi necessitatē, quae nos oēs cōmuniter allia
 » gat. Verū istud in medio relinquimus. Atqui mortis refor
 » midationē, q̄ et morte ipsa malū est nōnunq̄ acerbius, & sic
 » humanae cōditioni adhæret, vt cū nulla culpa sit coniūcta.
 » Quid est cur tantopere formidemus ascribere Christo, non
 » solū pfecto homini, verū etiam oībus quoad potuit malis,

nobis ad æquato? Immo si me patiaris tecum paulo magis
 philosophice agere, audebo dicere, fortasse cōprobandis
 nonnullis theologorū, & semoto peccato, simpliciter esse se-
 cundū naturam hoīs, mortē reformidare, eāq; secundū eius
 conditionē locum habiturā fuisse, etiā in statu innocentiae.
 » Peccatū quidē contra naturā est, et ad illud nō impellimur,
 » nisi naturæ deprauatiōe. Pietas maxie scđm naturā est, nec
 » ab ea resiliunt, nisi vicio corruptæ cōditiōis primitiue. Mors
 » vero quoniā peccati filia est, & naturæ quæ sp appetit esse
 » inimica, natura oībus est formidabilis, adeo vt bruta quoq;
 » aīantia, ac ppe dixerim plātæ ipsæ, qbus nonnulli stupētem
 » animā tribuerūt, monstrāte natura resiliant ab iis, quæ sunt
 » vel infensa, vel molesta. Nihil autē tam infensum naturæ q̃
 » mors, cuius p priū est interitū adferre, quē exhorrescūt oīa,
 » quæ sunt. Porro quāto pstantius est esse, qd aufert, tanto est
 » ipa formidabilior. At nullū est esse pstantius qd queat eripi
 » q̃ vita, p sentim hoīs. Proinde Stoici qui sapiētī suo plusculū
 » etiā tribuunt, q̃ humanæ cōditiōis imbecillitas recipiat, ta-
 » men hanc reformidationē non solū concedūt, sed eam inter
 » τὰ κατὰ φύσιν πρῶτα, id est inter naturæ prima, primo loco
 » constitutūt. Nihil em̃ nos prius docet natura, q̃ vt primū sen-
 » sibus, deinde & animi iudicio refugiamus ea, quæ naturæ
 » lenitatē offendūt, multo magis quæ totā perimūt, ac modis
 » oībus, id qd sumus, tueamur perficiamusq;. Quod si nobis
 » vicio aut deprauatiōe accideret, non esset fateor cum Chris-
 » to cōmunicandū. At minime cōuenit, illi perfectam hoīs
 » naturā tribuere, & id detrahēre, quo nihil est cū natura con-
 » iunctius. Q; si vtrūq; iuxta naturale est, vt anima & præs-
 » senti malo doleat, & de imminente affligatur, cur non vtrūq;
 » homini Christo, aut relinquimus, aut adimimus? Immo da-
 » bo, vnde liqueat ei fuisse causam, cur mortem expauesceret
 » non tantum vt homines ceteri, verū etiam acrius, q̃ quis
 » quā hominum. Tria ferme video, quæ reformidationē de-
 » beant exaggerare. Precium boni quod leditur. Magnitudo

DISPVATIO DE

„ de malis. Et vtriusq; cognitio. Nos homūculi, qui morte dē
 „ gni sumus, si quis casus mortē intentet, vt afflicti sumus, vt ex
 „ albescimus. At hoc qd sumus, q̄ infinitis partibus est infra
 „ dignitatē Christi, neq; tamē hoc ipm quod sumus, quāti sit
 „ satis intelligimus, et interitū nunq̄ tam certo metu formida
 „ mus, quin iidē speremus meliora. Tum si nulla spe subleue
 „ mur, ignorantia certe nostra hoc nobis adfert cōmoditatis,
 „ vt hoc minus mortē reformidemus, quo minus q̄ sit acerbā
 „ cognoscimus. Adde quod quo cuiusq; natura pręstantior
 „ est ac generosior, hoc sensus malis naturā offendētis, acrior
 „ est atq; acerbior. Sed nullū vnq̄ corpus hoīs generosius fuit
 „ corpore Christi, nulla anīa pręstātior. Sensus igitur reliquo
 „ rum sensu multo acerbior, vel in iis quę corpus eius ledes
 „ bant, ac per illud animā, vel quę animę vires per se offensa
 „ debant. Neq; igit̄ nostri plasmatis vilitas cum illius p̄stans
 „ tia, neq; nr̄e mortis acerbitas, cum illius supplicio, neq; no
 „ ster incertus metus, cū illius certissima clarissimaq; prospic
 „ ientia, neq; nostra ignorātia, cum illius scientia cōferri pos
 „ test. Et miramur illū tātum, sic sibi cognitū, talem mortem
 „ expauisse, quā non tantū animo pręsagiebat, sed perinde at
 „ q; oculis subiectā prospiciebat, cuius oēs cruciatuū nume
 „ ros, perfectissime pręsentiebat. Qua de causa Hieronymus
 „ & quā gr̄ci *παθὸς* propassionē nominat, quasi passio
 „ nis initū. Sunt autē formidabiliū rerū primī incursus acerb
 „ issimi. Hic facile dīuino Colete, quid mihi inter legēdum
 „ obmurmures. Vt hoīs sit, inquis, mortē exhorrescere, certe
 „ non est hoīs fortissimi, qualē fuisse Christū. nemo non fates
 „ bitur, mortē tam speciosam, tam salutarē reformidare, & re
 „ formidare tam nouo more. Vbi eius humanitatē quā ass
 „ sumpsit, vbi mortis immanitatē contēplor, vbi sensum cor
 „ poris atq; animę multo acerrimū, vbi perfectā pręscienti
 „ am, causas permultas video, quare debuerit magis etiam q̄
 „ mortaliū quisq; exanimari, at rursus vbi ad charitatem, ad
 „ obedientiā, ad fortitudinē eius oculos refero, alacritatem,

promptitudinē requiro. Exanimatur quis mortis metu, hominē quidē agnosco, at fortem hoīem plane desydēro, vbi sanguineū sudorem exprimit horror, vbi vīdeo tristitiā ad mortē vsq; perseverantē, aut mortis instar a cerbā, vbi mortis audio deprecationem. Et charitatis est de alieno, non de suo malo perturbari. De charitate & obediētia mox tibi responddero. Verū interim. Num, quāso te, fortem virū negabis, qui ad ingens malū iam irruens exanimetur? Quid tu igitur fortitudinē esse putas? Non sentire ea quæ naturæ sunt molesta infensaq;? At istud tantum abest, vt viri fortis existimē esse, vt immanis potius aut stupidus, suiq; sensu carentis esse dixerim. Natura nobis in ip̄is vitę principiis nosstri charitatē inſeuit, vt appetamus ea, quæ incolumitati sunt amica, resiliamus ab iis, quæ ledunt. Neq; vero fortitudinis munus est, gigantū vice pugnare cū natura. Nam fortitudo est scientia rerū tolerandarū, aut non tolerandarum, definitore Socrate. Aut si maioris, honestorū laborū constās susceptio. Quorū indecoram fugā, appellamus ignauiam. Ergo non sentire res naturæ molestas, non est fortitudo, sed eas constātī pectore vincere ac perpeti. Proinde non est parum fortis, qui periculū aditurus, exhorrescit anīo, exalbescit vultu, cui palpitāt pectus, cui refugit sanguis, cui gemitum exprimit dolor, sed qui periculi metu speciosum laborem recusat, immo hoc fortior, quod naturā refugientē vincit. Quod duris rebus vltro sese obicit, virtutis est, qd ex pauescit, naturæ, qd affligitur, itē naturæ. Nam eadē est ratio, vel sentiendi præsens incōmodum, vel instans exhorrescendi. Quāq; in altero a corpore profectus dolor ad animum peruenit, in altero cruciatus in animo exortus, redundat in corpus. Itaq; non cōmoueri periculo malī prementis & instātis, animi est aut non intelligētis periculū, aut bruti stupidiq; non sentire malū iam præsens, stūpitis est, adeoq; non hoīs, vt ne animātis quidem. Neutrum certi sapientis. Nemo aut fortis, qui stultus. Infantes, ebrii, furiosi, cum rī-

M

DISPUTATIO DE

sui ferri exaeipiunt. Cur ita? Nempe quia non intelligunt pectus.
 Neque hoc nomine fortes, sed miseri a nobis iudicant. Contra Vergilius Aeneae suo, cui summam fortitudinem conatur
 affingere, non tamen veretur reformidationem, trepidationem,
 gemitum, & id genus alia pauescentis animi signa tribuere.
 Nam in repente coorta maris tempestate. Ex templo (inquit)
 Aeneae soluitur frigore membra. Ingemit. Rursus ad Polydori vocem. Obstupui, steteruntque comae, & vox faucibus haesit. Simile quiddam Troianis utique fortibus aliquoties attribuit, velut auditis harpyis. At sociis subita gelidus formidine sanguis Dirigit. Rursum in relinquendis iis, quae sunt naturae amicae, non adimit fortissimo viro sensum animi relictantis, cum dicit. Premittit actu corde dolor. Et magno per sensit pectore curas. Idem observatum est a doctis in Homerica poesi. Nam communiter & ignavis, & fortissimis viris expauescentiam attribuit, tametsi non eadem ratione. Si quidem ut ei quae forte videri volunt, gemitum, pallorem, horrorem concedunt, ita indecoros eiulatus, muliebres complorationes, voces impotentis animi ab eo procul semouet. Quid autem stultius, quam cum coneris absolutum fortitudinis exemplar proponere, haec illi affingere, quae sunt a fortitudinis laude aliena? At qui stultitiam Homero siue Vergilio tribuat, huic equidem cor esse negauerim. Stultitia autem eam nomino, quam Quintilianus inter oratoris vitia commemorat. Sed quoniam intellexerunt esse quoddam virile & constans expauescentiae genus, quod non ab ignavia mentis, verum a natura proficiscatur, eoque & in fortissimum quemque necesse sit cadere, reformidationem distinxerunt, non omnes sustulerunt. Exalbuat Aristippus, & in simili tempestate Stoicus quidam, sine nomine a Gellio celebraturus, cum crebri turbines nauim vrgerent, horreret atra caligine coelum, irruerent globi fumigantes, imminerent typhones, quasi iam iam nauim depressuri, nihil motus est periculo nebulo nescio quis, ac diues (ut ait) Asiaticus, homo nihili, multisque delitiis diffluens, ac paulo post coquiescente tumultu, philosophus

Iosopho trepidationē exprobrauit. Vtrū tu hic fortem dixeris? Neuter fortassis erat, at si fuit alteruter, mirū nī philosophus fuit. Atqui expalluit inquis. Nempe homo. Sapiens quidē, doctus, fortis, philosophus, adde Stoicus, qui morē
 22 tēn neq; malā esse, neq; turpē, neq; sapienti formidandā &
 23 didicerat, & docuerat. Vt hæc oīa fuerit, at homo tamē non
 esse nō potuit. Hic expauit cogente natura, ille supinus, securus, nō mutat oris habitū, hebetante vecordia. Et (quod
 monstri simile est) qui in voluptatibus erat mollissimus, in
 periculis fortitudinis speciē solus obtinet, sed falsam. Cum
 24 tribus illis Decis pulcherrimū illud facinus in mentē venī
 25 ret, vt sese pro patriæ salute deuouerent, vltroq; hostiū glā
 26 diis obīcerēt, nō eis refugisse sanguinē, micuisse præcordia
 reris? Nihil expauisse Mutiū Scæuolā, cum solus in hostiū
 castra penetraret? Nihil sensisse M. Curtiū, cum in hiantem
 specū sese præcipitaturus equo subderet calcarias? Nihil M.
 Attiliū Regulum, cū in Pœnorū castra rediret? Nihil Cor
 27 dūm Auticæ regē? Nihil Menicæum Thebanū? Quid alii
 28 egregios virtute viros, quorū exempla sunt apud histori
 eds infinita, cum sese speciosę mortis obīcerent, nihil in ag
 gressionē periculī anīo cōmotos fuisse putas? sed efferatos
 in fatū ruisse? At istud non est fortitudinis laudē illustrare,
 sed fortitudinis naturā tollere. Aut em̄ minus erant fortes,
 aut ne fortes quidē erant, si aut non intelligebāt periculum
 quod adibant, aut nō sentiebāt. Immo q̄ sapientes essent,
 periculī magnitudinem non nesciebant, q̄ hoīes essent, per
 29 senserūt in aggrediēdo reluctantē animū, sanguinē refu
 gientē, pectus palpitans, q̄ viri fortes erāt, nihil his rebus
 abducebant, quo secius fortitudinis munus constāter obī
 30 rent. Tu si virū fortiter in acie pignantē videris, num cōtis
 31 tinuo clamabis ignauū, si colorē mutarit, si comē riguerint,
 32 si gemitū ediderit? Inique feceris. Verū si locū deserit, si cly
 33 peum abiicit, si terga vertit, ita demū erit, quāobrē obīcias
 34 ignauā. Lex viro forti premiū statuit. Num hoc illi calumē

M ij

DISPVATIO DE

nia protinus interuertes, & ad eum negabis attingere verba
 legis, neq; em̄ fortem virū esse, qui paulo ante congressum,
 vultū vocemq; amiserit, adde, qui ne ea quidē continuerit,
 quæ pudet nominare. Huic si patronus adsit non oīno indos-
 ctus, nōne te facile per finitionem repellet, dicens non esse
 fortitudinē, nihil expauescere in adeundis periculis, sed ea
 fortiter suscipere, & constāter perferre ac vincere? Q; sic ani-
 mo & corpore sum affectus, id neq; viri erat, neq; virtutis,
 sed nature, & necessitatis, qđ mihi patriæ incolumitas, me
 apte salute fuit antiquior, qđ me non subduxi discrimini,
 id erat fortitudinis, atq; hoc noīe mihi præmiū a lege decre-
 tum postulo. An ideo fraudabor honore, qđ non tantū ho-
 22 stem vicerim, sed etiā naturam? Quin potius bis fortē vides
 22 ri oportet eū, qui charitate ciuiū, nō solum periculū, verum
 22 & animū suū cōtempserit, & (quod est fortius) se prius, q̄
 22 hostē superarit. An mihi obiciās barbaræ illum seruū, cuius
 meminī Titus Lilius, qui propter occisum ab eo dominū,
 Asdrubalē Pœnum repente adortus obtrūcauit, moxq; cō-
 prehensus a circūstantibus, haud alio q̄ si euassisset vultu, in-
 ter atrocissimos quoq; cruciat⁹, eo fuit oris habitus, vt riden-
 22 tis etiā speciem præbuerit. An ferū illum e Cæsaris ludo gla-
 22 diatorē, quem execatibus vulnera chirurgis, ridere solitum
 ferūt? At eadē opera licet obiciās totam gladiatorū cohortē
 22 tem, qui ferarū more in ferrū ruunt. Præterea multos depla-
 22 ratos hoīes, qui sibi mortē consciscunt, postremo maleficos
 quosdā & miserādos hoīes, quos nō raro ad supplicii cum-
 22 risu videm⁹ ire, iocari in obuolos, maledicere magistratibus,
 22 atq; oīno quædam facere mortuos, quæ solent ebrii. Num
 22 istos fortes viros appellabimus, qđ nihil expauescāt, nihil
 cruciatu cōmoueātur? an amētes potius, feros, ac stupidos?
 An tu fortē negabis, qui calcato repente angui, qui viso le-
 mure, qui ad subitū fulminis ictum, oris habitū mutet? Ac
 istud est non fortē. Sed ἀνάλγητον ἀναισθητον. & παθία hoīem
 cōstituere, id est indolentē, hebetem, ac stupidū ἀνάλγητον.

αἴτ καὶ ἐπάθουαυ adeo Panetius Stoicorū doctissimus non
 requirit a sapiēte, vt eam ne hominī quidē tribuant. Vtrāq;
 a Christo remouet Ambrosius, his quidē verbis. Neq; em̄
 (inquit) habeat fortitudinis laudē, qui stuporē magis vul-
 nerū tulerit, q̄ dolorem. Quāq; duo illa ἀνδρ-νοία καὶ ἐπά-
 33 θουα magis vident̄ ad animi dolorē pertinere ἀναισθησία cor-
 33 poris. Quorū prius Scotus tristitiā nominat, alterū proprie
 33 dolorē, idq; homo Chrysippeo acumine p̄ditus, ait ex Au-
 gustini verbis colligi, quę sunt hæc. Dolor carnis tantūmo-
 do offensio est anīæ ex carne. Sicut dolor animi qui tristitia
 nuncupat̄, est eius dissensio ab iis rebus, quę nobis nolētis
 bus accidūt. Quasi vero non cōtra hinc liqueat, dolorē esse
 cōmunem ad animi corporisq; molestiā. Tristitiā animi
 33 tantū. Quāq; tristitia apud eos qui exactius loquūtur, fre-
 33 quētius ad oris habitū refertur. Dolor aut̄ sep̄ius ad animū,
 33 q̄ ad corpus. Quis non istos plusq; Lyncei miret oculos, qui
 33 hoc vident, qd nusq; est? Sed ad rem. Eorum affectuū, quos
 nobis indidit natura, philosophi in q̄tumuis perfectō sapi-
 ente, non σίγησιμ sed μετρηότητα requirūt. Atq; adeo in Chri-
 sto non admittūt insensibilitatē, atq; hebetudinē theologi,
 vt ne ἀοργησία quidē, id est iniraſcentiam oīno ascribant.
 33 Præterea hæreseos dānauit ecclesia, qui Christo naturā im-
 33 patibilē, & nullius oīno doloris capacē ascribere tentarūt;
 Magis aut̄ (vt diximus) secundū naturā est, malū imminēs
 reformidare, q̄ præſente affligi. Hoc em̄ penitius indidit na-
 tura, quod magis ad tuendū incolumitatē nostrā pertinere
 iudicabat, nimirū vt quę ledunt, ab iis seiūgamur. Cui pro-
 33 ximū est, id quod vitare nequeas, ferre fortiter. Proinde q̄
 33 multos videmus p̄ſens malū fortissime ferre, qui impēdēt
 33 non potuerūt non vehemēter expauescere. Cur ita? Nempe
 quod hic grauius, ac difficilīus est cū natura luctamē. Non
 ne videmus & imperfectissima anīalia, sagacissime p̄ſentis
 re incōmodū, ac reformidantiū instar sese contrahere? Scri-
 33 bit Aristoteles spongiās quoq; auulſorū strepitū præſentis

DISPVATIO DE

22 scere, seseq; contrahere atq; arctius affigere, vt nō nisi cum
 negotio queant anelli. Q, spongiis insecuit natura, vt inter-
 ritū reformidēt, hoc tu vis hominī detrahēre? Attamen legi-
 mus nō paucis egregiis viris hoc animi robur fuisse, vt mor-
 tem interrito vultu, presentiq; adirent. Nam et Photion ille
 23 Atheniensū dux iam moriturus, adeo nihil expauit, vt &
 24 in vxorē, & venenū iocaretur. Nam cū illa muliebriter eius
 25 lans diceret, mi vir innocēs morieris, ille subridēs, quid ais
 26 inquit vxor, nū tu me nocentē mori malle? Deinde cū ves-
 27 neno iam cōsumpto ab iis qui multi ante eū biberāt, & cara-
 28 nifex de suo dare contrarētur? Photion amicos pecuniā nus-
 29 merare iussit, cauillū addēs, qd Athenis ne mori quidē gra-
 30 tis liceret. Socrates iudicū calculis dānatus, nihil de vultu
 31 semp sui simili demutauit. Tum imminēte supplicij die Crito
 placidissime dormientē offendit. Deinde cū nauim e Delo
 mox adfuturā annūtiaret, nihil etiā cōmotus est. Supremo
 die, nihilo secus, q̄ in omni vīta cōsueuerat, cū amicis festis-
 sime disputabat, subinde iocos illos suos seriis rebus in-
 termiscens. Cicutā eodē ebibit vultu, quo vinū solitus erat.
 Deniq; iam aīam efflaturus, sup̄ma voce iocatus est in Phe-
 32 donē amictū, qd grauius de morte sua discutiaret, iussitq;
 33 vt gallū, quē Aesculapio pro se vouisset, redderet. Cum aut
 sit extra cōtrouersiā Photionē ducum oīm incorruptissimū
 fuisse, Socratē philosophorū sanctissimū inculpatisimūq;
 non erit, cur ista vecordie, stuporis, aut hebetudinis fuisse
 calūniemur, potius q̄ fortitudinis. Haud equidem inficias
 fuerim Colete, in mītis hoc animi fuisse robur, vt in adeun-
 dis piculis nihil tale passi sint, quæ vulgo solēt accidere. Et
 sunt ista quidē inuicti animi documēta, p̄sertim in sapientē
 ac bono viro. Verū nō patiar te ex iis rebus fortitudinis ma-
 gnitudinē metiri, quæ non tam virtute, q̄ naturæ p̄prietate,
 34 non tam mentis, q̄ corporis habitu accidunt. Non ideo fortis
 35 Socrates, quia cicutā hausturus nō mutarēt vultum, aut ea
 36 gratia non fortis non fuerat futurus, si exalbuisset. Nam &

expauescere, & non expauescere, est fortibus, cū non fortibus, sapientibus cū stupidis & hebetibus cōmune. Si mihi plus calidi sanguinis, si spūs crassiores indidit natura, num ideo fortior ero? Rursus si sanguinē frigidiorē, parciorē, si spūs tenues addidit, nū ilico min⁹ ero gnavus? Nō possum mutare naturā, quin exalbescā, obiecta repente specie terrisfica, at īperare mihi possum, vt ne mors quidē me deducata recto. Itaq; non expauescere, quādo ex habitu corporis, aut alia quapiā naturæ vi cōtingit, neq; in sapiente viro requirendū est, neq; in ἀναλγίτω καὶ ἀναισθητῶ fortitudinis noīe donandū. Narrant īj, qui bellicis tumultibus interfuerunt, cum primū hinc atq; hinc ferratæ constitere acies, cum rauce crepuerūt cornua cantu, cum tuba terribilem sonitū tanta tantara dixit, cum horrēdus ille Mauortius clamor vtrinq; sublatus, sydera ferit, tum fere vt quisq; miles est fortissimus, ita maxime exalbescere, neq; vllos esse ad fugam priores, q̄ qui clamore cōfidenti praliū inierint. Ne in oratoribus quidē dicturis offendit Quintilianū pallor, & medicorum crisis trepidatio, cordati hominis (vt autumat) & periculū intelligētis argumentū. Idq; laudatissimis quibusq; oratoribus vsu venisse testatur Demosthenes, Græcæ facundiæ princeps, nō temere surrexit ad dicendū, nisi trepidationis notas ederet vultu. Non diffitetur Cicero hoc sibi peculiare fuisse, vt dictionis initio trepidaret. Et nemo hoc vno casus egit, aut plures, aut grauiore, aut fortius deniq;. Hoc noīe situ Ciceronē ignauiae insimules, ille incontāter (vt est orator promptus) inscitiae te vicissim insimulabit, qui fortitudinis vim naturāq; ignores. In sese hoc vel illustriorē esse fortitudinis laudē, quo maior sit naturæ reformidatio. Quandoquidē naturæ difficultates, quæ citra vitium nostrū nobis contingūt, augēt materiā segetēq; virtutis. Quicquid igitur naturæ dotibus detraxeris, id totum accrescit in cumulum virtutis. Velut e duobus fortibus viris, clarior fortitudinis laus penes eum est, qui minuto frigidioresq; sanguine nar

DISPVATIO DE

tus, contēnit naturę difficultatem, q̃ penes eum, cui multu
ac feruid⁹ sanguis in pari discrimine, periculi formidinem
imminuit. In hoc em̃ de virtutis laude non nihil sibi natura
vendicat, in illo quicquid est, totū virtutis est. Tu sic conas
ris amplificare fortitudinis splendorē, si multū de fortitudi
nis materia deduxeris. At istud minuere est, non ampliare.
Video Colete, iam dudū quassas caput, nec ista dum tibi sa
tis faciunt. Manē modo, nō conquiescā, donec amoliar oīa.
Quid mihi cum Stoicis inquis, qui de Christo disputo? Im
mo quando de Christo, qui veritas est disceptamus, si quid
dixere Stoici, quod a veritate nō abhorreat, nō absurde vi
detur posse proponi. Quā vere dixerint illi inquis, mea ni
hil refert. Verū isthuc ip̃m, quod illi de suo sapiente dixerūt
haud sincere tractas. Nemo Stoicorū non detrahit sapiēti
συνταξις, id est assensiones, neq; *παρὰ τὴν φύσιν*, id est ad res
repente obiectā mali speciem expauescentiā concedūt oīes,
cum de Stoico sapiente scripserit Flaccus, Si fractus illaba
tur orbis, Impavidū ferient ruinae. Præterea qui concedunt
expauescentiā, non eā virtutis materiā esse dicunt, sed quid
dam venia dignū, & negligendū, magis q̃ laudandū, pro
pterea qđ phantasiæ istiusmodi rationis p̃uertunt iudiciū,
eozq; in hoīs potestate non sunt. Ad hæc non concedunt sa
pienti imodicam, ac diuturnā expauescentiā, nec oīno con
cedūt, nisi cum subito sensibus obiciat species magni malī,
qui tumultū hunc in anio cient, priusq; rex ille ratio diiudic
carit. Verū simulatq; ea perspexerit, id qđ falsa mali specie
terravit sensus, malū non esse, tū continuo sceptra tenens
mollit anīos, & trāquillat mentē. Postremo quis vnq; Stoi
corū admitteret in sapiente suo, qđ tu in Christo cōstitutis.
Nolle mortē, & mortē metuere? Illi remouēt ab eo *συνταξις*
τῆς φύσεως, tu eas Christo tribuis. An non est assentiri, nolle mor
tem, & mortē metuere? Non idem sunt expauescere, & me
tuere. Vt aliquādo expauescat sapiens, certe nihil vnq; me
tuit, quippe qui nihil in metuendis ponit, nisi quod malum

fit, nihil malū iudicat, præter vnā turpitudinē, hanc igitur vnā metuit, non autē expauescit. Cur em̄ expauescat, cum in ipso sit non incurrere? Mortē tam esse secundū naturam, q̄ nasci, neq; turpē, eoq; ne metuendā quidē, nisi stultis? Quid em̄ stultius, q̄ id quod nullo modo malū sit, quod etiā secūsdum naturā, id perinde vt summū quoddā malū formidare: Tum ne reliqua quidē quæ molesta sunt naturæ, q̄d genus sunt morbi, fames, sitis, cruciatus timere sapientis esse ducūt. Nam si ea sunt euētura inquirunt, & vere mala sunt, cur malū duplicas? Si mala nō sunt, metus igitur malū est. Si quæ metuis euētura non sunt, cur frustra metuendo ipse tibi malū asciscis? Nihil igitur horū sine vitio timetur. Aut em̄ quod malū non est, malū iudicat, & errat, aut q̄d intelligit malū non esse, timet tamē, & desipit, atq; a ratiōe dissentit. Sapiens autē Stoicus, neq; fallitur, neq; a ratiōe dissentit vnq̄. Age iam colligamus, q̄ multa tu Christo, non sapienti modo, verū etiam sapientiæ fontē tribuis, illo indigna. Primum qui potuit expauescere, cuius sensibus nihil inopinatum potuit obici, quippe oīa perfectissime p̄uidenti? Quā vero nephariū dicere, in Christo terrificas quasdam malorum imagines p̄uertisse rationē, eoq; attonita vel obruta, in anibus terriculis ac ludibriis sensuū tranquillitatem perurbasse, atq; adeo pturbasse, vt sanguineis guttis vndiq; manarit, tam diu, vt ea molestia ad mortē vsq; perseuerauerit? Sic em̄, opinor, exponit Hieronymus, Tristis est anīa mea vsq; ad mortē, vt mortē non causam tristitiæ, sed finem esse dicat. Num igitur interim stupuit ratio in Christo? Nihil minus. Cur igit tanta mora non excussit falsi mali tam acerbam reformidationem? Cur metuit, q̄d non solū malū non erat, sed fons oīm bonorū nostrorum? Cur noluit, quod erat expetendum? Vnde incidit in eum affectū, in quo non expe diebat manere? Deniq; cum tu ipse paulo ante remoueris a Christo pronitatē ad culpā, nunc eos tribuis affectus, q̄bus nos potissimū ad culpā sollicitamur? Cum modo seisceris

N

DISPVATIO DE

ab eo difficultatē ad recte agendū, nunc attribuis reformi-
 dationē mortis, qua morte nullū vnq̄ existit opus deo gra-
 tius meritiue maioris? Obruīs me Colete velut imbre den-
 sissimo telorum, quā semel oīa sic poterā repellere, si dixerō
 eosdē quidē affectus fuisse in Christo, qui sunt in nobis, sed
 non eodē modo, eoq; non idē efficere. Sed malo carptim de-
 luere, quē tu agminatim cōgessisti. Primū mihi cōcedās ve-
 lim, vt liceat cū opus est, a Stoicorū decretis desciscere, quo-
 rū fere cōmune est de verbis certis digladiari. Nihil (inqui-
 unt) metuēdum, qđ malū non sit, nihil malū, prāter vnā
 turpitudinē. Mors turpis nō est, non igit̃ metuēda. Si ita cō-
 uenit inter Stoicos, vt p̃ter turpitudinē nihil malū dici pla-
 ceat, qđ id mea refert? At scriptura me docet mortē malā
 esse, quā dicit, Deus mortē non fecit, nec latat in perditione
 viuorū. Si bonorū oīm author deus, & mortis author non
 est, mors igitur mala. Inuidia em̃ diaboli mors introiuit in
 orbē terrarū. Si mala, cur nō & metuēda? Abhorruit a mor-
 te Christus, vt homo verus, tanq̃ a re per se mala, & ex malo
 nata. Mentior, nisi palā idem dicit Ambrosius in Lucā. Et
 ideo fastidit inquit, qđ ipse nō fecit. Mane paulisper, video
 quid dicas. Fastidit inquis non suā, sed nostrā oīm mortē,
 id qđ declarāt Ambrosiana ṽba, quā rhetorica calliditate
 suppressis. Et fortasse (inquit) ideo tristis est, quia post Ade-
 lapsum, tali transitu nobis erat ex hoc seculo recedendū, vt
 mori esset necesse. An non audis illū de nr̃a, non de Christi
 morte agere? Fateor Colete, non adiuuor verbis, sed argu-
 mento subleuor. Eteim si ideo nostrā mortem fastidit deus,
 q̃ eam non fecerit, cum ne suā quidē fecerit, magis etiā fasti-
 dierit necesse est. Neq; vero fastidit eā, quatenus erat opus
 frugiferū ac deo gratū, sed quatenus erat mors. Mors per se
 malū est, certe necessitatis, si non morale, etiam si Christus
 hoc malū nobis vertit in bonū. In quantū erat reconciliatio
 nostra, ardentissime illā sitiebat, in quantū peccati filia, gra-
 uiter fastidiebat. Proinde ne me clames ilico in Salvatore

difficultatē ad bene agendū inducere, q̄ mortē exhorruerit, sed hoīs perfectam naturā constituo, oībus suis affectibus absolutā, metu, dolore, spe, gaudio, cupiditate, ira, odio, reliquisq̄ qui sint eiusmodi, vt citra vitīū queant cōsistere. At isti sunt (inquis) molestissimi sollicitatores illi, q̄bus impelsimur ad impietatē. Sed nimisq̄ impiū videatur, rem vllam cōstituere in Christo, quā ad turpitudinē inclinēt, quē ipse fateris non tantū a vitīs oībus, verum etiā ab omīgenā pro-
 22 pensionē ad vitīū inuitante, fuisse liberrimū. At qui ego Cōlete neutiq̄ impiū esse video, ea ponere in Christo, quā ad vitia quidē trahunt, sed vtiq̄ in nobis trahunt, non in illo. Res easdem in illo constituo, at non eodē modo, neq̄ idem efficientes. De nobis verū est, q̄ ex Platonis senectia scribit Maro. Hinc metuūt, cupiunt, gaudētq̄, dolentq̄, nec auras Respiciunt, clausā tenebris & carcere ceco. Nostri affectus
 22 semper obturbant rationi, refugiunt ab honestis, nitunt ad
 22 turpia. Cur ita tādē? Profecto nō naturā vitio, sed culpā,
 22 cuius reliquā sic penitus inhæserūt, vt compesci quidē frena-
 22 riq̄ possint, euelli radicitus nequeant. Itaq̄ in nobis pro-
 22 pter naturā deprauationē, affectus per ignorantia feruntur
 22 in id, quod erat repudiandū, refugiunt ea, quā fuerāt expe-
 22 tenda, tenebras offundūt mēti, praeunt rationi, cui cōueniebat parere, immodicos cient tumultus, partim appetentes aut fugientes, quā non oportet, partim immoderatus etiā quā oportet appetentes aut repudiantes. Ita fit, vt malis pleraq̄ verrant in occasionē materiāq̄ peccandi. At Christus quomā naturam hoīs induit, plurimis quidē in cōmodis, e culpa natis obnoxia, immunē tamen ab omni deprauatione vitiorū. Ne poterat quidē affectibus nostrā naturā ad malum sollicitari, Verum horū quicqd fuit in illo, cessit in cumulum virtutis ac meritorū. Neq̄ oportet in eo labi, q̄ interdum apud scriptores ignorantia, imbecillitas, ad malū pro-
 22 pensio, ad bona difficultas, natura nobis ineffe dicuntur, q̄ mors naturā deberi dicis. Nam hic naturā non conditam,

N ſ

DISPVATIO DE

sed depravatā sentiūt. Ac vulgato loquēdi more, quicquid nobis nō casus attulit, sed exortus ipse indidit, id natura dī cunt adesse. At in his naturā intelligimus, non initio conditam, sed peccato vitiatā. A qua cum Christus præter incommoda pene nihil in se recepit, nec in eo vlla peccandi facultas fuit, audacter illi tribuā vel animi, vel corporis passiones naturales, secundū vtramq; partē animi, vt dolere, gaudere, odisse, sperare, metuerē, irasci, corporis, vt esurire, sitire, dormire, lassari, affligi, mori. Quid em̄ detraho de perfectissima Christi virtute, si dicā illum odisse, cum in eo nihil aliud sit odiū, nisi fuga veri malici. Cur nō affirmē irasci, si quidē nihil est aliud eius ira, q̄ malici detestatio, nihil etiam vel anteuerēs, vel interturbās rationis vsum: nihil interpellans trāquillissimā perpetuāq; diuinitatis cōtemplatiōem? Q; si quādo nos his rebus ad lapsum p̄cipitāmur, id nūq; non fit nostra culpa. Q; inclināmur, adeo non est culpa, vt piis mētibus occasio sit summi meriti. Itaq; q̄ naturales affectus Christū non perpulerūt ad peccatū, mirum non est, quādoquidē tam m̄tis materiā pietatis suppeditāt, q̄ non sollicitarūt, hoc inde est, q̄ vti nō fuit particeps maculæ genitalis, ita ne reliquiis quidē eius fuit obnoxius. Verum de his plura mox. Interim q̄ aiebas Stoicos meos non concedere sapienti, nisi momētaneam expauescentiā, quæ tantisper mētem hoīs perturbet, donec se colligat ratio. Deinde non accidere eiusmodi pauorē, nisi cum repente sensibus incurrit, *φαντασία*, hoc est species formidabilis. Vt ista sic habeāt, quid tu tandē appellas expauescētiā? An enormē perturbationē, & quasi, *ταύρον* animi tumultū, qui prorsus obruta ratione, me mihi ipsi eripiat? Absit, vt ego portentū istiusmodi instituā in Christo. Sin expauescentiā dicis, molestā ac cruciabilē reformidationē imminētis malici, quæ sensum quidē acerbū incutiat affectibus animi, neq; tamē eum loco dimoueat, hæc neq; semper exoritur ex visis illis terrificis, immo vero ex animo demanat in corpus, Et adeo non

excludit rōnis vsum, vt ex ipsa ratione nascat̃, videlicet imminētis mali vim perpēdente. Vtrāq; non video quid prohibeat esse diuturnā. Nam prior illa quæ nobis cū Christo cōmunis non est, in multis sic mētis vsum adimit, vt nunq̃ ad sese redeant. Hæc posterior tādīu perseueret necesse est, q̃ diu p̃mit impēdens malū. An nō Stoicus ille Gellianus, de quo paulo ante meminimus, tam diu pavit, q̃ diu sequebat tēpestas, neq; prius oīno pristinū vultum recepit, q̃ mare deseruisset, et enituisset cœlum? Non ille interim vacabat animi dolore, neq; tamē non vigeat ratio. Sed obluētabatur philosophus ille anio suo, nī fecisset parū fortis futurus. At nobis non cum natura, sed cum vitis luctamen est, non igitur secundū naturā reformidatio. Neq; luctā istam Christo tribuere fas sit. Immo ne necesse quidē est. Neq; em̃ illi pavor accidit necessitate conditionis, quemadmodū philosopho isti, neq; mentē afficiebat quæ possit a statu dimoueri, quemadmodū in Stoico. Nobis quoniā in ipsis naturæ necessitatibus culpa tendit insidias, nulla pene res accidit, cum qua non oporteat colluctari. Premit morbus, luctans dum est, ne vincat animū tuum, & patientia victū spoliēt. Reualuisti, en tibi altera pugna, ne pelliciaris ad inhonestā voluptatē. Siue quid accidit molesti, luctandū est ne frangaris animo, siue quid dulce, pugnandū est, ne te corrūpat. Horū igitur sensum cū capite cōmunē obtinent mēbra, cæterū causam, modūq; peculiarē sibi retinēt. Hæc abunde satis esse poterāt Colete, nisi tuā istam sententiā nimis tenere deamares. Etiā nunc abnutās, negas tibi factū satis, arctioribus nodis me paras vrgere. Rhetoricaris inquis, & malā causam, nō pessime defendis. Verū isthoc pacto non potest non videri derogatū absolutæ charitati Iesu, si quoquo modo dixeris eum reformidasse mortē suam: Dono tibi naturālē esse mortis reformidationē, & magis etiā naturalem, q̃ cibi cupiditatem. Dono eam non esse coniunctā cum malo culpæ. At charitatis est, naturā vincere perficereq;. Graue

N iij

- » naturę malę fames, at huius sensum eximius amor excutit.
 » Forte quiddam mors, at fortior dilectio, quę mortē quoq;
 » ipsam facit optabilē, facit iucundā. Epicurus tantā habere
 » vim existimat recti conscientiā, vt sapientē, & in Phalaris
 » dis tauro clamaturū affirmer, non sentio, dulce est. Si tantū
 » valet virtutis simulachrū in philosopho, num minus valet
 » bit in Christo vera perfectaq; charitas? Esto non resilit ab
 » officio, minus tamē amat, qui tristis mortem excipit, q̃ qui
 » iubens, alacriter, exultanter. Tamen si mihi videor nodum
 » istū superiore disputatione dissecuisse, tamē idem apertius,
 » & Minerva (quod aiunt paulo pinguiore faciāmus. Arden-
 » tissime amantis (inquis Colete) est, ea quę natura sunt gras-
 » uissima, non solū leuia, sed & iucūda ducere. Q, si vere scrip-
 » tum est amanti nihil esse difficile, si vehemēter amanti ni-
 » hil non dulce, qd eius gratia tolerat, cuius æstuat amore, tū
 » si fatemur redēptoris amorē, tam fuisse flagrantē, tam im-
 » mensum, vt vnīuersus omniū mortaliū amor in vnū confla-
 » tus, non sit cū illius charitate conferēdus, cur sudat mortis
 » formidine? Cur angitur? Cur teder? Cur crucē deprecatur?
 » Si formidat discipulis, officium amantis agnosco, sin suam
 » mortē, sin sibi, tamen si suasorias technas probe calleas, ras-
 » men ne Pitho quidē ipsa mihi persuaferit, nihil hic derogas-
 » ri charitati redemptoris. Esto natura quod suū erat fecerit,
 » cur cessauit amor, quo minus & ipse quod suū erat faceret?
 » Sit naturę reformidare mortē, quanq̃ sic misere reformida-
 » re, non est simpliciter naturę, sed corruptę dānatęq;, at rurs-
 » sum charitatis est naturalē imbecillitatem excludere. Expa-
 » uit Petrus ad ancillulę vocē, adeoq; suus esse desiit, vt Chri-
 » stum pro quo modo mortē subire volebat, abiuraret. Quā-
 » obrem? Quia adhuc languebat amor. Amabat quidem Ie-
 » sum, sed nondū spiritaliter. Carnalis aut amor & humanus
 » imbecillis est, & tantis tempestatibus impar. Verū postea,
 » q̃ diuini spiritus igni confirmatus est, quid fecit? Qui pau-
 » lo ante ad mulierculę vocem exanimabatur, iam neq; prin-

Apud, neque iudicium ora veretur, sed vadit gaudens a conspectu
 consilij, quod dignus sit pro Christo contumeliâ pati. Nimi-
 um profecto interest, inter exanimari metu, & intetatis sup-
 plicis gaudentem abire. Sed quantum creuerat amor, tantum de-
 cesserat de trepidatione, videlicet naturam perficiente chari-
 tate diuina. Ergo (vt dicam collectius) vt secundum naturam
 sic reformidare malum, certe tanta cum molestia reformidas-
 re, non est conditionis instituta, sed poenae. Eam quam in se
 recepit Christus (id quod interim sic tibi dono, vt mihi ius
 sit reposcere) tamē infirmitatē exigit vigor amoris, & affe-
 ctionē huic diuersam inducit. At tu mihi in Christo Chime-
 ra quandā fabricaris, absolutissimā charitatē, cum acerbissi-
 ma reformidatiōe, velut aquā igni cōmiscens. Et tamē cām
 tam impudentē pergis rhetoricis fucare coloribus. Vtinam
 Colete tam vere mihi opprobres eloquentiā artificialem, q̃
 vere laudat in te. Nam isthuc ipm subinde inter disputan-
 dum succlamabas, bonā causam tibi dicēdi artificio de ma-
 nibus extorqueri, & veritatē eloquentia opprimi. At istud
 ego possim vere in te *arrisq̃sup*. Vide enim q̃ agam tecum
 simpliciter, q̃ nihil occultem. Nihil istorū quę proxime dis-
 xisti inficiabor. Fateor fieri, & fieri natura, vt vehemēs affe-
 ctus affectum, aut etiā corporis sensum absorbeat. Amoris
 hanc esse naturā, vt quę per se sunt acerbæ, ea faciat dulcia
 videri. Addo, quo vehemētior amor, hoc ista magis efficit.
 Quid queris? Aio diuinū & spiritalē amorē, carnali siue
 humano, infinitis partibus efficaciorē esse. Aio Christi cha-
 ritatē tanto nra fuisse cumulatorē, vt ne conferenda quidē
 sit. Et tamen qd vulgo humanus amor efficit in nobis, qd
 magis effecit diuinus quidē, sed tamē finitus amor in mar-
 tyribus, hoc in Christo diuinā & immēsā charitatē fecisse
 nego, nego autē non in totum, sed quantum attinet ad exclus-
 dendū sensum reformidationis. Caterū de inducendo gau-
 dio, post videro. Eius rei causa est, q̃ in nobis alia vis animæ
 redundat in aliam, & vt quęq; vehementior est, aut secus,

N iij

DISPVATIO DE

ita aut obruit alias, aut cedit. In Christo vero nequaquam item, verū vna quæque vis, siue animi, siue corporis nihil impediens te vel diuersa, vel simili, suū naturale munus perfecte peragebat, vt neque gaudiū vehementius, leuioris gaudiū sensum eriperet, neque dolor acrior, leuioris doloris molestiā obrueret, neque summa voluptas summo dolori, neque dolor atrocissimus, voluptati summæ posset obsistere. Alioqui si voles Colete, ex isto effectu, quē amoris propriū dīcis, & verū dīcis in nobis, Christi charitatē æstimare, etiā atque etiā vide quā eam eleues, dū sedulo quidē, sed incōsideratius conaris amplificare, quippe quæ ne id quidem potuerit, quod in turpiter adamantibus cæcus amor potest, quod inter amicos amor potest humanus, quod in tot martyrum milibus potuit amor, eiusdem quidē generis ille, sed ad redēptoris amorē perquam exiguus. Nōne videmus istos, qui vix falsam amoris vmbellā obtinēt, vt insanis illis suis laboribus, nō solū non offendant, verū etiā alantur? Calēt illi, cū brumale frigus nox, & aglo cōduplicet, non fatigant peruigiliis, non sentiūt inedia, nihil terrētur laruarū, aut lemurū occurribus. Denique quicquid iis, qui amore vacant videt intolerandū, id isti lusum existimant. Quāto pectore certa pericula suscipiunt? vulnera, mortē denique quā cupide excipiunt? Quid autē refugiat, cui dulcis est etiā mors? Atque huius rei quorsum attinet exēpla ex historicorum literis repetere, cū quotidie videamus creditū longe difficiliora, quā legamus in libris? An non seruū illum de quo paulo ante, sic totum gaudiū sensus occuparat, vt ad inflictos cruciatus animo stuperet & corpore? Si Christi Charitatē metiris efficacia pellendi sensum malorum, mirū in hoc non potuisse, quod potuit & in seruo, & in barbaro? Refert in epistolis Plinius Cecilius, eius qui mūdi scripsit historiam, ex sorore nepos, ætate sua nobilē quandā matronā, Arriam (nisi fallor) noīe, memorabile facinus edidisse. Huius maritus fœdo atque insanabili vlcere cruciabatur. At illa simul atque ex medicis cognouisset, nullam esse vitæ reliquā spem,

ad mariti lectulū adstans gladium adegit pectori. Tum in medio vulnere ad eum cōuersa, non sentio inquit, non dolet, iuuat etiā mori tecū. Et exemplorū huiusmodi densissimō agmine me poteras obruere. Qd̄ cum ita sit, minus admirandū de martyribus, qui non paulo efficacioribus amoris facibus ardebant. De quibus omitto cōtentionē facere, quanto alacrius singuli vnius Christi causa mortē exceperint, q̄ ille amore omniū. Hoc quæro, ecquis vnq̄ hominum vel ignauissimorū, sic exhorruerit: Hī q̄ sunt formidolosissimi, frigido sudore madescūt. Christus sudauit sanguinē, neq̄ vultu tantū, sed et toto corpore, adeo copiose, vt guttæ demanarēt in terrā. Meticulosissimi pallesecūt, ac trepidāt. At Iesus agonizauit, id q̄d est agētū aīam. Ergo amauit ne ardētius martyr Christo, mēbrū capite? Vehemētius amauit aut seruus homo, aut mulier? Postremo magis amat stultus adolescens puellā, q̄ Christus sponsam suā? Nequaq̄ inquis. Recte, sed hoc cōsequit̄ tuis ex verbis. Fateor inquis, si quidē ista ad formidatā ab ipso Christi mortē referantur. Minus em̄ amasset, si mortē suam, quā nostra gratia suscepturus erat, sua causa tantopere reformidasset. At istud Colette nihil etiā refert ad hanc rem. Largior interim tibi Christum de mēbrorum suorū periculis anxīū fuisse, non suis, hac gratia sudasse, hac agonizasse. Verū quādoquidē charitatē ex alacritate metiris, esto non reformidarit mortē suam Christus, verū vbi illa quę fuit in multis martyribus alacritas? Vtrūq̄ enim est imensæ charitatis, et formidationē excutere, & in huius locū inducere alacritatē. Cur alterum requiris in Christo, puta non formidare, alterū, puta alacritatem nō spectas? Maxime cū non aliter amor pellat formidinem, q̄ exundātia gaudiū? Neq̄ em̄ dices opinor, tantā quidem Iesu charitatē fuisse, vt nrī causa mortē subierit, at minorē, vt eam alacriter potuerit adire. Q. si mihi concedis ex huiusmodi rebus redēptoris amorē non recte perpendi, cur non recipis reformidationē? Sin ex his argumētis aestimas,

tur nō requiris alacritatem? Amauit igit Petrus q̄ Christus
ardētius. Ille dicit, Aiam meā pono pro te. Hic dicit, Trāffer
a me calicē istū, Amauit Paulus pfectius, cū cupit dissolui,
& esse cum Christo: cū exclamat, infelix ego homo q̄s me
liberabit de corpore mortis huius? Caput mortē deprecas,
» & mēbrum optas? Amauit tanto vehemētius Andreas, q̄
» crucē alacrius adiit? Compone duas similes cruces, cōpone
» dissimiles crucifigēdos. Andreas simul atq; crucē conspici-
emīnus, vt gaudet, vt gestit, vt sibi gratulat, q̄ plena letitiæ
verba pfundit. Quis vnq̄ ad cōuiuiū adiit alacrior, q̄ ille ad
paratū suppliciū? Hæc quidē discipulus. At pceptor iterim
mœret, tedio grauāt, tristis est vsq; ad mortē, manat cruēto
sudore. Interpellas, non ob suā (inquiēs) mortem. Quid res
fert? Certe nullū edidit alacritatis specimē, quale præbuit
» Andreas. Agatha virgūcula gaudibunda pperabat ad car-
» cerem, neq; prorsus aliter affecta, q̄ si ad epulas vocata iret,
» Quot impuberes pueri, quot innubiles puellulæ, ore inters-
rito sæuas Tyrannorū mīnas contēpserunt. Quā nihil in-
ter ferrū & ignes de vultus hylaritate remisērūt. Quā mul-
ta fortiter atq; animose in mediis cruciatibus dixerunt. Nihil
horum Christus, tanq̄ ovis ad occisionē ductus est, pa-
tienter quidē, non se subduxit, non reluctatus est. At nun-
quid simile, qualia multa de martyribus testātur historiæ?
Nihil memorāt euangelistæ. De mœrore, de tedio, de sudore
cōmemorant. Passus est se confictis criminibus accusari,
passus dānari, obticuit, blasphemantibus non retulit con-
tumeliā, orauit pro crucifixoribus. Mihi satisfacit argumen-
tum patientiæ, quod in cruciatu p̄stare satis sit ad salutem.
At vnde iuxta tuā æstimationē, charitatem illā inæstimabi-
lem intelligā, nihil dum video. Non gestit, vt Andreas, nihil
dicit alacriter, nihil exultanter. Non pauci hominēs p̄s,
martyriū votis ardentissimis legūtur expetisse, beatos sese
fatī fore, si martyrio digni viderentur. Christus orabat, vt
abiret hora. Quod illi precabant, hoc deprecatur Saluator,

„ At non deprecatus est inquis suā mortem, sed suorum. At
 „ isthuc iterū tibi largior. Sed tamē hæres in aqua, qđ aiunt,
 „ Esto non deprecatus est, at nō optat. Non fugit carnificem,
 „ at non vltro semet obtulit, non quesitus, non postulatus, id
 „ quod est a multis martyribus factisatū. Constanter pertulit
 „ cruciatum, at non est delectatus. Deniq̃ pertulit, sed sensit,
 „ Martyribus sensum ademit charitas. Igitur e duobus altes
 „ rum est verū, aut in illis maiorem fuisse, aut ex cōmunibus
 „ his indiciis, amorē capitis nostri non oportere spectari. Re
 „ spondes martyres aliena virtute fortes fuisse, non sua. Chri
 „ stum a diuinitate destitutū. Propemodū rem (vt ait Plaut⁹)
 „ acu tetigisti. Verum de isto mox. Interim pergā extorquere
 „ tibi telum, quo vno me cōfici posse confidebas. Ais capitis
 „ infirmitate, fortia fuisse mēbra, Christi reformidatiōe, im
 „ pavidos fuisse martyres. At nihil etiā agis, vorsurā (vt aiūt)
 „ soluis, sic nodū explicas, vt aliū arctius nectas. Cedo, quare
 „ Christus martyres suos sic contra carnificinam armabat, vt
 „ aut non sentirent, aut certe eum sensum præ gaudio mentis
 „ pro nihilo ducerent? Opinor haud alia re, q̃ augenda chari
 „ tate, vt fuerit quisq̃ tāto alacrior, quāto largius amoris sui
 „ munus impertierit deus. In eādē igitur foueā, velis nolis,
 „ reuolueris. Rogo. Amauit ne martyr vllus Christo flagran
 „ tior? Abnuis. At multi tulerūt alacrius. Negare non potes.
 „ Aut igitur non fuit tanta in Christo, quāta in martyribus,
 „ aut non idē effecit in illo, quod in aliis effecit. Neq̃ dubito,
 „ quin hoc posterius mihi malis concedere. Vtrūq̃ pernegas
 „ re non potes. Porro aut quid ad rem pertinet, quod ais mar
 „ tyres aliena virtute fortes fuisse, nō sua? Certe charitate for
 „ tes fuerūt. Eam vndecūq̃ fuit, in Christo maximā fuisse ne
 „ „ mo negauerit. Esto suspenderit sese diuinitas, ne redūdaret
 „ „ eo tempore in partē animæ sensibīlē, id quod mihi videris
 „ „ ex Ambrosianis verbis collegisse, at charitatem certe non
 „ „ ademit. Ea si semper facit, id quod tu vis, si illic friget, vbi
 „ „ non idem efficit, non fuit in Christo, quantam fuisse credi

DISPVATIO DE

mus. Illud obiter annotandū, qđ ais aliena virtute, qđsi Christus suapte virtute, nō aliena fuerit fortis. Qđ nisi qđs cōmō de accipiat, nō quadrabit cū vero, Nā et Iesu Charitas aliū de pfecta est, nō ab ipso. Nihil in illo non alienū, non gratis acceptū. Charitatē quā martyri hōi gratis largit̃ deus, eā sibi hōi ipse largitus est Christus deus, & largit̃ est gratis. In hoc a reliqs dissidēs, qđ nobis non tñ oīa bona gratuito donant, verū etiā condonant mala. In illo nihil erat, qđ condonare. Sed accipe, quo magis etiā fiat pspicuū, Christi incōparabilē charitatē, istis argumētis non recte spectari. Nōne pari rōne fit, vt quēadmodū timorē malī, ita & sensum mali propellat ingēs amor? Nōne natura fit, vt insignis dolor aut voluptas, alias affectiōes minus vehemētes obruat? At in Christo cruciatū fuisse cōcedes opinor, scđm poenā mortis secūda oīm atrocissimū, idq; secūdum oēs animæ vires, secūdum oēs corporis sensus. Consentaneū autē est, vt quēadmodū mors eius omni morte fuit acerbior secūdū sensum corporis, ita reformidatiōē omniū amarissimā fuisse in animo. Atq; vt immēsa charitas, nihilo fecit mitiorē sensum mortis, ita nihil mitigauit de reformidatiōis acerbitate. Cur alterum admittis, alterū abnuis? cum iuxta tuam ratiocinationē, acris doloris sensus, non minus cū ingenti pugnēt amore, q̃ metus aut reformidatio, cum vtrumq; pariter adimat in nobis affectus vehemens? Ac de reformidanda quidē morte vtrumq; licet tergiuersari, de sensu supplis cū, nihil habes quod obtexas. Si cohæret extrema charitas cum summo cruciatu, cur non cohæreat & cum summa reformidatiōe, præsertim cum in Christo nihil aliud sit ista reformidatio, q̃ animi cruciatus, rem naturæ molestā quasi præsentientis? Quod igitur me dicis extenuare redemptoris amorem cōstituenda reformidatiōe, isthuc ego possem κατὰ πικρίαν ὀρίαν in te retorquere. Verum hoc mox euincam. Interim vt me tantū tuear, nondū aut referiā. Non ego mutilo Colete charitatem Christi, quā tantam fuisse confis

teor, vt omnīū martyrum charitas, non sit cū hac vna confere-
 enda, verū ex argumētis paulo certioribus q̄ tu, perpēden-
 dam cenſeo. Nam alacriter adire mortē, non ſentire crucia-
 tum, hæc ita cōſequunt̄ amorē, vt non cōſequi queant, non
 ſolū in Chriſto, ſed etiā in nobis. Siquidē iuxta ſniam quorū
 rundā recentiorū, & in virgine deipara charitati Ieſu proxi-
 ma charitas, nihilo leuiorē fecit doloris gladiū, qui totam
 illius animā legitur penetraſſe. Sic alacritas comitat̄ amorē
 rem, vt iram pallor, pudorē rubor, gaudiū riſus, triftitiā la-
 chrymæ. At iſthæc indicia ſunt, non cauſæ, extra naturam
 earū rerum, quas arguūt, vt neq; omīs qui palleat, iratus ſit,
 neq; iratus omīs ſtatim palleat; neq; qui pallidior ſit, idem
 ſit cōmotior, neq; ideo quis irascaſ, quod palleat. Siquidem
 extra naturā ira pallor eſt, vt ſi pallorē irato detrahas, nihil
 tamē ex ire ratione demutaris. De reliquis item eadem iam
 me dixiſſe puta. Huius generis indicia in martyrum nōnul-
 lis illuſtiora quædā extitere, q̄ in Chriſto, at res in redem-
 ptore ſumma & inæſtimabilis, ſed eam magis oportet ab-
 ſpici, q̄ externis iſtis & vulgaribus argumentis ſpectare.
 Vis horum aliquot tibi cōmonſtrem? Andreas (nam hunc
 quorūlibet loco proponam) vehementer quidē amauit, ſed
 eum a quo iā erat ſummis beneficiis prouocatus. Neq; tam
 redamauit vnum, q̄ Chriſtus amauit ſingulos. Hic amauit
 prior, amauit plurimis contumeliis offenſus, amauit auera-
 ſum, amauit hoſtem. Andreas non impēdit mortem, ſed re-
 pendit bis debitam, ſemel naturę, iterum Chriſto. Chriſtus
 gratis & prior impendit mortē, longe precioſiorē, quā neq;
 naturæ, neq; peccato debebat, & impēdit non ſibi, ſed no-
 bis, quemadmodū nobis, & natus eſt, et vixit, & doluit. Po-
 ſtremo Andreas neceſſitate paſſus eſt, Chriſtus voluntate.
 Hæc vbi video tanta tã m̄lta charitatis indicia, nihil etiam
 moror alacritatē. Qui tanta largit̄, eum tu negabis libenter
 dare, niſi cum riſu dederit? Immo hoc ipſum mihi præcipu-
 um eſt amoris argumentū, quod alacritatem iſtam, quam

DISPVATIO DE

» mēbris suis donauit, in se non assumpserit. Voluit em̄ inno-
 » centissimus in poenis nostris cōformari non tantū valēti-
 » ribus mēbris, vt moreret, sed etiā infirmioribus mēbris, vt
 » mortē præsenti- ret in animo, priusq̄ corpori infligeret. Sed
 mortem suā inquis reformidare, hoīs est de se solliciti. Im-
 mo hoīs est perfecti, & malis nostræ conditionis obnoxii.
 Suam mortē reformidauit, at nō sibi. Vt enim suā mortem
 passus est, non nostrā, nobis tamē, non sibi, ita suā exhorruit
 mortē, at nobis, non sibi. Age cū esuriret Iesus, nū de se ma-
 gis q̄ de nobis cogitabat? Quid em̄ est aliud cibum velle, q̄
 sui curā habere? Nemo tamē ita ratiocinat, vt eum minus as-
 malle colligat, q̄ esurierit, immo hoc maxime amasse, q̄ esu-
 rire nostra causa voluerit. Q̄ esuriebat naturæ erat, quam
 assumpserat. Eam nōne & sponte, & nobis assumpserat, &
 » amore? Nobis igitur, & sponte & amore esuriebat. Si quæ-
 » ras, quamobrē esurierit, respondebūt omnes, q̄ erat homo.
 » Quare factus est homo? Nempe quod ineffabiliter amaret
 » hominū genus. Idem q̄d reformidauit, q̄d tediū, q̄d san-
 » guinem sudauit, cōditionis erat, quā induerat. Huic quan-
 » to plura mala tribues, exceptis his, quæ cum vitio aut indis-
 » gnitate coniuncta sunt, tanto magis amplificabis illustra-
 bisq̄ charitatem Saluatoris. Quorū etsi nōnulla naturam
 assumptam necessitate consequuntur, tamen quoniā ipsam
 naturā sponte assumpsit, quicquid incōmodorū cum ea co-
 hæret, id non oportet alio, q̄ ad liberam voluntatem, q̄ ad
 spontaneū amorem referri. Eodem e fonte manat, q̄d esurio-
 it, & q̄d mortem exhorruit. Cur in altero adoras amorem
 » Iesu, in altero offenderis? Nonne quo plura nostræ condī-
 » tionis incōmoda recepit, hoc magis amauit? An non ex ho-
 » minū malis, vel maximū est mortis reformidatio? Vter igitur
 charitatem illius iminuit, tu qui illum negas accepisse
 malum, quod ipsa pene morte sit acerbius, an ego, qui aio
 ne id quidē amore nostri recusasse? Tu tantū calculum des-
 trahis, & me incusas, quod extenuē charitatem redemptor-

33 ris? Nōne maxime ledebant amorē eius, qui corpus illi tri-
 33 buerant & animā doloris omnis incapaces? Proxime certe
 ledere vidētur, qui illi hoc detrahunt, quod est mortī simillī-
 mum, proximūq. At magis (inquies) competat in charitatē
 eius, vt de sua morte vehemēter gauisus, de Iudaeorum
 interitū, de discipulorū defectione afflictus fuisse dicatur.
 Neq. ego isthuc Colecte refello, sed amplifico. Fateor Iesum
 atrocius cruciatū in anīo fuisse de nostris peccatis, de quorū
 rundā ingratitudine, qbus sua mors erat non salutē, sed dā-
 natōis cumultū allatura, q̄ de doloribus corpori adactis. Im-
 33 mo grauius doluisse vnus amīnula interitū, q̄ flagra, q̄ cla-
 33 uos, q̄ crucē. Neq. magnopere reclamari, si quis affirmet,
 plurimas simul causas in animā redēptōis irruisse, & hanc
 tam insolitā tristitiā excitasse. At nihil decedit ex istis cau-
 sis, si hēc naturalis accesserit. Non parū autē ad amoris cu-
 mulū accrescit. Omnes eodē e fonte scatēt, nēpe charitatis.
 33 Qd̄ dolet interire hoīes, nemo non videt esse amantis. Qd̄
 33 ad mortē instantē (vt infirmus homō) pauescit ac tedet, hoc
 33 quāto infirmius, quāto defectius est; quāto nostrā cōmuni
 33 imbecillitati similitus, tanto magis illustrat amorem sponte
 assumētis. Apostoli scādalizati sunt in morte, sed carnales
 adhuc, tū scandalizari in mortis reformidatione, cum in
 vtroq. cōueniat edificari. Q. aut reformidarit suā mortem,
 videor mihi posse docere, propemodū: & ex ipsorū verbis,
 qui negāt. Nam Ambrosius volēs amoliri scandalū, quod
 intelligebat oriri ex hoc loco, ita scribit in Lucā. Harēt ple-
 riq. hoc loco, qui tristitiā Saluatoris ad argumentū inolitae
 potius a p̄cipio, q̄ susceptae ad tēpus infirmitatis inclināt,
 33 & naturalis sensum cupiunt detorquere sententiae. Ego autē
 33 non solū excusandū non puto, sed etiā nūq. magis pietatē
 33 eius, maiestatēq. demīror. Minus em̄ contulerat mihi, nisi
 meū suscepisset affectū. Quid autē dicit inolitae a p̄ncipio?
 Opinora primitiua hominis conditōe. Quē si constitisset,
 neq. mors poena fuisset, neq. mortis acerba reformidatio.

DISPUTATIO DE

Quid est ad tempus susceptæ infirmitatis? Miri nī humanitatis, quæ propter carnis imbecillitatē, mortem refugit. At qui de alieno malo turbari, non est infirmitatis, sed perfectionis, neq; tam naturæ, q̃ virtutis. Illud apertius, quod ait, meū suscepisset affectum. Meus affectus est, non alacriter adire mortē, sed exhorrescere. Quomodo hunc infirmitatis affectū dicitur assumpsisse, nisi quemadmodū ego imbecillitate conditionis ad mortē vicinam exanimor, itidem ille suā mortem, mea longe acerbiorē, reformidasset? Eiusdem sunt verba paulo inferius. Deus em̃ inquit mortē non fecit, nec latatur in perditione viuorū. Et ideo fastidit, quod ipse non fecit. Si mortē ideo fastidit, qđ ipse non fecerit, ac ne suam quidē fecit, suā igitur et fastidiuit. Porro alius cum scribit, Ob hoc & recusat mortē, veram humanitatē demonstrans, nōne plane demonstrat illū suam mortē formidasset? Sicut em̃ mortē suscepit, vt nostri similē hoīem intelligeremus, sic mortē reformidauit, quo minus dubitarem⁹. Athanasius vero cum ait, Humanitas em̃ ob carnis fragilitatē recusat passionem, nōne idem perspicue docet? Verū hoc tibi imponit fortasse, qđ fragilitatē audiens, vitiiū imaginariis, non pœnā. Cum tibi imminet mors, tum de tua gaudere, de amicorū, quæ procul absit, angi non tam carnis infirmitatem sapit, q̃ spiritus perfectionē. Eodem pertinent verba Bedæ. Duas em̃ voluntates ostēdit, humanā videlicet, quæ propter infirmitatē carnis recusat passionē, & diuinā, quæ promptissima est. Isti Colete nomināt infirmitatē carnis, & tu inducis promptitudinē spiritus? Quid igit (inquis) sibi vult, q̃ negant Christum timuisse mortē, q̃ affirmant eum nostris malis indoluissē nō suis, de nostris peccatis teduissē non sua passione, si tu recte colligis? Accipe qđ dicā mi Colete. Omīa mala quæ Christus suscepit, nostra erant mala, non illius. Omnia nostra bona illius sunt bona, nō nostra. Mortem suā, & non suā tulit. Suā quia vere pertulit, nostrā quia pro nobis, et a nobis oriā dependit. Noster erat ille res

formidantis affectus, nō ipſius, & tamē erat & illius. Noſter, quia cū noſtra conditioe, noſtra gratia ſuſcepit, illius, quia vere in anīa & corpore proprio, non nō perpeſſus eſt. Ad dam & illa. Timuit mortē, non timuit. Reformidauit, non reformidauit, voluit, non voluit. Platonīcū inquis ænigma mihi proponis. Immo ſilū tibi porrigo, quo te queas exiſta pugnantiū inter ſe verborū perplexitate, velut ē labyrintho extricare. Timuit, non vtī nos, neceſſitate, ſed ſponte, vere tamē. Timuit non ſuū malum, ſed noſtrū, non ſua cauſa, ſed » noſtra. Timuit, non puerſente aut obruente rationē affectu, » quēadmodū nos, ſed nihil offenſa mētis trāquillitate. Neq; » prorfus aliō modo reformidauit, q̄ timuit. Noluī mortem, quia per ſe mala eſt, & inimica naturæ quam aſſumpſerat. Voluī, quia ſalutē paritura erat iis, quos amabat. Iā ſi me mineris timorē hunc, reformidationē, pauorem eſſe de maiorū genere, quæ redēptor ſine culpa in ſe recepit, ſi hæc oīa ita in eo fuiſſe, vt neq; pertinerēt ad diuinitatē, neq; ſpīritus promptitudinē quicq̄ impedirēt, neq; rationē præcurret, aut vllō pacto a trāquillitate dimouerēt, neq; gaudiū anīæ, diuinitatē aſſidue contēplantis obſcuſcarēt, neq; lētitiā eiūſdem quā de ſalute hoīm percipiebat, iminuerent, nō veres beris in eo ſummā reformidationē, cum ſumma mētis alacritate, ſummū gaudiū, cum extremo dolore, ſummā ſœlicitatē, cum ſummis cruciatibus copulare. Non autē magni referre puto, utrū quis dicat eum naturā eiūſmodi ſuſcepīſſe, quam hæc incōmoda neceſſitate conſequatur, an trīſtitiā ſim hanc non cohæſiſſe neceſſario cum humanitate redemptoris, ſed per diſpenſationē ad tempus fuiſſe aſſumptam. Vtrouis em̄ modo, æque fuerit ſpontanea, quandoquidem in priore ip̄a neceſſitatis aſſumptio ſpontanea fuit. Tametsi ſi veri ſimilius eſt per diſpenſationem fuiſſe aſſumptam, vt quemadmodū non multo ante in excitando Lazaro infreſmuit, & turbauit ſe, ita hic ſibi ipſi pauorē trīſtitiāq; aſciuerit. Arbitror em̄ Chriſtum multis modis abeſſe potuiſſe

DISPVATIO DE

a molestia reformidatiōis . Primi enim hoc iam tenebat si-
 lius ania, quod nostras anias, pariter & corpora reddet, &
 mortis, & oīs doloris incapacia, puta cognitionē perfectā,
 cōtemplationē, et fruitionē diuinitatis, quēadmodū ipse tes-
 tat in euāgelio, sic se nouisse patrē, vt ab eo cognitus esset.
 Hoc tātum gaudiū in omni vita, facile molestiā omnē & a
 corpore secluserat, & ab anio, nisi misericordi dispensatio-
 ne, nihil sibi prodesse maluisset, quantū ad leniēdas nostrae
 conditionis erumnas. Ad hoc, tam vehemēs amoris ignis,
 mentē illius totā occuparat, vt citra diuinitatis cōtemplati-
 onē suffecturus fuerit ad arcendū ab eo cū metū, tū sensum
 oīs cruciat⁹. Tanta gaudiū vis animū illius explebat de nrī
 gnīs instauratiōe, vt oēm molestiā facile quīuerit propelle-
 re, quippe partibus infinitis copiosior vehementiorq;. Iam
 aut non solū confere gaudiū de nrā salute, cū sensu mortis,
 verū etiam est animi dolorē, quē de malorū interitu p̄sensit,
 qui m̄tis modis ip̄a morte fuit acerbior. Postremo poterat
 & humana quadā constātia et vigore rōnis, moestitudinem
 hanc, fortassis & sensum cruciatuū aut eximere, aut certe
 multis partibus mitiorē reddere. Quid nī potuisset ille, qđ
 Ethnici permulti potuerūt. Sunt em̄ nōnullę rationes, quib⁹
 nobis quotidie malorū sensum mitigamus, siue cū nos
 ipsos argumētis, aut exēplis ad fortiter ferendū extimula-
 mus, siue cum ab eo quod molestū est, ad id quod delectat
 mentē auertimus. Siue cum prēmii cōtēplamur, aut eius
 merita, cuius amore patimur. Nihil horū sibi passus est op̄i-
 tulari Iesus ad leniēdas erūnas, quas cū nostra natura sus-
 cepit. Corpus assumpsit, quo nullū vnquā fuerit algoris,
 æstus, laboris, inediae, doloris, impatientius. Animā assump-
 sit secūdum oēs suas vires sensus acerrimi. Ita vt si paribus
 numeris illius cruciatus alij cuipiā mortaliū fuissent infli-
 ctī, multo minus doloris fuerint allaturi. Nihil sibi passus
 est lenire sensum malorū nostrorū gaudiū illud, quod a nos-
 bis foeliciter resuscitatis, oīa mala depellet, nihil charitatē,

quæ stultis etiã amantibus molestiã adimit, nihil inuictum
 animi robur, quo fortes sunt etiam Ethnici, nihil saltẽ com-
 munẽ illam, & naturalẽ redundantia, quam vocat, qua vo-
 luptati dolor cedit, dolor obruit dolorẽ. Qua fit, vt non sen-
 tiant trioboli iacturam, qui decẽ talenta lucrifecerit. Item vt
 non sentiat aciculæ punctiõẽ, cui eodẽ momento brachiũ
 fuisse frangat. Postremo hoc nobis indulgit natura, vt in præ-
 grandĩ malo fere sensum nostri nobis eripiat. Vt in naufragio,
 in ruina, in morbis immanibus. At redemptoris anima, ad
 omniũ dolorũ sensum integra vigeat, vsq; ad momẽtum
 emigratiõis. Ita perfecte vnũquẽq; corporis cruciatũ, vnũ
 inq; e mille sensit, ac si is solus fuisset. Ita vniuersam corpo-
 ris molestiã persensit, tanq; nihil animo pateret. Ita rursus oẽs
 animi curas, tanq; nihil cruciaret corpore. Ita tũ animi, tum
 corporis, pariter & singulos, & vniuersos dolores sensit, vt
 summa illius charitas, nihil de molestia detraheret, multũ
 apponeret. Eteĩ quo tenerius amabat mortaliũ genus, hoc
 magis discruciabat, suam mortẽ tam acerbã, quæ oĩbus ser-
 uandis abũde sufficiebat, tã multis nihil pfuturã, immo noci-
 turã. Ita de Iudeorũ interitu doluit, vt nihilo leuius naturalẽ
 reformidatiõis sensum perciperet. Ita mortẽ exhorruit, vt ni-
 hilo mitius de Iudeorũ exitio affligeret. Et vt dicã summũ
 tim, in pferẽdis nr̃is malis, quẽ de secũdo statu assumpserat,
 nihil sibi voluit opitulari sua bona, quorũ triplici genere,
 scđm tres hoĩs st̃atus, legĩt eximie fuisse locupletatus. Non
 purissimã innocentia, quã quidẽ tam oportuit esse a poenis
 immunẽ, q̃ erat aliena a culpa. Non gr̃a plenitudinẽ, quæ
 naturæ tollit imbecillitatẽ. Non deniq; fruitionẽ diuinita-
 tis, quæ pcul arcebit in nobis & facultatẽ molesta patiẽdi.
 At q̃rsum, inquis, attinet (nã istud inter disputandũ substo-
 machas rogabas) tantopere malorũ atrocitatẽ exaggerare
 in Christo? Charitate maxie meruit, hãc ego malim amplis
 ficari, q̃ carnificinã. Eteĩ hoc ybo vtebaris. Nobis Colet
 hoc propemodũ euenit, qđ sibi cum Protagora scribit acci-

O ij

DISPVATIO DE

disse Socrates, vt tu qui disputatiōis initio pposueris augere redēptoris amorē, eūdem iminueris, ego qui tibi videbar eleuare, amplificarim. Adiūxi em̄ prācipuū calculū, quem tu detrahebas. Nisi forte non crescit virtus, crescēte materiā. An vero me crudelē & carnificē dices, qui redēptori tātum cruciatuū impingā. Immo stulte misericors, atq; adeo nimis ingratus mihi videar, si tantū malū quod cū aliis plurimis mea causa dignatus est assumere, non agnoskā, si dissimulē
 „ tantū beneficiū, si etiam negē. Et multis adeo noībus cōue-
 „ niebat, vt esset mors Christi q̄ acerbissima, quę vna pro tot
 „ mortibus dependeret, quę totius orbis culpas elueret. Para-
 batur em̄ ea sacrosancta morte, non id modo, qđ ad irritan-
 dum primitiue culpę chirographū fatis esset, verū erat alis
 quid, & (vt ita loquar) supererat, qđ in abluenda nra quoti-
 „ diana delicta redūdaret. Implēda erat abyssus, vnde oīa no-
 „ stra charismata hauriunt. Parabať efficax exēplum, qđ fris-
 gidas etiā mentes in amorē raperet, qđ segnes ad salutarem
 emulationē excitularet. Condebat in exhaustus ille thesau-
 rus meritorū, pro quibus nos coelū acciperemus. Neq; me-
 clam est, ad accumulanda merita multo maximū momens-
 tum attulisse Iesu charitatem. Verū huius argumentum (vt
 „ ait Gregorius) operis est exhibitio. Per corpōris & animi
 „ cruciatum, nos redemit eius Charitas, is quo fuit acerbior,
 „ quo cumulatio, hoc illi nostrā salutem, et chariorē fuisse, et
 „ charius emptā intelligimus. Itaq; doloribus accumulatis,
 tanq̄ fomentis aggestis, amoris flamma, quādo non potuit
 obrui, latius emicuit. His de causis adducti sunt eruditi the-
 ologi, vt passionis Christi tantopere exaggerarent acerbita-
 tem. Adeo, vt non dubitēt ei tribuere tantū doloris, vt nula
 lus sit aut esse possit in hac vita grauior. Neq; hac theolo-
 goꝝ opinio dissidet a verbis diuinę scripturę. Sic em̄ apud
 prophetā ipse loquit̄, qui solus imensam mensurā, & innu-
 merabiles numeros suorū cruciatuū nouit. Attendite & vi-
 dete, si ē dolor similis, sicut dolor meus. Rursum in psalmo.

Repleta est (inquit) malis anima mea. Vnde non ita nimis me delectat illa Hieronymi interpretatio, qua dicit, hanc in redemptore moestitia, propassionem fuisse, non passionem, quae illum iuxta diui Bernardi distinctionem turbaret modo, non etiam per turbaret. Si passionem appellat eam, quae rationem a statu suo dimoueat, si per turbare vocat a statu mentis dimoueri, non reclamatione. At ego non dubitem & passionem nominare, quae mentem Iesu, saltem secundum inferiorem partem, non turbaret solum, sed vehementissime perturbaret. Porro quod dicit euangelista coepit tedere & moestus esse, num hoc sibi vult, quasi tedium & moeror animum illius attigerit tantum, non occuparit: cum ipse clamet prorsus expletam esse malis animam suam, et tristem esse usque ad mortem? Atque ut mortem credo omni morte fuisse acerbior, ita tristitiam hanc, quae quasi mortis erat initium, puto fuisse grauissimam, neque eum prius reliquisse, quam vitam. Neque vero quadrabit, si quis hanc vocem, coepit, huc existimet pertinere, quod in eum coeperit venire affectum, in quo non conueniebat insistere. Quemadmodum primi motus, quos vocant, culpa vacant in nobis, si statim resiliamus. Nisi forte quis accipiat eum in se sumpsisse affectum, in quo non expediat insistere membris, puta affectum tristitiae ac tedium. Ego quod dixit, coepit tedere, magis arbitror pertinere ad affectum reformidationis ad tempus assumptum, cum dolor ille de malorum interitu fuerit illi perpetuus. Etenim natura quoque fit, ut quantum nemo non certum praesciat sese moriturum, tamen non angatur, nisi cum iam mors imminere videtur. Res quidem Colete iam dudum arbitror esse satisfactum, verum ut cumulatius etiam tuo satisfaciam animo, quandoquidem amoris alacritas te tam impense delectat, quoquidem e fonte nostra omnis controversia nascitur, nego vel in vniuersis martyribus tantam fuisse spiritus alacritatem, tripudiumque, quantum erat in mente Iesu, hac ipsa hora, cum tederet, moereret, cum sanguineo sudore maderet. Hac ipsa inquam hora, idem intus ineffabili gaudio gestiebat, adesse tandem a patre

O iij

DISPVATIO DE

præscriptū tempus, quo mortalium genus morte sua sibi ut
 deo recōciliaret. Nemo vnq̃ tam vitæ fuit cupidus, ut tam
 viuere voluerit, q̃ Christus voluit mori. Nemo nostrū tam
 ardentem immortalitatē expetit, q̃ ille sedit mortē suam. Quid
 quæris? Adde etiā si lubet, huic aliquid cumulo. Nos enim
 quantū anio concipimus, tantūdem verbis assequi nequī-
 mus. At qui cōuenit(inquis) mortē ardētissime sitire, & eam
 dem ad exanimationē vsq; reformidare? Constantibus his
 quē paulo ante cōstituimus in Christo, nihil prohibet, eū-
 dem rem eandē, eodem tēpore extreme reformidasse, & app-
 petisse, voluisse et noluisse, cū summo gaudio, & cū summo
 cruciatu ptulisse. Primū ut in persona Iesu tres erāt nature,
 ita tres voluntates cōstituere non fuerit absurdum. Quanq̃
 plariq; duas dūtaxat faciunt, diuinā & humanā. Quidam
 humanā bifariam secantes tres efficiūt. Vt vna sit diuinitas
 tis, altera rationis, tertia infirmitatis, siue carnis. Quæ tamē
 omēs vna voluntas dici possit, quatenus in idem ferantur.
 Quemadmodū vulgo quibus idem placet aut displicet, eos
 vna mente, vnaq; voluntate dicimus esse. Vnde Euticiano-
 rum verba, nisi sub eis venenū aliud latuisset, cōmode pote-
 rant accipi, de consensu diuinitatis, & humanitatis in Chri-
 sto, quē ista reformidatio non tollit. Verū auguror Euticias
 nos ideo detraxisse Christo voluntatē humanā, quod eidē
 animā humanā non tribuerēt, id qd hæresim manifestā fas-
 cit. Sed ad rem. Quādo igit in redēptore tres statuimus vo-
 lūtatē, natura non repugnat, quo secius, qd secundū vnā
 reformidarit, scdm alterā appetierit. Verū an isthuc cum ra-
 tione quadret, excutiamus, dispiciamusq; quē tandē fuerit
 ista voluntas in Christo, quæ eadē non fuerit patris, quāq;
 mori noluerit. Et in nobis quidē experimur duplicē quē-
 dam animi nisum, ut idē sape quasi velle ac nolle ex æquo
 videamur. Peccamus nostra sponte, et tamē perinde ac si id
 faciamus inuiti, ita nobis displicem. Recte quid facimus,
 utiq; sponte, tamē animū alio trahentē sentimus, quasi bo-

nū faciat nolēs. Hæ sunt veluti duę partes aniæ, quarũ altera crassiorib⁹ corporis organis imersa carniq; concreta, brutior est, & ad turpia fert. Altera tanq̃ flāmæ fastigiũ, ex affectu fumis emicat, nititurq; sp̃ ad honesta. Illa simplex, & a phis ratio vocat̃. Altera quoniã a summo bono deflectit, qđ vnũ ac simplex est, pro varietate falforũ bonorũ in quæ nititur, aliis atq; aliis noib⁹ appellat̃. Quanq̃ cõmuni noie dicunt̃ *volũs*, id est affectus, seu perturbatiões, siue appetitus. Paulus legẽ mentis appellat alterã, alteram nũc legem peccati, nunc legẽ membrorũ, nunc carnẽ & corpus nominat.

Quanq̃ equidem causam non video, cur protinus ob hanc rem duas in homine volũtates statuamus. Nam in primogenia hoĩs conditione, vt aniã vna, ita & vna indita est voluntas per se quidẽ nitens ad honesta, sed ita cõdita, vt pro arbitrio moderãtis, posset deprauata ad diuersa detorqueri. Quæ tametsi peccato deprauata est, non tamẽ ilico incipit esse aliã volũtas, nisi fortassis obiectum cõmutatum, cõmutat speciem potentiaẽ. Nam eadẽ voluntas, veluti chalybs inter duos magnetes, vtroq; niti videtur, ad honesta vi primitiuaẽ cõditionis, quæ tametsi peccato viciata est, non tamen extincta, ad turpia morbo, vel reliquis potius culpæ genitalis. Veluti si palmæ ramũ natura sursum nitentẽ, manibus ad humũ deflexeris, non statim aliũ incipit esse ramũ, neq; natiuus ille nisus ademptus erit, sed retardatus.

Reuertet em̃, simul atq; manũ remiseris, in locũ suum. Verum his in medio relictis, ad rem properet oratio. Hanc igitur rationis & affectuũ, spiritus & carnis dissensionẽ, & rixam perpetuam, nemo tam impius est, vt Christo tribuat, quanq̃ in nobis esse potest absq; culpa, nisi accesserit assensio mentis, tamẽ quia e culpa nata est, & ad culpam inuitat non cõuenit dignitati redemptoris. Quod aut̃ ait Augustinus nonnullũ esse vitium, cum caro concupiscit aduersus spiritum, aut vitium intelligit deprauationẽ voluntatis ad turpia nitentis, aut non de nisu simplici loquit̃, sed concupiscens

DISPVATIO DE

tia cum assensu & delectatione nōnulla cōficta. Etiam
 cum Paulus etiā clamet se sentire legem in mēbris suis repu-
 gnantē legi mentis, verisimile non est, apostolū tam perfec-
 tū, iam vllō modo assensum fuisse turpibus istinctibus.
 » Verū vt rem expēdiamus, ego mihi videor triplicem quens
 » dā nisi animi deprehendere in homine. Vnq̃ qui spiri-
 » tus est, & non nisi ad inuisibilia, ad honesta, ad æterna nit-
 » tur, Alterū huic diuersum, qui carnis est, & ad turpia solli-
 » citat, quatenus turpia sunt. Hoc em̃ malitiæ relictum est in
 » carne nostra, vt pari proposito labore, pari præmio, tamen
 » turpibus magis delectemur, q̃ honestis. Tertium inter hos
 » duos mediū, qui neq; ad honesta tanq̃ honesta, neq; ad tur-
 » pia tanq̃ ad turpia, sed ad ea fertur, quę naturæ sunt amica,
 » ab iis refilit, quæ ledunt incolumitatē, aut etiā tranquillita-
 » tem. Primus ille iudicio constat & gratia, secūds depraua-
 » tiōe, tertius naturali affectu. Secundū prorsus remouemus
 a Christo, immo propemodū etiam a perfectis, qui multa
 exercitatione spiritus, iam adeo castigarunt corpus suū, &
 in seruitutē redegerunt, vt velut anīal, natura quidē ferum,
 sed plurimo domitū vsu, nihil, aut perparū detrectans, pa-
 » reat rationi. Neq; em̃ perfecti hoīs est ad rem turpem, eo qđ
 » turpis est, propēsum esse. Sed fieri potest, vt refugiat horres-
 » atq; quiddā per se mediū ex circūstantiis quidē pīum, carer-
 » rum naturæ affectibus acerbū. Velutī mortē, cum pro Chri-
 » sto est obeunda. Famē, cum ieiuniū indicit ecclesia. Laborē,
 » cū ad eum cohortatur fraterna charitas. Vt autē omnis
 ad quippiam propensio, voluntas est quædā, ita fuga ac re-
 » formidatio, nolle quoddā esse videtur. Quemadmodū fa-
 » mes & sitis, volūtates quædā sunt, non spiritus, aut carnis,
 » sed naturæ. Sed huius propētionis, aut reformidationis sen-
 » sus, quoniā naturalis est, neq; cum spiritu, neq; cum carne
 » per se cōfictus, sed mere naturalis, nihil vetat, quo minus
 » in perfectissimo quoq; constitutur, postremo etiā in Chri-
 » sto. In hunc ego sensum arbitror accipiendū esse, qđ Petro

Iuxta Christum. Cū esses iunior cingebas te, & ibas quo vo-
 lebas. Cum autē senueris, extēdes manus tuas, & alius prae-
 cinget te, & ducet quo non vis. Non recuso, quo minus hec
 tanq̃ mea somnia contēnas, nisi diuus Augustinus pro me
 facit. Nam exponēs modo propositū euangelij locū, ait, qđ
 Petrus ad illā molestiā nolens ductus est, nolēs ad eā venit,
 sed volens eā vicit. Et reliquit (inquit) affectū infirmitatis,
 quo nemo vult mori, qui adeo naturalis est, vt eū Petro nec
 senectus abstulerit. Vides hic infirmitatē appellari, nō pro-
 nitatē ad malū, sed penitus naturalibus insitā affectibus re-
 formidationē eorū, quæ naturæ sunt insensa. Nemo em̃ du-
 bitarit, quin Petrus mortē eam, quaten⁹ erat pia, magnō eū
 animi gaudio adierit, neq; eā noluerit, q̃tenus erat salutaris
 sed quatenus mors erat, res vna rerū oīm insensissima natu-
 ræ. Iā si me roges, quē fuerit illa volūtas in Christo, qua mo-
 ri noluit, hanc eandē esse respondero, quā ipse demonstrat in
 Petro futurā, mere naturalē mortis reformidationē, quē ne-
 q; obstat spiritui in perfectis; maxie vero in Christo, neq;
 eū carne misceat. Quod autē mi Colete tres hoīs facio partes
 spiritū, carnē, & animā, ne clames meū esse cōmentū. Hiero-
 nymū sequor authorē. Hieronymus secutus est Origenem,
 Origenes Paulū. Paulus mirū ni diuinū spiritū. Sed iuxta
 hāc partitionē, carnis portionē in Christo nō constituo, sed
 spūm tantū & animā. Q; si theologi pleriq; quā nos nunc
 animā dicimus, eā carnem noīant, qua videlicet mortē refor-
 midarit Christus, qua Petrus capiti, vt pximus, ita simillī-
 mus, equidē nihil contēdo de verbis, quādoquidē cōuenit
 clere. Hanc igit naturæ infirmitatē, quonīā ita penitus insita
 est hūanæ naturæ, vt vixel quidē queat, reuelli prorsus ne-
 queat, eoq; certissimū est humanitatis documentū, non solū
 in se recepit redēptor, verū etiā recepit insignite. Audeo to-
 tidē verbis de Christo dicere, quibus Augustinus de Petro.
 Nolēs ad mortē venit, sed volens eā vicit. Infirmitatis erat,
 qđ exhorruit, non culpæ, sed naturæ. Hanc infirmitatē vis

DISPVATIO DE

cit, non expulsi charitas nr̃i. Quomō vicit mortē Christu? Nōne perferēdo? Itidem vicit & reformidationē, amore nr̃i constāter eā & libenter perpetiēdo. Sed quoniā vehemēter expediebat tribus illis discipulis, vt qui prius conspexerāt eius maiestātē, nunc viderēt & infirmitatē, ideo nimirū hoī mo, hoīm causa loquēs apud hoīes, humanis verbis humana imbecillitatē explicuit. Pater si possibile est, transler a me calicē hunc. Qd̃ ait si vis, et si possibile est, non est dubi tantis, sed naturalē affectū submittentis voluntati diuinā. Perinde ac si dicat. Mi pater, sentio quidē in me cōditionis quā non de te, sed de mēe assumpsi affectū, mortis acerbissimū calicē vehemēter reformidantē refugientēq̃. Verū hęc mea volūtas est, non tua. Hoc em̃ tibi mecum cōmune non est, qd̃ factus sum in similitudinē carnis peccati, & habitū tū animi, tū corporis inuentus vt homo. At nihil me mouet affectus naturæ, quo minus ad hauriendū calicem, quē mē hi propinas, sim paratus. Carne quidē, quē imbecillis est ex horreo, at sp̃itu qui promptus est, vehemēter sitio. Mihi quidē erit amarissimus, iis tamē quos tecū amo et in te, fuerit salutaris. Non vult mori sensus humanus, quia mors infensa naturæ, sitit mortē sp̃s, quippe qui gñis humani sitit salutē. Sed tua volūtas fiat, non mea. Nam prior pprie mea est, neq̃ tecū cōmunis. Altera mea non est, sed tua, de cuius munere est, quicqd̃ pie volumus hoīes, a quo sum, quicqd̃ sum. Mihi nihil arrogo, tuū est omne, quicqd̃ sp̃itu volo, qui pater es sp̃ituū. Habes Colete volūtatē in Christo, quæ patris non sit. Iam rōnes aliquot accipe, quibus cōster cum patre mortē, vel noluerit, vel voluerit. Siquidem & secundū superiorē animæ partē, quē perfectio cōsensu semper cōuenit cū diuinitate, Christus modis aliquot mortē noluisse videt. Non placuit mors, tanq̃ pœna culpæ, quia ne culpa quidē ipsa placuit, nec placuit author culpæ diabolus. Secundū hanc rationē tam non vult mortē diuinitas, q̃ non vult admitti peccatū. Audi iam non hoīem, sed deū. Nolo,

inquit mortē peccatoris. Multo igitur minus iusti. Sed eate nus auersatur mortē, quatenus culpā mortis parentē. Præterea pro conditione adiūcta, eandem & noluit, & voluit. Nolebat mortē, si in conditiōe sua constitisset humanitas, id qđ volebat, & volebat simpliciter, rursus volebat mortem, quia iam post lapsum nature, quē simpliciter nolebat, necessaria erat ad instauratiōē. Aut ex effectu volebat, qđ p̄is & gratis hoībus immortalitatē esset allatura, ex occasione nolebat, quod eam sciret multis maioris impietatis occasione futuram, quanq̄ ipsorum vitio, non mortis. Iamdu dum vides opinor, nihil agere cum Hilario nōnullos alios, qui hæc verba. Transfer istū calicem a me, volūt esse capitis orātis, vt non a sese, sed a mēbris suis transiret hora passionis, cum secundū omnes has ratiōes, nisi forte quis primam excipiendā putet, Christus non aliter suorū mortem corporalē voluerit nolueritq̄, q̄ suam. Sed efflagitas, quod pollicitus sum expediturum me, quemadmodū in Christo summa alacritas animi, cū summo dolore coheserit, eodē tempore. At istud (nisi fallor) iam propemodū præstisti. Demonstravi enim nihil obfistere, quo minus Christus secundum duplicē animæ partem, rationalem, & sensibilem (sic enim vocant recentiores) mortem potuerit simul & nolle, & velle. Ostendi & secundū eandem partem idem potuisse. Quasi concedis eundem hominē secundum diuersas partes animi, immo secundū eandem, eodē tempore, rem eandem pariter extreme voluisse, noluisse, cupiisse, ac reformidasse, non potes non concedere, totidem modis & extreme fuisse gauisum, & doluisse, præsertim subueniente mihi & temporaria suspensione diuinitatis, & priuatione redundantia. Quæ equidē nō cupio precario abs te impetrare. Etenim aut hanc admittas necesse est in Christo, aut fateare nihil eum in tota vita sensisse incōmodorū nostræ cōditionis. Secundum inferiorē animæ partē, sensit tedium mœrorēq̄ de instante supplicio molestissimū, secundū quē sensit & clauos,

DISPVATIO DE

& spineam coronā. Eatenus qua proxima erat corporis af-
 fectibus anima Iesu, diris cruciatibus affligebatur. Qua ve-
 ro diuinitati p̄xima, inestimabili gaudio gestiebat, eadem
 de re, puta morte. Neq̄ ille tantus mœstitiæ sensus, alacritā-
 tem segniorē reddebat, nec alacritas reformidatiōis sensum
 minuebat, videlicet per dispensationē nō redundāte in sen-
 sibilē partē affectu rationalis. Atq̄ in eadē parte rationali,
 vt incomparabili gaudio afficiebat de morte sua, quā nobis
 salutiferā fore letabatur, ita simul extreme cruciabat, quod
 multi suo vitio tam efficax, tam salutiferū remedium vitæ,
 sibi versuri essent in venenū mortis. Hic nihil est, qd offens-
 dat hoīem, cui sensus sint non oīno inexercitati. Audio Ies-
 sum sic anio afflictum de interitu malorū, sic gauisum de sa-
 lute piorū, adoro inestimabilē charitatē. Audio fuisse mor-
 tem, quatenus erat fons vitæ nostrę, veneror imensum amo-
 rem. Audio rursus noluisse mortē, audio exhorruisse, ma-
 gis etiā suspicio nostri charitatē, quorum & miserā infirmis-
 tatem dignatus est assumere, is cuius virtute subsistūt vnī-
 uersa. Audio noluisse mortē, quia noluit peccatū, admītor
 charitatē. Audio noluisse, quod multis esset occasio scādali
 futura, quid aliud cogitare possum, nisi summā eius charita-
 tem? Voluit, non voluit, reformidauit, nō reformidauit, do-
 luit, gauisus est. Oīa pariter accendūt ad redamandū, cum
 oīa simul eodē e fonte scateant, puta charitatē. In quid prę-
 terea possis requirere, non video Colete, nisi forte scrupulus
 hic te quiddā etiam moueat, quāobrem Christus Iesus, ma-
 luerit reformidationis, q̄ gaudij signa edere moriturus, cum
 farear, mētis alacritatem de nostra salute, partibus infinitis
 maiorē fuisse affectu reformidatiōis de sua morte. Quoniam
 inq̄ hic māsuetudinis, p̄tientiæ, & obedientiæ parabat ex-
 emplū, non anōsitatis. Exhibebant argumēta humanitas
 tis, non ostentamēta diuinitatis. Proponebat exemplar, qd
 amaremus, qd æmularemur, non tantū miraremur. Immo
 totā Christi vitā ab incunabulis relege, multa reperies, multā

*suetudinis, patiētiæ documēta, alacritatis nulla. Sātius erat
 amāter pro nobis mortē suscipere, q̄ exultanter, neq̄ quicq̄
 in ea magis nos voluit admirari, q̄ suam erga nos charitatē.
 Qui potuit autē suscipere mortē amantius? Proditorē fami-
 liarem nec a cōuiuio, nec a corporis sui cōmunionē seclūsit,
 nec impiū ferētē osculū repulit, immo quo resipisceret,
 etiā tum amicū noīabat. Quid autē supremo illo sermone,
 quē cum suis habuit, amabilius? Quid aliud sapit, q̄ singu-
 larem charitatē nostrī? Non ibi suā deplorat cōditionē, sed
 amicorū pusillanimitatē consolā. Neq̄ alacritatis ostenta-
 tio nobis fuerat pfutura, mœstitia profuit. Hoc agebat, vt
 is qui pro nobis mortē dependisset, verus homo crederet, &
 nr̄a cōditiōis passionibus obnoxius. Q̄ si magna vultus
 & vocis alacritate, & pene non sentienti adsimilis cruciatū
 pertulisset, quāto latius se propagasset Manicheorū insanīa,
 qui illū phātasticū assumpsisse corpus mētiti sunt etiā nūc,
 cū tam euīdēs exhibuerit specimē nostræ cōditionis. Diffi-
 cile fuerat futurū, veram eius mortē credere, nisi vīsa mortis
 reformidatio fidē fecisset oculis. Quod idē sentit Ambrosi-
 us, cū ita scribit. Quōmodo te imitaremur dñe Iesu, nisi se-
 queremur vt hoīem; nisi mortuū crederemus, nisi vulnera
 vidissemus? Quēadmodū discipuli crederent fuisse moritū-
 rum, nisi morituri tristitiā cōperissent? Ad humanę igitur
 naturæ veritatē afferendā, magis faciebat hæc patiētia, q̄
 fortis illa & anīosa supplicij perpeſſio. Magis item nostris
 conueniebat affectibus, quibus nō tam mirabilis esse vo-
 luit, q̄ amabilis. Postremo magis quadrabat cum propheta-
 rum oraclis, qui Christum sub hac persona maluerunt in-
 ducere, vt cum nūc agno mansueto cōpararent, nūc liuentē
 plagis, deformatū, destitutum, abiectūq̄ facerent, nūq̄ ala-
 crem, erectū, anīosum. Obmutescētē faciunt, nō magna
 loquentē. Gloriosa quādā & ambitiosa res est, cruciatū in
 territo adire pectore, magnū nescio quid & forte inter ipsa
 tormēta dicere. At Christus suā mortem etiā ignominiosissē*

DISPVATIO DE

²² simā esse voluit. Hanc alacritatis gloriā suis martyribus ser-
²² uabat, pro quibus infirmatū est caput, vt mēbra essent for-
²² tia. Valde teduit dominus, vt minus tederēt serui. Fortassis
 quod in magnis cruciatibus alacritatē a nobis nō requirit,
 videlicet repugnāte natura, ob id eam ne in seipso quidem
 voluit ostentare. At māsuetudinis & charitatis exēplum ex-
 pressit in se, māsuetudinis, quā prius a se iusserat discere, di-
 cens. Discite a me quia mitis sum, & humilis corde. Char-
 tatē autē etiā moriturus diligēter mandat. Verū hac opē
 nor pro re satis, ad te nimis multa, hoīem tam eruditū. Alios
 qui possent & hac ipsa paulo copiosi⁹ explicari, Paulo mi-
 niri cauti⁹, paulo accuratius distingui. Verū cui scribā vi-
²² deo, An tibi persuaferim, equidē nescio. Etiā si mihi videor
²² vtcumq; demonstrasse, meā, id est recentū theologorū sens-
²² tentiā magis consentaneā esse verbis euangelistarū, magis
²² quadrare cū verbis prophetarū, non dissentire a scriptis ver-
²² terū theologorū, pulchre concinere rōni, non pugnare cum
²² natura, & adeo nihil detrabere, vel fortitudini, vel charita-
 ti, vel obedientiā redēptoris vt plurimū etiā adiungat. Ex
 tua cōtra isthuc ipm consequi, qd vnū te in mea snia offens-
 debat. Sed, o, me temerariū, qui vix dū tyruniculus tanto cū
 imperatore audeā congregi, p̄sertim homo, vt tu vocas, the-
 toricus, in re tam thelogica, hoc est in harena nō mea. Ver-
 rum nihil non audendū mihi putavi apud te, qui quidē ebe-
 gantiorē vetustiorēq; oēm eruditionē ita scite calleas, tātā
 vtriusq; lingue opes ex Italia deportaris, vt isthoc vno noie
²² Coletū vix dum satis agnoscāt theologī. Proinde malui p̄ri-
²² sco illo, & libero differendi more tecū agere, cum qd eum
²² ipse magis probare, tum quod intelligere tibi nouam hanc
²² & nuper natā disputandī rationē nimis displicere, acutam
²² quidē & expeditā, vt videtur ipsis, anxīā vero, supersticio-
 sam, ieiunā, ac plane sophisticā, vt tu putas. Et fortasse recte
 putas. Verū si iuxta Græcorū adagium. *μὴ δὲ ἡγοῦμαι ὅτι σπέρ-
 αὐτο, vide ne tu vnus contra tot milia stare nequeas. Non in*

videamus potius istis doctrinā elimatam, videlicet Origenis, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, Chrysostomi, similiumque veterū, pinguī Minerua contenti. Liceat per nos suum cuique pulchrū esse, & Cascum Cascam ducere. Stultum est fabulā, etiam optimā agere, quā nemo spectet. Porro ex his quæ scripsi, nolim in periculū vocari, si forte in aliorum manus aberrārint. Neque enim mihi propositū fuit, quid ego sentire aperire, sed tuam sententiā elicere. Quid si etiam tecum sentiēns, quēadmodū apud Platonē Glauco iustitiā vituperat, ut Socratem ad laudandā iustitiā prouocaret, ita me fingā dissentire abs te, ut instructus tua defensione, posthac magis possim meā sententiā apud alios tueri? Sed iam tuā illam ferratā aciem, Nestoreaq; instructā arte, expecto. Expecto classicū illud ingens. Expecto tela illa Colectica, vel Herculanis certiora. Interim & ipse vires ingenij explicabo, contrahā copias, librorū auxilia comparabo, ne primā tuam impressiōnē sustinere non queam. De reliquis quæ proponebas ex epistolis, Paulinis, quoniā sunt periculosā disputatu, malo coram in nostris illis *Δελτιοῖς περιγράψαι* τῷς voce, q̄ literis agitare. Vale decus huius scholæ, & mea voluptas Colecte optime, Oxoniæ.

BIS AD HAEC RESPONDIT CO-

letus, toties rursus Erasmus, verum ea non quibāt haberi, cū hæc imprimeretur.

D. ERASMVVS ROTERODAMVS

Adolpho principi Veriensi, S. P. D.

RESsus intuenti mihi, non vsquequaq; assentandī palpādīq; vitio receptū videri solet, Adolphe suauissime, ut antiquitus reges & imperatores panegyricis solēniter (& quidē in os) laudarentur. Quin potius sic existimo, viros cordatos, rerūq;

P iiij

ORATIO DE

nature, atq; humani ingenij egregie prudentes, cū spes non
 esset, leoninā illam regij pectoris generositatē, & auris deli-
 cias, vel monētis autoritatē, vel increpantis seueritatem,
 aliquādo passuras, publicæ utilitatis respectu vela vertisse,
 ac via quidē occultiore, eodem tamē contendisse. Itaq; sub
 laudatiōis specie, simulachrū quoddam absoluti principis
 eius, velut in tabula depictū representasse, ut ipi sese ad pro-
 positū exemplar exigētes, taciti secū agnoscerent, q̄tum ab
 illa laudati p̄cipis imagine abessent, ac citra tum pudorē,
 tū offensam discerēt, quid vitij mutandū, quas virtutes pre-
 stare oportere. Eodēq; titulo non idē agerēt, videlicet, ut bo-
 ni principes quæ facerēt recognoscerēt, malī quæ facere de-
 berent, admonerent. Nihil igit erat aliud ista laudatio, quā
 delicatū monēdi, blandumq; exprobrandi genus, ac plane
 pharmacū necessariū quidē illud, sed amarū, eoque melle pre-
 litum. Id qd olim regū barbarorū violentiæ dabat, non tam
 turpiter (ut ego opinor) q̄ prudenter. Pueritiæ vero studia,
 moderatis laudibus alere, ac veluti crustulis datis, bl̄dius
 inuitare, adeo vitio datū non est, ut a magnis quoq; autho-
 ribus tibi p̄cipiat. Sed ista quorsum inquis? Nimirū huius
 modi præfatiuncula visum est adulationis notā deprecari,
 atq; precludere, cum statuissem hac epistola paulo ineptius
 tecū agere, & cum puero te paulisper veluti repuerascere.
 Quāq; ego te genere Adolpe, me laudaturus quidē sum,
 quin magis, teipm tibi tanq̄ in speculo cōmonstraturus, ut
 remet noris, non aut ut etiā ames, simulq; pereas, quēadmo-
 dum de Narcisso fabulant̄ poetæ, sed ut etiā atq; etiā in-
 telligas, q̄ magnū nomē sis dep̄, tuæ felicitatis auctori,
 quibusq; rebus sis natus, & quo tibi sit eluctandū, ne cum
 totū cœlū tibi arriperit, tute tibi parū prosper fuisse videāre;
 Hoc profecto sibi volebat (ni fallor) speculū illud Socratis
 cum, ad qd vir sapientissimus mittere solebat adolescen-
 tos, ut qui se perspexissent, corporis & ingenij dotibus, for-
 tunatq; cōmodis ampliter cumulos, vel hoc ipso ad virtus

eis studiū sollicitarent, cum intelligerent, ad tantā naturæ
 sortem, haud mediocrē industriæ vīsuram, tum deberi, tum
 expectari. Ii vero quibus hæc malignius contigissent, hoc
 impensius ad conandū extimularent, quo quod natura vīs
 deretur diminutū, industria exæquarent. Quā autē tan-
 ta in re cessatio nullā omnino recipiat culpæ deprecationē,
 tamē non paulo minus reprehendendi videntur, quorū in-
 dustriæ fortuna quodāmodo defuit, q̄ qui fortunæ desunt
 ipsi. Tibi vero mi Adolphe, quæcūq; ad perfectā virtutem
 adminicula coelitus dari possunt, adeo sunt affatim suppe-
 ditata, ut nisi oīa summa p̄stiteris, neq; sorti a deo creditæ,
 neq; tuorū expectationi responsurus videaris. Primū enim
 quid ego referā fortunæ mirā in te, raramq; indulgentiam?
 Quæ te vix dum natū, veluti manibus suis, in summo rerū
 fastigio collocavit. Quæ ad te summas res non euexit, sed
 genuit, immo quæ Principē florētissimū, & anteq̄ in lucem
 ederet, fecit. Quippe quæ tibi genus largita est charissimis
 vtrinq; imaginibus illustre, paternū quidē a Philippo Bur-
 gundionū duce, heroe cum quouis etiā veterum cōponen-
 do. Maternū vero a Borbonica stirpe, id est Gallorum regi-
 bus ductū. Ut omittam interim rem amplā, ac ditionē lucu-
 lentā, ut sileam affinitates vtriusq; sororculæ, sponsalibus
 cū summis proceribus adiūctas, ut ne tibi de matre tam pla-
 gratuler, quæ sollicitudine quadā incredibili, te veluti des-
 cenda paritū, nihilq; putat in vitā eduxisse, nisi & ad virtutē
 perfectā prouexerit, ut ne id quidē recenseam, qd iam
 nunc te puellā, cum pleriq; primates aulici, tum clarissimus
 ipse princeps Philippus certatim fatali quodā favore stu-
 diorū prosequunt, nihil aō ausi sibi de tua indole polliceri.
 Illud enī propius ad te pertinet, de quo non puduit & sapie-
 entissimū illum regem gloriari, q̄ (ut ille ait) animā sortitus
 es bonā, q̄q; verus ille Prometheus, mentē tibi indidit fœ-
 licissimā, istis opibus, isto rerum apice, istis imaginibus di-
 gnā, dignā isto corpusculo, quod & ip̄m architectrix na-

ORATIO DE

„ tura, veluti virtutū arcusam quandā, oībus Veneris & grā
 „ tiarū muneribus copiosissime perpoliuit, ne scilicet non ha
 „ beret pulcherrimū domiciliū, animus pulcherrimus. Neq̃
 „ vero parui refert, principē uti virtute, ita & corporis specie
 „ vulgus antecellere, cū videam Vergilianū illud, vel reclus
 „ mātē Seneca, preclaris viris non temere placuisse. Gratio
 „ est pulchro veniens in corpore virtus. Quanq̃ ille ipse tetrīs
 „ cus philosophus, ac Stoicorū pene dixerim stoicissimus, mi
 „ raculi loco refert, Claranū quendam suū, cum corpore des
 „ formi esset, ingenio tamē atq; virtute præcelluisse, & vnius
 „ exemplo ratiocinatur, egregiā mentem sub quavis etiā cus
 „ te latere posse, id quod ne Maro quidē negat, verū ait, anis
 „ mi decus cum corporis specie coniūctum, cōmendatius &
 „ gratius esse mortaliū oculis. Quis autem vsq; adeo cōmuni
 „ sensu caret, ut hoc inficiandū putet? Quo magis miror, cur
 „ homo grauis, tam cōfessam poetæ sententiā, scripserit erro
 „ rem sibi videri. Sed omisso Seneca ad rem redeamus. Poes
 „ tæ mirabiles rerū omniū adumbratores, diuinis mentibus,
 „ quas utiq; foelicissimas videri volunt, corpora tribuit pul
 „ cherrima. Cuius sententiæ ne Platonē quidem ipm pœnis
 „ tuit, cum sapiētiæ mysteria poetis (ut solet) inuolucris obs
 „ uestiens, diis, id est beatis mētibus, & ab omī terrenæ labis
 „ contagio porro semotis, & currus decoros, & equos ambro
 „ sia nectareq; nitidos attribuit. Homeris autē, omniū discip
 „ plinarū, tanq̃ oceanus quidā, Achillem, Vlyssē, Menelas
 „ um, & si quos præterea virtute præstantes herōas facit, des
 „ centissima quoq; corporis specie fingere cōsuevit. *θεοειδής*
 „ καὶ θῆψ ἰκέλους, id est diuina specie, & deo similes eos idem
 „ tidem appellās. Thersitæ vero ut mentē ignauam, ac dege
 „ nerem, ita corpus ad portentum vsq; deforme affinxit.

φολλὸς ἐν χολός ἂν ἔτερον ποῶν τὸ πᾶν οὐκ ἔστι

κέρτω ἐπὶ σῆθος σύντοχικότε ἀντὰς ὑπερθε

φῶς οὐκ ἐν κεφαλῇ ἴδων ἂν ἐπὶ νουθε ἀλχην

Quod Maro noster, ut Homeri plerūq; alia, ita hoc quoq;

diligēter est æmulatus, in Aenea, Iulo, Eurialo, multisq; ali-
 is. Quin & Socrates philosophorū non sapientissimus mor-
 do, verū etiam incorruptissimus, in Phœdro Platonis sub-
 33 obscure quidē, sed nimis q̄ eleganter innuit, bonā corporis
 33 figurā, bonæ mentis aut argumentū esse, aut certe adiūmen-
 33 tum, illud pulchri equi, hanc equitis sub noīe depingēs, ac
 denotās. Postremo & Aristoteles ipse de corporis & vultus
 33 indicīis, pectoris habitū conuiciendū existimauit, idem car-
 33 nium mollitudinē, ingenij neutiq; duri iudicauit signū. Pos-
 stremo fides his deūt authoribus, nisi & historiographorū
 consensu testatissimū est, Pythagoram, Scipionē Africanū,
 33 cunq; his innumerabiles, qui ob diuinas quasdā animi do-
 33 tes, plusq; hoīes crediti sunt, venusta decentiq; forma fuisse.
 33 Adeo videlicet cognatæ res sunt, corpus atq; anima, vt alte-
 33 rius habitū, altera sequat, ac mentis quidē bonitas, in ipsa
 33 xutis specie reluceat, rursus corporis habitus diuinæ (vt
 ait Flaccus) auræ particulā vicissim afficiat, vt quæ corpori
 penitus sit immerfa, eiq; illigata, velut ostream circūferat.
 Nam hæc est vna ex pinguibus illis Socratis similitudinib-
 33 bus, in quas locat Alcibiades. Sed vereor, ne de forma nimis
 mīta. Quāq; ego nequaq; aut corporis dotes, aut ingenij
 33 foelicitatē sic effero, vt vel eos qbus hæc parcius obtigerūt,
 a virtutis studio deterreā, vel puero tibi pueriliter blan-
 33 diar, quin imo virosq; non ad Narcissi fonticulū, sed ad So-
 33 crates speculū adduco, vt & illi hoc acrius excolendo anio
 studeant, quo minus naturę dotibus adiūuant, tuq; cogites
 q̄ indignū flagicium, q̄q; absurdum futurū sit, si in tam ve-
 33 nusto corpore, mentē inuenustā, atq; incultā esse patiari, ac
 33 sub cute nīda, carie sitaq; squaleat animus. Tum si cōmis-
 33 seris, vt cum tibi natura vilissimā tuī partē, sic expolieris,
 tu immortalē tuī portionem negligas honestis studiis exco-
 lere. Deniq; nihil isto monstro pura esse mōstrosius, q̄ in de-
 33 licato scriniolo ἀνθηράς (vt Græci dicunt) θυσανός, & si
 33 magis Cinice dicendum, in gēmata pixidula cœnum, aut

si qđ cœno spurcius. Proinde mi Adolphe, ne laudari quĩ
dem, te puta, vbi quispiã formosum te, aut generosum, aut
bene ingeniatũ prædicat. Verissima em̃ & mordicus tenēda
» Epicteti snia (si tamē senem tam Stoicũ aulicæ ferent auris
» culæ) prorsus extra nos esse, nihilq; quicq; ad nos pertinere,
quæcũq; a fortuna, vel dari possunt, vel eripi. Nondũ igitur
Adolphum ip̃m laudauimus, dei modo gratuitã in te benẽ
gnitatē retulimus imputandã, nisi ad fœnus accomodaris.
Porro reliquæ virtutes, quę proprię ad hoĩs laudē pertinet,
ne possint quidē adhuc in ætate tam tenella, citra Gnathos
nismũ laudari. Tamen si tempestiuũ earum prouentũ a tuo
expectamus autũno, neq; falles opinor expectantes, quãdo
quidē isto tam florulento vere, nos in spem amplissimã eris
gis. Iam iam em̃ ceu grauidę turgent in palmite gẽmæ. Iam
nunc admodũ adhuc puer, quasi gemini decoris specimen
edis, puta, tũ animi paterni, belli pacisq; artibus iuxta præ
stantis, tũ materni ingenij, in cuius se mores nihil habere iu
» ris ip̃a quoq; fortuna mirat. Et illum quidē militiæ decora,
» atq; ardēs euexit ad ætherea virtus, hæc aut rarissimo prors
» sus exēplo, cum foemineo sexu masculũ animi robur, cum
» summis vitæ delitiis (quas illius fortuna, nō animus postu
» lat) continentia incredibilē, cũ eximia nobilitate, superbissĩ
» misq; stēmatis, modestiã, & comitatē prope plusq; plebeiã.
Deniq; (vt semel cōplectar) cum aula Christum copulauit.
Vtrũq; igitur parentē Adolphe, alterũ inuictissimũ, alterã
integerrimã modestissimãq; iam spe quadã ita refers, vt sis
imulet Mauortis studiis capiaris, neq; a musarum literario
ocio abhorreas, possisq; ad vtrũq; iuxta natus, ac sculptus
videri, καὶ τὸν βίον πρακτικόν, quem præfert Dicæarchus,
καὶ τὸν θεωρητικόν, qui Theophrastũ magis delectat. Et hĩc
quidē tum priorē, tum foeliciorē in politia sua putat Plato,
ad illũ tamen vel vī retrahendũ sapientē, publicæ utilitatis
noĩe. Sed priuato sibiq; viuēti liberũ esto, vtrũ malit sequi,
pricipi certe qui patrię nō sibi nasci, neutrũ oportet deesse

& vtrūq; Homerus Vlyssi, Vergilius Aeneae tribuit: alterū
 dū eos diuturnis erroribus, variisq; casibus exercent, dum
 mediis bellorū miscet tumultibus: alterū dum ad inferos
 deducunt. Eodē arbitror pertinere, qd Plato in iis quos ob
 eundā reip. destinauit, moderatū quendā & mediū mentis
 habitum requirit, qui neq; ad ferocitatē vsq; concitatus sit,
 neq; ad ignauitā abiectus. Eum vero e duabus inter se pug
 nantibus rebus, musica gymnasticq; conflare, censet oport
 ere. Hunc nimirū in te videor mihi conspiciere, cū mediam
 quandā indolē intueor, e paterna auitaq; animi sublimitas
 te, atq; e matris pietate, māsuetudineq; temperatā. Etenim
 22 quod iam nūc manusculis istis Pegasi ferocientis habenas,
 22 nō minus scite q̄ animose moderaris, et imanis belua, cuius
 22 corpusculi sarcinulā vix sentit, eius tamē & arte, & animo
 22 citatur, sistitur, in gyrū circumagit, ad saltum extimulat, ad
 22 gradariū incessum stringit, ad succussariū tripudiū admittit
 22 titur, q̄ nunc æquore campi præcipiti volare cursu, nūc ar
 dua scandere, nūc per præcipitia decurrere cogit, ac puerilis
 sinistellæ nutibus oībus paret, q̄ in tenera ista fronte sublu
 cet nescio quid Augustum atq; Heroicæ maiestatis, q̄ vix
 dum puer, nihil tamē habes puerile, q̄ iam arcu, q̄ cursu, q̄
 palestra nulli cedis æqualiū, paternę auitæq; virtutis simul
 lachrū agnosco. Rursum vbi te tanq̄ aliis oculis contēplor.
 22 το πῶτα ἐκ κεφαλῆς, atq; animaduerto, q̄ nihil quidem in te
 22 nō futuro principe dignū, id est nihil humile, nihil stupidū
 nihil ingenerosum, at e regione nihil feroculum, nihil arrog
 22 ans, nihil minax, nihil insolens, sed oculi, non licētes qui
 22 dem illi, at neq; rursus truces, verū amici, frons neq; dura,
 22 neq; improba, sed alacris & viuida, vultus comis & gratia
 22 rum plenus, os verecundū, malę decentissimo pudore, sem
 22 perq; parato purpurisso tincta, sermo modestus et rarus, ge
 stus compositi. Tum q̄ pius in parentē, in auum reuerens,
 erga præceptorem obseruans, q̄ inter æquales obsequens, q̄
 non imperiosus, aut morosus in ministros, q̄ in neminē præ

ORATIO DE

cax, in summa cū considero nihil in te despondi, qđ aulæ,
 22 quod fortunæ tuæ mores sapiat, mīis optimæ imaginē (vt
 22 Plautine dicā) ipsissimā videor intueri. Et sunt ista quidē ad
 præsentē ætatis tuæ laudē magna, ad expectationē vero, &
 quasi p̄diuinationē futurorū, maxīma. Illud autē spem de te
 nostrā vel maxīe confirmat, qđ præter istā naturę bonitatē,
 domi cōtigit habere vtriusq; virtutis mg̃tos egregios, bel-
 licę quidē auum tuū, in quo viro nihil eorū desyderes, quā
 solēt a fortissimo duce requiri, phiæ vero, ac veluti musice
 22 illius Platonice, Iacobū Battum, deū immortalem, q̃ rara
 22 doctrīna, q̃ eximīa vitæ totius inocentia, q̃ singulari facun-
 22 dia vīrū. Quid iam sit, qđ suis de te votis patria non audeat
 promittere, posteaq; tam foelici indoli, formator tam egre-
 gius contigit. Contigit autē non iam exoletō, parumq; per
 ætatē tractabili, id quod plerisq; solet accidere, sed quē ad
 22 modū Phoenix ille Homericus Achilli puello adhuc pene-
 22 qđ infantulo datus est, *Διδασκέμεναι τὰς πάντας μύθους ἡνίκ᾽ ἔ-
 μιναι ἐξ ἡκτιῆρας ἔργων*, itidem tuā infantīā vix dum a lacte
 depulsam, statim Battus excepit, nutricādī munus cū nutri-
 cibus ex æquo partitus, vt illæ corpusculū tuū curarent, hic
 animū fingeret, videlicet hoc iam tū agente matre, vt ipso
 22 prope cū lacte, auriculis tenellis p̄clara illa sapiētē dogma-
 22 ta instillaret, mentisq; tuæ recentē testulam, cuius odorē &
 22 in omnē vsq; vitā esset reddiura, philosophiæ balsamo im-
 22 bueret, neq; lingulā istā sineret vulgari stribiligine pollui,
 22 sed purissimo musarū irrigaret succo, ac pectusculum istud
 22 rude adhuc, & in quemuis habitū sequax, præceptis forma-
 22 ret amicis. Nam ad virtutis institutionem, vt aliqua sera sit
 22 ætas, nulla certe non matura est. Hæc alius aut præteriret,
 22 aut summis vix digītis attingēda putaret. Ego vero vel so-
 la cōmemoranda duco, vt in quibus veræ foelicitatis pups-
 pis & prora (quod aiunt) sit hominī. Siquidē nataliū splen-
 22 dore, reliquisq; fortunę muneribus, non pauci te mortales,
 vel æquant, vel superant. Hæc tua propria pene foelicitas

est, et haud scio an cum vllō nostratū principum cōmūnis,
 quod rudis adhuc in eum incidisti virū, qui mentis tuæ va-
 cuam tabellā, castis ac salutaribus occupare possit opīnionī-
 bus, possit aut quia doctissimus, vel it quia optimus, efficiat
 quia diligētissimus, quicq; te veluti prēsens Mercurius, Mo-
 ly quodā efficacissimo, id est optimis rationibus, contra aus-
 licorū illecebras, & voces quorūdam moribus pensilētiō-
 res, tanq; contra Circes pocula prēmuniat. Rara profecto
 nostris in terris auis, homo non triualiter eruditus. Rarior
 autē, qui moribus sit vsquequa; sanctis & inculpatis, Ra-
 rissima porro, ac plane Phoenicis instar, qui cum exquisita
 doctrīna, summā morum innocentia copularit. Quibus o-
 mnibus sic absolutus tibi contigit, vt nō verear asseuerare,
 neq; Achilli Phoenicem, neq; Dionysio Platonē, neq; Alcibi-
 adi Socratē, neq; Alexandro Aristotelē, neq; Neroni Se-
 necam pari felicitàte contigisse. Quanq; isto noīe, non tam
 fortunæ, q; parentibus debere te puto, quorū prudenti delez-
 ctu talis ascitus est. Alioqui vel vna hęc felicitàs opranda
 magnatibus, qua sola fere carent. Quid aut retulit benena-
 tum fuisse, nisi & bene instituaris. Princeps aut non temere
 instituit ad virtutē, nisi tum cōperis, cū se nondū esse prin-
 cipē intelligit. Quod recte reputās Philippus ille Macedo-
 num Tyrannus, vir multis modis laudatus, sibi magnos
 pere gratulabatur, egregieq; videbat fortunatus, quod id
 temporis filiū suscepisset, quo vir summus Aristoteles phi-
 losophiam doceret, vnus ex omībus dignus, cui tantū alum-
 num in gremium traderet. Ego vero fortunatissime Adol-
 phe, tibi non impendio gratuler, qui quidem domi assidue
 videas, audias, totumq; ac propriū possideas eiusmodi mo-
 deratorem, in quo non vel mores eruditione, vel eruditio-
 nem moribus, vel vitia quādam virtutibus compenses, sed
 quem citra delectum vllum totum ac tuto possis effingere.
 Cuius doctrinam si quis contempletur, quid rarius? Si vi-
 tam, quid incorruptius? Si facundiam, quid admirabilius?

ORATIO DE

Si festiuitatē, quid amabilius? Legis identidē in poetarum
 » literis Adolphe, Phœbū aurata cithara insignē, Legis Or-
 » phea fidibus canoris, & feras et quercus, & saxa deniq; in-
 » uentē, legis Mineruam ingeniorū, & artium principē. legis
 » Caduceatorē Mercuriū efficaci virga potentē. legis nouem
 » illas sorores studiorū, atq; elegantioris literaturæ præsides.
 » Tum Charites comitatis, atq; humanitatis authores. Heli-
 » conia tempe. Fontē vocalē. Deniq; legis & Pithonē deam,
 » quā latini suadelā nomināt. An tu ista deliria & nihili vo-
 » ces existimas esse? Rēs sunt in primis egregiæ, quas oēs vno
 » in Batto tibi spectare licet, neq; spectare modo, versū etiam
 » frui. Etem quid, quæso te, oīno aliud vox illa hoīs dulcis ac
 » nūla, citraq; oēm asperitatē emimus etiā aures feriēs, nisi
 » Phœbæa quēdā cithara, aureis fidibus diuinū quiddā inso-
 » nans? Quis est aut ingenio vsq; adeo stupido, fero, saxeosq;
 » quē Battica sua uiloquētia, et vel Nestorea illa mellitior, nō
 » excitet, nō emolliat, nō edomet? Age vero qd illa e pectoris
 » cādidissimi venis tā facile profluēs, semp pura, semp perspi-
 » cua, semp exuberās oratio, nisi Castaliū fontis perhēnis que-
 » dam scatebra? Eam dū tu vna cū æqualiū tuorū grege, assi-
 » due auribus inbibis, & sermōe consuescis exprimere, nōne
 » quasi pota vocales loquaculosq; facit et alios? Porro aut cū
 » sic eruditōe docet audientē, sic acumine cogit, sic varietate
 » delectat, quis non quasi presens Mineruæ numē agnoscat?
 » Quid aut quoties festiuissimis illis suis ac falsissimis iocis,
 » omniū anios mire demulcet, atq; exhilarat, nōne Veneres
 » oēs, oīnes Charites de loquētis ore scatere tibi vidētur? Cū
 » inaudita quadā arte oīm sese moribus attēperat, in quēuis
 » affectū quoscunq; libuit rapit, nōne Mercuriale quiddā res-
 » fert? In huius pfecto vnus labiis Pitho illa flexanima sessis-
 » tare videt. Cū eo viuere ac sermones miscere, nihil aliud est
 » q̄ in Parnassi nemoribus inābulare. Deniq; musarū chorū
 » non desyderabit, quisquis cyclopædiam illam oīm discipli-
 » narū ansulis absolutā, in eo perspexerit. Quis non vel hoc

infinem istiusmodi propter literas, vel literas propter hominem, mirari, amare, colere incipiat? Ennes mihi crede vehementer, atq; adeo nimis ingrate facias, nisi istam felicitatis tuæ partē, vel præcipuo calculo numeraris, quæ regibus etiā opulentissimis non raro non contigit. Et o deū immortalē, quid æque, imo quid aliud ad principū felicitatem pertinet, q̃ ut ipsi de suo pectore, non de aliorū sententiis discant sapere, & ea pueri a bonis ac doctis viris hauriant, quæ grandes non sint ab assentatoribus audituri. At nōdū equidem statui, tu ne isto tali formatore, an te ille tali alumno fortunatioꝝ: quanq̃ uterq; altero beatissimi mihi videamini, proq; meo in utrūq; amore, tum illi de te, tum tibi de illo gratulor, tibi qd̃ foelicissimo ingenij tui solo, tantus cultor contigerit, illi quod aliquādo nactus est materiā dignā, in qua singularis artifex nervos intēdat suos. Iamq; adeo non vobis tantū, verum & literis ipsis publicitus gratulandū censeo, posteaq̃ tandem non Enniis, Plautis, Cæciliis, sed & ab his coeperunt colī tractariq; a quibus si quid attulerint splendoris, cum foenore recipiant. Quæ si in obscurum quēpiam inciderint, etiā si preclaræ sint, tamen nescio quomodo authorū humilitate, ceu fumo obscurantur, In tui vero similibus, etiā mediocres, mirum q̃ eluceant, dum vicissim & doctrīna fortunam, & fortuna doctrinam illustrat. Ipsæ itaq; literæ mihi gaudio gestire videntur, videre iam videor Sorores illas Heliconias, sibi plaudere, te dulcissimum alumnū certatim sinu rapere, exosculari, complecti, cum tu fortunatis istis articulis, calamum per æquor chartaceum dūctitas, dum blesā ac vix dum firma lingula, græce pariter ac latīnæ linguæ verba meditaris, dum forosulo isto & generoso ore, ac vocula amabili, iam nunc orationē & liberam pronuntias, & numerosam modularis. Maeste indole puer, deū optimū maximumq; precor, ut istam mētem, istos egregios impetus, seruet fortunetq; velitq; quasi iam herbescentē virtutem tuam, sui syderis affla

Q

ORATIO DE

tu, ad maturā segetem prouehere, vt idem author simul & ætatis, & honesti propositi, incremēta foelicia largiatur, ne videlicet, quod in aliis fere cōspicimus, in te abominemur, de istis tuarum virtutum quasi cunabulis, velut Adonidis²² hortorum deliciis, breui & inani voluptate delinīti videamur. Caue ne tibi tua foelicitas securitatem adducat. Nam etiamsi sic om̃ibus naturæ fortunæq; dotibus sis locupletatus, vt vel Pandorā ipsam præcurras, n̄hil tamē actum putem, nisi ad eas cōmoditates par accesserit industria. Quæ quidem vt sine illis pene manca est, ita illæ hac destitutæ, prorsus ociosæ sunt, si negligas. perniciosæ, si insolescas, mortiferæ, si abutaris. Et si quicquid possunt ignes illi cōlestes, cum prosperrimi sunt, id omne in te vnum contulerint. Si Rhamnusia illa vel totum cornu suū in te semel effuderit, maximā bonæ mentis partem ip̄e tibi præstes necesse est. Quare fac manibus pedibusq; huc annitare, vt te istis dotibus parem reddas, parem votis tuorū, parem imaginibus maiorū, parem curis optimi præceptoris. Etenim cum om̃ia tam benigne suppetant, non poteris tibi non summo cum dedecore deesse. Proinde vt in bene cœptis constanter pergas Adolphe, non desinam Homericū illud tibi ad aures occinere. Cur autē non Græce potius, quandoquidem tu etiam nunc Græce meditaris?

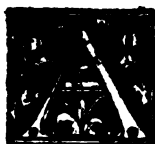
καὶ σὺ φίλος μάλα γὰρ ὀρόω καλόν τε μέγαν τε
 Ἀχιμὸς ἑστῶνα τίς σε καὶ ὀρηγόνων εὐέπην

Et quoniā (vt sæpius diximus) om̃ia ad perfectā laudem adfunt adiūmēta, φέρων ἀνεμώστε καὶ ὕδωρ, facito, vt & illud eiusdē poetæ verum sit, τὴν δ' ἀνεμώστε κυβερνήτης τίθεται. Quæ si feceris, futurū confido, vt tu generi, patriæ, tuisq; om̃ibus per literas, & literis inuicē per tuam fortunā, ingens sis tum decus, tum præsidium allaturus. Illud addam in fine, quod velim animo tuo q̄ penitissimè insideat, vt persuasissimū tibi²² habeas, nihil tam generosis, ac bene natis dignum, q̄ pietas²² rem. Non temere moneo. Compertū enim habeo, in aula

esse non nullos, qui nec sentire verentur, nec dicere pudent,
 Christi doctrinam, nihil quicquid ad proceres attinere, sed sa-
 crificiis ac monachis esse relinquendam. Ad horum exitiales
 incantationes obturatis auribus, quo te mater, quo Battus
 vocat sequere. Et ut iam nunc cum literariis rudimentis
 Christum incipias imbibere, mitto tibi precatioes aliquot,
 quas matris rogatu, Battus hortatore conscripsi, sed tibi. Eo-
 rum sermonis figuram non nihil ad tuos annos attemperavi-
 mus. Quibus si diligenter uteris, simul & orationem tuam
 feceris meliorem, & militares illas precatiunculas, quibus au-
 licum genus plerumque delectatur, non indoctissimas modo,
 sed & supersticiosissimas contempseris. Vale, E Lutetia.
 Anno a Christo nato, M. cccc. duodecentesimo.

PRECATIO ERASMI ROTERO-

dami ad virginis filium Iesum humani
 generis assertorem.

DO R O te prona supplicij mente, generis in-
 staurator humani, dei simul & virginis fili Iesu
 Christe, qui verum illud es lumen & immortale,
 sine tempore prorsus inenarrabili modo proman-
 ans a patre, fonte lucis omnis, qui cum sacri spiritus incogi-
 tabili nexu sic cohaeres, ut neque monadis simplicitas perso-
 narum confundat discrimina, neque triadis proprietates, vlti-
 me scindat communionem. Tu enim novus ille iustitiae Sol, qui
 semper oriens a semper generante patre, semel autem visibilis exor-
 tus orbem, sempiternis donato tenebris, tartaream peccatorum
 nostrorum caliginem dispulisti, novaque lampade persistens, diem
 illum candidum, vereque almum, & expectatissimum reuexisti mor-
 talibus, diem quem unum fecit dominus, noctem teterrimam
 (cuius ipsi fuimus auctores) profligas. Qui denique nunquam
 desinis inuisibilis oriri mentibus piis, subinde novus sed idem
 nulli tuarum vivificarum gratiarum radios invidens, nisi si quis exclus

Q ij

PRECATIO AD IESVM

ferit, inuidēs ipse sibi. Qui perpetuo quietus, rotas ac verfas
oīa, semper intra temetipm manēs, æterna vertigine ambis
vniuersa, illustras oīa, nihil non intues, nihil non penetrās,
» Conspicius, pariterq; inuisus, modicus, et idē immēsus, cōf-
» plectens oīa, simulq; incōprehensus, infusus per oīa, simpli-
» cissimus tamē. Temporū author, sine tēpore. oīa moderans,
sine sollicitudine. Qui natiuo calore insensibiliter illabens,
ad patrē subducis animos mortaliū, ac terrenarū cupiditas
tum fece deputatos, quatenus licet, in tuā ipsius naturā sur-
sum rapis, raptos attenuas, attenuatos trāformas, vti quē
admodū tu cum patre deo natura, ita nos tecū vnum simus
adoptione. Quiq; saluifero radiorū tuorū influxu, florētia
vitaliaq; facis oīa, parens, educator, origo & finis omnium
» quæ nascūtur. Tuo sydere afflari reuiuiscere est. Tuo foueri
» lumine proficere est, tuis accendi flammis perfici est, abs te
» deseri perire est. O ter foelices, quibus tu mitis & roscidus
exoreris, vā sempiternū iis, quibus iratus occidis. Tuū in-
tueri vultū, gaudium est absolutū, tuo orbari cōspectu cha-
os & horror est æternus. Vbi tu lucēs, ibi demū immortalis-
» tas, vbi vbi non lucēs, ibi inferus est. Exorere quæso mihi
» faustus ac ppicius, o lumen oculis amabile, animiq; nebu-
» las, quas mihi mea terra suffundit, discute, iisq; oculis qui-
» bus tu videri soles, serenus irradiā, atq; illa affulge fronte,
qua coelū pariter & terram exhilaras. Tu qui terrarū flam-
mis opera oīa lustras, ne prætereas quæso hanc animulam,
quā ipse sinxisti. Ne pigeat benigne Iesu reficere, quod facere
dignatus es. Restitue quod instituisti. Ne graueris insta-
rare tuū ipsius plasma. Refarciat suo in opere tua clemētia,
quod meo vitio male est dissipatū. Corrige in tuo opificio,
quod est meapte culpa depravatū. Agnosce & perfice, qđ
optimus optime cōstitueras. Vindica, quod tuū est, vt oīa
mala nostra, nulli nisi nobis ipsis imputemus, oīa vero bona
tua misericordiæ feramus accepta, qui singulari etiam
tua bonitate, nostrū malum in tuū bonum diuina quadam

arte soles vertere. Tua me virtus beneficēssime parēs Iesū,
 cum nihil essem, mirabiliter condidit. Tua sapientia, corporu
 sculo huic organis ad omnē vsum aptissimis, miraq; partib
 um omnium harmonia concinnato, tum sensuum incredibili
 sagacitate munito, vitalem animā indidit, de tuo sacro as
 flatu, calente, immortalē, seminis ætherei, ad tuimet imagi
 nem exculptam, quo tui, qui summū es bonum, capax esse
 posset. Cui quidē & tuo de lumine, docilitatis quasi scintil
 lulas quasdā inspersisti, vti in medio mundi, veluti pulcher
 rimo quodam tuorum operū theatro collocata, per visibilis
 um rerū cognitionem, quarū tu nihil non optime fabricas
 tus es, te inuisibilem opificē inuestigaret. Tua denuo mise
 ratio, posteaq; cum gentiliciæ labis serpigine, tum autē me
 apte quoq; impietate, in nihilum recidissē, salutiferæ tuæ
 mortis antidoto in vitā reposuit, deq; tuo dependisti inno
 centissime, quod ego nocens contraxerā. Nullum nouit mo
 dum tua benignitas clemētissime conditor. En iterū sic gra
 uis tuis restitutum, ne semel assertus in miserandā seruitutem
 reuoluerer, tua profusissima liberalitas, quot egregiis doti
 bus cōmuniit: quot efficacibus sacramentis assidue de tuæ
 sacrosanctæ mortis fonte subscatentibus confirmauit, las
 uachro viuificans candidansq; sacro ceromate roborans,
 corporis sanguinisq; proprii dapibus saginās, neq; non ef
 ficaci vngvine contra spiritalis agones militē tuum durās.
 Variis charismatibus, et arcanis muneribus locupletans, tā
 citis animorū instinctibus trahens aberrantē, extimulans
 dormitantē. Et tanq; hæc omīa parum sint, ita mysticæ scri
 pturę tuę remediis, vndiq; periculis nostris occurrit tua pie
 tas. Doces errantes, fulcis nutantes, promissis confirmas la
 borantes, hortatu conantes erigis, exemplis inflāmas, mis
 ris deterres, nunc allicis beneficentia, nunc merita calamī
 tatis flagello castigas. Deniq; ad hæc omīa tam multa, tam
 magna, ingrātū me atq; absurdescentem, toties spretus, tot
 ies capitaliter offensus, tamen vsq; & vsq; reuocas redemē

Q. iij

PRECATIO AD IESVM

ptor ignoscentissime, iamq; in præceps eunti, poenitentia sal
 » lutaris asylum aperis, et aperis, quoties a nobis auersi, ad te
 » refugimus, nihil scilicet interire volens eorū, quæ pulcheris
 » rimus ipse tam pulchre sinxeras, quæq; mercator, neq; im
 » peritus, neq; stultus, tã cupide, tantoq; impediō redemerat.
 Huius tam inestimabilis tuę bonitatis fiducia, eni audet ad
 te redire, post tam diutinas errorū ambages, mancipiū fugi
 » tiuū, ad te suum omniūq; dominū. Assere postliminij iure
 » quod tuū est domine Iesu, meq; simul & tibi, & mihi metip̄
 restitue, quādoquidē vtriq; perij. Me miserum, q̄ multis, q̄
 » imperiosis, q̄ pudendis dominis inseruiui, dum insanissimū
 » mum Aegypti peregrinatio, dum Babylonia captiuitas nū
 » mio delectat opere, dumq; tuū vere suauē iugū ceruicæ des
 » mens excutio, cui seruire summa vnicaq; libertas est, a quo
 asserti, eripi est, a quo teneri, beatitudo est, a quo pfugere in
 terire est. Audet redire tamē ad indulgentissimū pastorem
 ouis iterū erratica, quā tu quondā diu multūq; per vitiorū
 » vepreta vestigatā, humeris tuis lætus reportasti, nūeoq; in
 nocentiæ vellere denuo tectam, cōmunibus ecclesiæ tuæ
 caulis reddidisti, in quibus iam luporū insidias nō timeret
 » Audet redire ad amantissimū parentem filius male frugi,
 » qui meliores annos, corporis simul & ingenij dotes, hoc est
 omnē ditissimi patris substantiā, cum turpissimis nepotis
 bus, scortisq; barbaris, nempe carnis cupiditatibus, nequis
 terprodegit. Reuertitur autē e longinqua ignotaq; regione
 vitiorū omniū, quæ tu sola ignoras æterna scientia, nudus,
 » egens, famelicus, nihil secū ex tanta benigni parentis libe
 » raltate referens, præter infœlicē conscientiā, sceleribus pu
 » doreq; coopertā. Superat tamē hunc tã immensum impietas
 tis meę cumulū, tua genuina bonitas, qui seruū hunc negle
 » simū nō ad crucē, non ad cōpedes, quas alioqui eternas cō
 meruerat, sed ad veniā vocas, non noxæ dedis, sed emenda
 tum in familiā recipis. Quem hāc vlcerosam & vagā, cura
 potius q̄ poena dignā iudicas. Filiū tam male dicto audien

Tem, tam a paternis moribus degenerē, non exhaedas, non
 abdicas, sed patria victus pietate, resipiscēti ultro etiam in
 amplexus occurris. Non tu reuersum domo prohibes, non
 supplicē a genibus repellis, sed ad primā statim poenitētiæ
 vocē, in collū infusus osculo dignaris, & quē lentissime sus-
 tinueras peccantē, poenitentē lubēs admittis, pānoso nouā
 stolam depromi iubes. Suppliciū merito, paratur cōuiuiū,
 iam utiq; de tuo, veteres oīs noxas condonas. Et prę nimio
 recepti pignoris gaudio, non vacat pristinarū offensarum
 meminisse, Non sauis linguæ verberib; patria intonat ira,
 non audiū vel lenis illa Mitionis expositulatio. Quod vnq;
 simile patris indulgētis exemplū, sollertes illi natutę adum-
 bratores ediderunt: Væ hyemi pectorū nostrorū, clemētissi-
 me Saluator, si tua tam inaudita nostri charitate, non inca-
 lescent ad te redamandū, qui sic adamaſti prior. Væ lethar-
 go mentiū nostrarū, si tantis meritis excitatæ non experge-
 22 fiunt. Væ duritiæ cordis humani plusq; adamātinī, si tanta
 22 tua indulgentia non potest mollescere. Sed quisnam o sola
 spes nostra, reuellet hoc cor faxeū et inextricabile carneūq;
 & simplex reponet, nisi tu solus, qui quo vel sic nostrā per-
 uinceret duriciē, ipse caro factus es? Immo quis totū hunc
 hoīem a summo capillo, ad imū vsq; calcaneū refinget, nisi
 tu agnus imaculatissimus, qui non pcaminibus aut herbis
 magicis, sed sanctissimi tui cruoris aspergine, creaturā inno-
 uas vniuersam? Qui senū abolens mūdi, cōlū nouū, terrā
 q; nouā solus creas? Quis hoc putre cadauer, in vitæ noui-
 tatē restituet, nisi tu qui solus arentia deplorataq; ossa vitali
 flatu anias? Qui quadrūanū etiam Lazarū simplici voce
 22 in lucē exiuiſti? Suscita quæso & nostrū hoc funus, tu qui
 22 vita es omniū, sana egrotū hunc, qui vera medicina es anī-
 22 marum. Miserandū hunc hydropicū tua gratuita misericor-
 22 dia dignet apprehēdere, nil nisi res fluxas nihiliq; sitientē,
 morbiq; vim miserabilī copā neq; alenē, p; iexplebilī
 male dulciū aquarū auiditate, tui sitim infere, de cuius fonte

PRECATIO AD IESVM

qui biberit, non sitiet in æternum, tui famem excita, qui pa-
 nis es vitæ, de quo qui semel ederit, ei nimirum nauseam fe-
 cerint ollæ carniū Aegyptiarum. Solue omnipotenti tuo
 nutu aīam hanc paralyticā, corporis affectibus veluti igna-
 uo grabato prorsus affixam, vitæq; ac pietatis officiis restitue.
 Tu sauciū huius capitalibus plagis, pariter & salutaris
 poenitentiae vinū, & tuæ consolationis oleū infunde. Aperi-
 tæci huius internos oculos, vt te aspiciant lumen imortale,
 protinusq; euanescant omīs huius mūdi præstigiæ. Postre-
 mo quoniam tu es vnicus ille noui plasmatis author, totum
 hūc Adam veterē, quantus est, detrahe, qui nihil nisi limū,
 vnde profectus est sapit, pueniatq; te fingente, nouus ille,
 qui secundū te creatus sit. Nam tu dulcissime Iesu pius ille
 es incantator & magus, qui non Thessalis. Colchicisue ve-
 nenis, sed omīpotenti misericordia tua, non corpus modo,
 verū etiam animā refingis, neq; mutato tantū senio iuuenē,
 verum etiā propulsata morte, viuā facis et immortalē. Festi-
 na igitur & me totū spiritus tui secretis incantamētis, tuæq;
 gratiæ succis transfigurare. Tolle putrē hanc & corruptissimam
 carnē, assidue cū spiritu bella gerētem, nouaq; ad tuæ
 carnis imaginē insere, purā, incontaminatā, spiritui audien-
 tem. Emarcescat hæc quæ fornicū est, neq; te oīno videbit, suc-
 cedat ea, quæ videbit salutare dei. Exime spiritū hunc brutū,
 animalē, tumidum, intractabilē, cum carne coniurantē,
 a te sæpe desciscitē, tuum impertū, suauē, mitem, coe-
 lestia sapientē, aspernantē ea quæ videntur, quoniā tempo-
 ralia sunt, subuolantē ad ea quæ non vident æterna, vt mi-
 himet velut exanimatus, per te spirē, in te vno, tibiq; vni vi-
 uam, mihi mūdōq; mortuus. Etenim suo pte spiritu qui vi-
 uunt, ij vere mortui sunt, tuo vero qui agūtur, neq; in carne
 sunt neq; sub lege, sed vitā viuunt immortalē, capitis nunq;
 morituri, mēbra immortalia facti. Sic igitur aufer me mihi,
 immo me mihi restitue vnice salutis author Iesu Christe,
 me mihi met excide, vt tibi inserar, mihi pereā, vt in te sim

incolumis, mihi moriar, vt in te viuā, mihi marcescā, vt in te
 floreā, in me sim inanīs, vt in te abundē, in me nihil esse
 incipiā, vt in te sim omnia. Magnā rē a te petit vermiculus
 (neq; enim me fugit) nec meritis modo, verū etiā votis hu-
 manis atq; adeo intellectu maiore, nimirū vt vnum tecū flo-
 at, & in deū quendā transfiguret homunculus. Sed quid hoc
 vscq; adeo mirū, si in deum transfiguret homunculus? Magis
 mirū, quod in hominē transfiguratus es deus. Incogitabile
 vtrūq; incomprehensibile vtrūq; verū hoc de mū incōpræ-
 hensibili tua misericordia dignū, incomphensibilia beneficia
 largiri. Eoq; te non per mea merita, quæ vel nulla sunt, vel
 mala, sed per te ipsum obsecro cōditor optie maxieq; perq;
 omnia quibus tuum numē placari flectiq; solet, per tibi cō-
 munē patris potentiā, qua me de nihilo magnū quoddam
 atq; admirandū bonū finxisti, per homū ion tibi sancti spi-
 ritus bonitatē, qua me tot gratuitis dotibus locupletasti, p
 tuā admirandā sapiētiā, qua pertingēs a fine vscq; ad finē
 fortiter, & disponens oīa suauiter, inenarrabili consilio nos
 indimere dignatus es. Atq; in primis per adorandū illū nos-
 træ restauratiōis fontē, incōparabilem charitatē tuā, quę te
 veluti musco lymphatū atq; bachantem, e sinu dei parentis
 in uterq; virginis, ex arce coeli, in hanc lachrymosam vallem
 exiliij nostri deduxit, & hūc limū induere cōpulit oppido vo-
 lentem. Perq; omnes humanæ cōditionis iniurias, milleq;
 huius vitæ incōmoda, quę tu dominus omniū seruuli leuif-
 simi causa, triginta tres annos spontaneus ptulisti. Per fa-
 mem sitimq; qua nostrā ingluuiē depēdisti, per tēdiā, per la-
 bores, per vigiliās, p estus, per algores, qbus exitialem luxū
 nostrū luisisti. Per summā tuā pauperiē, in qua & nasci, & vi-
 uere, & mori voluisti, vt nostrā ditares egestatē. Per obtrecta-
 tiones, per contēptus, per conuicia, per totius vitæ tuæ sum-
 mam humilitatē, qua nostrā supbiā fregisti. Per sanctissi-
 mas illas tuas lachrymas, quas toties pro nostris sceleribus
 effudisti. Per extremos illos innocētissimæ tuæ mētis ango

R

PRÆCATIO AD IESVM

„ res, quos instāte crucis supplicio, neutiq; mortis formidine;
 „ quā tantoperē sitiebas, sed incredibilī quodā amore mem-
 „ brorū tuorū volens assumpsisti, nostrā in te transferēs imbe-
 cillitatē, vt tua nos infirmitas cōfirmaret, tuarū tristitia lu-
 ctus æternos nobis adimeret. Per sanguineas guttas, quas
 toto exudabas corpore, cū grauē scelerū nostrorū sarcinā, in
 tuos esses humeros impositur⁹. Per tua vīcula, quę nos eter-
 nę captiuitatis catenis exuerūt. Per tuū reatū, quo nos su-
 mus a vero crimīe absoluti. Per probra & virulēta lœdoria
 in te congesta, cum pro nostris flagicijs, tu male audiebas in-
 nocētissime. Per illita sputa, per tibi impactos colaphos, qui
 „ nostris debebant malefactis. Per ingentē illū ingenuę pus-
 „ rissimęq; mētis tuę pudorē, quem & ipsum tua immēsa cha-
 „ ritas volens lubensq; in sese recepit, cum perinde vt malef-
 „ cus quispiā, a teterrimis carnificibus, de tribunali ad tribu-
 „ nal, de iudice ad iudicē, propalā traheris, cūq; foede lania-
 „ tus virgīs lictoriis, insanę plebi cōspiciēdus produceris,
 nostrā ignominia in te traducēs, vt nos in tuā gloriā vindic-
 cares. Per liuores tuos, q̄bus nostris plagis remediū admo-
 tum est. Per tua vulnera, nostrā medelā, per tua flagra, q̄bus
 seruuli huius noxias expiasti. Per sacrosanctū sanguinē tu-
 um, quē totiēs prodigus effudisti, vt nostram rubiginē elue-
 res. Per crucē ter adorandā, probū tuū, nostrā gloriā. Per
 p̄ciosissimā mortē tuam, quā indebitā pro n̄ro omniū capis
 te dependisti, quaq; genus humanū in hæreditatē immorta-
 lis vitæ restituiisti, vt cū nostra nobis vita mortis esset ingres-
 sus, tua nobis mors vitæ fieret initū. Per inestimabilia pie-
 tatis in deū patrē, & amoris in nos tui merita, q̄bus peccato-
 rū nostrorū mala nomina cumulatissime dissoluisti. Per ve-
 nerandā uirtutē purissimi sacrificij tui, quo sacerdos & idē
 hostia, nos patri deo, tibiq; ipsi recōciliasti. Per adorandū il-
 lud mysteriū, cum perfollo latere, fontē arcanū sanguinis &
 aquę etiā exanimis aperuisti, vt altero reuiuisceremus mor-
 tui, altero purgaremur immūdi. Per magnificū triūphum tu

um, quē rediuius ab inferis, sublata mortis tyrānide, cœlis
 plaudētibz inuexisti. Per inmortālē tuā gloriā, in cuius
 partē nos cohæredes asciuiſti. Per pietatē meritāq; ecclēsiæ
 sponsæ tuæ, virginis illibatæ, quæ tibi indissolubili copula
 cōglutinata, tuo sanguine calet, tuoq; spiritu animatur. Per
 meas erūnas, materiam tuę bonitatis. Per mea mala, a quibz
 me non liberabit, nisi sola tua misericordiā. Per tua bo
 na pro quibus equidē nihil habeo, quod rependam, nisi me
 ipsum, qui iam olim tuus sum, neq; hoc tamē ipsum, quicqd
 id est, donare possum, nisi tu ipse arripias, quodq; iure tuū
 est, etiā amore tibi vēdices. Ergo non meis pro meritis, sed
 pro multitudine miserationū tuarū, qd tuum est, tibi asſere.
 Inijce mancipio tuo manū, recude opus tuū opifex, teq; di
 gnū munus ſingito. Exige proculex anio meo templo ris
 bi sacro, infandas abhominatiōes Aegyptiorū, quibus est a
 me nimis impie prophanatū, dono veræ fidei purga, purga
 tū illuminet tua sancta spes, quæ neminē cōfundit, illumis
 natū charitatis igni perſice, meūq; spiritū iam transfigura
 tū, ita cū tuo copula, immo sic meum tuus absorbeat, vt ſoe
 licē consensum nostrū nulla huius mundi, neq; pſperitas,
 neq; aduerſitas, neq; vita, neq; mors, queat diſtrahere, vt iā
 præter vnū te, nihil amem, nisi tum in te, tū propter te. Car
 nē autē hanc adhuc humi serpentē, in crucis tuæ palmā su
 ſtollito, atq; illic tecum ſœlicibus affigito clauis, vt liber ac
 terrena omnia e ſublimi ligno deſpiciens, ad te vnū anhelet
 amor meus. Tu mihi dulceſcas vnus, tu vnus ſapias, tu ſol
 lus delectes, te ſolū admirer ac deamē. Sordeſcat mihi ma
 gis ac magis o ꝑa ſœlicitas, mūd^o hic impoſtor, cū ſuis pſti
 giis & incantatiōibus, cūq; exitialibus ille ctamētis, q̄ ſeuo
 cāt abs te. Expurga palatū meū quondā heu dulcibus vene
 nis male ſimbutū, vt tua ſuauiſſime guſtata, p̄tinus amareſcāt
 mihi carnis deliciæ, olim in exitiū vſq; dulces. Poſt hac nau
 ſea mihi inſtar ſint venenatæ mūdī lauricię, quas aliquan
 do, me miſerū q̄ auide deuorauit. Ne iā capiant oculos meos

R ij

PRECATIO AD IESVM

os, & libet in specie decora, quæcūq; tuis oculis nō placent. Nō placent autē nisi pia, cū ipsa sis pietas, nō nisi casta, cū ipsa sis puritas, odisti fucata, cū ipsa sis veritas, non probas quicquid carnē sapit, cū spiritus sis simplicissimus. Execraris animalē sapiētiā, qui patris es sapiētia. Abominaris quicquid mundus mirat, quoniā iam olim & te mundus, & tu mū dum odisti mutuo, a quo se moues, quotquot tuos vocari vis. Atq; ita paulatim attrahēte te, mea mens tuo immoriat amor, vt ad vtriusq; fortunæ sensum, penitus obstupescat.

Quid enī omnino boni sine te, aut quid mali tecū mihi possit accidere? Immo quid nō dulce tecū? aut quid tā malum, quod tu tuis nō veritas in bonū? Cætera igitur misceatur sursum, ferantur ac deorsum, modo ne te mihi subducas. Amores mei, mei q; ignes tu sis vnus, qui pulchri ipsius idea es immortalis, cuiusq; cōmunionē pulchra sunt, si qua specie placent, quæ deperire seruari est, cuius amore furere, vnica sanitas est. Tu mea voluptas, quo frui cumulus est foelicitatis.

Tu mihi diuitiæ, qui summū illud es bonū, quo qui potest, nihil est, quod præterea desyderet. Tu meū decus, qui gloria es patris, & honos sanctorū omnium. Tu meū præsidium, qui nutu simplici seruare potes quæ vis, vis autē omnia. Tu mea certa spes, qui idē & promissores, & pignus, & præmiū. Tu mea fiducia, qui nequaquā baculus es arūdiueus, manum innitentē sibi destituens ac uulnerās, sed fidelis illa petra, in qua quisq; fundamenta iecerit, non metuit ruinā, Tu mihi parens, cui totiēs vitā debeo. Tu meū solatiū, tu gaudiū cordis mei, tu pax, tu tranquillitas. Dentq; pro te vno contemnam omnia, vt mihi vicissim sis vnus pro oībus, ad quē nihil sunt omnia, & in quo vno sunt vniuersa, quæ sunt. Nihil enim est, quod tui simile nō est, cuius esse bonitas est, & pulchritudo. A quo degenerare, quid aliud est, q̃ in nihilū tendere? Ad cuius similitudinē quo quisq; propius accesserit, hoc magis ac magis perficit. Talē igitur vti fingere digneris mitissime Iesu. hūc homuntionē, quantus est, tibi do atq;

in manum trado, vt me tecū & te metum mihi reddas, qui
summa es bonorū omnium, s̄ emperorandus cum patre
& sp̄ritu sancto Amen.

F I N I S.

PAIAN Virgini matri dicendus.

Nicum cœli decus, certissimū terrę præsidium, vir
go mater Maria. En gestit hæc animula, laudas
tiunculæ huius, velut incensotusculo tuo litare
numini, neq; vero suis freta meritis, sed tua con
firmata placabilitate, audet immensum laudum tuarū pela
gus, humani sermōis angustiis cōcipere. Cuius amplitudis
nē, solus ille capit, quē tu immensum & incōprehensibilē,
purissimi vteri scriniolo conditū, gestare meruisti. Qui vir
ginēā mentē tuā, non stīllulis aliquod gratiarū conspersit,
sed ipsum oīi charismatū fontem in temetipsam transu
lit, vt ex te veluti paradiso vernātissimo, nobiles illi quattu
or amnes promanarēt, siticulosam ac sterilē pectoris nostri
glaream, fecundis scatebris irrigaturi, ridētīq; virore & va
riarū virtutū stellantibus flosculis picturi. Quo fit, vt vastis
simū spatium porrigatur inter tuā sublimitatē, o regina præ
cellens, & meā humilitatē. Inter tuam plusq; angelicā puris
tatem, & meā colluuiē, inter tuū splendorē, & meam caligis
nē. Tu cœli lumina longe sub pedibus despicias, nos de ima
valle mussitamus. Et tamē quo minus tuas laudes assequi
possumus, eo est impensius annitendū. Tu es enim præpo
sita illa rex domia, quę sola foelicissimū illd' nomē inter mor
tales promeruisti, vt virgo theotocos appellareris. Siquidē
prægnās tua virginitas, eundē nobis edidit de homine ho
minē citra corruptionē, qui sine tempore de deo patre, deus
absq; initio nascit, sine fine nasciturus. Tu es Augusta illa
cœli terrarūq; regina, cui filius omnipotēs, rerū imperium a
patre traditū voluit esse cōmune, cuius sanctū numē vel pro

R iij

PEAN VIRGINI

22 funda tartara tremiscunt, cui positis passim aris, medius hic
 22 totus supplicat orbis, ad cuius venerandū nomen pontifici
 us apex, & imperatoria maiestas nudatū inclināt verticem.
 Cuius se pedibus virginū candor, Martyrū laurea, Prophe
 tarū authoritas, Apostolorū dignitas, Angelorū foelicitas,
 omnium deniq; coeli procerū cellitudo venerabūda submit
 tit. Quā ipsa quoq; tota diuinitas præcipuo quodam honore
 dignā ducit. Pater cōmunis gnati parentē letus agnoscit, at
 q; amplectit. Filius pro sua pietate, proq; matris reuerētia,
 genitricem amat achonorat. Spiritus sacer, ab utroq; profe
 ctus, se tibi totum infundit, purissimā illam officinā suam
 22 libēter agnoscens, in qua quondā inauditum illud opificiū,
 22 natura stupente peregit, cum diuina arte intra virginē pes
 22 cuscūculū tuum, triformē illum gigantē conflaret, inenarrabi
 22 li cōmissura, dei verbum, cū humano spiritu, animā homi
 22 nis cū mortali carne compingēs, triaq; inter se diuersissima
 22 ita ferruminās, vt hypostaseos simplicitas, naturæ discris
 22 mina neutiq; perturbaret. Et a singulis igit̃ p̃cipuus honos
 habetur, & omnes cōmuniter proximo dignātur assellu, vt
 secundū diuinitatē, nullum habeat coeleste theatrū spectas
 culū te vna admirabilius. Proinde ad eam, quā coelestis aus
 lā primates tāto interuallo supra se suspiciūt, ego vermicu
 lus qua tandem fiducia frontē attollo? Quo ore mea balbu
 tie tua tento præconia, quibus ne angelicæ quidē voces pa
 res esse queāt? Sed docet audaciā o Maria non arrogātia,
 verū miserę cōditionis necessitas, vincit verecūdiam, nō to
 leranda egestas, suggerit hos animos pietas, ministrat fidu
 ciam tua singularis benignitas. Si tantum mirabilis esses o
 virgo deipara, non etiā exorabilis, si minus misericors, q̃
 22 præcellens, non haberet, quo nostra aspiraret mortalitas. At
 22 nunc quantū humilitatē nostram tua maiestas deterret, tan
 22 tum erigit clemētia, quantūq; submouet præstantia, tantū
 22 placabilitas allicit, quantū præstringit oculos virtutū tuarū
 22 fulgor, tantū recreat vmbra misericordiæ. Neq; tam abes a

» nobis præeminētia meritōrū, q̄ præsens es opitulādī facilitā
 » te. Deū peperisti, miratur. cœlū, sed utiq; nobis pepisti, respī
 » rant homines. Deū edidisti, stupefcit natura, sed edidisti, nō
 » tonantē, non fulmen vibrantem, verū vagientem, genuisti
 » non vindicē, sed reconciliatorē, nō supplicij, sed salutis au
 » thorē. Deum enixa es, sed vt nos renasceremur. Virgo pepe
 » risti, nō vt nostra desperaret impuritas, sed aboleret. Mater
 » es dei, sed eadē misericordiæ mater appellaris, neq; miseri
 » cordiæ mater esse posses, nisi dei mater esse meruisses. Tu spi
 » ritualibus dotibus supfula es, vt tuus cumulus, in nostrā in
 » anitatē redundaret. Diuinitati p̄xima es, ne illic nobis deef
 » set aduocata. Plurimū apud deū vales, vt esset, cuius precis
 » bus & authoritatī iustā in nos iram suā posset donare. Ergo
 » quādo quicqd in te est o Maria, id nobis iuuandis compara
 » tum est, quo maior est tua p̄cellentia, hoc certior est nostra fi
 » ducia, cum quæ maxia es, eadem sis & optima. Non asper
 » naberis eorum, quāuis rusticū p̄æana, quorū naturā non est
 » dedignatus tu^s filiū. Boni cōsules qualescūq; hymnos no
 » stros mater, quādo filiū pauperculæ viduæ quadrantē, cæ
 » terorū opibus prætulit. Non poteris eorū negligere vota, q̄s
 » tanti habuit gnatus tuus, vt pro his seruādīs semet deuoue
 » rit. Site conditoris matrē gaudes appellari, agnosce filij tui
 » plasma. Agnosce filij mercē, genitrix redemptoris. Agnos
 » ce simul & argumentū tui cognominis, & laudū tuarū ma
 » teriam, mater clemētīæ. Quo enim mittis miseros, si tu mi
 » sericordiæ mater gremium occludis? Immo quā potius hy
 » mnis votisq; sollicitet erūnosa mortalitas, q̄ te Maria, quæ
 » quidē inter cœlites vna tantū, vel meritis, vel gratia, vel au
 » thoritate posses, vt sola iudicis irā possis restringere. Tā ea
 » dē pronis & benignis es auribus, vt nullius preces nō ad
 » mittas. Tā patiēs, vt nullis vnq; egentiū opploratib⁹ fatige
 » ris. Tā ignoscēs & placabilis, vt aīm tuū nulla nostrorū sce
 » lerū fœditas a nobis subleuādīs alienet. Tā prodiga, vt nemi
 » nem indonatū abs te discedere patiare. Tam diues, vt largi

PEAN VIRGINI

» endo nūq̃ exhaustiri queas, vt te veluti cornu quoddā aure-
 » um, verus ille Iuppiter, tuus nō solum alumnus, sed & fili⁹,
 proposuisse mortalibus videat, vnde nihil sit rei, qđ nō peti-
 tum accipiat. Talis es deniq; virgo beatissima, vt bonitatē
 tuā nemo terrigenarū nō sit exptus, magnitudinē, ne spirit⁹
 quidē etherēi consequatur animo. Tu es pfecto nobilis illa
 virago, in cuius vnus pconia, coelū pariter & tellus, & oīm
 ordo seculorū musica quadam harmonia concinit. Tu iam
 olim ante rerū exordia, in summo principio viuebas, ludēs
 in orbē terrarū. Tu creatis initio angelis, e diuinā mētis spe-
 culo relucēs, gaudij cumulū adferebas. De te statim in ipsīs
 rudis adhuc mūdi primordijs, cōditor ipse primū ed idit va-
 ticiniū, mulierē olim fore, quæ calcaneo lætifera serpētis ca-
 put protereret. Te vetustis seculis gentiliū oracula obscuris
 ambagibus denotabāt. Te sortes Aegyptiæ, te Phœbi tripod-
 es, te Sibyllarū folia portendebāt. Te doctorū poetarum
 ora non intellectis oraculis præcinuerūt. Tu virgo illa aus-
 rei seculi renouatrix. Tu vera illa Diana, perpetuæ virginis
 tatis tum author, tū exēplum. Tu triforme numen, quæ ter
 geminū nobis gigantē edidisti, quam ter potentē, formidāt
 inferi, venerant superi, medius hic adorat orbis. Tibi Lucis-
 næ nomen vnice cōuenit, quæ & veræ lumen extulisti. & no-
 bis vtī renasceremur, lucis eternæ fores apuisti. Te nouū si-
 mul & vetus testamentū, tanq; duo Cherubin, iunctis alis,
 consonisq; vocibus decantāt. Te mystica synagoga typis-
 cis imaginibus deliniāuit, tuū pæana euāgelica tuba claris-
 sime personat. Te literæ Hebræorū aptissimis coloribus ad-
 umbratā representarūt. Christianorū libri tuis te virtutibus
 exornarunt. Ac prorsus pia quadā contentōe in tua certatū
 est præconia hinc a fatidicis vatibus, hinc a facūdis ecclesię
 doctoribus, vtriscq; eodē numine plenis, dū illi te lætis ora-
 culis nondū natam præcūnunt, hī natam pijs laudibus pro-
 sequunt. Illi promissis haud vanis orbem mœstum in spem
 surrigunt, hī in tui miraculū piās suscitāt mētes. Magni nū-

mirum præcones, sed vtrosq; tuarū virtutū superat magnitudo. Cedit diuinis tuis meritis præfagavatū prudentia, cedit doctorū prædiues eloquētia. Et torrens illa dicēdi copīa, in te prædicādā suam inopiā confessa est. Tu foelix illa plātula de lessæa radice subnata, nihil tamē inde gentiliū fordidum trahens, humilis virgula, de qua non pomū mortiferum, sed flosculus ille lōge fragrantissimus pronatus est, qui blandissimo aspectu suo terras, pariter & cœlos implevit letitia, cuius odore trahimur in vitæ cœlestis amorē. Tu mulier illa prophetica, quæ nouo & inaudito miraculo illibati corporis tui zona virū circundedisti, citra virilem operam. Tu beatus & aprius ille paradisus, qui neq; aratro scissus, neq; rastro vexatus, omnigenas delicias, & medicamenta progerminat animarū. Tu vitæ arbor, cuius fructus salutaris & præsens, ligni quondam male gustati venena sustulit. Tu nobilis illa domus, quā ipse sibi dei filius, patris æterni sapiētia, mirabilis architectus ædificauit, septē proceris ac solidis columnis suffulciens, vt in eius penetralibus versaret, lōge a terrenis submotus affectibus, is qui nō nisi in altissimis habitat. Tu thronus Solomonis eburneus, auro vestitus, vnde rex ille regū carnis velat⁹ trabea, iura dixit mortalibus. Tu delicati illius amatoris ferculū, de libani ligni cōpactum, quod ipse sibi auro argētoq; & ardenti purpura mire variauit, dignū videlicet, in quo ille decē mensium spatio vectaret. Tui niuei pectoris typum gerebat, floridus ille eiūdē lectulus, quē puritatis amator dei filius, ita cœlestis militiæ excubijs, omniūq; corona virtutū muniuit, vt nuli vnq; vel cogitatiōi partū piæ patuerit aditus, in quo vno nihil vnq; repertū est, qd aut delictantē offenderet spōsum, aut obstreperet quiescētī. Tu sacratissimū pacifici regis tēplum, in quod ille quicqd est artis, quicquid opū trāstulit, ita religiosum, vt eius adytis vnicū illud sanctū sanctorū crederet. Tam magnificū, vt in eo rex olympi præsideret. Tam sacrum, vt nulla vnq; peccati labe potuerit pphanari. Tuā

S

PEAN VIRGINI

pregnantē virginitatē, rubus ille mysticus Moyſi falso fla-
 grare viſus præludebat, quæ mortaliū vna puerperæ nomē
 promerita es, cum vxorē nuncq̃ præſtiteris. Tuam virgineā
 foecunditatē, virga ſacerdotalis mire adumbrabat, quæ neq̃
 mortali manu conſita, neq̃ terreno ſucco irrigata, & coelit⁹
 concipiēdo floruiſti, & ſine cruciatu pariens, fructum vi-
 uſſicum edidiſti. Tui ſimulachrū præ ſe gerebat niueū vel
 ſus Gedeonis, quæ a carnis quidē contagio lōge ſemota,
 at coeleſti rorē ter complutā, trinitatis opificio triformē foe-
 tum pura concepſti, pura enixa es, pura poſt editū partum
 permāſiſti. Tui obtinebat imaginē turris illa Dauidica, quæ
 vnam contra omnia nequiſſimi hoſtis, tela propugnaculis,
 clypeis millenis, omnigenaq̃ virtutum armatura muniuit
 bellator egregius, vt neq̃ corpus, neq̃ animū tuū vllus vnq̃
 libidinis aſſultus, non dicā expugnarit, ſed ne oppugnaues
 rit quidē. Te diuini vatis inſignis illa porta vaticinabat, nō
 ad aquilonē, vnde panditur omne malū, ſed ad exortū ſpe-
 ctans, vnde ſol oriſ nouus, & nouator oīm, cui⁹ integritatis
 clauſtra pnceps pacis neq̃ ingredēs, neq̃ egrediēs violauit,
 immo cōſecrauit. Tu noui Adæ, noua Eua, nō nouerca, qđ
 illa vetus, quæ foetus ſuos etiā prius q̃ pareret extinxit, ſed
 mater, neq̃ mater morientiū quod illa, ſed reuiuſcentium,
 quæ incogitabili myſterio de cuius oſſe fueras genita, eum
 ipſum de tua carne viciffim genuiſti, nec ab alio foecunda-
 ta, q̃ quem peperiſti, vt in extricabili ænigmate, eidē ſimul
 fueris & filia, & ſponſa, & mater. Tu mendaciſſimi colubri
 venena, in ipſius caput retorſiſti. Tu anioſa illa virago, quæ
 pulcherrimū auſa facinus Allophylorum ducem commu-
 nē humani generis hoſtē clauo confixiſti. Tu ſeculis omni-
 bus celebranda Iudith, quæ late graſſantem tyrannum tar-
 tareum, ſola trucidans, populo tuo pro certa deſperatiōe ſu-
 bitam ſalutem ac triumphum attuliſti. Tu formoſa Heſter
 deliciæ regis ætherēi, quæ triſte mortis decretum, gladioſq̃
 ſam in tuæ gentis iugulos intentatos, in ipſum cædis ma-

chinatorum depulisti. Tu mons ille adamantinus, unde s
 ne manibus excisus est lapis ille angularis, qui fecit utraq
 vnum, cui innititur omnis ædificatio, non cessura tempe
 statibus huius seculi, in quem quisquis impegit elidetur.
 Tu florem enixa campestem, rosa Hierichana, quam non
 superbæ scopuli, sed simplicitatis planicies, & modestiæ
 humilitas educat, quã diuina charitas purpureo rubore tinc
 xit, quæ de terra parente prognata, nihil tamen terrenæ fe
 cis inde suxisti. Tu lilij cōvallium mater, lilium & ipsa, me
 dio in spineto, sine spinis enatū, quæ lacteo candori virgini
 tatis, summā modestiā adiunxisti. Tu fons signatus, cuius
 nitidissimas lymphas, nulla ferina vnq̃ libauit affectio, in
 quo sponsi refulgentem imaginē nulla terrena turbauit cus
 piditas, quæ medicatas aquas tuas diuinas in capita viarū
 » omniū, quæ potæ nos non vocales quidem, vt illę Castalię,
 » sed immortales reddūt. Tu hortus ille diuinæ custodiæ se
 pe, sic circummunit⁹, vt nulla vnq̃ petulca cogitatio gauerit
 percurrere, in quo varias aromatum areolas, sumus ille, hor
 tulanus mira distinxit arte, vbi idem inter lilia pascit ac cus
 bat in meridie. Tu sancta ciuitas Syon, cuius moenia null⁹
 vnq̃ Babylonij hostis aries pulsauit. Quam inexpugnabilis
 bus munimentis tutatus est, is qui natus est in ea, quiq̃ fun
 dauit altissimus, cui videlicet ipse & murus est, & antemura
 le. Tu Hierusalem, in qua vna sibi pacificus ille sedem dele
 git, regiamq̃ ac templū edificauit. Tu vitę speculum tam nē
 » tidum ac purum, vt in nullo alio diuinitatis effigies refulse
 » rit expressius. Tu virgula fumi ex aromatibus myrrhę & tu
 ris, & vniuersi pulueris pigmentarij, quæ sic incensa coele
 sti charitate, sic a caducarum rerum amore extenuata puris
 simis votis assidue superna petebas, vt ipsis etiā coeliges
 nis mentibus miraculo fueris. Tu noua terra, totiens a deo
 promissa, quæ diuino grauida semine, non spinas & tribus
 » los, quemadmodū vetus illa maledicta, sed vitę cibū, pulis

S ij

PEAN VIRGINI

„ fit. Tu vitis illa generosa, de cuius palmite nobilis ille botrus
 „ p̄dit, quē vnum duo testamenta humeris baiulāt, tam grā
 „ uem, vt in statera appensus, ingens oīm scelerum nostrorū
 „ pondus in altum submouerit, tam efficaci succo, tamq̃ ge
 „ nerofo, vt gustatus, repente tot hominū milia, ad vitæ vſq̃
 „ contemptum, ſobria dementauerit ebrietate. Tu procera il
 „ la Libani cedrus, late virtutū ſpargens odorē, quæ mortalium
 „ ſola vitiorū cariem nō ſenſiſti, quin & allita noſtris an
 „ mis eandem arces, dum tuo prouocati exemplo, tot paſſim
 „ pueri atq̃ puellæ incorruptæ vitæ puritatē meditantur. Tu
 „ cāpeſtris olea, ſpetioſa ac conſilis, de cuius illibato corpore,
 „ fatalē illum & ſemper virentem ſurculū nobis decerpiſti is,
 „ cui familiare eſt columbina in ſpetie apparere mortalibus,
 „ eumq̃ in arcæ eccleſiæ detulit, certiffimū pignus finiendī dī
 „ luuī peccatorū, mundiꝝ renouandi ſymbolū, cuius baccarū
 „ ſalutaris amaritudo, cōtra pomī exitialis heu nimium
 „ dulce vīrus, antidotū præſentaneū atulit, cuius oleo, men
 „ tes hominū abſterſo ſqualore vetuſtatis, ſicutq̃ terreni Adā,
 „ velut iterata iuuetas reniteſcūt, cuius iugī alimonia, fidei lā
 „ pas paſcitur, ne quando poſſit extingui. Tu aurora illa val
 „ de rutilans, quæ mirātibus etiam cœleſtis arcis excubitoribus,
 „ roſcida purpura, blādoq̃ lumine emergens, noctis hor
 „ rorem omnē diſcuſiſti, ac ſolē illū expectatiſſimū, præuia
 „ mortaliū oculis exhibuiſti. Tu palma perpetuo vīres, quam
 „ neq̃ prosperæ res vel tantillū deflectere, neq̃ aduerſæ des
 „ primere potuerūt. Tu platanus, longe gratiffimā vmbra
 „ præbens feſſis mortalibus. Tu therebynthus, fauoris tui ra
 „ mos ad omne hoīm gen⁹ latiffime porrīgēs. Tu velut altera
 „ quedā mater omnīū viuentū, eccleſiæ ſoror, tanta myſterio
 „ rū ſimilitudine, vt quicq̃d in arcanis literis illi tribuit, idē &
 „ in te mire quadrare videat. Si quidē eccleſia, cœleſti ſpiritu
 „ animata nos regenerat in Chriſto, tu diuino numie ſup̄ſa,
 „ eū ipſum edidiſti, in quo renaſcimur omnes. Tu myſticū il
 „ lud caſtellū, quod ingreſſus mūdi redemptor, a duabus ſor

roribus gratissimis accipis epulis. Tu mulier illa singularis,
 quā oculis aglinis cōspexisti, q̄ tibi in filiū tui vicē successer
 rat. Cuius niuea tēpora, virtutis omnigenæ ambitu cōtexta
 corona, stellātibus decorat luminibus, quā totā diuini solis
 22 claritas circūuestit, quæq; lunā nunq̄ eodē vultu fulgentē,
 22 quippe rerū fluxarum ducē, pedibus substratā, semper cal
 22 casti. Tu sponsa, tu cōcubina, tu amica, tu colūba vnica, tu
 22 amores, tu ignis, tu propriæ deliciæ speciosi præ filiis hominū.
 nū. Tu delicata illa amatrix, quam vnice deperit filius dei.
 Tā feruida, vt amore dilecti lāgueres. Tam formosa, vt dei
 verbū e sinu patris, in tuū ipsius vterū nitor oculorum tuorū
 fecerit auolare. Tam veneranda, vt angelū pronubum
 merueris. Tam illibata, vt virū sine viro cōciperes. Tā incor
 rupta, vt virgo pareres. Tam beata, vt arcanū illud tetragra
 maton verbum, quod alijs nefas ore cōcipere, tu castis haus
 rires visceribus. Tam deniq; foelix, vt oīm salutē generares.
 Salue inclyta regum progenies, sacerdotū decus, patriarcha
 rum gloria, cœlitū triumphus, inferorū formido, Christiano
 22 rum & spes, & solatium. Tu sole matutino rutilātor. Tu lu
 22 na argentea blandior, aureo lucifero formosior, lilio recentī
 22 purior, niue intacta candidior, verna rosa decentior, vnione
 22 præciosior, auro generosior, achate gratior, magnete amabi
 22 lior, opobalsamo fragrantior, Amaraco spirātor, melle dul
 22 cior, vita suauior, horto irriguo floridior, paradiso foecundis
 22 or, cœlo sublimior, angelis castior. Salue sacrariū æterni nu
 22 minis, tricliniū diuinitatis, apotheca spiritus sancti. Sed qd
 etiam tuas inenarrabiles laudes nostra balbutit infantia.
 Quicquid enim poterit humana vel mens cōcipere, vel lina
 gua sonare, etiam si porro supra nostrū ingeniū fuerit, tamē
 longe citra tuū meritum erit. Illud autē humanis affectibus
 in te, mirabilius dicā, an amabilius, q̄ cum talis sis o Ma
 ria, vt omne terrarū cœliq; fastigium tibi ceruicē inclinet, te
 dominā, te reginā, te imperatricē veneret, non tamē pro in
 digno habes humiliū ac miserorū mater appellari, neq; cor
 S iij

PEAN VIRGINI

„ li sumpto imperio, nostri curam posuisti. Sollicitant etiam
 „ nunc mitissimū pectus tuū erumne mortaliū, tangunt vota
 „ mouēt suspīria, vincūt lachrymæ. Quo fit, vt benignissimis
 „ auribus tuis, vndiq; miserabilis opploret turba. Vniū Ma-
 „ riæ opem, omnis ætas, omnis ordo, omnis implorat cōdis-
 „ rio. Mariam pueri ac puellæ, Mariam senes & anus, maximi
 „ minimiq; promiscue sollicitāt. Quam enim aliam temeras-
 „ rius nauta, vbi vēti mugientes malum & vela sciderint, vbi
 „ fluctus clauum auulserit, vbi procellæ minaces latera tun-
 „ dunt, vbi præsentē intentant omnia mortē, quam tum aliā
 „ supinis manibus orat, nisi Mariam? Vbi lacera tabula, nu-
 „ dus hærens per summas vndas volitat quam in vota vocat
 „ nisi Mariam? Quā infortunatus viator a latronibus cinctus præ-
 „ catur, nisi Mariam? Mariā quos arte potētior morbi vis præ-
 „ mit. Mariam quos duræ cōpedes alligant. Mariam miseræ
 „ puerperæ, cū laboriosi nixus partum periculose differūt, vo-
 „ tis inclamant. Siue stridentia fulmina orbem conscium ter-
 „ ruerint, siue subterranei motus tellurem concusserint, siue
 „ ruina fatalis, aut incēdij vis ingruerit. In summa, quæcunq;
 „ laboriosis mortalibus inciderit calamitas, aut malū impen-
 „ dentis metus territauerit, tu vna protinus occurris, a qua de-
 „ sperati rebus opē petant. Tibi mercator sollicitus sua lucra
 „ cōmittit, tibi mare ingressurus vitam suam deponit, tibi cur-
 „ uis arator spem anni votis cōmendat. Tibi miles ancipitē
 „ Martē experturus vota nūcupat. Te scelertū consciētia præ-
 „ sus aduocatā adsciscit. Atq; etiā ex malorū numero, quibus
 „ mille obnoxia est, nomina tibi facit nostra egestas. Te ma-
 „ trē orphanī, pupillī tutricē, rei patronā, captiui liberatricem,
 „ errantes ducē, afflictī recreatricē appellāt. Te medicā egros-
 „ ti, naufragi portū, destituti præsidīū, deplorati solatiū, op-
 „ pressi exoneratricē, perditī salutē, desperati spem suā & nos
 „ mināt, & experiunt. Tu publica calamitosi generis fiducia,
 „ ex te vna pendētis, te vnā respiciētis, quippe cui penitus sit
 „ persuasum (neq; vana fides) nihil esse, quod tu præstare, aut

nolīs rogata, aut nequeas volēs. Videmus & aues vagas, & truces leones, & pardos in māfuetos in rebus egenis ad hominis opē confugere, malo videlicet mōstrante, vnde medellā petere debeant. Neq; nescit nostra necessitas, ip̄s docta malis, vnde subsidīū sperare oporteat. Intelligit esse te tutissimū asylum, quod rex indulgentissimus fontibus semper patere voluit, velut vltimū extremis mal' perfugitū. Intelligit te cannalē esse aureū, adeundū his, quide fonte volunt haurire misericordiæ. Te esse in exhaustū illud ærarium diuinæ largitatis, vnde depromi fuisse, qcquid nobis largiri decreuit. Te hostiū penarij coelestis, pulsandū ijs, qui panibus tribus egent. Quo tandē igitur meliore fiducia confugiemus.

• Maria, q̄ ad eā, penes quā oē nostrū præsidiū eē voluit deus: a quo rectius petet mortalis egestas, q̄ ab ea, quā inexhaustæ benignitatis suæ condā promamq; cōstituit deus: vt per eandē nobis largiret̄ omnia, per quā ipse se nobis aū donauerat. Vnde iustius sperabimus reliqua, q̄ cui salutis debemus initiū. Quā magis consentaneū est vitæ auxiliū ferre, q̄ quæ vitā dedit. Tū aut̄ quo tutius fugiet̄ miseri, q̄ ad misericordissimā: Quo se nocētes conuertēt, nisi ad clementissimā: Quo profugi, nisi ad asylū: Quo iudici obnoxij nisi ad iudicis matrē: Quo tristes rei, nisi ad aduocatam: simul & mitissimā, quippe matrem misericordiæ, & potentissimam, quippe iudicis genitricem. Q; regis es mater, nihil te non posse, q̄ autē & clementiæ mater es, nihil te supplicū causa non velle confidimus. Neq; fallit miseros sua fiducia. Quis enim vnq; te votis irritis sollicitauit? Quis tuum numen inutili coluit pietate? Quis inanes preces a tuis altaribus retulit? Tantū abest, vt ad tua genua confugiētes dura repellas, vt vltro etiam inuitēs trepidantes, vltro occurras cessantibus, spōte tua manū porrigas iacentibus. Vt iā nemo sit mortaliū, qui nō magno aliquo expimento, tuā in se beneficentiā testari queat. Harenā pfecto numeret, qui recensere conet, quot homines ab imis manibus in lucē res

ORATIO AD MARIAM

„ uocaueris. Quot ex præsentibus periculis eripueris. Quot
 „ tis quæ iam spem omnem abiecerant, in speratam attuleris salutem.
 „ Quot ex altissimo viciorum barathro, in vitam castigationem resti-
 „ tueris. Hinc tibi passim templum dicauit Christianorum non in-
 grata pietas. Hinc tibi innumerabiles, per vrbes pariter &
 vicos fumant aræ. Hinc toto in orbe sacer chorus assidue tuas
 laudes decantat. Hinc tibi circum altaria tua, grata dona-
 ria suspendunt, figuntur trophæa, tuarumque beneficentiarum monu-
 menta tibi consecrantur. Omnium vero mentibus sic penitus in-
 sita es, ut nemo vel ipso tuo nomine non recreetur. Quam in
 turba & ego clarissima virgo, hunc præana tibi cecini, quo pla-
 cata, precor, ut tuo me filio reconcilies, cuius iram iustissimam,
 grauissimis meis commissis suscitauit. Sola namque iudicem accu-
 sum mitigare poteris, quæ parere potuisti, sola & potes &
 vis, quæ cum sis misericordiarum mater, tui simillimum filium mi-
 sericordissimum genuisti, ut tuo confirmatus auxilio, tuorumque du-
 ctu per hoc vitæ pelagus sic iter agam, ut perueniam ad pa-
 triam claritatis æternæ in qua cum filio viuam gloriosa per
 omnia secula seculorum, Amen.

Finis præanis.

Obsecratio ad virginem matrem Mariam
in rebus aduersis.

Vides virgo parens Maria, spes vna calamitatum no-
 strarum, vides quæ diris tempestatibus in hoc mortali-
 tatis pelago iactemur, dum erumossissimi exili-
 j pertesi, in quod miseros Euxæ noueræ, non paren-
 tis intemperantia detrusit, utcumque in patriam molimur recursum,
 te scilicet vna inter vagos huius vitæ fluctus, noctemque den-
 sissimam (ceu prospera stella) prælucente, simulque secundam tui fa-
 uoris auram semper aspirante. Alioquin nullam omnino portus con-
 tingendi spem habeat, hæc tam diuturna, tam plena discrimi-

num nauigatio, ni tuū vsq; numen tātis in malis propiciū
 » ac præsens affulgeat. Sed nō destituīs cursum nostrū o diua
 » graues hominū semper miserata labores. Neq; enim igno-
 » ras huius qua vehimur corpusculi cymbā, q̃ fragili sit tabu-
 » latu compacta, q̃ rimosa, q̃ sutilis. Et hanc tamē tot malos-
 » rum fluctus oppugnat, tor circūuallant pericula. Hanc pesti-
 feri cacodæmonū flatus, horrendo cū murmure circumfres-
 munt, omniq; vi certant nūc acutis ambitiōis cautibus illi-
 dere, nunc in æstuantīū libidinū vadofas syrtes impellere,
 nunc inmanibus Charybdīs hiatibus sorbendā tradere. Hi
 nimirū sunt procaces illi austri, & boreę sonori, neq; nō vio-
 lēti africī notiq; hymbriferi, qui tartareo e specu emissi, qua
 data porta ruunt, ac terras turbine perflant, qui graues illas
 tēpestates nobis quotidie consciscunt, tot edunt naufragia,
 dū hunc per omne nefas prācipitē agit, vētos gloria curru,
 ille e turpissimarū voluptatū coeno nequit eluctari, dū aliū
 quo res sit incolumis & auctior, ipse perit infœlix. Iam por-
 ro hinc crudelis insequit̃ pyrata, q̃s gnati tui preciosus san-
 guis asseruit, denuo in fœdissimā seruitutē retracturus. Inde
 rursus deliciarū blādissima siren, exitiāliter dulcibus cantis
 lenis aures animūq; sollicitat, vt obliti patriæ, obliti nostri,
 recta incertissimū interitū abeamus. Iam vero quā periculo-
 sa illa fortunę, ceu fluctuū alternantiū vicissitudo, cum inte-
 rim secūda & venenatis muneribus accumulās, nauiculam
 nostrā in sublime tollit, interim aduersa & sæuēs, deq; sum-
 mo fluctu prācipitās, imis harenis illidit. Quid q̃ interdū
 tumultu negociorū, veluti turbine irruēte, sic obruimur, vt
 neq; clauū iā audiat naui, neq; certū cursum tenere liceat?
 Quid q̃ interim ipsa etiā arridētis æquoris lenitas, quauis
 est procella insidiosior: dū nō raro credulos, nimis cœlo pe-
 lagosq; sereno cōsillos, repēte versa tēpesta opprimit? & qui
 modo tanq; portū tenētes lætū celeuma caneāt, protinus
 medijs in fluctibus natant. Quid autē recenseam, quantum
 immaniū beluarū pontus hic alat, semper in nostrā prādā

S y

ORATIO AD MARIAM

inhiantibus? Neque vero desunt etiam huic elemento sua venena,
 letale virus undique afflantia, dum alius assentatione nobis
 imponit, alius pestiferis consilijs ab honestis auocat, alius
 » ad perniciem hortatur, hic palam iniurius, ille clancularius hostis
 » nocet, hic in os contumeliosus, mentis oculum perturbat, ille su-
 » catus amicus, niueo deticulo uipereum virus infundit, hic
 atro loliginis succo tinctus, famae labem conat offundere, ille
 le torpedinis in more, frigidum afflans venenum, charitatis ar-
 dorem nititur extinguere. Tum vero gelido soluitur frigo-
 re membra, cum piceae nubes ignorantis, eripiunt nobis coelumque
 diemque, cum lacero velo, dissipatis antennis, amisso clauo, caecis
 erramus in undis. Tum multus ubique pauor, & plurima mor-
 » tis imago. Adeoque lachrymabilis huius uitae, quam a vinculis
 » libis & uagitu sumus auspicati, perpetuus tenor calamitatum est
 » plenissimus, ut ne ipsa quidem tranquillitas discrimine uacet.

Vides haec o regina coelestis, & miserata succurris pietan-
 tibus. Neque enim fieri potest, ut aut non despicias casus mortali-
 um, quod quidem uel nois ipsius argumento, sublimis illa sis Eliti-
 ce, illa sis Cynosura clarissima, summo, scilicet mundi cardine fixa,
 quae sola falsas occiduae Tethydos undas nunquam attigisti, cu-
 ius ne leui quidem aspergine unquam commaduisti. Neque consenta-
 neum est, ut ulla eorum quae fiunt in terris pars, tuos oculos
 suffugiat, cum tu sis luna illa pulcherrima, eterni solis & so-
 ror & mater, quae nostros labores de proximo despicias, qui pro-
 pe uicinum & familiarissimum terris sydus, influxumque longe
 omnium efficacissimum, quae noctem hanc nostram miti lumine sub-
 lustre facis, non vaga, nunquam senescens, nunquam inaequalis, nunquam
 » deficiens, nunquam occidens, sed assidue pleno pernitens orbe,
 » semper obuia soli, unde mutuum lumen vimque plenissime haus-
 » itam nobis refundis, salutari succo vegetas & auges omnia. Er-
 go neque non uides o Maria, cum eadem & stella sis huius nostri
 pelagi, & luna nostrae terrae, neque rursus videntem non tangunt
 hominum mala, cum te iam olim matrem suam, & misericordiae matrem
 mundus hic noster appellet, tuque non inuisa nomen istud agnos-

scas. Atq; oino necesse est, vt te matrē res hominū sollicitū
 habeāt, quæ quidē filiū pepereris, vsq; adeo nostri generis
 amantē, vt huius exiliū cōmunis incolā factus pro nobis as
 ferēdis sese deuouerit, tanq; libenter in oēs casus effuderit.
 Neq; igit aut non vides hominū erūnas, aut vidēs non mis
 serescis, neq; miserta mederi non potes, cū & filiū genueris
 exorabilē, præterea sic tui amantē, sic obseruantē, quippe
 piissimū, vt nihil omnino neget postulanti. Neq; rursus a pa
 tre frustra qcq; petit filius, ppter incogitabilē mutuā inter
 ipsos charitatē, & nihil non potest pater, nihil itē nō potest
 filius, vt qui ab omnipotente nascat omnipotēs, proinde ni
 hil nō potes tu quoq; cuius vel pietati vel honori, filius ni
 hil nō tribuit. His argumētis ratiocinat nostra mortalitas,
 nō ingenio, sed egestate sollers, te vnā esse o virgo deipara,
 vnde afflictis in rebus opē & poscere, & sperare debeamus,
 q; vna vales oīa, & quicqd vales id omne nobis vales. Certe
 itaq; fiducia, en ego pnus tuis aduoluor pedibus, illis q;
 bus etiā cœlites ipsi sese substernūt, p̄senti tuo numini sup
 plices tēdo man⁹, nō sine multa scatebra lachrymarū, quas
 mihi e penitissimis animi venis, partim huius exiliū labores
 amarissimas exprimūt, partim noxiarū, quas tuū in filiū ad
 misi, consciētia excutit. Succurre queso mea seruatrix, mea
 salus, meū vnicū certissimūq; perfugiū Maria, p̄fulge stel
 la salutaris caliganti, dirige errantē, aspira laboranti, confir
 ma vacillantē, fulci nutantē, ad sis periclitātī, ne forte nauis
 culā hāc iam quassam, iā exarmatā, iā rimis fathiscentem
 decumanus ille fluctus obruat. Immo in tutū restitue, iam
 scopulo infixā, iā naufragā, iā exitio p̄ximā. Serua meū dul
 ce decus animulā hanc, quæ sese tibi (quāta est) nuncupat.
 Quod si votū nō abnuis, iā tuū est qd perit. Ne sinas (amas
 bo) interire, quod tuus gnatus sapiēs architectus, tā accuras
 te finxit, quod tā diligēter exornauit, quod idē tam immen
 so sanguinis sui precio redemit. Redde vel opifici plasma.
 vel artificis opus, vel redēptori mercē suam. Sed quī ego

ORATIO AD MARIAM

te iam dudum p̃is obtestationibus, tanq̃ magicis precam̃
 nibus aggredior, quādo tu nostra es illa Dīana, triplici nus
 mine pollens, quæ cogi quoq̃ vocibus humanis gaudeas?
 Quidnī valeat apud te verā diuā pietas, quod apud falsam
 valebat superstitio? Quidnī obtineat apud te cultus purus,
 quod apud illā ritus sacrilegi? Quidnī te flectāt Christianor̃
 rū lachrymæ, cū illam malefica carmina mouerint? Quidnī
 te pię tangāt obsecrationes, cū illa impias execrationes sense
 rit? Obtestor igit̃ exorabile pectus tuū, o regina cunctorū,
 per quicquid tuū, filiūq̃ tui numē placare potest. Per venerā
 dam tuī conceptionē, a qua labem oēm procul arcuit is, quā
 tu postea simili puritate concepisti. Per adorandā natiuitas
 tē tuā, qua veluti luciferi sydus, placido lumine exorta, ven
 tūri solis certissimā spem dedisti mortalibus. Per infantiam
 tuā, deo gratissimis studijs trāfactam. Per summā animi tui
 synceritatē, humilitatē, pietatē, quæ virtutū fragrantia, dei
 p̃is vnigenitū, veluti procū amore ebriū, in terras pellexisti
 nimirū vt̃ virgo spoñsa, virginī spōso cōtingeres, & puris
 sima purissimū cōciperes, illibata illibatum generares. Per
 ter adorandū illud opificiū, perq̃ ter foelicem animi tui sen
 sum, cum te cōscia, ille faber singularis spiritus immortalis
 in officina vteri tui, triforme opus sacris ternionibus absol
 ueret, purissimū filij tui corpusculum, de virginēi sanguinis
 tui guttula rapente fingēs, simulq̃ beatā illam animā de nis
 hilo creatā, mortalibus quidē, sed omnino syncerissimis or
 ganis inserēs, cū animæ vero parte liquidissima, diuinitatē
 agglutinās, atq̃ ita limū, vitam, & deū, tam concordī discris
 mine, & discreta cōcordia copulās, vt̃ inter se nō permixtæ
 naturæ, in eandē tamen coirēt personā. Per sancta tua offi
 cia, quæ virgo grauida, aniculæ foetæ, redēptore pregnant,
 præcone pregnāti cognatæ sedula præstitisti. Per ineffabile
 pectoris tui gaudiū, cū puella virilis ignara cōsortij, aureū il
 lū foetū, spem orbis vniuersi, in aluo tua gestares, tuq̃ suc
 co aleres, neq̃ dulcis sarcinulæ sensu carēs, neq̃ tamē vuls

go prægnantiū fastidia sentiens. Per foelicissimā expectatio-
 nē tuam, cum statas pariēdi metas sollicitē numerās, paren-
 tis nomē tibi promitteres, integritatis secura. Per sacratum
 partum tuū, ab omni cruciātu, ab omni pudore, nostriq; pu-
 erperi sordibus tam immunē, q̃ tu fueras ab omni libidine
 „ aliena. Per sancta mentis tuæ tripudia, cum obstetricātibus
 „ angelis, dulcis ille pusio de corporis tui thalamo procedēs,
 „ tibi quidem matris nomen adferret, nobis vero renascendī
 „ spem natus ostenderet. Per ineffabile meritū tuæ paupertatis
 „ o Maria, qua tu vitā omniū, recentem tuū partū, sæuiens
 „ te decēbri, non domi, sed foris, non in palatio, sed in humili
 „ tuguriolo suscepisti, etiā non purpureis fasciis, sed pannicu
 „ lis inuolutū, pro segmētatis cunabulis, duro præsepio reclī-
 nasti. Per pias animi tui voluptates, cum filioliū tuum ab an-
 gelis annūciari, a pastoribus queritari, a Magis quos index
 stella exciuerat, mysticis donariis honorari conspiceres. Per
 genuinū illū parentis affectum, quē tu supra matrū vulgus
 erga dulce pignus tuū Iesum, lōge flagrantissimū persensis-
 sti. Perq; mutuā illam & inenarrabilē pietatē, qua tu mater
 filiū deū, te contra filiū virginē genitricē ad amauit. Per eū
 sensum multo foelicissimū, qui totiēs tua materna p̃cordia
 titillabat, quotiēs decoros & mites ocellos gnati tui, tua scis
 licet lumina iucunda similitudine referentes dissuauibaris,
 quotiēs frontē fronti, os ori, vultū vultui, manusculas mani-
 „ bus simillimas contēplans agnosceres. Per maternā sedulī-
 „ tatē, quā Iesu tui cunabulis, noua puerpera officiosissime im-
 „ pertiebas, siue cū algentē puellū tepētī gremio confoueres,
 „ siue cū vlnis circūplexa, sinui virgineo apprimeres, siue cū
 „ vagiētī blādulis rignis somnos accerseres, aut noto admo-
 „ uēs pectusculo, de virginea papillula suspēderes, imensam
 „ mūdi machinā digito librantē. Siue cum lachrymantē p̃ps-
 „ suauiolis collābens, p̃silientes guttulas, osculis exorberes.
 „ Per illū materni lactis nectareū succum, qui de virginei tui
 pectoris fonticulo subscatebat, cū niueo liquore nutricares

ORATIO AD MARIAM

uniuersa pascenē. Per officiosam sollicitudinē, cū infanien-
 tis Herodis impietate fugiēs, spem nostrā in Aegyptū aspora-
 tares, ne. s. p. i. ret. añ. diē, p. quē oēs eramus seruādī. Per humi-
 litatē illā tuā deo lōge gratissimā, qua factū ē, ut neq; i pue-
 ro circūcisiōis, neq; in te ipsa purificatiōis cerimōias obis-
 re dedignareris, p. inde q̄si in illo fuerit qcq; putre refecādū
 cuius vnus puritas, maculis oīm abolēdis sufficiebat, aut
 tibi ullo piaculo fuerit opus, ad cuius puerpitiū, quis etiā al-
 iā uirginitas sit sordidissima. Per blesum illud et blādū sal-
 22 lare infantuli tui. Per amicos arrisus, p. mutos qdē adhuc,
 22 sed gesticulātes affectus, p. inuicē data ac reddita basiola, p.
 22 charissimi pignoris nō onerosas gestatiōes. Per btm pietas
 22 tis affectū, cū te filioli, iā nra yba meditās, blesula, dulciq;
 uocula materculā appellitaret. Per blandicias pietatis ple-
 nas, uicissim dictas ac redditas. Per domesticas cōfabulati-
 ones, & o q̄ sancta inuicem colloqa. Per sollicita desyderia
 22 materni cordis, cū filiū iā grādiuiculū p. oīa uelut amissum
 uestigares. Per officiosas curas & uota purissima, qbus unū
 genitū tuū mortuū aui gradibus adolefcētē, psequbare. Per
 algores, p. æst^o, p. sitim, p. esuritionē, p. vigilias, p. inopiā, p. q;
 oēs humanæ uitæ iniurias, q̄rū, te teste, nihil ille recusauit.
 Per sc̄tissimos manuū tuarū labores atq; industriā, quibus
 22 paupculū filiū, paupcula sustinebas. Per arcanū gaudium,
 22 qd in tacito sinu gaudebas, cū filiū quē hoīem homo genu-
 22 ras, diuinitatis specimē edētē uideres, aquā in uina uertētē,
 22 morbis simplici uerbo medentē, sepultos excitātē, mari im-
 22 perantē, pctā donantē, dæmones exigentē. Per oēs filij tui
 22 cruciatus, q̄s tu materna sympathia cōiter ptulisti, ut nos
 instauratā salutē filio, sed non sine matre deberemus. Per
 amarissimas lachrymas, quas ille non raro p. nostris malis
 fudit. Per indigna pbra, qbus ille toties a iudeis p. nobis
 male audiūt. Per spōtanea filij tui tedia, cū ille nostro exitio
 angereē. Per sanguineū sudorē, quo totū illū a uertice usq;
 ad imū pedem nostra scelera pfuderūt. Per acerbū illū casū

tuiq; unigeniti pudorē, cum agnus ille nūveus perinde un
 scelestus parricida quispiā, a sacrilegis ministris magno cō
 tumultu captus, a iudice ad iudicē, populo insultate ducta
 retur. Per grauiorē etiā erubescentiā, cum ad submissitiorū
 testiū calumnias obmutesceret. Per insanas illas turbæ suc
 clamations. Per maledicta in eum ingesta, per illisos cola
 phos. Per sacros unici tui uultus impie cōspuitos. Per funes
 illos infames, quibus astrictus est ille, qui mundū soluit a
 crimine. Per artus oēs lictorijs flagris inclemēter sulcatos.
 Per mille purpurei sanguinis riuulos toto corpore p̄sillen
 tes. Per indignissima ludibria. Per pallā ridiculī gratia da
 tam. Per arūdinē pulsatū caput ad adorādū. Per alapas cru
 entis manibus impactas. Per ludibriosam coronā q̄ uulni
 fici aculeis, simul & tua uiscera, & sacra filij tui tēpora pe
 netrauit. Per capitalē sententiā in innocentissimū reū inique
 p̄nunciatā. Per tristissimos tuos passus, quibus infamē ar
 borem humeris baiulantem diceris prosecuta, ut infame
 supplicium unici tui mater spectares. Per materni cordis
 uulnus, cū gnatū tuū inter duos latrones mediū tolli cōspi
 ceres. Per sanctissimos artus tam ualide distētos. Per crea
 trices illas manus, & pedes innoxios diro ferro confixos.
 Per extremā sitim. Per fellito aceto imbutā spōgiam sitiēti
 porrectā. Per materni tui pectoris affectionē, uni tibi cogni
 tā, cū mulierē de cruce appellās te discipulo, tibi discipulū
 virgīnē virgini cōmēdaret. Per internū animi tui sensum,
 cū iā sibi mortē spōte asciscēs filius, ingenti clamore p̄cios
 sam aīam paternis manibus cōmēdaret. Per sacrosctm my
 steriū, cū testibus oculis tuis, fons ille ter adorādus, de dor
 miētis latere scateret, pariter & aquā abluēdis & sanguinē
 uiuificandis nobis p̄pinans. Per crudelissimū doloris gla
 dium, quē tibi iam nouæ puerpæ fatidicus senex fuerat ua
 ticinatus, q̄ tua materna uiscera p̄ singulos unici tui crucia
 tus atrocissimis uulnerib; cōfodit. Per estuātissimū redimē
 di generis humani desyderiū, quo fiebat, ut cū oēs gnatī do

ORATIO AD MARIAM

fores pari poene sensu ferres, tamē incredibile gaudīū par-
 ter cum eodē caperes, quod tua filiūq; factura, nāe salutis ne-
 gociū peragebat. Per fidei tuæ meritū, cū attonitis ac dubi-
 tatibus cæteris discipulis, tu sola redēptionis nostrę myste-
 riū tacita tecū mente reuoluēs, multo plus voluptatis de no-
 stra vita, q̄ de filiū morte luctus p̄cipiebas, de resurrectione
 perpetuā certissimāq; spem obtinens. Per nullo sermone cō-
 sequendū gaudīū pectoris tui, cū Iesus tuus iam victor, iam
 rediuiuus, iā immortalis, primū sese tibi spectandū exhiberet,
 multo lumine conspicuū, opimis spolijs, æternisq; trophæis
 decoratū. Per pia mētis tuæ gaudia, cū vnigeniti tui nomē
 ter sanctum toto iam orbe videres inclarescere, eūq; quem
 tu sola carnē factum de tua carne, carnaliter cōceperas, secū-
 dum carnem genueras, iam a tot milibus spiritalē spirituali-
 ter cōcipi lætareris. Per pia suspiria, per sanctissima desyde-
 ria, per purissima vota, per beatas lachrymas, quas mater fi-
 lio superstes vbertim in terra fudisti, quoties dulcissimi cū
 eo cōiūctus recordatio subiret animū, quoties de redēptio-
 nis humanę cōsilio, quoties de mysticis illius factis pariter
 & dictis, cū amicis eius ac discipulis sermonem sereres, aut
 quoties religiosa sedulitate obambulans, sacra reuīseres lo-
 ca, in qbus vllū modo vnici tui monumentū extaret. His ia
 cūis primū vagiūt infans. Hoc in tēplo mihi repertus inter
 legis consultos. Hoc in triclinio, aquis in vinā trāsformatis,
 conuiuiū exhilarauit. Hac in ripa baptizatus est. In hoc de-
 serto ieiunauit. In hac solitudine tantam turbā tantulo cibo
 saturauit. Hoc ex loco hanc & hanc parabolā disseruit. Hoc
 in mōte consedit, cū hæc atq; illa doceret. Hęc porticus in-
 ambulātis obtinet vestigia. Hic cōiuiuiū egit. Hoc solū illi
 lachrymis cōmaduit. Hoc erat vultu, cū q̄stuarios e tēpli se-
 ptis exturbaret. Vt palluit, vt fremuit, vt fleuit cum Lazarū
 amicū sororibus viuū redderet. Hic stabat, cū cœcū illumis-
 naret. Ad hūc puteū itinere fessus quieuit. Hic mihi vni hæc
 atq; illa dixit. Hic ductus est, hic pepēdit. Hoc in tumultu su-

tus est. His in uestigijs apparuit. Hinc nobis dixit sup̄mū
uale, patrē repetiturus, Hoc in coenaculo patris. suūq; misit
sp̄ritū. Per horū atq; similitū beatissimā memoriā, q̄ tibi fi-
liū absentiē foelicius etiam p̄sentiē reddebat, q̄ antea fuerat
in carne. Per crebros angelorū cōmeatus, q̄ te, familiariter
interuissentes, uota matris ad filiū, filij munera ad matrē p̄-
ferebant, per sancta tua vitē mortalis tedia, cū iam terrenis
eximi rebus, filioq; imortali, imortalis gestiebas copulari.
Per festiuos coeli totius applausus, cū te supra cōfessus an-
gelicos euectā, fili⁹ p̄ximo cōfessu reciperet, rerūq; omnī
ditionē impertiret. Per ineffabilē tuā erga genus hominū
pietate, perq; tuū longe mitissimū pectus. Per tuā foelicitas-
tem, nostrosq; labores. Per tua gaudia, nostrosq; luct⁹. Per
hanc quātulāctq; pietatē qua tuū numē vtcūq; colo, p̄ om-
niū qui in te spes fixere suas, uota obsecro obtestorq; virgo
intemerata, peccatoris hui⁹ patrociniū apud filiū iudicē sus-
cipe, eius irā quā meis flagicijs excitauī, deprecare, recon-
cilia caput hoc noxiū ei, quē tuis uberibus aluisti, ut eiusdē
& illustratus lumine, pernicioſa a salutaribus dinoscā, &
vnctiōe cōfirmatus, quæcūq; illi grata sciero, ea cōstāri p̄se-
quar affectu, rursus quæ inimica, ea penitus detester atq;
auerſer. Impetra q̄to mihi mea p̄catix maximū quoddā a
filio munus, ut toto pectore, atq; p̄sum ex animo, mea ipsi-
us oderim mala, neue quid amē, aut mirer, p̄ter unū filium
tuū, in illius imaginē merear trāffigurari, vt suaue etiā mis-
hi fiat, cū illo crucē tollere, atq; in ea p̄ spem & patiētīā, ad
finē vsq; uitæ foelicit̄ p̄seuerare, vtcūq; iam rerū p̄mutatis vi-
cibus, ea animo meo incipiāt amareſcere, quæ me animalē
stulte delectabant, ea contra iuuēt q̄ quondā pro maximis
malis habebā, ne me arcta unigeniti tui uia, uel carnis illes-
cebrē trāſuerſum abripiāt, uel irruentiū malorū p̄cella des-
turbet. Et quoniā cōsutili nauicula, in quā & ille q̄ndā dis-
gnatus est descēdere, tam periculosum nauigo mare, p̄cor
o Maria, vt illo quidē vētis & mari imperante, te vero usq;

T

CONCIO

prælucente, in portū coelestis Hierusalem cōtingat appello-
re. In quo gnati tui beato cōsortio frueris sine fine. Amē.

CONCIO DE PVERO IESV

pronunciata a puero in schola Cole-
tica, nuper instituta Londini.

Ver apud pueros verba facturus de ineffabili
puero Iesu, nō optarim mihi Tullianam illam
eloquentiā, quæ breui atq; inani voluptate au-
res delinīat. Quantū enī abest Christi sapientia
a sapiētia mūdi (abest aut̃ immēso interuallo) tū oportet
christianam eloquētiā a mūdāna differre eloquētiā. Sed
illud vna mecū ardentibus votis impetretis velim, ab optis-
mi Iesu optimo patre deo, a quo ceu fonte bonorū oīm sum-
ma proficiſcit, quicq; solus fœcūdo illo suo spiritu linguas in-
fantium reddit disertas, vel e lactētium ore laudē absolutā
depromere solit⁹, vt quæadmodū omnis nostra vita nō aliū
exprimere debet, q̃ spiritū de quo dicturi sum⁹ IEsū, ita
& oratio nostra illū sapiat, illū referat, illū spiret, qui & ver-
bū est patris, & verba vitę solus habet, cuius sermo viuus, &
efficax penetrantior est quouis gladio ancipit⁹, ad intimos
etiā cordis recessus penetrās vtq; ipse de cuius vētre flumīa
pmanant aquæ viuæ, nō grauet per organū vocis nostræ ve-
luti per cānalē, in oīm vestrū aīos influere, multoq; gratiæ
coelestis irrigare succo. Id ita futurū cōfido cōmilitones mei
charissimi, si pñs votis purgatas, ac vere sitiētes aures adiū-
getis, eas videlicet aures, quas æternus ille sermo requirēs in
euāgelio. Qui habet (inquit) aures ad audiēdū, audiat. Nos
porro cur non audeamus rē hanc arduā quidē illā, sed tamē
piam aggredi? p̃sertim ipso adiutore deo, in quo hoc plus
potest mortalis infirmitas, quo minus suis nūtiis viribus, &
in quo Paulus oīa se posse gloriā. Iam vero cū tanto studio
flagrent isti, qui mūdānæ, hoc est diabolicæ militiæ dedere

noia, vt futū quicq; ducē laudibus vehāt. Nobis qd prius, aut antiquius esse debet, q̃ vt p̃ceptorē, vindicē imperatorem nostrū Iesum, ac eundē quidē oim, sed tamen peculiariter nostrū id est puerorū principē, certatim pijs celebremus p̃conijs. Hunc in primis cognoscere studeamus, cognitū laudemus, laudatū amemus, amatū exprimamus atq; imites emut, imitātes eo fruamur, fruētes īmortali foelicitate portemur. Sed in tā vberē, tanq; immēsa rerū copia, vnde quālibet initū, aut vbi finē nostra reperiet oratio? cū is de quo loqui paramus, fons sit, vel (vt verius dicā) oceanus bonorū oim. Verū vt ipse natura incōprehensus, & infinitus, tñ sese vult in arcū cohibuit cōtraxitq; itidē & nostra oratio in explicationis eius laudibus, quā modū nesciit, modū tamē ipsa sibi faciat oportet. Equidē tria potissimū esse video, quā vlt̃ discipulorū, vlt̃ militū aīos solēt ad gnauiter agendū inflāmare, ea sunt ducis admiratio, amor, & p̃miū. Itaq; q̃ p̃ceptorī nostro ac duci Iesu studijs alacrioribus pareamus, agēdū singulatim hāc in eo pia curiositate cōsiderem⁹. Primo loco q̃ sit suspiciendus vndiq; ac stupēdus, deinde quāto p̃cediligēdus, atq; ob id imitandus, postremo q̃ ingēs dilectionis fructus. Ac mos quidē est rhetorū in hoc dicendi genere illustriū principū adhibere exēpla, videlicet quo collatione p̃fascis quē conant laudib⁹ attollere. Verū imperator noster vsq; adeo supat omne celsitudinis humanæ fastigiū, vt quicquid quantūvis egregiū adhibueris, tenebras admoueris nō lucem. Cuius enim imagines ac nataliū splēdor non vīdeat esse sum⁹, si cū Iesu cōponas? qui quidē ineffabili īmō etiā incogitabili rōe deus a deo semper absq; tēpore nascit, aeterno summoq; parētī per oīa æqualis? Quāq; hui⁹ vel humana natiuitas nonne facile regū omniū claritatem obscurauerit? Quippe q̃ stupēte rerū natura, auctore patre, afflante spiritu, prōnubō āngelo, citra virilē operā, virgo de virgine, cœlitis grauida, natus est homo in tempore, & rursum ita natus homo, vt neq; deus esse desineret, neq; for

Tria quae impla-
nent ad quantitatem
asymptotam

Collectio, brevis
largis partibus
reptis et hinc
reformationis

Tj

CONCIO

diū nōstratū quicq; omnino contraheret. Iam vero quid eo
 fingi potest amplius, qui infusus per oīa, nullo tñ loco cohi-
 bitus, in seipso manet immēsus? Quid illo ditius, qui sum-
 mū illud est bonū, a quo bona promanāt oīa, nec tamē ipse
 diminui potest? Quid illustrius eo, qui splēdor est paternæ
 gloriæ, quicq; solus illuminat oēm hoīem venientē in hunc
 mundum? Quid illo potētius, cui pater omnipotēs vniuersæ
 sam tradidit potestatē in cœlo & in terra? Quid efficacius
 eo, qui simplici nutu cōdidit vniuersa, ad cuius iussu siles-
 scit mare, vertunt rerū species, fugiūt morbi, concidūt ar-
 mati, pellunt dæmones, seruiūt elemēta, scindunt petræ, re-
 uiuiscūt mortui, resipiscūt peccatores, deniq; nouantur oīa?
 Quid augustius eo, quē admirant superi, tremūt inferi, me-
 dius hic orbis supplex adorat, ad cuius comparationē sum-
 mi reges nihil aliud q̄ vermiculos esse sese consentiūt? Quid
 eo fortius atq; inuictius, qui solus mortē alijs inuictam, sua
 morte deuicit, ac Satanæ tyrannidē cœlesti virtute dēmo-
 litus est? Quid triūphantius eo, qui perfractis ac spoliatis in-
 feris, tot prijs comitatus anīabus, victor cœlos adiit, ibiq; se-
 det ad dexterā dei patris? Quid illo sapiētius, qui tā admi-
 rabili ratione cuncta cōdidit, vt vel in apicula, totātaq; sue
 sapiētiae reliquerit ~~manentia~~ quicq; tā stupēdo rerū ordine,
 atq; harmonia nectit, cōtinet, administrat vniuersa, obiens
 oīa, nec tñ a seipso discedens, omnia mouēs ipse immouet,
 oīa cōcutiens ipse tranquillus, postremo in quo id qd stult-
 eissimū est, vniuersam mortalitū sophorum sapiētiam longo
 superat intervallo. Cuius debet nobis esse grauior authori-
 tas, q̄ ei⁹ de quo pater ipse palā est testificatus? Hic est filius
 meus dilectus, in q̄ mihi cōplacui, ipsum audite. Quid eque
 reuerendū, atq; is cuius oculis perspicua sunt oīa? Quid per
 inde formidandū atq; ille, qui solo nutu potest, & animā &
 corp⁹ in tartara mitteret? Quid aut formosius eo, cuius vul-
 tum intueri summa est fœlicitas? Deniq; si multis prēcium
 reddidit antiquitas, qd illo antiquius, qui nec initium habet,

Virg. + Georgi:
 Vniuersū q̄ dicitur
 vniuersū. Relato
 habentur: & p̄p̄ri
 vniuersū. & in vni-
 uersū. q̄ p̄p̄ri vni-
 uersū. & p̄p̄ri
 latius dicitur ap̄p̄ri
 eis p̄p̄ri: lib.
 p̄p̄ri C

d. 1?
 p. 1.
 p. 1.

nec finē est habiturus? Sed fortasse magis cōuenit, vt pue-
 ri puerū admirēmur, quādoquidē hic quoq; stupēdus occurr-
 it, vsq; adeo qd illius est infimū, sublimius est ijs quā sunt
 apud hoīes excelsissima. Quātus erat ille, quē infantulū vā-
 gientē, pannosum, abiectū in p̄sepe, tamē cœlitus canūt an-
 gelis, adorāt pastores, adorāt & quā genuit, agnoscūt bruta
 animātia, indicat stella, venerant magi, timet rex Herodes,
 trepidat oīs Hierosolyma, sanctus amplectit Symeon, vati-
 cinat Anna, in spem salutis erigunt p̄i. O humilē sublimita-
 tem, & sublimem humilitatē. Si noua miramur, quid simile
 vniq; aut factū, aut auditū, aut cogitatū. Si magnā suspic-
 mus, quid nostro Iesu modis omnibus amplius, quē nulla
 creatura possit vel exprimere voce, vel cogitationē cōcipere.
 Huius magnitudinē qui velit oratione complecti, is multo
 stultius agat, q̄ si conetur vastissimū oceanum angusto ex-
 haurire cyathō. Adorāda est eius immensitas magis q̄ ex-
 plicāda, quā vel hoc ipso magis mirari cōuenit, quo min-
 assequimur. Quid nī nos id faciamus: cū magnus ille pra-
 cursor indignū sese pronūciat, qui corrigia calciamentorum
 eius soluat. Agite igit pueri suauissimi, hoc tā inclyto puero
 Iesu p̄ceptore, hoc tam insigni duce, sancta superbia glo-
 riemur, huius sublimitas nobis ad p̄e audendū animos ad-
 dat, in hoc vno nobis ipsi placeamus, vt existimātes illius
 oīa nobis esse communia, nos ipsos meliores arbitremur, q̄
 qui semel tali addicti imperatori, mundo, vitisue, sordidissi-
 mis utiq; dominis seruiamus.

SECUNDA PARS.

¶ Sed admirant, & contremiscūt etiā dæmones, amāt solī
 p̄i. Quamobrē altera hui⁹ oratiōis pars, vt propius ad nos
 p̄tinet, ita est attētoribus auribus accipienda, videlicet quot
 nobis Iesus sit nobis amādus, vel redamandus magis, vt
 qui nos & nondū cōditos, ante omne tēpus amarit in se, in
 quo iam tūc erāt omnia. Itaq; natiua sua bonitate cū nihil
 essemus, nos finxit, finxit autē non qd uis animal, sed hos

T iij

CONCIO

minē, & finxit ad sui ipsius imaginē, hoc est summi boni ca-
paces, ac sacro sui oris afflatu spiritū vitalē indidit. Ad hæc
cæteris aniantibus impio nostro parere iussis, quinetiā an-
gelis in nostri tutelā designatis, latissimā hāc, ac pulcherri-
mā mūdi fabricā nostris addixit vīsibus. In qua nos velut in
admirabili quodā theatro cōstituit, vt in rebus creatis opifi-
cis sapientiā admiraremur, bonitatē amaremus, potētiā ve-
neraremur, quocq; id magis fieret, tot animi dotib⁹ ornauit,
tam perspicaci ingenij lumine cōdecorauit. Quid hoc anis
māte fingi poterat, vel admirabil⁹, vel foelicius? Sed o sem-
per foelicitatis comitē inuidiā. Rursus serpentis astu in pec-
catū, hoc est plusq; in nihilum relapsus est miser. Sed hic tu
rursus optime Iesu, q; ineffabili cōsilio, q; inaudito exem-
plo, q; incōparabili charitate, tuū figmentū restituiſti. Nam
ita restituiſti, vt labi propemodū expedierit, eamq; culpam
quidā non absurde foelicē vocauerit. Omnia debeamus cō-
ditori, ac reparatori plusq; oīa debemus. Vltro temetipsum
e regno patris in hoc nostrū exiliū demissiſti, vt nos in Para-
diso exactos, eelli ciues redderes, nostrā humanitatē assūm-
psiſti, vt nos in tuæ diuinitatis consortiū alcilceres. nostrū
hūc limū induiſti, vt nos immortalitatis gloria vestires, no-
stra tectus forma, nobiscū in hoc calamitōso mūdo cōplus-
res annos agere voluisti, vt vel sic in tui rapēres amorē, nū-
dus in hanc lucē, immo noctē emerſiſti, nobiscū atq; adeo
pro nobis vagiſti, sitiſti, esuriſti, alliſti, æſtuasti, laboraſti, de-
laffatus es, eguiſti, vigilaſti, ieiunaſti, tot malis nostris obno-
xius eſſe voluisti, vt nos ab oībus exepros malis, in tui, hoc
est summi boni cōmunionē allereres. Deinde per omnem
sanctissimæ vitæ tuæ seriem, q; efficacibus exēplis animos
nostros inflamas: q; salutaribus præceptis erudis, ac for-
mas: q; stupēdis miraculis expgefacis: q; blandis monitis
trahis: q; certis pmissis inuitas: vt nō sit alia cōmodior via
ad te, nisi per teipsum, qui vnus es via, veritas, & vita. Sed
viā nō indicaſti modo, verū etiā aperuiſti, dū pro nobis vine

addixit vſi b⁹

*Thyramus. Cori
Hanc rotin
Deus in q^o a
Deus in q^o a
Hancila.*

Conuersio soloz

*Conuersio
Conuersio
Conuersio
Conuersio*

*Conuersio in libe
Conuersio in libe
Conuersio in libe
Conuersio in libe*

CONCIO

tulit vitro nihil promeritis, immo transfugis, atq; hostibus, & a quibus nihil omnino mutui beneficij redire poterat. Si me diocribus officijs hoies ad amandū hominē accēdimur, hūc conditorē, vindicē, sic amātem, sic promeritū, non ialte redamabimus: quādoquidē hanc solā gratiā ille a nobis reposcit, quā tamē ipsam in nostrū refundit lucrū. Adamas sanguine mollescit hircino, aquile, leones, pardi, delphines, dracones agnoscūt, ac referūt beneficiū, & o duritiā cordis huiusmani plusq; adamantinā, si tā inaudita charitate non mitescit, o ingratitudinē plusq; beluinā, si tantorū meritorū potest obliuisci, o singularē impudentiā, dicam an potius dementiā, si sic conditus, sic restitutus, sic locupletatus, tanta obrutus beneficētia, ad tantas vocatus spes, quicq; amare potest, præter illū vnū, in quo, & a quo sunt oīa, quicq; nobis oīa secū impertit. Porro autē quāq; hæc mortalis omnis cōplectit, tamē nos illi peculianter debemus, ppter ea q̄ in nostrū, hoc est puerorū ordinē singulari quadā propēsiōe, atq; indulgētia fuisse sese pluribus declarauit argumētis. Prīmū q̄ ita vt erat vatū oraculis pmissus, puer paruulus nasci voluit, cū esset immēsus. Præterea q̄ adhuc vteri virginē latebris inclusus, infantis itē nondū natū gestu, atq; exultatiōe paruis est salutari. Deinde q̄ statim innocentissū puerorū sanguine, suā natiuitatē voluit cōsecrari, vthīs quasi veltibus, dux inuictus bellū auspicaret. Adde his, q̄ instāte morte triūphali Hierosolimā veniēs, puerorū occurso, atq; officio decorari, puerorū voce suas laudes decantari maluit. Itē q̄ amatē, q̄q; sollicitū puerorū patronū agit: cū matribus infantes suos offerētibus, vt Iesu cōtactu cōsecrarentur, discipulis ne possent admitti vetatibus indignās. Sinite (inquit) paruulos venire ad me. Neq; vero pueris benedixit tantū, verū etiam negat vlli mortaliū aditū patere in regnū celorū, nisi qui ad paruulorū formam descēderit. Rursum q̄ amāter & illud: cum tam grauit̄ deterret ab offendēdis pusillis, affirmās magis expedit, vt molarī saxo collo allig

*Sarby propis
Dicitur puerum
Circūdāre ferarū
Sicut puerum
id quo indit
tur qd iuuantur*

*Vltis hinc p. con
a q. hinc p. con
autuatiq. q. i
volant. et ferar
turris de*

Mar. 10.

Li. 10. Mar.

18

gato p̄ceps in mare detur aliquis, q̄ vt vnũ quẽlibet ex his
 22 paruulis offendat. Atq; his q̄ insigne addidit elogiũ ad pue-
 22 rorũ commendationẽ: Amen dico vobis, angeli eorũ sem̃
 22 per vidẽt faciem patris. Gratias agit tibi tuus, tibiq; dicatus
 grex Iesu p̄ceptor, cũ quẽso vt sacras tuas manus sem̃
 per ad mouere velis, & ab omni sc̃dalo p̄cul arceas. Quid il-
 lud: nonne magnũ amoris indicium, cũ puerũ in medio colla-
 tum, discipulis eũ exemplũ proponit? Nisi inquit, cõuersi
 fueritis, & efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in
 22 regnum cœlorũ. An non eodẽ pertinet? cũ Nicodemo scis
 22 scitanti, qua via possit ad vitã immortalẽ pertingere, iubet
 22 vt denuo renascat, hoc est in puerũ redeat. Vsq; adeo Chris-
 22 sto duci nostro placuit infantia, vt senes etiã cogat repueras-
 22 scere, si modo velint in illius admitti consortiũ, extra quem
 22 nulla salutis spes est. Neq; vero a Christo dissonat Petrus,
 cũ admonet, vt tanq̄ nuper editi infantes lac cõcupiscam̃.
 Neq; discrepat Paulus, Filioli mei inquit, quos iterũ partu-
 rio, donec forme Christum in vobis. Idem paruulos in Chri-
 sto lacte potat. Multa sunt id genus loca in mysticis literis.
 Omnino Christianismus nihil aliud est q̄ renascẽtia, q̄ res-
 puerascẽtia quædã. Magnũ igitur pueri, magnũ pueritiæ sa-
 cramentũ, qua Iesus tantopere delectatus est. Non contẽ-
 namus ætatem nostrã, quam verus ille rerũ æstimator tan-
 ti fecit. Tantũ demus operã, vt eiusmodi simus pueri, cuius
 22 modi diligit Iesus. diligit autẽ innocuos pueros, dociles,
 22 simplices, atq; illud interim meminerimus, hanc deo gratã
 22 pueritiã, nõ in annis esse sitam, sed in animis, nõ in tẽpori-
 bus, sed in moribus. Est enim p̄posterũ quoddã, nobisq;
 magnopere fugiendũ puerorũ genus, qui m̃to læui, mente
 sunt hirsuta, & ætate impuberes, vitiosa astutia senes sunt.
 Est igit̃ nouũ quoddã pueritiæ genus quod a Christo proba-
 tur, pueritia citra puerilitatẽ, & oĩno senilis quædã pueritia,
 quæ nõ annorũ numero constat, sed innocẽtia, sed ingenij
 simplicitate. An non id palã indicat Petrus, cũ ait. Deponẽ

T v

Epiphanius

CONCIO

tes igitur o[mn]em maliciã, & omnẽ dolo[m], & simulationes, & in-
uidias, & detractiones, sicut modo geniti infantes, rationa-
bile, & sine dolo lac cõcupiscite, vt in eo crescatis in salutẽ.
Cur addidit rationabile: nẽpe ut excluderet stulticiã, quã
huius vere ætatis cõsuevit eẽ comes. Cur detrahãt inuidias
simulationes, ac reliqua id genus vitia, quã senũ sunt quasi
peculiaria: nimirũ vt intelligeremus, Christi pueros simpli-
citate ac puritate æstimari, nõ natalibus. Ad eundẽ modũ
& Paulus. Malicia inquit, paruuli estote, sensibus autẽ per-
fectis. Q[ui]d est oino in ipsa puerorũ ætate natia quãdã bo-
nitas, ac velut umbra quẽdã, ac simulacrũ innocentie, uel
spes potius atq[ue] indoles futura p[ro]bitatis. Mollis, & in quẽ-
uis habitũ sequax animus, pudor optimus inocẽtie custos
ingeniũ uitij vacuũ, corporis nitõr, ac ueluti flos qdã uera-
nantis æui, & nescio quõ quiddã spiritibus cognatũ ac fa-
miliare. Neq[ue] em̃ temere fit, vt q[ui]es apparẽt angeli, pueris
li specie sese offerat oculis, q[ui] etiã magi siq[ua]m suis incantamẽ-
tis spiritũ eliciũt, in puerile corpus ferunt accersere. ac quã-
to libẽtius spiritus ille diuinus, p[ro]p[ri]us ac sanctis euocatus vo-
catus, in hmõĩ domicilia demigrabit. Ergo ad has naturã do-
tes si accesserit sũmi illius & absoluti pueri imitatio, tũ de-
mũ & grati in illũ, & illo digni pueri uidebũtur. Ete[m] sic p[er]
meritũ q[uo]d possit nõ amare. Verũ emũero ea veri amoris vis
est, ut eius q[uo]d ames, q[ui] simillimus esse cupias. Quod si i no-
bis efficit amor humanus, quãtũ emulãdi studiũ excitabit
amor diuinus, cui ille collatus, vix amoris umbella est. Pro-
inde si vere atq[ue] ex aĩo nõ uerbo tenus IEsu[m] amamus, IE-
su[m] p[er] n[ost]ra uirili conemur exprimere, uel potius in illũ trãse-
formari. Q[ui] si uirũ assequi nõ possumus, saltẽ pueri puerũ
imitemur. Q[ui]d q[ui] hoc ip[su]m facili[us] est haud quãq[ue] puerile, im-
mo senilibus etiã uiribus maius, sed quod fere nusq[ue] succe-
dat foelicius q[ui] in pueris. Ete[m] quoties negociũ ab huma-
no pender p[ro]sidio, tum robur, ætas, sexus expendit. uerum
ubi gl[ori]e res agitur, nõ nature, tum hoc efficacius exerit

quod
Indivisus est in
partibus singulis
figura futuræ
virtutis inueni-
tur, p[er]fectus
est est singulis
figuris futuræ
indivisi dignitas
ando accipit
m[od]o p[ro]p[ri]us
tata quidam
animo
Thabit[us] quon-
quor[um] p[er]m
notant
vinum in
vinum sunt in
finitis p[ro]p[ri]o

sese miraculū spiritus, quo min⁹ erat opis, ac fiducia in car-
 ne. Deniq; quid dubitemus, aut diffidamus ipso formate,
 fingēte, ac trāsformate nos, quē conemur exprimere? Quis
 Danieli puero tantū addidit prudentiā? quis puero Solo-
 moni tantū tribuit sapiētia? quis tribus illis pueris tantū ad-
 iunxit tolerantiā? quis puerū Hely dignū diuino fecit allos
 quos? quis Nicolao puero? quis Egidio? quis Benedicto?
 quis Agneti? quis Cecilie? quis tot tam teneris uirgunculis
 tam masculā atq; inuictā uirtutē dedit? Profecto nō natus
 ra, sed gratia, & ubi minus succurrit natura, ibi mirabilius
 operat gratia. Hac igitur freti, magno animo studiū amulādū
 puerū Iesum capessamus, nec unq; oculos ab eo velut a sco-
 po deflectamus. Absolutū exēplar habem⁹, nihil est quod
 aliunde petere oporteat. Omnis illius uita, quid nos seq de-
 beamus, clamat. Quid aut docuit puer ille purissimus de
 purissima uirgine natus? nisi ut oēm huius mūdi spurciā
 & inquinamēta uitemus, atq; angelicā quādā uitā iam nūc
 in terris meditemur, hoc est, id esse meditemur, qd illuc sem-
 per sumus futuri. Porro spiritus Iesu cū omnes sordes auer-
 satur, & odit, tum præcipue beluinā illā, & prorsus homine
 indignā libidinē. Quid aut docuit nos, natus pēgre, editus
 in tuguriolo, abiectus in p̄sepe, p̄antis inuolut⁹? nisi ut sem-
 per meminerimus nos hic paucorū dierū hospites esse, utq;
 calcatis opibus, spretis mūdi falsis honoribus, p̄ pios labo-
 res ad cōlestē illā patriā expediti festinemus, in qua iā nūc
 uiuamus oportet, etiā si corporeis interim pedibus terrā
 cōtingimus. Rursum qd admonuit in Aegyptū aufugiēs?
 nisi ut ingnatorū cōmerciū modis oibus deuitemus, qd Ie-
 sum in nobis, hoc est innocētiā, ac mūdi neglectū conantur
 extinguere. Quid vero docuit circūcisus? nisi ut cūcīs car-
 nis affectus, ad Christū properatibus obstrepentes ampute-
 mus, at tanq; in nobis ipsis mortui, solo Iesu spirītu ducamur
 ac vegetemur. Quid docuit oblat⁹ in tēplo, nisi ut tot
 nos ab ipsa iā infantia deo, rebusq; sacris dicemus, cōse-

CONCIO.

cremusq; ac protinus recēti adhuc mētis testa IEsūm imbi-
 bamus? Neq; enim vlla ætas ad discendā pietatē immatur-
 ra est, immo non est aliā magis tēpestiua ad discendū Chrī-
 stū, q̄ ea quæ mundū adhuc nescit. Iam ipsi apud vōs æstis
 mate pueri, puer ille sic natus, sic deo dicatus, q̄ sanctis stu-
 dijs totā pueritiā trāsegerit. Non ocio, nō cibo, non somno,
 nō ineptis lusibus, non stultis fabulis, non euagationibus,
 quēadmodū puerorū vulgus facit, sed aut parentum obse-
 quijs, aut sacris oratiōibus, aut auscultādis doctoribus, aut
 pijs meditatiōibus, aut sanctis ac serijs cū equalibus pueris
 colloquijs. An nō hæc, & multa similia summatim cōplex⁹
 est sanctus Lucas? cū scribit ad hūc modū. Puer crescebat,
 & cōfortabat⁹ plenus sapiētia, & gratia dei erat in illo. An
 nō palā videtis nouū pueritię genus? De pristinis pueris dī-
 ctum est, Stultitia colligata est in corde pueri. De nouo hoc
 auditis, plenus sapiētia. Quid adhuc ætatis inscitia p̄textis
 mus? cū audiam⁹ nō sapientē, sed plenū sapiētia puerū. Vt
 dete vt oēm rerū ordinē hic puer inuertit, q loquit⁹ in Apoca-
 lypsi. Ecce ego noua facio oīa. Perdit⁹ sapientia senū, ac pru-
 dētia prudentiū reprobāt, ac pueri implent sapiētia. Nimirū
 hoc hōie gratias agēs patri. Quoniā inq̄t, abscondisti hæc a
 sapiētibus, & reuclasti ea paruulis. Porro ne stultā huius mū-
 di, ac fucatā sapiētia affectāremus, p̄tinus adiecit, & gratia
 dei erat in illo. Is vero demū sapit, qui mūdo dēspit, & nil
 nisi Christū sapit. Is nō e philosophorū libris, nō e scōticis
 argutijs, sed syncera fide cognoscit, spe tenet, charitate deuī
 cit. Iam vero q̄ multa docuit nos? vbi duodecim natus an-
 nos, a parētibus furtim subducit sese, ne inter notos quidē,
 ac propinquos repertus, post triduū deniq; inuētus est. Sed
 vbi tandē inuētus? Nū in circulis? num in choris? nū in vīs
 aut foro? Audite pueri, vbi repertus sit IEsus, relictis parēti-
 bus quodāmodo fugitiu⁹, & vbi vos versari cōueniat intel-
 ligetis. In tēplo inq; inuētus est, in medio doctorū sedens,
 audiens illos, ac vicissim interrogans. Quid docuit nos IE-

fuis hīs tam admirādis factis: Nō dubiū quā rem magnā,
 rem seriā, rem imitandā docuerit. Quid autē: quid: nisi ve
 grādescēte in nobis Christo, qñquidē & in nobis nascit. &
 habet suos etatū gradus, donec occurrāmus in virū pfectū,
 & in mensurā plenitudinis ei⁹. Ergo cū grādescit in nobis,
 docet vt naturales parentū & amicorū affectus in deū trāsfe
 ramus, nihil hīc amemus, nihil miremur, nisi in Christo, &
 Christū in oībus. Memineremus nos verū patrē, patriā, co
 gnatos, amicos habere in cōclis. Verū ne quis imaginē hūc
 parentū neglectū, fastū, aut inobediētā sapiēre, consequit,
 & erat subdit⁹ illis. Immo nemo suos parētes verius amat,
 nemo magis pie colit, nemo obseruātius morē gerit, q̃ qui
 sic contēnit. Quid autē est sedere in tēplo, nisi in rebus sacris
 congescere, & ad discendū animū ab oībus tranquillū cu
 curis adferre. Nihil autē vitiosū est turbulentius, & ocium ac
 quietē amat sapiētia. Iā a quo tandem nos grauēmur discere,
 q̃ attēras aures p̃ceptoribus p̃bere cōuenit, cū puer ille
 celestis, sapiētia dei patris, in medio doctorū sedeat, audiēs
 vicissim, ac respondēs, sed ita respōdens, vt oēs eius sapien
 tiā admirarent. Neq; id mirū, cū is esset, ad quem oīs mun
 di sapiētia stulta est. Præclara res legū prudētia, egregia res
 philosophiæ cognitio, suspiciēda res theologiæ p̃fessio, ve
 rū si quis Iesum audiat, ilico stultescūt oīa. At nostra respō
 sio, si sapiētiae miraculū excitare nō potest, certe sapiat mo
 destiā, sonet innocentia. Rursū obsecro, q̃ monigeros, q̃
 obsequētes nos esse decet parētibus ac p̃ceptorib⁹, q̃s porio
 res velut ingenij parētes habemus, postea q̃ ille dñs oīm, cū
 a parētibus nō intelligeret, tamē subdit⁹ illis redierit in Na
 zareth. Debet hoc pietati, debet parentum reuerētiae, vt ali
 quoties illorū volūtati cōcedamus, etiā si nos meliora vides
 rimus. Sed iā operā p̃ciū est audire, q̃ apto finī lucas Iesu
 pueritiā cōcluserit. Et Iesus (inqt) p̃ficiēbat sapiētia, atate,
 & gratia apud deū, & apud hoīes. Q̃ multa, q̃ paucis nos
 docuit. Primū cū ætatis accessione, pietatis item accessione

CONCIO

oportere copulari, ne illud i nos iure dici possit, qd in hoim
 vulgus diu⁹ dixit Aug⁹. Qui maior est etate, maior e iniquita
 te. Neue in hoc pulcherrimo certamine unq⁹ restem⁹, aut nos
 affecutos arbitremur, sed in more currenti in stadio a tergo
 relicta negligetes, in anteriora nitamur, ac sempera bonis
 ad meliora, a meliorib⁹ ad optima pficere conemur, donec
 ad metā, hoc est huius uitae finē puentū erit. Socrates ita ad
 modū senex pinde quasi nihil sciret, ita semp & a quib⁹ dis
 scere sitiebat. Itidē & nos qmagis in christo fuerimus, hoc
 minus nobis placebimus, si mō vere in illo fuerimus pgres
 si a deo, ^{philantia} pectus est & studiorū, & pietatis, ac iuxta
 Fabiū, pcox illud ingeniorū genus, nō temere puenit ad fru
 gem uel eruditōis, uel innocētiae. Equidē nec ordinē ociosū
 esse puto apud deū, & apud hoies, ut intelligam⁹ in primis
 dādā operā, ut uita nra deo placeat. Id agētes, humanus fa
 uor vltro cōsequet. Nihil em uirtute pulchrius, nihil ama
 bilius, quā laus hoc magis seq⁹ solet, quo minus appetitur.
 Paucis ut posuimus, uobis expssimus exēplar pueri, quē &
 amare plurimū, & imitari studiosissime debemus. Atq⁹ oī
 no tātū uidebimur amare, quātū fuerimus imitati. Rursum
 tātō plenius imitabimur, quātō amabimus ardētius. Proin
 de hocipm ab illo qridianis ac puris pcibus flagitemus, ut
 nobis donet amore sui flagrare, sui siles euadere, hoc est cas
 stos, pueros, incōtamīatos mites, simplices, tractabiles, exp
 tes fuci, ignaros doli, nescios inuidiae, parētibus morigeros
 pceptoribus dicto audiētes, mūdi cōtēptores, rebus diuinis
 addictos, pns literis intētos, nobis ipsis quotidie meliores,
 phatos lupis, gratos hoibus, odore bonē famē q⁹ plurimos
 ad Christum allēctēs. Hāc inquā assidue flagitemus, hāc
 manibus pedibusq⁹ conemur, dū habilis etas, hui⁹ alioq⁹
 fugitura. Etenim si recte monuit Fabius, opima statim ac
 primo discēda, qd prius disci debet, q⁹ Christus, q⁹ nihil est
 melius, imo quid aliud discere oportet christianū, q⁹ eū uir
 quē nosse, uita est aeterna, quemadmodū ipse testat patrem

philantia

procedimus qd
 panis qd v
 i. d. ad mod
 rando figur
 ad us ut p
 indistinctio

drās in enāgelio. Id si curabimus, ut cūq; p' uirili gratiā refe-
remus, tam singulariter de nobis merito, & illi referēdo gra-
tiam, ipsum nobis sacrificemus. Referemus autem hoc
plēnius, quo uehemētius redamābimus. Porro hoc magis
illū redamābimus, q̄ magis uita ac moribus exprimemus.
Iā q̄ magis exprimemus, hoc magis ipso locupletābimur.

TERTIA PARS.

¶ At interim nō nullis forsitan succurret aīo, durā hāc esse
militiā, repudiatū oībus, cū Christo crucē tollere. Sed mes-
mineritis fratres dilectissimi, lōge diuersam mūdi & Chris-
ti esse naturā. Mūdus ceu fucasa meretrix, prima frōte blā-
dus nobis, & aureus occurrit, postea quo ingrediare altius,
quo p'pius inspicias, hoc magis ac magis terra, putida, felli-
ta sunt oīa. E diuerso Christus, p'cul intuētibus durior appa-
ret, dū crucēs uidemus, dū uoluptatū ac uitā cōtemptū. Ve-
rū si quis fidēti aīo totū sese in illū reijciat, reperiet nihil esse
mollius, nihil expeditius, nihil dulcius. Nisi forte verū non
dixit ueritas in euāgelio, cū ait. Tollite iugū meū super uos,
& inuenietis requiē aīabus uestris, iugū enim meum suauē
est, & onus meū leue. Hāc nimirū uere est illa uia, uita
tis uia, quā & olim tātū ante Christū, ut cūq; somniauit He-
rodotus, primo aditū asperior, p'gressu semper & facillior, &
amēnior. Sed qd tandē asperū uideri potest, quo ad tā in-
gens, tā certū itur p'mium? Si iuxta Sapientis dictū, spes p'p-
mij minuit vim flagelli, q's in hac momētanea uita, non le-
ue, nō dulce iudicet, q̄ coelestē illā, & nūq; desitūrā sibi pa-
ret uita, aeternū regnare cū Christo assidue, summū illud in-
tueri bonū, uersari in angelorū cōtubernio, ab omni malorū
metu p'cul abesse? Quis orō tantū hoc p'emiū, nō uel sexcē-
tis mortibus emptū uelit? Atqui hoc tantū donatiū polli-
cet militibus suis impator noster Iesus, qui neq; fallere pos-
test, neq; mētiri nouit, Iā ap'd uosmetipsos expēdite fructū,
eternitatē, ac magnitudinē, cōtra q̄ breue hui⁹ militiē tem-
pus, nimirū haud lōgius ipsa uita, quā qd aliud est, q̄ uas

CONCIO.

por ad exiguum tēpus appares, aut vnius horæ somnās. Sed
 agedū de hoc interim inestimabili pmo fileamus, atq; in-
 spiciamus q̄ abunde magna mercede dux noster milium
 suorum labores etiā in hac vitā copularet, quāq; dispare mer-
 tant mellem, q̄ modo militant, & qui merēt sub Christo Ie-
 su. Audiamus quid ipsi dicāt impj in libro Sapiētiae. Lassa-
 ti sum⁹ in vitā iniquitatis, & pditiōis, ambulauim⁹ vias dif-
 ficiles, vitā autē domini ignorauimus. Illectat mundus fuca-
 tis bonorū simulacris, quæ nihil aliud sunt, q̄ mellita vene-
 na. Mox attractos, & velut in auctoratos, deū immortalē, in
 quas curas, quas sollicitudines, quas turbas, quæ dispēdia,
 quæ dedecora, in quā consciā mētis carnificinā, in quā in-
 foelice exitū miserōs adducit, vt hic quoq; tam abūde ma-
 gnas impietatis poenas dedisse videant, etiā si nulli conse-
 quant inferi. At qui reiectis mundi fucis, in Iesum, hoc est
 summū bonū oēm amorē, curā, studiūq; traferūt, totiq; ab
 illo pendēt, q̄ iuxta promissum euangelicū, non modo vitā
 æternā possidebunt, verū etiā in hoc seculo centuplū accipi-
 ent. Quid est aut accipere centuplū? Nempe pro fucatis bo-
 nis vera, pro incertis certa, pro fluxis æterna, p veneno tino-
 ctis sincera, p curis ociū, pro sollicitudinē fiduciā, pro tur-
 bulentiā trāquillitatē, pro dispendijs vtilitatē, pro flagitijs in-
 cegritatē, pro consciētiae cruciatu secretū & ineffabile gau-
 diū, pro turpi atq; infœlici exitu, gloriosam ac triumphalē
 mortē. Spreuisti diuitias amore Christi, in ipso veros inuenti-
 es thesauros, reiecasti falsos honores, in hoc lōge eris hono-
 rator. neglexisti parentū affectus, hoc indulgētius fouebit
 te pater ver⁹, qui est in coelis, pro nihilo habuisti mundanā
 sapientiā, in Christo lōge verius sapiēs, ac foelicius, asperna-
 tus es pestiferas voluptates, in ipso multo alias inuenies de-
 licias, breuiter vbi arcanas illas, sed veras opes Christi, dis-
 pulsa mūdi caligine videris, oīa quæ prius arridebāt, quæ
 sollicitabāt, ea non solū admiraberis, sed perinde vt pestes
 quasdā fugies, reijcies, auersaberis. Fit enim mirū in modū,

ut simul atq; celestis illa lux, an̄os n̄ros penitus attigerit,
 protinus noua quēdā rerum oīnī facies oboriat. Itaq; quod
 paulo an̄ dulce videbat, nūc amarescit. qđ amare, dulcescit.
 qđ horrendū, blandit. quod blandiebat, horrescit. qđ splen
 didū ante, nūc sordidū. quod potēs, infirmū. qđ formosum,
 deforme. qđ nobile, ignobile. qđ opulentū, egenū. qđ subli
 me, humile. qđ lucrū, damnū. quod sapiens, stultū. qđ vita,
 mors. qđ expetendū, fugiendū. & contra. Ut repēte mutata
 rerū specie, nihil minus esse iudices, qđ id qđ esse videbatur.
 Ergo i vno Christo cōpendio, ac vera reperiuntur oīa bona,
 quorū inanes ac mēdaces imagines et ymbras, ceu p̄stigias
 mūdus hic ostendit, q̄s miserū mortaliū vulgus tāto animi
 tumultu, tantis dispēdiis, tantis piculis, per fas nefasq; p̄se
 quit. Quā obsecro beatitudinē cum hoc aīo cōferre queas?
 qui iā liber sit ab errore, liber ab affectibus, securus, semper
 gaudēs ob testimoniū consciētiae, nulla de re sollicit⁹, altus,
 sublimis, ac cōelo p̄ximus, iāq; supra sortē humanā, qui in
 Christo excelsissima petra nixus, oēs huius seculi fucos, tur
 multus, p̄cellas ex alto rideat, negligat, vel potius cōmiser
 retur. Quid aut̄ timeat is, qui ppugnatorē habeat deū. igno
 minia. At summa est gl̄ia pro Christo ignominia pati. pau
 pertatē. At opū sarcinā lubēs abiicit, quisq; ad Christū pro
 perat mortē. At ea maxie in votis est, per quā scit sese ad im
 mortale vitā esse trāsmittendū. Qua de re sit sollicit⁹, cuius
 pater celestis etiā pilos habet annūeratos. Quid aut̄ cupiat
 is, qui in Christo possidet oīa. Quid em̄ non cōmune mem
 bris & capiti. Iam vero q̄ta est hoīs non modo fœlicitas, ve
 rum etiā dignitas, viuū esse mēbrū sanctissimi corporis ecc
 lesiae, idē esse cū Christo, eandē carnē, eundē spūm, cōem
 cū illo habere patrē in celis, Christū habere fratrē, ad cōem
 cū illo hereditatē destinātū esse, breuiter iā non hoīem esse,
 sed deū. Adde his gūstū quendā fœlicitatis future, quē piæ
 mētes subinde percipiūt. Hæc nimirū viderat, hæc senserat
 propheta, cū ait. Nec auris audiuit, nec oculus vidit, nec in

cor hoīs ascendit, quæ præparasti deus diligētibus te. Pro-
inde charissimi sodales, si dābimus operam, vt vere Christi
mēbra simus, iuxta illud propheticū dictū, iustus vt palma
florebit, etiā in hac vita perpetua quadā adolescētia vernas-
bimus, non anio tantū, verum etiā corpore. Eteū quem ad-
modū floribus ille IESV spūs in nostrum spiritū redunda-
bit, ita noster vicissim in suū corpus influet, & quoad fieri
potest, in sese trāformabit. Nec poterit tātus animi, ac cor-
poris nitor vestiū sordes ferre. Nam animus noster habitas-
culum est dei, animi domicilium est corpus, porro vestis &
ipsa corporis, quodāmodo corpus est. Ita fiet, vt capitis pur-
ritati totus homo respōdeat, donec peracta hac vita ad imm-
mortalitatem traducatur.

EPILOGVS.

¶ Agite igit optimi cōmiliones, ad hanc tantā felicitatē sūmis
viribus enitāmur, ducē nostrē IESVM vnū admitemur, quo ma-
ius nihil esse potest, imo sine quo nihil est oīno magnū. Hūc vnū
amemus, quo nihil esse melius pōr, imo extra quē nihil est oīno
bonū. Hūc imitemur, qui solus est verū & absolutū pietatis exē-
plar, extra quē quisq; sapit, desipit. Huic vni inhæreamus, hūc
vnum amplectāmur, hoc vno fruamur, in quo est vera pax, gau-
dium, trāquillitas, uoluptas, vita, immortalitas. Quid multis: sūma
bonorū est omniū. Extra hūc nihil suspiciamus, nihil amemus,
nihil apperamus, huic vni placere studeam⁹. Meminerimus nos
sub illius oculis, & illius angelis testibus, quicqd agimus agere.
Zelotypus est, nec ulla mūdi sordes patiūt. Quare purā & angeli-
cam in illo viuam⁹ uitā, ille sit nobis in corde, in ore, in omni vi-
ta. Hūc penitus sapiamus, hūc loquamur, hūc moribus exprimā-
mus. In illo negociū, ociū, gaudiū, solatiū, spem, præsidū omne
collocemus. Hic a vigilantū animis nunq̃ discedat, hic dormiē-
tibus occurrat. Hūc & literę nostrę, & lusus etiā sapiāt, p hūc & in
hoc crescāmus, donec occurrāmus in virū perfectū, & gnauior
obita milicia, ppetuū cū illo triūphū agamus in cōlis. Dixi.

Concioniste puero IESV.

F I N I S.

ERASMVS ROTERODAMVS,
Beato Rhenano Slestadensi. S. D.

Cum videamus Beate optime illiteratū etiam hominum vulgus, xeniolis vitro citroq; missitatis, necessitudines suas vicissim alere. Non putavi cōuenire, vt in optimarū literarum cultoribus, hæc ciuilitatis & officij pars cessare videatur. Præsertim in nobis, quos cōmunis studiorū ardor, tam arcta necessitudine copulauit, vt arctiore non possit. Nuper igitur cum itineris labore delassatis equis, dieculas aliquot apud diuū Audomarum cogerer subsidere, ne tempus hoc omnino periret studiis, de parando tibi xeniolo cœpi cogitare, & cōmodum veniebat in mentē, quod grauius admodum Seneca noster, Cum primis esse dispiciendū, non solum vt munus dignū sit eo qui mittit, verum etiā aptum ei cui mittitur. Sic em̄ fieri, vt quæ per se vilissima sunt, hoc ipso reddant preciosissima, quod cōmode fuerit delecta. Quid autē magis mitti decuit ab hoīe Theologo, q̄ eximium aliis quē flosculum ex vernantissimis diuinarū literarum areolis decerptum? Quid autē magis cōueniebat mitti Beato, q̄ ipsam vere Beatī formulā, diuinī spiritus penicillo depictā, Diuinū plane cognomē, vt quod hoīs naturā superet. Vnde de græci poetæ numinibus hoc ceu peculiare tribuere consueuerunt *μᾶκας* eos appellantes. Neq; prorsus in vllum mortalē tam eximij cognominis honor cōpetit, nisi qui sic insitus sit Christo, vt iam velut transfiguratus & vnū cum illo factus, quemadmodū in ipsius immortalitatis, ita & in tam egregij cognominis cōsortium ascisci mereatur. Nihil enim magis abest a veræ beatitudinis appellatione, q̄ isti, quos stultissimū vulgus beatos appellat. Sic em̄ illis tribuit beatitudinē, vt tribuit & diuinitatē, vel turpiter errans, vel turpiter assensans. Toties in mysticis literis iterat hoc beati cognomē. Nec tamē vsq; tributū offendimus opulētō, nusq; monarchis, nusq; Sardanapalis, Lego beatos qui timēt do-

minum, qui ambulāt in viis eius. Lego beatū, cui nō impu-
 tauit dominus peccatū. Lego beatū, qui intelligit super ege-
 num & pauperē. Lego beatos immaculatos in via, qui am-
 bulant in lege dñi. Tot sunt beatitudinis ordinēs, et tamen
 » istorum ὅσπιν τῶν μαρτύρων οὐδὲς λόγος quemadmodū has
 » bet græcorū prouerbiū. Primus beatus ille, quē dei timor &
 » peccando cohibet. Rursum beatus & is, qui prolapsus quia
 » dē est in vitia, sed ita lachrymis cōmissa diluit, vt ei clemēs
 dñs non imputet, quod admisit. Neq; non beatus ille, qui
 pietatis & charitatis officiis, vitæ superioris errata pensat.
 Nā hunc in die iudicij a malo liberabit dñs. Sed beatior est,
 quē diuinæ legis intuitus, ab omni vitiorum inquinamēto
 » custodierit immunē. Beatissimus autē, quē hoc psalmo de-
 » scribit, cui non solum cōtingit nullis inquinari vitiis, sed ita
 » iugiter versatus est in præceptis diuinis, vt cū ipse perpetua
 » vitæ floreat innocētia, tum aliis exemplo morū, salutariorq;
 » doctrina, fructum pulcherrimū afferat. Mitto igitur te tibi,
 hoc est Beatum Beato. Quid em̄ aliud magis quadrabat.
 Præsertim cum tu, vt ingeniū nactus es nullis obnoxiiū vi-
 tiis, ita vitam, pariter & famā ab omni vitiorū labe intactā
 tueri studes, tamq; infatigabili studio versaris in optimis li-
 teris, vt Christo tuos pulcherrimos conatus bene fortunā-
 te, & ciuitatule tuæ, iam tot egregiis ingenijs editis nobili,
 non mediocri lumē, ac decus addas, & toti Germaniæ eum
 aliquādo vīrum exhibeas, vt intelligant homīnes Beati vo-
 cabulū tibi non fortuito, sed diuini numinis consilio contigisse.
 Proinde xeniolum hoc non solum te cōmonefaciet
 Erasmi tui, verum etiā teipsum tibi proponet. Faxit deus
 opt. max. vt sicut hactenus studiorum societate dulcissime
 coniuncti fuimus, ita posthac æternæ, veræq; beatitudinis
 consortio simul frui promereamur. Vale amicorum opti-
 me. Apud diuum Audomarum. Anno M. D. XV.
 Idibus Aprilibus.

ENARRATIO PRIMI PSALMI,
iuxta Tropologiam potissimum, autore Erasmo
Roterodamo, sacre Theologie professore.

VEMadmodum diuina sapientia plurimum diffi-
det ab humana sapientia, ita longe alius est ser-
mo diuini spiritus, alius humani pectoris. Nisi
hinc celesti illa facundia fecundius, sed opes suas
non aperit nisi scrutanti, nisi vestiganti, nisi audio, sed ita cu-
roso, ut adoret, ut ueretur oia. Proinde qui sacros psalmos
prophetarum uolet euoluere, meminerit sese, non in Orphel
aut Homeri versari Hymnis, qui prophanam habent religio-
nem, sed in diuini spiritus oraculis, in quibus archanas sa-
pientie suae diuitias, piis uestigantibus uoluit esse recondi-
tas. Ad haec igitur mysteria, non nisi purgatus accedat oportet,
neque purus solum, verum etiam orationis seu uictima comenda-
tus. Purgatissimis sit auribus oportet, qui hac celesti mus-
sica uelit delectari. Vehementer commendatus sit necesse est,
qui ad has tam abstrusas aeterni numinis delicias sit admit-
tendus. Psalmus hic apud Hebraeos *שמע ישראל* habet, hoc
est inscriptio carum, nec computatur in catalogo ceterorum,
iuxta quorundam opinionem, sed uelut extra ordinem adiicitur,
ut unus sit magis quam primus, & tanquam procemii uice ceteris
anteponitur. Existimat enim diuus Augustinus (si modo eius
operis initium illi tribuendum est. Nam mihi quidem ex alio quo-
piam, mutilo & acephalo volumini uideatur assutum) hunc Psal-
mum sic esse legendum, ut ipsius dei uoce pronuntietur. Proinde
prophetam non ausum uilius praenotare titulum, ne quid diuino
eloquio praeponi uideatur. Nec primum ausus est facere, qui for-
tasse primus non est, sed eximius. Sunt qui putent superuaca-
neum esse, primum uocare eum, ante quem nullus sit alius. At di-
uus Hieronymus indicat hunc psalmum & proximum, apud Hebraeos
eundem esse, quandoquidem in eo cuius initium est. Quare fremu-
erunt gentes, in actis apostolicis quaedam citantur titulo primi

ENARRATIO PSALMI

psalmi. Præterea quæadmodū hic cœpit à beatitudine, ita illic definit in beatitudine. Beati omnes qui confidunt in eo. Quam huius ætatis Iudæi hunc, quæ & secundū numerāt, separant a superiore, utrūq; tamen ἀνεπίστατον habuit. De numero quidē nihil est, qd laboremus. Cæterū quod ad titulū attinet, quid de cæteris dicemus psalmis, quorū alij patris, alij filij loquētis personā habent, & tamē his non est verit⁹ propheta suos addere titulos? Ne hic quisq; videret, qd cogat nos psalmū hūc diuinæ voci tribuere. Nec ita magni refert, dei ipsius voce pñuntiet, an propheta, cuius organo deus sit vsus. Diuus Hilarius putat nec ad patris, nec ad filij personā posse referri, idq; palā esse putat hoc argumēto, quod additū est. Et in lege domini voluntas eius, & in lege eius. Quæ verba nec patri congruūt de se loquēti, nec filio. Ac vere quidē hec Hilarius. Cæterū nihil prohibet, quo minus oīa dicant^r sub persona patris de filio, quæadmodū interpretat^r diuus Augustinus, virū accipiens Christū, qui nec assensus sit Sathanæ ad peccatū sollicitanti, quæadmodū terren⁹ ille Adam, nec steterit in via peccatorū, etiā si natus homo in eā descenderit. Nec in cathedra pestilētiæ sederit, Contēpto huius mūdi regno, sed innocētia viridis, p̄dicatōe sua peccatores ad pietatē traxerit, tandē morte, & resurrectione, & ascensione fructū dederit in tēpore suo, nihil non præstaturus eorū quæ pmiserat, ita vt nec solū vllū defluas verborum illius, cuius beneficio cūcta fœliciter cessura sint p̄iis. Contra impij quoniā non sint innixi solidę petræ, quæ est Christus, dissipabunt^r. Qui Christi exēplo fugerint peccatū, vna cum illo fruēt^r immortalitate. Qui diabolu & vterē Adam secuti, mūdum amplexi fuerint, poenis æternis addicent^r. Nam hoc ferme summa Augustiniane interpretatiōis. Quam Hilarius nec ad Christi personā accommodari posse putat. Nimirū offensus iis, quæ mox sequuntur. Et in lege eius meditabit^r dñe ac nocte, cū ipse legis sit auctor. Nec illa putat in Christū quadrare. Et erit tanq; lignum qd plan-

ratū est. Prīmū, quod absurdū videat, si arbor vlla sit Chris-
 sto foelicioꝝ. Siquidē excellere videtur id, a quo sumit com-
 paratio, veluti si dicas de puella. Est instar niuis cādida. Nī
 mirū summū niuis candorē vis intelligi. Ad hāc incōgrue
 dici, erit, de eo, qui fuerit ante æterna tēpora, primogenitus
 om̃is creaturæ, in quo & per quē creata sint oīa. Atqui cum
 Christus in euāgelio sese vitē vocat, num periculū est ne vis
 tis hęc vulgata magis frugifera sit Christo? Aut cū sub per-
 sona sapiētię terebīntho, aut palmæ sese cōparat. Num mes-
 cuendū est, ne res hā Christo videātur anteponi? Non opis
 nor, non pfecto magis q̃ vbi lapis, aut agnus dicī, aut leo.
 Siquidē in archanis literis contēptissimarū etiam rerū simi-
 litudines adhibent, ad explicandā diuinæ naturę rationē.
 Cur autē non cōpetat in eum legis diuinæ iugis meditatio,
 qui solus hoīm in nullo deflexit a mādatis dei, & vt homo
 seruauit legē, quā ipse vt deus condiderat. An nō ipse sic lo-
 quitur in euangelio. Et sicut mandatū dedit mihi pater, sic
 facio? Eiusdē obediētiam vsq; ad mortem, & mortē crucis
 attestat Paulus. Cur illi veremur ascribere legis meditatio-
 nem, cui tribuimus obediētiam? Iam illud, erit, nō ad Chri-
 sti personā aut naturā est referēdum, quæ nunq̃ esse coepit,
 sicut nec vnq̃ est desitura, verū ad gloriā resurrectionis, &
 30 fidelitū adoptionē, quę vtiq; coeperunt in tēpore. Postremo
 40 cum fideles, veluti mēbra sint, & idē cum Christo, sit vt aliis
 50 quoties qđ mēbrum est, ad ipm transferat. Quod genus est
 60 illud. lōge a salute mea verba delictorū meorū. Rursum qđ
 70 capitis est propriū, membris cōmunice, velut illud. Ego di-
 80 xi dñi estis, & filij excelsi oēs. Proinde non ita magni refert,
 hęc ad Christū, in quo continētur oēs pñ, an ad illius mem-
 bra referant. Atq; hęc dixerim, nō quo sententiā Hilarij re-
 fellā, sed vt diuersam secutos interpretationē excusem. No-
 bis tamē tropologicā enarrationē in hoc psalmo potissimū
 visum est sequi, vel qđ ea melius quadret, vel quod magis
 conducat ad vitæ correctionē, quam præcipue spectamus.

Y iij

ENARRATIO PSALMI

Nam frigidū est quod Iudei psalmū hūc ad Ioseph regis personā torquent, qui solus prophanorū regum non abierit in consiliū impiorū, sed secur⁹ sit legē dei. frigidius etiā q. Tertullianus ad Ioseph referendū putat, qui corpus Iesu sepeliuit. Itē de his qui ad spectacula gentiū non concurrunt. Iam opere precīū est videre, breuissimus licet psalmus, q̄ absolutum, q̄ ingēs argumentū complectat. Magno statim p̄mio, nempe beatitudinis puocat mortales vniuersos, vt a vitiis desciscant, ad innocētiā studiū se conferāt, sed obseruatōe legis diuinæ renouētur & reflorescāt in Christo, cui iam insiti sint per baptismū. Deinde quo p̄iorū sors fiat illustrior, impiorū longe diuersam cōditionē apponit, etiā in hac vita mortali. Deniq; in supremo illo iudicio, quæ fœlicitas maneat pios, quæ pœna impios, aperit. Nunc ad ipsa prophete

» verba p viribus exponēda accingemur. BEATVS VIR,

» haud potuit fœliciore auspicari omine q̄ beatitudinis, quā

» nemo non expetit mortaliū. ad quā oēs ex æquo & conditū sumus & aspiramus. Siquidē huc oīm hominū studiā tendunt, vt aliquid sibi parēt in quo animus acquiescat. Et conatus quidē cōmunis oīm. Verū in deligēdo varius illudit

» error, dum maxīma pars falsas bonorū vmbas, & inania si

» mulachra pro veris ac summis bonis amplectit. Quid em̄

» aliud quæsitū est olim a tot philosophorū populis, quid tot

» editis libris agebant, nisi vt peruestigarēt, in quo esset hoīs sita beatitudo? Cōprobo studiū, laudo conatū quod annisi sunt, qd scrutati sunt, & pudet quorundā Christianorū, qui opibus, qui voluptatibus immersi, qui dominādī libidine ebrīi, ne quērūt quidē de re tanta. Verū vt horū admiror fœcordiā, ita illorū miseret, qui quod tanto studio quæsierunt, non inuenerūt. Et ideo nō inuenerūt, quia defuit vnicus ille vere sapientiæ doctor, Christi spūs. Ingens em̄ olim inter philosophorū familias ardebat digladiatio, quib⁹ in rebus posita esset hoīs fœlicitas, atq; alij quidē in ipsa virtute, alij in vfu virtutis, alij in tribus bonorū generibus, alij in sciētia.

aliꝝ in indolentia, aliꝝ in voluptate constituerunt foelicitatē,
 Aliꝝ aliis in rebus. Nam oēs omnīū opiniōes hoc loco recen-
 sere perlongū fuerit, refellere longius. Cunctos tamē a vero
 aberrasse, vel illud sat argumēti est, qđ nihil inter ipsos con-
 uenit. Sed multo crassius errat vulgus, cui ne per somnum
 quidē licuit foelicitatis rationē perspicere, dū hic sordidissi-
 mis opibꝰ, ille foedissima voluptate, alius ridēdo vitę splen-
 dore, alius anxio miseroqꝫ imperio, in summa alius aliis nu-
 gis foelicitatē metitur. Cōmiserādū hoc in Ethnicis, quibus
 hanc sapientiā non impertierat Christus, et non assequebat
 ratio, non merebat vita. At multo magis deplorandū in ho-
 rum tēporum Christianis, imo in principibus, qui dei vicē
 in terris referūt, in Sacerdotibus, quos Christus in sortē suā
 semouit peculiarius, in episcopis, qui Christum ipm nobis
 representāt, qđ ij quoqꝫ non in aliis fere rebus beatitudinem
 constituunt, q̃ in quibus olim Idiotę gētiles. Quid em̃ aliud
 nūc destinamus, quid tumultuamur, quid digladiamur in
 toto terrarꝫ orbe, nisi vt suę quisqꝫ tyrānidis proferat pome-
 ria, vt census augeat, vt alios suo splendore p̃mat, vt suauis
 ter viuat, & quod libet, idē liceat. Audiant igitur oēs, audia-
 mus saltē Christiani, expergiscant principes, attendāt epis-
 scopi, quid nobis de vera beatitudinē per os sanctissimi pro-
 phetę pnuntiet ille sp̃ritus, qui nihil nescit, qui nihil mēti-
 tur. Dimicāt inter se philosophi, delirat vulgus, cecutiunt et
 Christiani. & tamen oēs beatitudinē quandā somniāt. Pro-
 inde in ipsa statim fronte, doctor ille cōlestis ostenso vere
 beatitudinis scopo, p̃scriptaqꝫ formula, omneis oīm erros
 res cōpendio resecat, ita pnuntiās, in vna pietate vitęqꝫ in-
 nocētia, foelicitatē hoīs esse positā. Quid em̃ est illud, quod
 vere trāquillat animū, nisi summū bonum? Quid autem est
 aliud summū bonū, immo quid aliud oīno bonū est, nisi de-
 us ip̃e? Ad cuius imaginē quoniā sculptus est hoīs animus,
 nō alia re potest expleri, q̃ ipso. Congere q̃tum vis opū, vin-
 ce Croesos, supera Crassos, aliquid desyderabit anīus tuus.

V v

*In pietate &
 vita quodam
 ponit hanc
 salutem*

ENARRATIO. PSALMI

22 Immerge te voluptatibus, obunge delitiis, vince Sardanias
 22 palos, supera Epicurū, aliud quiddā adhuc flagitabit anis
 22 mus. Quantūuis profer imperij metas, vt vel vniuersum or
 22 bem subegeris, alius queret orbis, quē superes. In ceteris o
 mnibus, aut nō assequimur q̄tum volumus, q̄ imensae sint
 cupiditates, aut poenitet assecutos, adunasse q̄d erat fugien
 22 dū. Vnicū est margaritū, vnum bonū, in quo humanus ac
 22 quiescit animus, cuius dulcedinē qui semel gustarit, degus
 22 tatur em̄ & in hac vita, etiā si non ad plenū, is protinus oīa
 22 ista fastidit, quē miserū vulgus tātopere mirat̄. Verū vt huc
 22 perueniat, id sola pietas prestat, quae nos mire deo copulat,
 22 & ita copulat, vt vnū efficiamur cū illo. Contra, malos im
 22 pietas segregat, & ita segregat, vt a summo bono alienati,
 diaboli mēbris aggregent̄. Quid em̄ boni desyderet is, qui
 Christū habet, qui fons est bonorū oīm? Aut quo bono frui
 queat is, qui sic coniūctus est ei, qui pater est malorū oīm?
 Quid te maceras frustra? Quid inani labore conficeris? A
 lius suspirat, ac dicit. O me beatū, si praedū illud lite euice
 ro. Alius si regionē illam armis mihi subegero. Alius, si sa
 cerdotiū illud assecutus fuero. Audis, q̄d tibi tuus dicat afa
 fectus, magis audi, quid tibi Christi spiritus. Beatū dixerūt
 populū cui haec sunt? Quae nam haec? Nempe praedia, fas
 mulicia, regnū, ceteraq̄ quae mūdus vt ingentia bona sus
 spicit. Sed qui nam hoc dixerūt? Primū Ethnici, qui deum
 nesciebant, nec hi oīes, sed inter hos crassiores, & hoīs in
 22 digni vocabulo. Sed vnde vox eadē auditur inter Christia
 22 nos? vnde rerum earundē studium acrius prope q̄ vnq̄ fuit
 22 Ethnicis, etiā inter clericos, etiā inter monachos? etiam iter
 22 episcopos? Etem̄ dum pro hisce rebus sic armis oīibus dis
 22 gladiamur, sic omnē mouemus lapidem, satis declaramus,
 q̄tum tribuamus vulgaribus cōmodis. Vnde paganismus
 iste ī Christianitate? Aut vñ nobis mūdanus iste Christus?
 nō de coelo loquēs, sed de terra. Absit haec vox ab ore Chri
 stiano, sed longius absit haec opinio a corde Christiano, vt

In om̃i rebus cōflet hoīs beatitudo. Si vere christiani sumus,
 hoc est si Christi ducimur spiritu, cū illius spiritu sentiam⁹,
 22 Beatū esse populū, cuius dñs deus eius. Hoc cuiq; deus est,
 22 in quo præcipuā beatitudinis spem reponit. Qui diuitiarū
 22 gratia, nihil non & facit, & patitur, huic dñs non est deus,
 22 sed māmona. Qui voluptati seruit, huic ṽter est deus. Qui
 22 imperij causa miscet om̃ia, huic dñs non est deus. Sacrificat
 suo deo, nempe ambitioni. Proinde hic quoq; Beatus pro
 nuntiet, non quibus ista suppetant, quæ vulgus hoīm mī
 ratur, sed quibus adest innocētia vitæ, nec abierūt in consi
 lio impiorū, ad ista per fas nefasq; grassantium. BEATVS
 VIR. &c. Sed cum virū nominat, nū mulierē a felicitàtis
 22 cōsortio secluserit? Minime vero. Nec em̃ in regno cōlorum
 22 sexus cōditioue expendit. Et in Christo neq; dominus, neq;
 22 seruus est, neq; vir, neq; mulier, neq; pauper, neq; diues, sed
 22 noua creatura. Verū in archanis literis viri symbolo, potior
 22 animi pars significari solet, quā philosophi rationē, Paulus
 spiritū appellat. Rursum mulieris vocabulo, infirmio rem
 mentis nostræ portionē indicant, quā affectum illi, ñrī car
 nem vocant. Nam huc pertinet, q̃ initio conditi orbis, mu
 lier viro parere iubetur, & eum sequi ad pietatis officia, cui
 22 præierat ad exemplū peccandi. Huc pertinet auctus Abra
 22 ham ex Abram, ac diminuta Sara ex Sarai. Item illud euā
 22 gelicū. Vade voca virum tuū. Plane masculū ac virile faci
 22 nus est, spretis, repudiatis, calcatis omnibus quæcunq; vel
 irritant, vel terant, vel blandiūt in hoc mūdo, per arcuā
 illā virtutis viam ad Christū grassari. Non est hoc mihi cre
 de molliū, nec imbelli. ũ Si te nec opū fulgor, nec voluptatū
 illecebrę, nec amicorū affectus, neq; pudor hūanus. Postre
 mo neq; gladius, neq; fames, neq; mors, neq; vita, nec ange
 lus potest separare a charitate Christi. Plane vir es, etiam si
 mulier es. BEATVS IGITVR VIR, QVI NON
 ABIIT &c. Dissimilitudine discedimus a deo, similitudis
 ne accedimus, affectibus ceu pedibus, vel ad mouemur illi,

ENARRATIO PSALMI

vel semouemur ab illo. Hoc nimirū pacto filius ille prodig-
 gus digressus a patre, abiit in regionē lōginquā. Sic Adam
 subduxit se a facie dei, tum abibat a deo, cū illius præceptū
 22 oblitus, adhæsit serpēti. Quāq̃ iuxta græcā editionē, non
 22 tam abiit habetur, q̃ ambulauit, siue ingressus est. Est enim
 οὐκ ἐπορεύθη. **IN CONCILIO IMPIOR VM.** Triā
 sunt hoc loco annotāda. Impius, peccator, & pestilens, quos-
 rum primus ambulat, alter stat, tertius sedet in cathedra.
 Cum iuxta cōmunem morē, in consilio sedamus potius q̃
 ambulemus, & in via ambulem⁹ magis quā stemus. Porro
 cathedra quietē habere solet, nō pestilentia. Impietas in deū
 cōmittitur, peccatur in quoscūq̃. Quisquis igit̃ impius est,
 22 idem peccator sit oportet. At non cōtra. Nam fieri potest vt
 22 qui parentē obseruet, ebriosus sit aut prodigus. & crimine
 22 non careat, qui tum careat impietate, vt Hilarij verbis vtar.
 22 Is ip̃ios vocari putat, qui perperā de deo sentiūt, veluti qui
 22 negāt esse deū, qui negāt hunc mundū ab illo conditū, qui
 22 beneficū negant ac iustum. Atq; hoc qui sentiūt, a naturalī
 22 quoq; iudicio abierūt in consilio impiorū, cum cōmunis na-
 22 turæ sensus doceat, numē esse quod ista tā mirifice condide-
 rit, quod tam sapienter gubernet. Hi quoniā non habent in
 quo consistāt, sed variis opinionū erroribus huc, illucq; cir-
 cumferunt, apte dicuntur non stare, sed ambulare. Ac prima
 quidē pietatis pars est, de deo sentire quæ deo sunt digna.
 Id autē fidei donū nobis præstat, quia ianua vocat̃ ad Chri-
 stum. Hac iuxta Paulū stamus, & stamus in solida illa pe-
 tra, quæ est Christus, cū impij diuersis erroribus, vt animi
 somniis circūagant, aliquoties & inter se pugnātia dicētes.
 22 Et conciliū quidem habēt, sed ambulat̃ in eo, non sedetur.
 22 Neq; vero minus quadrat impij vocabulum in istos, qui in
 hæresim prolapsi, nullis diuinæ scripturę decretis cōtinens-
 tur, sed variis animi somniis nunc huc ferunt, nunc illuc, ac
 deū non ex ipsius natura, nec ex arcanarū testimonio litera-
 rum, sed ex arbitrio suo metiunt. In hoc nimirū concilio ob-

errarunt gnostici, qui deū fecerunt eiusdē substantiæ, cuius
 „ sunt animæ nostræ. In hoc obambularūt Ariani, qui patrē
 „ & filiū, & spiritum sanctū negant *ὁμοουσιους*, hoc est eiusdem
 „ essentię, sed solum patrē volunt esse creatorē, filiū a patre
 „ creatū, non genitū. Spiritū vero sanctum creaturā esse crea-
 „ turæ, hoc est ab ipso creatū filio. In hoc Valētiniani, qui nes-
 „ gant Christo fuisse corpus humanū, sed cōeleste, quod a sus-
 „ pernīs secū attulerit, non de virgine sumpserit. In hoc qui
 „ animā humanā illi detrahūt, qui patrē minorē faciunt, qui
 „ spiritus sancto superiorē. Et quis percenseat omēs sectarū fle-
 „ xus & anfractus, in quibus infelices variis erroribus vas-
 „ ganē, dum semel a solida veritate deflexerūt. Quos si vrget
 „ as disputatione, mussant, dissimulāt, tergiuersant, tentant
 „ elabendi aditū, & Protei in morē semet in oīa vertūt, foelix
 „ igit, qui semp constitit in Christo, semp adhesit diuinæ scri-
 „ pturæ testimoniis, semper ecclesiæ decretis assensus est, nec
 „ vnq̃ ambulauit in hoc impio consilio, a quo Paulus monet
 „ esse fugiendū, ne corrūpant mores bonos colloquia praua,
 „ Nam de deo q̃ impius sit, vel audire molestū est pio, vel co-
 „ gitare piaculū, tantū abest, vt sit assentiendū. Neq̃ vero si-
 „ ne causa veterib⁹ illis tātopere fuit inuisum hæretici cogno-
 „ men. Hinc em̃ velut e fontibus oīs vitæ pestis nascit, & opi-
 „ nionibus oēs vitæ scatent actiones. Q̃ si semel eo ventum
 „ fuerit, vt ad meā vitam archanas accōmodem literas, easq̃
 „ meis vitis cogam patrocinari, per quas oportuit emēdari
 „ quæ iam spes superest, ad meliorē mentē redeundi: Aut qd
 „ superest pharmacū, si quo solo morb⁹ pelli poterat, id mihi
 „ verto in venenū: Verum haud satis est non dissentire ab ec-
 „ clesiæ decretis, hoc est non sufficit recta fides, nisi vita fide
 „ digna accesserit, Alioquin demones quoq̃ credūt, & contres-
 „ miscūt, Proinde quod proximū erat subiicit. ET IN VIA
 „ PECCATORVM NON STETIT. Quā multi sunt
 „ hodie Christiani qui malint & ceruicē porrigere, q̃ ad here-
 „ tiorū dogmata desciscere: At iidem Māmonē seruiūt, frau-

*Sp. aq̃s de re
 ho assenti*

*no sufficit recta
 fides nisi
 vita fide
 digna accesserit*

ENARRATIO PSALMI

dant, fallūt, peſerant, rapiunt. Coeno voluptatū immergunt.
 „ tūr. Ambitiōe prācipites in oīa faciōra rapiunt. Laudans
 „ dī sunt hī, quod ab impiorū declinarūt concilio, vt iudē des
 „ plorandi, quod in viā peccatorū non steterint solū, verum
 „ etiā iacuerint. Stat qui cōmorat, iacet qui sic vitis illigatus
 est, vt Christo sit opus qui soluat paralyticū. Annota lector
 sermonis proprietatē. In concilio impiorū nec ambulandū,
 quod impij de deo sermones nec audiēdi sunt, statim expus
 endū, statim abominandū, quod impietatē sapit. At in viā
 peccatorū satis est ad beatitudinē, non stetiſſe. Quādoquidē
 dem in hanc velimus nolimus, aliquādo veniendum est. In
 hanc nos pene detrudit instinctus naturae, ex Adā peccato
 relictus in nobis. Sentit & Paulus legem peccati in mēbris
 suis, repugnantē legi mentis, sic vt exclamare cogat. Inſes
 lix ego homo, q̄s me liberabit de corpore mortis hoc? Quid
 de nobis homūtionibus fieri credendū est? Sed q̄s in hanc
 viā impellit naturae infirmitas, eos cito referat religio. Soli
 citat aim tuū morbus auaritiā, cogita pauperē Christū. Soli
 citant carnis illecebre, cogita Christi crucifixū. Sollicitat
 ambitio, cogita Christum abiectū & contēptum, ac vermē
 potius q̄ hoīem. Ita fiet vt non solū non corrūparis peccato
 rum contagio, verum etiā naturae malū tibi vertis in lucra
 „ mentū boni. Tantū ne teipm in hanc viā prācipites, tantū
 „ ne cōmoreris. In viā mandatorū dei currendū est, in viā pec
 „ catorū adeo non progrediēdum, vt ne standū quidē. Matu
 „ re recurrēdū, statim referēdus pes, & illidendi ad petrā Ba
 „ bylonis filij, dum adhuc pusilli sunt. Annotandū & illud,
 quod stare dicit, qui cōscius sibi, non se tamē submittit deo
 quē offendit, sed erectus & elatus resistit diuinā clemētiae.
 Et vos quidē, inquit Paul⁹, elati estis, ac nō magis luxistis
 Ergo orthodoxus es, non abiisti in cōsilio impiorū, integre
 viuis, vt preſtas innocentē, hoc est non stetiſti in viā pecca
 torū. Iam & p̄fessione Christianus es, & moribus. Quid igitur
 adhuc superest? Nempe tertiu illud ne sedeas i cathedra

9 auaritiā
 9 luxuriā

pestilentia. Videtur admonere propheta Christianos deo militantes, ne se implicent negotiis secularibus. Atque hinc integris etiam viris periculi. Videas pie sentientes de deo. Videas abhorrentes a turpitudine, quos tamen pudet esse priuatos, pudet humiles haberi, cum hic tutissima sit innocentia. Affectant ac certe accipiunt magistratus, amplectuntur praefecturas, ambiunt quoque nonnunquam episcopi munus. Quid igitur inquiet aliquis? Tu munerum huiusmodi publicam functionem dānas? An non omnis potestas a deo est? Nonne bonum est, quicquid a bono perficitur? Cur autem cathedra pestilentie dici, in qua sedit Moyses, in qua Petrus, in qua hodie quoque sedent episcopi? Non dānatur cathedra, sed sessio. pestilentia morbus est, qui secreto contagio facile serpit in omnes, habet omnis publica functio, praesertim cum dignitate coniuncta, suam pestem, nisi caueris. Ad quam si malis artibus fuerit penetratum, ut vulgo fere fit, iam bis pestilens incipit esse. Quisquis enim affectat magistratum, is & indignus est magistratu, & inuitis reip. Inuitus trahatur ad cathedram oportet, quae illa suo contagio non inficiat. Corrupti integros etiam animos ambitio, & loci strepitus, ac bonas quoque mentes secularium negotiorum procellae, transuersim rapiunt, & ab honesto deducunt. Vnde Socrates inter Ethnicos optimus, censuit non esse sapientis in publicis reip. muneribus versari. Accipimus & priscos illos, ac vere Christianos viros mirum in modum ab ecclesiasticis etiam functionibus abhorruisse. Insidiis erant illaqueandi, qui ad diaconi gradum pertraherent, iniectis manibus, oborto collo. Compellendi erant ad episcopalis honorem muneris, qui videbantur eo digni munere. Audimus & hodie pios homines, si quando ad huiusmodi cathedras pertracti fuerint, deplorare sortem suam, odisse quod cogunt esse, desiderare tranquillum illud ac felix oculum, in quo sibi, Christo quoque vivebant. Quod si ipsa cathedra, suum habet contagiū, etiam si quis integer accesserit, quid mirum idem accidere, cum ad eam vi, pecunia, caeterisque malis artibus penetratur, & penetrata

ENARRATIO PSALMI

stultis, ab improbis, a male educatis, a vacuis omni virtute,
 » infectis omni vitiorum genere? Et tamē videmus hodie pas-
 » sim episcopos non solū ambire cathedras ecclesiasticas, ver-
 » rum etiā regum et Satraparū vicē in se recipere, pro ditione
 » tyrānica, pro vectigalibus, pro prædiis oīa cede ac sanguis-
 » ne miscere, & reuerendos in Christo patres, nihil aliud per-
 » omnē vitam agere. Non istis pestilens est cathedra: qui pes-
 » stilentia ad cathedrā secū attulerunt. Nisi q̄ conduplicatur
 » pestis, quoties stulti hominis improbitas, autoritate muneris
 » ornat. Sedit in hac cathedra Pilatus, Iudex aliqui incorru-
 » ptus, & tamē quia metuit Cæsare, infectus est cathedra pes-
 » stilentia. Sederūt scribæ & pharisei, legis præcepta tenētes,
 » verū ob auaritiā & ambitioem sibi gerentes magistratū,
 » non populo. Sederat in hac cathedra Samuel cōplures an-
 » nos, et tamē alienus fuit a contagio. Sed vnus, sed educatus
 » a puero in templo dei. Q̄ si quē hęc offendit interpretatio,
 » diuo Hilario, non mihi succenseat. Quanq̄ vt fateor illius
 » interpretamentū esse verissimū, ita haud reticendum, illud
 » magis ad illorum, q̄ ad nostrorū temporū rationem pertine-
 » re. Nam tum quidē vti hoīes ipsi, ita & negotia gentiliū &
 » Christianorū erant confusa, vt difficillimū fuerit, simul &
 » Christianū tueri innocentia, & publico sātissacere muneri.
 » Quanq̄ hodie quoq̄ sic corrupti sunt mores Christianorū,
 » & maxie principū, vt prope difficilior sit hac tēpestas inte-
 » grum præfectū, aut pium episcopū agere, q̄ olim fuerit. Sed
 » dixerit aliquis: Quorsum ista tendūt, an vt vacent oēs epis-
 » scoporū sedes? Quandoquidē bono periculū est, ne pestilen-
 » tia affletur, malus pestilentia pestilentia duplicaturus est.
 » Quasi vero metuendū sit, ne cuiq̄ cathedræ suus desit sessor.
 » cum videamus passim, tā multos inter se de singulis diglas-
 » diari. volo sessorē, non occupatorē. volo qui coactus accen-
 » dat. volo qui probatus & exploratus adeat. Volo sobrium
 » & vigilantē, ac cæteris insignē dotibus, quas Paulus cōme-
 » morat. Nolo malū qui pestē adfert secū. Nolo mediocremq̄

ne per occasionē inficiatur. Atq; hi fortasse ne sedent quidē
 in cathedra. Sedent n̄, qui sibi gerunt honorē, qui in his bo-
 nis an̄o conquiescūt. Non sedet autē qui sic existimat, one-
 ratum esse sese, non honoratū, & loci sollicitudinē sentit, di-
 gnitatē non sentit, aut odit etiā. Quæ etiā si consequitur, ta-
 mē habet eam tanq̄ non habēs, & suspectū habet, quod am-
 plectunt alij. Q; si quibus non probat hæc subtilis vocum
 distinctio, is sic accipiat, treis gradus a propheta notatos, p-
 quos ad extremā impietatē deuentiā. Primū abitur in cons-
 cilio impiorū, idq; fit, quoties impiis dæmonū instinctibus
 paulatim assentiū animus, aut cum improborū hoīm cons-
 uictu & cōsuetudine, sensim ab innocētis vitæ studio laba-
 scit. Nec em̄ perinde inficit corpora vicina pestis ægrotans
 tiū, vt oratio flagitiosorū corrumpit familiares. Sed lōgius
 a salute seiungit, quisquis in via peccatorū stare iam assues-
 uerit, & diutius immoratus vitiis callū duxerit. Porro lon-
 gissime absunt a spe beatitudinis, qui federint etiā in cathe-
 dra pestilentiz, iamq; victa prorsus & obruta conscientia,
 ex turpibus etiā factis laudē sibi quærunt, inq; summis ma-
 lis, perinde vt summis bonis acquiescūt, atq; vndiq; conta-
 minata vita, pestilētibus exēplis, pestilenti oratione, proxi-
 mum quēq; veluti cōtagio morbi inficiūt. Hi nimirū sunt,
 quos adeo non pudet impiæ vitæ, vt glorient in malitia po-
 tentes iniquitate. Deniq; eo demētē redigunt in foelices, vt
 non vereant irridere diuinas literas, vt a quibus intelligant
 bēm vitam suā δις διὰ πᾶσιν abesse. Non vereant priorum
 hoīm simplicitatē ludibriis incessere, nec a cōuitiis in Chri-
 stū, nec ab impiis & hæreticis sermonibus tēperantes. Atq;
 ad hunc quidē sensum probe quadrat, quod indicante Hie-
 ronymo habet Hebraica veritas vbmosab lehsim, hoc est
 in cathedra delusorū. Iuxta quod & beatus Hieronymus
 gloria se non sedisse in consilio ludentiū. Horum illa vox
 est. Ascende o calue, ascēde calue. Et. Si filius dei est descen-
 dat nūc de cruce. Item illa in libris sapiētiz, quos aliquādo

ENARRATIO PSALMI

habuimus in derisum, et vitā illorū existimauimus infantiā. Avertat deus a suis cultoribus, ut quisq̃ in hoc barathrū deueniat, ut pro cōfessione criminū iacet se se. p lachrymis, quibus erāt abluenda cōmissa, insanissimo risu fruatur. Et iā si id quoq; nō raro videre cogemur. Abire igit̃ in concilio im-piorū, humanā est infirmitatis, stare in via peccatorū, corruptā volūtatē, sedere in cathedra derisorū, deploratē ma-litiā, & imedicabilis cuiusdā prauitatis. Nec abhorret ad modū ab hoc sensu, qđ attigit Augustinus, aut quisquis is alius fuit. In cathedra pestilētiā sedere, qui loci abutētes au-ctoritate, pernicioſa doctrina corrūpunt anios simplicium. Nā quā maior pestis accidere potest Christianā religioni, q̃ si doctrina sua a Christo auocent, qui Christianā religio-nis magisteriū profitentur. Quid enim spei de populo, si sal ispe fuerit insipidus? An nō hoc faciūt sacerdotes quidam, qui supersticiosam plebeculā Cerimoniis inuoluunt, ut his
 „ freti, veluti nare ducant, nec vnq̃ ad verā Christi doctrinā
 „ nam adoleſcant, semper infantes, semper imbecilles in Chris-
 „ sto. An non id faciūt, qui suo studentes emolumētō, suā tur-
 „ entes tyrānidem, diuinas literas suis affectibus seruire co-
 „ gunt? Qui cōstitutionibus irretiūt & onerant populū, non
 „ quā Christum sapiant, non quā publicā spectent vtilitatē,
 „ sed merā φιλαυτίαν. An nō videmus quotidie ad huiusmo-
 „ di cōstitutōes, pios & verecūdos ingemiscere, infirmos of-
 „ fendi, simplices decipi. Nam est & illud obiter admonen-
 „ dum, pestilētiā non solū referri ad corruptū sessorem, qui
 „ per occasionē negotiorū fit deterior. Verū multo magis ad
 „ eos ad quos pestilentis episcopi, seu principis serpit conta-
 „ gium. Omne vitium suum habet cōtagionem, verū impietas
 „ non alia via neq; perniciosius, neq; celerius, neq; latius ser-
 „ pit in multitudinē, q̃ per stultos & malos principes & epis-
 „ copos. Ille demū pessimus sit oportet, qui cū plurimū pro-
 „ deſse possit, si bonus sit, summo oīm malo, malus est. Tantū
 „ autē est in his, de malis loquor, ambitionis, tantū avaritiā,

tantum stultitiæ, rariū impietatis, vt qui magistri pietatis
 esse debuerāt, apud hos pene sit hæreticus, qui pure studeat
 esse Christianus. Abit igitur in consilio impiorū, qui mala
 rogitat, stat in via peccatorū, qui mala facit, sedet in cathes-
 dra pestilentiae, qui mala docet. Neq; defunt qui sic distins-
 guāt, & primū gradum referāt ad Iudæos, secundū ad gens-
 tiles, tertiū ad hæreticos, quæ quidē postrema interpretatio
 mihi videtur affectatior q̃ verior. Sed illud interim mouere
 poterit quēpiam, cum iuxta Paulū, concluderit deus omnia
 peccato, nec quisq; mundus sit a crimine, nec infans modo
 natus. In quem aliū competet hæc laus, nisi in vnum Chris-
 tum? aut certe pauculos alios, quos a cōmuni mortalīū sor-
 te recentior eximī theologia. Proinde quosdā arbitror ad-
 ductos, vt hunc sermonē ad Christi personam accōmodare
 maluerint. Verū vt ipse Christus a vitis oībus fuit imunis,
 ita præstat in se renatis ne peccēt. Quatenus ex Adā sumus
 propagati, peccamus oēs, quaten⁹ in Christo renati per bas-
 ptismū, nō peccamus. Et ideo nō peccat Christus, q̃a patrē
 refert nō peccantē. Ideo peccabāt olīm oēs, quia parentē red-
 debāt peccatorē Adā. Per naturā nascimur ad vitia, ppenſi,
 per fidē renascimur ex deo, & noua creatura facti, nouū pa-
 rentē referimus. Nā quēadmodū scripsit Ioānes, qui ex deo
 est, nō peccat, de peccato loquor, q̃d mortē adducit. Alioq;
 qui capitale cōmittit flagitiū, is iam excidit ab adoptionis
 honore, & exectus a Christi corpore, insitus est corpori Sa-
 tanæ. Ergo non peccat ille beatus, sed ex quo renatus est in
 Christo. Ab hoc tpe illū perpēdit cēsura pphetica. **SED IN**
LEGE DOMINI VOLVNTAS EIVS. Ostēdit quid
 sit fugiendū, indicauit periculū, demonstraui p̃cipitiū, nisi
 statū a primo lapsu pedē referre studuerim⁹. Siquidē vt pri-
 ma, ita et magna pietatis pars est, vitasse īpietate, atq; haud-
 scio an hic hoī multo acerrima cōsiliatio. Prim⁹ gradus est
 vitasse malū, secundus accingi ad bene agendū. Quādoquidē
 hoc p̃stat inocētia, ne qd peccem⁹, hoc iubet charitas, vt

ENARRATIO PSALMI

oībus beneficiamus. Hoc docet lōganimitas, vt malos tole-
 remus. Atq; in his tribus rebus absoluit Christiana perfer-
 » ctionis circulus. Nihil aliud est Christiana sapiētia, q̄ vera
 » pietas. Initiū autē sapiētiae est timor dñi. Porro timor coer-
 » cet quidē a peccando, verū non in hoc absoluta pietas. Mul-
 » tū profecit, quē poenę metus docuit innocentia. Verū vt per-
 » fectus sis ac beatus, charitas accedat oportet, quæ foras pel-
 » lit timorē. Parū est odisse Satanā cum suis vitiis, nisi Chris-
 » stum amare cōperis cū suis virtutibus. At amoris certissi-
 » mum est argumentū, legis obseruatio. Sic em̄ ipse loquitur
 in euāgelio. Si diligitis me, mādāta mea seruāte. In lege igi-
 tur dñi voluntas eius. Non in opibus, nō in imperiis, nō in
 voluptatibus, nō in ceteris, quę miserū vulgus sine fine ser-
 » uatur, sed in lege dñi voluntas huius beatī. legem autē vol-
 » cat vniuersam scripturā diuinā, cuius ardens studiū potissi-
 » mum præstat, vt a peccādo tēperemus. Vis non amare car-
 » nis vitia? ama literarū studiā, sacrarū inq̄ literarū. Nam lras
 alienas a Christo, quis appellet literas? Hoc est vnicū, ac tu-
 » tissimū aduersus oēs dæmonū assukus munimentū, si quis
 in his totus & syncero verset anīo. In hac volūtas iusti, quo-
 ties spretis acreiectis ceteris oībus, vnicū hoc margaritum
 mirat, ac deamat, iuxta illud. Vbi thesaurus tuus, ibi & cor-
 » tuū. & quod alibi legimus de eodē. In mandatis eius volet
 » nimis. Sic natura cōditus est hoīs animus, aliquid appet ne-
 » cesse est. vacare non potest. Cæterum cuiusmodi sunt quæ
 » amat, eiusmodi & ipse efficit. Si diuinā amat lras, rapitur,
 afficit, transfiguratur in deū. Porro cum ait, volūtas, exclusit
 metū, & indicat adesse charitatē, quæ facit vt nihil iam sit
 difficile, nihil molestū. In primis illis gradibus timor erat,
 periculū erat, certamē erat. Hic audis volentē, audis alacrerē
 ad currendā viam. Non em̄ istorum volūtas in lege est, qui
 quod ait Flaccus, Odere peccare formidie fustis. Qui iam
 odit vitia, non q̄ horū comes sit infœlicitas, sed quod dissī-
 deant ab illo pulcherrimo honesti archetypo, cuius amore

fam rapit, eius volūtas est in lege dñi. Lex dei spiritalis est.
 22 Porro vbi spiritus dñi, ibi libertas. Hæc est vnica lex Chris-
 22 sti, nempe charitatis, hoc est inquit, mādatur meū, vt dili-
 22 gatis inuicem sicut dilexi vos. Infinitæ sunt Moisi leges de
 ritu sacrificiorū, de cibis mūdīs & immūdis, de lepra, de ve-
 stigij, de festis diebus ac prophanis, de ieiuniis, de votis. In-
 numeræ sunt philosophorū, & aliorū principū leges. Ego
 inquit, non nisi vnā fero legē, vt diligatis inuicē. Hanc vnā
 22 si seruetis, nihil opus fuerit altis legibus. hæc vnā si negli-
 22 gatur, frustra leges legibus cumulabitis. Nec simpliciter di-
 22 xit in lege, sed in lege dñi, non in legibus principū, in qbus
 22 multū est falsitatis admixtū, plurimū adulationis, quæ mū-
 22 danā dumtaxat habent prudentiā, quæ diuinitē aut splendis-
 dum fortasse facere possunt, beatū non possunt. Deniq; quæ
 veluti remedia, vel pro tēporum habitu, vel pro principum
 arbitrio subinde mutant. Non in his volūtas eius, qui quæ-
 rit æterna, qui sitit coelestia. Vna lex dñi imaculata, sapiens
 aiam præstās paruulis. Hoīm leges etiā si iustæ sunt, tamen
 quoniā crassi vulgi moribus cohibendis adhibent, non pos-
 sunt nō aliquid habere crassum, ac sordidū, si ad dominicā
 legē conferant. Qui de terra sunt, terrena loquūtur, qui de
 coelo venit, huius coelestis est lex. Vt ille pro tēpore sint ne-
 cessarie. Certe hæc sola beatū reddit. Ausim & illud addere,
 22 huius beati volūtātē non esse in quodlibetis, & argutis so-
 22 phisticorū theologorū, non in quæstionū labyrinthis, quæ
 22 pariūt contentionē. Nihil vtilis ad pietatē, non in decretis,
 22 aut cōstitutiōibus pontificū hoīm. Non q̄ eas contēnat pi-
 us, maxie si Christianū, & apostolicū respiciant sp̄m, si ab
 vna illa charitatis lege profectas appareat, quæ nō alio spe-
 ctant, q̄ ad publicā vtilitatē. Atq; hanc vtilitatē non harum
 rerū accessiōe, quas vulgus mirat, metitur, sed vere pietatis
 incremēto. Ceterū vbi cōstitutiōes huiusmodi p̄ter titulos,
 nihil habēt apostolicū, sed totæ pertinet ad priuatū cōmo-
 dū, vel parandū, vel tuendū, vel augendū. vbi nihil respiciūt

ENARRATIO PSALMI

præter mūdānā quandā prudentiā, quā in ethnicis etiā tyrā
 nis cernimus, vbi meris minis ac terriculis, nō spiritu lenis
 tatis et māsuetudinis res agit, quid aliud effici hīs sine fine
 multiplicandis, q̄ vt pluribus laqueis irretiat libertas Chri
 stiana? Postremo ad id piculi tendit, ne iuxta grācā parox
 miā, plus equo tritus funiculus rūpatur. Huc igit potissimū
 adnitant boni pontifices, vt illa vera charitas suscitetur in
 mētibus hoīm, vt vigeat illa lex nō hominū, sed domini. Si
 flagrarit diuīna charitas, quorsum opus tot minis, tot vīs
 culis, tot cōstitutionibus? Sin ea friget, nec syncerū est, nec
 diuturnū, quod metus extorquet. Quid non factū est a pri
 scis illis tyrannīs, quæ non leges in hoc excogitatae, vt op
 presso populo suam cōmunirēt potentiā? Nulki horū impes
 ritū diuturnū fuit. Si tractabiles sunt qbus imperas, paucissi
 mæ leges sat erūt, reliqua ad charitatis regulā exigent. Sin
 inmorigeri, nihil inutilius q̄ plures iduci leges, quas vtcūq;
 institutas, malorū pueritas fere semp in magnū reip. malū
 cōsuevit vertere, vt est ad malū agendū ingeniosa mortali
 tas. Si quid noui constituendū, eiusmodi leges ferāt princī
 pes Christiani, nō ad quas suspirant pīæ mētes, mussent tū
 midī, maledicāt improbi, sed in quibus Christū illum man
 fuetissimū, te quouis potius q̄ ad suam spectantē comodita
 tem, possimus agnoscere. Non est plebis de princīpū decre
 tis temere iudicare, fateor. sed vicissim princīpū est in cons
 dendis legibus memisse, cæteris quoq; mortalibus sensum
 esse cōmunē, & hoīes esse qui lecturi sunt, non pecudes. Po
 stremo liberos esse nō seruos, vt nihil horū contingat, tamē
 optandū est, vt vnica lex sit, quemadmodū vnus est dñs, &
 vna fides. Ea dictabit quid in omī re sit agendū, nusq; enim
 cessat charitas. Alias nō aspernabit, sed in hac vna volūtas
 beati. Mouet quosdā, cur hoc de beato dictum sit. Et in lege
 dñi, cum iusto nō sit lex posita. & iuxta Paulū, qui per chri
 stum adepti sunt adoptionē filiorū dei, iā sub lege non sint,
 sed sub grā. Verū aliud est sub lege esse, aliud in lege. Iudex

sub lege erant, qui legis præceptis veluti cancellis quibus-
 dam coercerant, & veluti pedagogo seruiebāt, non sponte,
 sed metu. Christiani in lege versant, qui sponte secundū le-
 gem viuūt, non cogente supplicio, sed inuitante charitate.
 Sub lege sunt serui, in lege liberi. Iudæi qui triticeos portāt
 panes, nihil habentes præter insipidā literam, legis onere
 grauant. Nos qui spiritum tenemus legis, exonerati & ala-
 cres, non ducimur, sed currimus, quemadmodū alibi dicit
 propheta. Viam mādatorum tuorū cucurri, cū dilatasti cor
 meū. Superstitio literę contrahit animū, spiritus & charitas
 dilatat. Qui literæ seruit, ad omīa trepidat, non audet vsci
 cibus cōmunibus. At spiritalis. Omīa inquit mūda, mūdis,
 & rursum. Omīa mihi licēt, sed non oīa expediūt. Item oīa
 factus sum oībus, vt omneis lucrifacerē. Vide quēso quāta
 sit amplitudo spūs. Bona igit̃ profectus pars est, vehemēter
 velle id, qđ cupis assequi. Atqui nō satis est velle, sed accē-
 dat oportet meditatio, vt ad diuinæ legis regulā, mores ac
 vitā coneris accomodare. Nā id demū significat latinis me-
 ditari, non aīo voluere, sed exercere, req̃ ip̃a preparari. Qui
 quicqđ dīcturus est, quicqđ acturus, ad charitatis p̃scriptū
 dicit ac facit. Is vere legē dñi meditat, idq̃ die ac nocte, hoc
 est in p̃speris pariter atq̃ aduersis. In p̃speris ne insolescas,
 sed magis gratias agas, in aduersis ne deiciaris animo. Ad
 vtrāuis em̃ fortunā vna lex abunde p̃sidio est. Nisi mauis
 accipere die ac nocte, pro eo qđ est assidue, citraq̃ intermissi-
 onē. Etenim si oīs vitæ ratio ad diuinæ legis scopū dirigat,
 quicqđ agemus, siue māducabimus, siue bibem⁹, siue dor-
 miemus, legis erit meditatio. Quemadmodū et iuxta Pauli
 præceptū, indefinēter orat, cuius oīs vita tendit in Christū.
 Non est igit̃ beatus, qui varius, & sui dissimilis, aliquando
 spectat mundū, aliquādo nō nihil tribuit Christo. Nec ocio-
 sam arbitror legis repetitionē, cum sit vna eademq̃. In lege
 dñi, & in lege eius. Vt intelligas ab vna hac petēda esse oīa,
 quęcūq̃ ad beate viuendū pertinet. Si quid hesitabis, ab ea

ENARRATIO PSALMI

» querēdum consiliū. Si fortuna scēuet, ab ea petēdum auxi-
 » liū, si quid voles discere, nō alio confugiendū. Deniq̃ quic-
 » quid cōmoditatū reliqui ex rebus tam multis aucupant, id
 » sola sacrarū meditatio literarū, affatim ac vere præstat. Iam
 & illud mihi perpende lector. Num nō sit ociose dictū, fuit
 voluntas eius. Siquidē eius volūtas non est in lege, qui co-
 git legē velle, quod ipse volebat, sed qui non aliud vult, q̃
 » ipsa dictat lex. Proinde obiter ferit istos quosdā filotis per-
 » dibus ac manibus theologos, qui scripturā diuinā reluctan-
 » tem & inuitā, violentis interpretationibus ad suā applicant
 » voluntatē, eamq̃ pro lydia, q̃d aiunt, habēt regula. Nā huius-
 iuscemodī doctoribus mos, primū apud se statuere quid ve-
 lint, idq̃ ex affectu suo metiētes, qd expediat. Deinde postq̃
 decreuerint, venant aliquē scripturæ locū, quē vel obtorto,
 quod dici solet, collo, ad suū pertrahāt decretū. At æquum
 erat, vt nostri affectus diuinæ legi obseruiāt, non lex affecti-
 bus. Et ab illa decretū erat petendū, non ea subornanda ad
 humanę cupiditatis patrociniū. Atqui hoc est oēm diuinæ
 scripturæ fidē & auctoritatē eleuare, si in aliū torqueat sen-
 sum, q̃ oportet. Postremo q̃ ait, in lege eius meditabitur, ad-
 monet nos, non leniter attingendā diuinam legē. Nam a cu-
 ra dicunt græcis μελέται, hoc est meditationes, siue exerci-
 tamēta. Quin potius attentissimo studio penitus incūbens
 » dum. Qui cotidie Psalmos nō intellectos remurmurāt, non
 » meditant in lege dñi, sed aerem verberāt. Qui hoc anio ac-
 » cedunt ad arcanas literas, quo se muniāt aduersus friuolas
 » disputatiōes, non meditant in lege dñi. Qui curiosis & an-
 » xiis, nec vnq̃ finiēdis questiōibus isenesūt, non meditantur
 » in lege dñi. Sed qui omīssis oībus, vacuus ad ipsos sacrarū
 scripturarū fontes accedit, tantū illud captās, vt seipso red-
 datur melior, vt transformet in Christum, vt illius imbibat
 spūm, hoc vndiq̃ circūspectans, hoc vnū vbīq̃ sities, is de-
 mū meditat in lege dñi. Itē qui summo legis cortici insistit,
 non meditat in lege domini, Cortex inspidus est plerūq̃,

xpm adeo nō frugifer, vt pestilens, etiā ac letalis, teste Paulo,
 Proinde multa ruminatiōe ad medullā penetrandum est,
 atq; ibi demū inuenies verum animi cibū, cuius esus te in
 Christi transfiguret imaginē. Hinc est qd alio quodā in psal
 mo beatos legimus, qui scrutantē testimonia dei. Nec. n. hoc
 cognominis tribuit ijs, qui legē dei legūt, qui memoria tes
 nent. Nam & Phariseus ille probe tenebat, cū incontinenter
 » respōderet. Diliges dominū deū tuum &c. Quin hodie qd
 » Iudei legē suā prope melius tenent ipsis theologis Christiā
 » nis, & qnq; panes illos ordeaceos famelici circūferūt. Verū
 » is demū beatus, qd pio scrutiniō ad arcanū illud, sacri spiritus
 » mysteriū promeruit admitti. Atq; vt magis intelligam⁹ my
 » sticæ scripturæ fecunditatē, videmur & illud ex hoc loco
 admoneri, lugī meditatiōe sic a pueris imbibēdas esse diuī
 nas literas, sic multo vsu, multaq; iteratiōe inculcandas, vt
 eas memoriter, non secus ac dīgitos nostros teneamus. Ita
 collatis hīc & hīc locis, facile sensum verum assequemur.
 » At nūc bonā vitæ partē in sophisticis inuētiunculis, in Ari
 » stotelis voluminib⁹, immo in nostris somnijs cōsumimus,
 » ita vt vix vnq; sit ociū magnis etiā theologis, ex ipsis hau
 » riendi fontibus. Deinde si quid citandū, ad iudices & cano
 » nes currit. Citra triū linguarū peritiā, diuinæ literæ nullo
 » modo p̄cipi possunt. Citra Physicā, ac Methaphysicā Ari
 » stotelicā possunt. At nos id quod est necessariū omittimus,
 » id qd officit etiā, solū amplectimur. In fontibus verset̄ opor
 » tet, qui velit esse vere theologus. Neq; vero theologiā prophis
 tentiū dūtaxat est meditari in lege domini, nisi his solis be
 ati nomē tribuēdum esse putamus. Omnibus qui beatū ves
 lunt esse meditandū est in lege domini. Legāt & idiotæ legē
 domini, quacūq; lingua, legant & Scythæ, meditent̄ in ea
 pro sua virili. Scrutent̄ pro suo quisq; captu, de hac inter se
 confabulētur, de hac colloquātur. Qualis vir, talis oratio,
 immo tales reddimur, qualis est nostra cottidianā cōfabu
 latio. Si Christiani sumus, de Christo sit nostra cōfabulatio.

BNARRATIO PSAL MI

Si nihil nisi de mūdo loquimur, mundani sumus oportet. At nūc sunt qui sūmopere cauēdū putāt, ne quid vulgus attingat de literis sacris, in popularē versis linguā, clamāt eos ni
 22 hil intelligere, prolabi in hereses. Quasi vero ea sit doctrina
 22 Christi, vt non nisi a paucis theologis possit intelligi. Immo
 22 vt ipso Christo nihil fuit cōmuni⁹, ita doctrina illius nihil po
 22 pulari⁹. Legat arator, erit quo pascat, legat eruditissim⁹, erit
 22 qd discat. Postremo non tā ingenio q̃ pietate p̃cipiuntur.
 22 Spiritus eas docet nō Aristoteles, gratia, nō ratio, afflatus
 22 nō syllogismus. Si mystici sensus cognitio, diuini spūs mu
 nere cōtingit, quod Paulus p̃phetiā donū appellat. Cur ple
 bem Christianā vniuersam, ab hui⁹ muneris cōsortio seclu
 22 dimus? An nō potest Ch̃i spiritus impertire semet ip̃m cui
 22 velit? Immo in quē potius solet descēdere, q̃ in humilem &
 22 mansuetū. Non in falsa sciētię p̃suasione turgidū ac ferocē.
 22 Non in fidentē sophisticis captiūculis, non in Aristotelicis
 22 ratiūculis inflatū. Christus ipse gr̃as agit patri, q̃ cōlestis
 22 sapiētiā mysteriū, absconderit a sapiētib⁹, & reuelarit par
 22 uulis. Habet mihi crede, diuinus ille spiritus suū fastidiū, ha
 bet suas delitias. Nec adduci possum, vt credā eum dignare
 quenq̃ cōmunionē suā, qui tot p̃phanis disciplinis, qui tot
 Aristotelicis syllogismis, qui tot gentiliū philosophorū de
 cretis, immo qui harū rerum nō cognitiōe, sed falsissima sci
 entię p̃suasione freti, irreuerēter ac confidenter, ad arcanarū
 22 literarū adyta accesserit. Verū enimvero, vereor, ne isti qui
 22 velint populū nihil attingere, non tam periculo cōmouēā
 22 tur illorum, q̃ sui respectu, videlicet vt ab istis solū, velut ab
 22 oraculis petantur omnia, quid hac de re scriptū est? hoc scri
 22 ptum est. Quē habet sensum, quod scriptū est? Sic intellige,
 22 sic senti, sic loquere. Atqui istuc est Bubalum esse, non ho
 minē. Fortassis mouet & hoc non nullos, quoniā aniaduē
 tunt diuinā scripturam parum quadrare ad vitā suā, ma
 lunt eā antiquari, aut certe nesciri, ne quid huic iaciā in os.
 Et ad humanas traditiūculas populū auocāt, quas ipsi ad

suā cōmoditatē probe cōmenti sunt. Quid igitur fiet? Aut
 » diat populus pios doctores, hoc est episcopos, quoties dabi-
 » tur. Vbi nō dabit, legēdo, confabulādo, qua possunt medi-
 » tent in lege domini. Rursūm episcopi tales sese ipos reddāt
 » iugī diuinę legis meditatiōe, vt ex diuinis literis habeāt qđ
 » respondeant interrogāti. **ET ERIT TANQVAM**
 » **LIGNVM.** Huc vsq; recensuit meritum beati viri, nunc
 ostēdit prēmium. Prius ostendit apparatū, nunc ostēdit fru-
 ctum. Vitauit consiliū impiorum, non stetit in viā peccato-
 rum, etiā si in specie amoenissima, spreuit cathedrā pesti-
 lentīæ, infatigabili cura exercuit sese in lege diuina, nec eā
 verbo tenus modo tenuit, verum ipsa vitæ innocētia expres-
 sit Quod itaq; prēmium? Et erit inquit, veluti lignum quod
 plantatum est secus decursus aquarum. Lignum arborem
 appellat, ex schemate, quod Synecdochen appellant rheto-
 res, quomodo & ferrū pro gladio dicunt. Id si ad Christi per-
 sonā referatur, hunc habebit sensum. Filius dei assumet cor-
 pus humanum, & e cōelo translatus plantabitur in terra, iux-
 ta decursus aquarum, non in sitiētibus harenis, sed iuxta
 plenitudinē diuini spiritus, & æternæ sapiētīæ. Nam aquas
 accipi pro spū, testatur & euāgelicus sermo. Flumina de vē-
 tre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autē dixit de spiritu, quem
 accepturi erant credentes in eum. Et iuxta aliū psalmum,
 Fluminis impetus lētificat ciuitatem dei. Non potest esse ar-
 bor frugifera, neq; perpetuo virore læta, nisi cuius radicem
 huiusmodi aquarum decursus irriget, ac fœcūdet. Sunt qui
 decursus aquarum ad populum referant, quod legimus ali-
 bi. Aquæ multę, populi multī, vel q; semper prolabantur in
 pronū, hoc est in vitia, vel quod assidue deuoluātur in mors-
 tem. Hos igitur populos ad peccata procliues, in suam radice-
 m traxit Christus, ac traiecit in se, vt erumperēt in fructus
 ecclesiarum fidelium, idq; suo tempore. Nempe cum mors-
 te sua, deuictis potestatibus & principatibus, tradiderit reg-
 num patri, ac per resurrectionem & ascensionem, iam ibi

ENARRATIO. PSALMI

frustrata gloria Christi, iā missō celesti spiritu, qui illōs nō
 aīis dotibus armaret aduersus mundanā tum sapiētiam, cū
 potētiam. Hic erat fructus illius admirandæ arboris, vt tot
 hoīm milia reuocata ab hoc mūdo, per Christū efficerent fi
 lij dei. Nec vllum huius foliū defluxit, propterea q̄ celū &
 terra transibūt, verba autē eius non trāsibunt, donec oīa fi
 ant. & secundū Esaiam. Verbū domini manet in æternum,
 verba regū sæpe defluūt, & omnis homo mēdax, siue q̄ nō
 persitēt in sententia, siue q̄ aliquoties præstare nō queāt qd
 promiserūt. At diuina mens nunq̄ mutatur, & cū sit solus
 cōpotens, nihil tam arduū, qd non facile p̄stet, vbi voluerit.
 Nec id solū, verū etiam oīa quæcunq̄ dixerit, aut fecerit, p̄
 sperabūtur, siue quæadmodū legit Hilarius, bene dirigētur.
 Nam grece est κατενοδοιότης quasi dicas prospero itinere
 succedēt. Nihil nō effecit Christus eorū, quæ p̄miserat. Mor
 tuus est, resurrexit, ascendit, misit paracletū. Hæc foeliciter
 successerūt. neq̄ dubitandū, quā cætera quoq̄ sit p̄stiturus
 quæ pollicitus est de supremo iudicio, de præmijs piorū, de
 pœnis impiorū. Ac iuxta cōmunē quidē sensum fortassis
 humiliter videri possit Christū arbori cōparari, cū vulgo stu
 pidos hoīes, ac vix hoīes, trūcos & caudices appellam⁹. Ve
 rū mysticis literis, magna huius Symboli dignitas. In para
 dīso collocat omne lignū specie pulchrū, & vsui accōmodū,
 stat in medio paradīsi lignū vitæ, arbor sciētiae boni & ma
 li. Huius radix irrigat foelici illo flumine, quod in q̄tuor
 amnes dissectū irrigat faciē vniuersę terræ. Multę sunt arbo
 res aspectu iucundæ, foetu salutes & vtilis. sed vna est vi
 tæ, sita nō post decursus aquarū veluti cæterę, sed secus de
 cursus, hoc est iuxta fontē, & caput oīm fluminū celestis sa
 piētiae. Et quod nā hoc lignū paradīsi? Solomō interpretatur
 æternā sapiētiam, quæ est ipse Christus. lignū inq̄t, est vitæ
 omnibus amplectētibus eā. Ab hac arbore, virorē ac fructū
 habet cæterę quoq̄ oēs. Vidit hanc arbore mysterioꝝ con
 sciū, iōānes in Apocalypsi. Et obsēdit mihi flumē aquę vi

be splēdidū, tanq̃ crystalū egrediēs de throno dei & agm̃,
 & in medio plateæ eius, & ex vtrac̃ parte fluminis arborē
 vitæ, quæ fecit fructus duodecies, singulis mēlibus reddēs
 fructū suū, & folia arboris illius sunt ad sanitatē gentiū. Iux
 ta literā, qui potest vna arbor, in vtrac̃ parte fluminis sta
 re, nisi forte tāta, vt radice vtrac̃ marginē cōplectet. Verū
 arbor vna, vnū significat Christū, vnicus est filius, vnica est
 sapiētia. multiplex est huius mūdi sapientia, diuina simpli
 cissima est. Arbor autē vocatus est Christus iuxta mysteriū
 assumpti corporis humani, cui plātar, euit ex virgine nasci,
 irrigari, impleri diuina gratia, fructum ferre, gloria resurre
 ctiois ad immortalitatis spem colligere fideiū multitudinē.
 Quin & alias diuina sapiētia comparat arbori, nunc cedro
 in libano, nunc Therebyntho porrigētī ramos suos, nūc pal
 mā exaltatē in Cades. E terra nascit oīs arbor, e minimo se
 mine, ad maximā molē assurgit, amat irriguū, & quod accē
 pit in radice, reddit in fructu. Multā ex se prebet comoditatē
 mortalibus, trūco licet innitī. Aspectus amœnitas pas
 cit oculos, frondes & rami late passi tēperant æstū, & um
 bram ministrant fessis, fructus alit & saginat. Horū singula
 pulchre quadrāt in Christū, quin & in euāgelio ipse se vitē
 vocat, & patrē agricolam, discipulos palmites. Rursum vbi
 ludæi calūniarent eū in nomie Beelzebub eiūcere dēmonia,
 semet ipsū arborē vocat. Aut facite inquit, arborē bonā,
 & fructus eius bonos, aut facite arborē malā, & fructus ei
 malos. De fructu enim arbor cognoscit. Fatebātur optimū
 esse fructum eiūcere dēmonia, & tamē illud Beelzebub tri
 buebant, cuius fructus pessimi sint oportet, cū ipse sit pessi
 mus. Iterum crucē baiulās, innocentia suam sub arboris ty
 po demōstrat. Si in viridi inquit ligno hoc faciunt, in arido
 quid fiet? Lignū aridū, quoniā iam vitis cōputruit, a diuine
 gratiæ succo destitutū, nec umbra gratū, nec aspectu iucun
 dū, nec fructu cōmodum est, incendio destināt. At Christus
 lignū fuit nō syluestre, nec quouis loco temere natū, sed plā

Yij

ENARRATIO PSALMI

tati a patre, a quo iuxta uocē euangelicā, quicquid plantati
 nō fuerit eradicabit, & in ignem mittet, & plantati in para
 diso, iuxta fontē unde deriuant oīa dona cōlestia. Nec ocio
 se dictum est dedit fructū. Cum alias arbores legamus frus
 ctum facere, nō dare. Non potest arbor bona fructus malos
 facere. Itē Eliaſas, Expectaui ut faceret uuas, & fecit labrus
 scas. Hæc autē dedit, non solū produxit. Alijs sui foetus de
 cidunt. Alijs decutiunt, aut decerpunt. In Chro spontaneū
 & dispēſatiōis fuit, nō casus neq; necessitatis, quicquid actū
 est. Rationalis arbor est, dedit qbus voluit, qmodo voluit,
 & in tēpore suo, id est in tēpore qd ipse sibi præscripserat. In
 tēpore suo docuit regnū, suo tēpore & sua spōte teneri, iudi
 cari, occidī voluit. Suo arbitratu resurrexit, descendit ad in
 feros, ascēdit in cōelum, misit spiritū sanctū, in quo coales
 runt p vniuersum terrarū orbē tot fidelīū ecclesiæ. Verē excu
 tiendū est, q pacto quadret illud in personā Chri, qd dicit.
 meditat⁹ in lege dñi, die ac nocte. Deinde velut præmiū ho
 nestorū laborū accepisse, iuxta similitudinē arboris frugife
 ræ. Nisi forte sic accipimus Christū meditatū in lege domi
 ni, quēadmodū legimus eundē apd Lucā, pfectisse gr̃ate, gra
 tia, et sapiētia, corā deo, & corā hoībus. Et si meditat⁹ in lege,
 qui diligēter obseruat, nemini potius tribuendū est hoc lau
 dis, q Chro, q solus hominū nuscq; deflexit a lege domini.
 Ergo cū talis sit arbor, nō solū fruct⁹ nō gignit acerbos, aut
 noxios, sed ipse q genuit, porrexit oībus fruct⁹ suos salutife
 ros, e qb⁹ adeo nihil p̃iit, ut nec foliū vllū defluat. i. nec ver
 bū quidē irritū fuerit, aut futuræ sit, quod ab illo sit pfectū.
 Horū foliorū semper virētium vmbra spem nostrā alit, his
 aim iam q̃stu seculi laborantē refocillamus. Certe futurū, ut
 oīa cætera quoq; quæ fecerit, foeliciter eueniāt, ijs qui in illo
 pmanſerint. Illud adijciendū iuxta sensum allegoricū. Decur
 sus aquarū non absurde posse intelligi sacrum illū amnem,
 quo renascimur in Christo, per hunc enī in illū trāſſerimur.
 ut ſimus & ipsi lignū frugiferū, ppetuoq; virēs. Nūc ad trāſſe.

pologiam redeamus. Poterat crassus aliquibus in mentem venire, qui sibi omnibus huius vite voluptatibus interdixit, quod honores aspernatus est, quod renunciarit omnibus affectibus, quod naturam ipsam religionem vicerit, qui cum paucis sentiens, vni diuinae legis meditationi dederit sese, eum & insuauem quandam agere vitam, & ueluti supuacaneum hominis idolum, potius quam hominem, nec sibi, nec alijs esse vsum. Sic enim audimus & hodie loquentes quidam in eos, qui Christianam vitam meditantur. Somnium hominis, quid agit? quid sapit? quid potest? cui prodest? Sed audi felicitatem huius contempti, audi promissum, quod mundus suis non potest largiri. Cum caeteri qui terrenis, fluxisque rebus addixerunt animum, & uicijs suis coputrescunt, & miseris illis suis curis exta bescunt. Iamque non solum inutiles, sed etiam pestilentes, eterno parantur incendio. Interim beatus hic meus, velut arbor iuxta fluentem in irriguo posita loco, leto quodam bene sibi consciae mentis, famae illibatae virore, perpetuo florebit, ac felicibus gratiae coelestis incrementis, in dies in maius ac melius auge scet, donec occurrerit in vitae perfectum, in mensuram plenitudinis Christi. Neque ideo crediderim temere dictum lignum, potius quam arbor, ut intelligas hic laudari, non temporarias instabilium aeternarum herbas, quae simul atque tetationum ingruerit rigor, confestim emoriuntur, non arundinem vento agitatam, non fruticem quouis flexilem, & humi repentem, sed solidum ac firmum. pia vitae propositum, quod tam alte actis nitatur radicibus, ut ne mortis quidem paupor hominem possit a mentis erectae statu dimouere. Qua de causa & in habraicis mansionibus palmeta martyribus tribuitur, quod haec arbor & perpetuo vireat, & omnem sola imposito onere, sursum nitatur, & fructum ferat longe suauissimum. Lignum autem non quodlibet, neque fortuito natum, sed plantatum. Et unde plantatum? nisi a patre agricola, qui nisi traxerit, nemini licet ad Christum peruenire. Ab eo inquam plantatum, qui Christum ipsum plantauerat, in quo nos iuxta Paulum, sumus cooperati. Quamquam ut indicauit diuus Hieronymus, pro sathul, quod septuaginta uerteretur *το φυτευμα*, id est, plantatum. A gla uenit

ENARRATIO PSALMI

transplantatū. Quod ipsum belle quadrat, vel in Christū a
 coelo in terrā demissum, vel in nos in nouitatē vitę per Chri-
 stū traductos. Trāspplantatū a gētilitate ad fidē, a iudaismo
 ad euāgeliū, a litera ad spiritū, a seruitute legis, ad libertatē
 gratiæ, a mūdo ad regnū cœlorū, a vitijis ad innocētiā. Ab
 ægipto in terrā lacte & melle manantē, a tumultu ad pacē,
 a seculi negotijs ad studiū pietatis traductū. Quod male plā-
 tatum erat in Adam, foeliciter transplantatū est in Christo.
 qđ erat infrugiferū natura, cœpit esse frugiferū per gratiā.
 » Reddunt enim meliores arbores in aliud translatę solū, cui
 » tuq; discūt mitescere, & syluestre exuūt ingeniū. An nō Pau-
 » lus lignū fuit fēliciter trāspplantatū, e psecutore factus Apo-
 » stolus? An non lignū bene transplantatū Cyprian⁹, ex ma-
 » go martyr? An nō Matthæus lignū trāspplantatū, ex telone
 » Apostolus? An non Ambrosius, ex gentili iudice, sanctissim⁹
 » mus episcopus? An non Augustinus, ex inflato rhetore, do-
 » ctor ecclesiæ? An nō Franciscus, ex avaro negociatore, pau-
 » pertatis p̄fessor? cūq; his innumerabiles aliī fēlicissime trā-
 » plantati sunt in Ch̄o? SECVS DECVRVS AQVA
 RVM. Transplantatū inquā, non in ambitiois & arrogan-
 tiæ scopulis, nō in fluidis, ac sine fine sitiētibus harenis aūa-
 » ritia, nō in libidinis cœno, nō in desidia paludibus, sed iux-
 » ta aquas, atq; eas quidem nō pigras, sed decurrētes ac vi-
 » uas, quæ in cōuallibus, ac locis humiliorib⁹ manare solitæ,
 » oīa leta quadā huberrate reddūt luxuriātia. Nihil gignit hec
 » humus, quod nō archano quodā alaf, ac vegetet succo. Cæ-
 » terum arboribus pomiferis plurimo opus est humore. Vn-
 » de grammaticis quoq; visum est, poma a potu dicta, q̄ ma-
 » gnā vim humoris cōbibant. Atq; hunc quidē humorē attrā-
 » ctum vndiq; radix per occultissimos meatus, in vniuersam
 » trāsfundit arborē, donec erūpant frondes. Deinde fructuū
 » spes flores, postremo foetus illi gratissimī, pariter ac saluber-
 » rimi. Q̄ vides truncū solidū, & null' etiā ventorū turbinib⁹ ex-
 » pugnabilē, q̄ ramos late porrectos, q̄ amabili frondiū vitō

se comātem arborem . q̄ fragrantissimis pīcturatā floribus,
 q̄ suauissimo prouētu fructuū onustam, tot opes, sola radix
 occulto irrigata succo, sumministrat, Nihil est hoīs mēte oc
 cultius. Et tamē ex hoc ceu fonte, scatent oēs illā dotes, q̄s
 in piis videmus hoībus. Verū ea radix diu plurimo diuinā
 gratiā succo irriget oportet. Proinde qui literas profitetur
 hebraicas, negant esse decursus, sed palge, quod pelagus in
 interpretant, quā vox propemodū valeat, quasi dicas gurgis
 tem, & immēsam aquarū profunditatē. Nam nostrā q̄dem
 arbores non raro fit, vt imodica humoris copiā suffocetur.
 At rōnalis arbor, quā hic describit propheta, quo copiosius
 expletur ac proluit, a cōlesti illo fluuio, qui lātificat ciuita
 tem dei, hoc lātior, ac magis frugifera reddit. In Christum
 totus hic fluuius inundauit, ideoq̄ et floruit fœlicissime, &
 copiosissimū attulit fructū. Largiter hinc hauserat Paulus
 Apostolus, & idcirco plus fructus p̄duxit vnus, q̄ aliquot
 Apostoli. Ceteri sunt mēsurę donorū spiritus. Est & modus
 fructuū. Omnes hinc hauriāt oportet, qui cupiāt viuā arbo
 res esse in Christo, qui virentes, qui floridæ, qui frugifera.
 Non ex Platoniciis, aut Aristoteliciis lris, non e rhetorū aut
 poetarū libris hauriē hic succus, ex illo fonte trahāt oportet,
 quē vidit Ioānes scatentē de throno dei & agni. Iam video
 quosdā esse, qui lignū interpretent crucē Christi, flumē bap
 tismū, quod per sacrosanctā illius mortē, & mystici lauas
 tri munus, viuāt ac vegetet, totq̄ cōlestibus dotibus flores
 at ecclesia. Quapropter & elegāter in crucis laudē mysticā,
 hymnū canit chorus ecclesiasticus. Crux fidelis inter oēs
 arbor vna nobilis. Nulla talē sylua profert fronde flore, ger
 mine. Tot in vniuerso terrarū orbe Christianas ecclesias, tot
 martyriū agmina, tot monachorū examina, tot virginū cho
 ros, tot confessorū turmas, tot sacramēta, tot charismata, no
 bis hæc arbor peperit. Verū si Christum ip̄m in cruce mor
 tuum arbore accipis, & aquas decurrentes, baptismū. nimi
 ū non aquæ fœcunditatē largiunt arbori, sed arbor aquis.

Z

ENARRATIO PSALMI

QVOD FRVCTVM SVVM DABIT IN TEMPO RE SVO. Neq; em fieri poterat, vt ifrugifera foret arbor, ab eo plantata Agrícola, fic poſita, ſic irrigata. Vera pietas nunq; eſt ocioſa. Erūpit aliquādo, vt bonū ſuum alijs quoq; cōicāt, vel dū ſancta p̄dicatione Chriſtū inferit anīs fidelīū & infidelīū, vel dū bono odore vitæ, illeſtat ad ſtudiū pietatis. Hunc fructū parturiebat Paulus ſcribēs ad Rom. vt ali quē fructū habeā & in vobīs, quēadmodū in ceterīs gētib⁹ & de vitæ exēplo meminit idē. Bonus inquit odor ſumus deo in omī loco. Hunc fructū eſuriebat Ieſus, cū ait Apoſtō lis. Ego aliū cibū habeo māducare, quē vos nescitis. Hūc ar debat amatrix illa myſtica, ī epithalamio cū inq̃t. Ascendā in palmā, et apprehendā fructus eius. Dat igit̃ hęc arbor fru ctū, non ſolū gignit. Siqdē vera charitas, totā ſeſe effūdīt in vſus alienos, aliorū inſeruit cōmodis, non ſuis. Auarus ſibi fructificat, ſibi parit ambitioſus, ſibi querit libidinofus, ſibi

” malus oīs fructū adfert, ſi qd tñ adfert. Huic arbori gignere
 ” dare eſt. Neq; vero quēlibet dabit fructū. Sunt em & arbor
 ” res malæ, quarū fructus guſtatus, mortē adfert, cuiuſmodi
 ” ſorborū gñā quēdā. Sunt rursus qui per inanē gloriā aliena
 ” ſibi vēdicant, verū hęc arbor ſuū dabit fructū, id eſt verū ac
 ” genuinū, qui ſuccū illum radicis altorē odore, ſaporeq; reſe
 ” rat. Si carnalis eſt arbor, carnales adducit fruct⁹, ſin ſpiritas
 ” lis, ſpirituales for⁹ edit. Vis audire diuerſarū arborū, diuer
 ” ſos itē fructus? Fructus inquit ſpūs ſunt, gaudiū, pax, patia
 entia, benignitas, bonitas, lōganimitas, māſuetudo, fides,
 modestia, continētia, caſtitas. Nunc cōtra malæ arboris fru
 ctus accipe. Maniſeſta aut ſunt opera carnis, quę ſunt fornī
 catio, immūditia, impudicitia, luxuria, idolorū cultus, ven
 neficia, inimicitia, cōtentiōes, æmulatiōes, ira, rixę, diſſen
 ſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, cōmeſſatiōes,
 & his ſimilia. Audis nimīā fœcūdā arborē, ſed fructu mor
 tiſero. De fructu cognoscit arbor bona ſit, an mala. Vt radix
 eſt mētis, ita ſunt fructus operū. Si peruerſis opinionibus, ſi

malis cupiditatibus fuerit corrupta mens, huiusmodi loquitur, huiusmodi facit, cuiusmodi modo commemorauit Paulus. Cor tuum radix est arboris huius. E corde procedunt cogitationes male, furta, homicidia, blasphemiae. Quicquid loquitur, quicquid agit impius, pestilens est, contagiosum est, venenum est. Difficillimum est cum malis habere commercium, ut non fias deterior. Contra piorum incessus, vultus, oratio, facta, fructum habent salutare, ut quisque cum his egerit consuetudinem, melior indies euadat, nisi plane sit deploratus. Dabit ergo fructum, sed hoc habet cum malis arboribus commune. At suum dabit, hoc est peculiare, & dabit in tempore suo, non quod sibi quisque prescripserit, sed quod deo visum fuerit. Quidam maturius, quidam serius dederunt fructum suum. Sunt quorum religio iam in ipsis infatigabilem crepundium eluxit. Sunt quorum pietatem non nisi mors illustrauit. Quorum de numero est Paulus ille eremita. Prius est ardere, deinde lucere vel inflammare. Prius est succulentum esse, deinde germinare. Tu modo cura ut irrigua, ut primo succo vegeta sit arbor tua. Noli de fructu sollicitus esse. Ipse erumpet suo tempore, cum deo videbitur. Idem fructum eliciet, suo calore, qui radicem aluit, suo succo. Atque hactenus quae dicta sunt, tamen si belle quadrat, et in omnes pios, qui ad Christi exemplum abstinere ab omnibus iniquitatibus huius mundi, qui toto pectore meditantur in lege domini, ut cognoscant illius voluntatem, ut faciant, non ea quae dicuntur a cupiditate, sed quae iubet diuina lex. Ac deinde secretis diuinae gratiae mulieribus irrigati, viri et innocentia, germinant affectu charitatis. Florere expectatione bonorum operum, fructum adferunt in gloriam dei, in proximorum salutem, ipsi quoque iam deuicto Sathana, iam diuites & exuberantes in Christo bonorum operum fructibus perfruuntur, bonae conscientiae gaudio iugiter felices, tamen aptius in ecclesiasticum doctorem, hoc est episcopum competere, mihi videntur. Nam iuxta Paulum, precipuum ac peculiare munus episcoporum est, Docere plebem Christianam, nec docere Platonem, aut Aristotelem, aut scholasticas questionum argutias, sed Christi doctrinam, simplicissimi simplicissimam. Quo magis admirandum est, nonnullos huius tempestatis episcopos, hanc pulcherrimam

ENARRATIO PSALMI

omniū functionē in quosdā reicere, quos ipsi quoq; desper-
 tui ac ludibrio habēt, et cōtumeliæ causa fratres appellant.
 22 Nec hoc cōtenti, quod huic erat proximū, sacramentorū ad
 23 ministratiōē cōducticiis quibusdā, ac pene dixerim factis
 24 ciis ep̄is, delegant, causarū cognitionē, & pecuniarū ratio-
 25 nes, rem oīem sordidissimā, & vel infimis cōmittēdam, sibi
 26 seruāt, perinde quasi nihil aliud sit magno ep̄scopo dignū.
 27 Videamus igit, quibus colorib⁹ Christi doctorē depingat
 28 hic propheta. Beatus inquit ille meus & perfectus, quē eru-
 29 diendo populo destinauit deus. Primū vt nullis pestiferis
 opiniōibus sit infectus oportet. Nā id est nō abire in cōsiliū
 impiorū, qui bene docebit, qui male senserit. Deinde pcul
 esse oportet, ab oīi vitiorū cōtagio, & vsq; adeo vacare cul-
 30 pa, vt ab oīi specie quoq; mala sit alienus, hoc est adeo in-
 31 tegrū esse, vt & famā pudeat in hūc quicq; male criminis cō-
 32 fingere. Eteḿ quo tandē ore infectabit aliorū vitia, ipse via-
 33 tiis obnoxius. Aut qui psuadebit aliis pietatē esse sectandā
 si cōspexerint illius vitā cum pietate pugnare. Ad hæc, sit a
 mūdi huius mgratibus, & seculariū negotiorū functiōibus
 liber, et expedit⁹. Siquidē vt in malitiosam aiam nō introit
 diuina sapiētia, ita nec in occupatā. Nec purū modo regrit
 domiciliū spūs ille cōlestis, verū etiā oībus sordidis curiis
 vacuū. Quid deinde superest, vt purus ab opiniōib⁹ vulgi
 34 stultis, purus a dogmatis hereticis, purus ab oīi labe men-
 35 tis ac morū, purus ab oīi ambitiōe seculariū honorū, solus
 36 tus oīi sollicitudine negotiorū carnaliū, noctes ac dies tor-
 tus verset in lege dñi, hoc est in lris diuinis. hāc penitus im-
 bibat, hāc ediscat. nec ediscat solū, sed meditet, hoc est in ha-
 bitū animi, in affect⁹, in mores, ac vitā traiciat. Ab hac diu
 discat, qd postea doceat. Quid deinde futurū est. Id si fecerit
 meus doctor inqt, Erit tanq; lignū plantatū iuxta decura-
 sus aquarū, quod fructū doctrinæ salutaris, dabit in tpe suo.
 Lignū erit nullis fortunæ ludibriis cessurum, lignū viuum,
 lignū multo grā cōlestis succo irriguū, semp adherēs sacro

Illi diuinarū literarū flumini, qđ olim ingressus Ezechiel,
 mirat non posse transuadare. Immēsa pfunditatis est, cuius
 fundū, nullū attingere potest hoīs ingeniū. Satis est tibi, q
 inde tantū hauris, quantū licet. Et quorsum tandem euadet
 hoc admirabile lignum? Primū ipso innocētis vitæ virore,
 testabit sese arborē esse viuam. Deinde paulatim tacitis in
 Christo adolefcens incrementis, explicat ramos charitatis,
 erūpit in gēmas, & iam nūc prae se fert, qualē fructū sit edi-
 turus. Mox editis floribus, certiorē de se spem prabet, sub
 hoc totus cōlestiū verborū frondibus cōuestitur. Postremo
 fructū edit. Nec em̄ foliorū virore inanē modo fruct⁹ spem
 prabet intuētibus. quemadmodū ficus illa, cui in euāgelio
 maledixit Iesus. Allexerat esurientē frondibus suis, at fru-
 ctum nō dedit. Huiusmodi ficus, sunt doctores quidā, qui
 verba pietatis habent, qui titulū, qui cultū pietatis habēt, a
 » fructu verę pietatis alieni. Super cathedrā Moyši sederunt.
 » quę dīcūt, facite, quā faciūt, ea nolite facere. Oratiōe docēt
 » pietatē, moribus dedocent pietatē. Si professionis titulū au-
 dtas, si vestitū inspicias, si loquentē auscultes, nouū quendā
 pietatis fructū expectes. Sin vitā ipsam excutias, deprehen-
 dis tibi verba data, & iuxta grācorū prouerbiū, expectato
 thesauro, carbonēs offendis. His arboribus potissimū indis-
 » gnatur Christus, qui speciē pietatis ostētant, a pietatis ope-
 » ribus alieni, qui docēt non furandū, & tamē furant, qui do-
 » cēt non adulterandū, & tamē adulterant. Qui execrant Ido-
 lum, & tamē ipsi sacrilegiū cōmittūt. Ficus illa fructū suū
 uissimū, Christocq; longe gratissimū procul intuenti pollice
 batur, propius intuentē frustrata est. Non maledixit rubo.
 Vnde nemo fructū expectat, nō maledixit salici, quā nul-
 lum pmittit fructū, & ipso genere sterilis. Ficui maledixit,
 quā & ipso nomīe, & foliorū luxuria, fructus spem facit, &
 fructus oīm gratissimi. Episcopi nomen audio, fictū audio.
 Ornatū episcopālē video, nimirū folia cōspicor. ad fructū
 accorro. Quid repio? longe aliud q̄ quod titulus et insignia

ENARRATIO PSALMI

promiserant. Aleatorē reperio, scortatorē reperio, potorem
 reperio, populi prædonē reperio, bellatorē & satrapam re-
 perio. Quid credis exandescere Christum, ubi sic deluditur?
 Hos Paulus appellat parietes dealbatos, et Christus sepul-
 chra dealbata, foris nitidos, intus vitii corruptos. Folia
 sunt igitur, quæcūq; ad ceremonias, & speciem pietatis attinēt.
 Quod si mauis folia doctrinā pietatis interpretari, fortasse non
 nullos reperies episcopos, quibus nec frondes sint ullæ, sed
 velut arbores aride, veterū tantum episcoporum titulos, tan-
 quam anathemata quæpiā sustinēt. Si de venatu, si de re equestri,
 si de militiā, si de censu sermo, mira faciēdia. Si de Christo,
 videtur subito in aliū translati mūdum. Sed ad nostrā arbor-
 em redeamus, quæ fructū dat, hoc est, non sibi discit diui-
 nas literas, sed aliis quoq; libenter cōmunicat & dat, non
 effundit. Dispensat verbū diuinū. Nouit quādo, quibus, &
 quomodo loquendū. Alius eget consolatiōe, alius exhorta-
 tiōe, alius obiurgatione, alius admonitione, alius doctrinā,
 ut cuiq; viderit expedire, ira dispensat verbi diuini mu-
 nus. Nam id demū est dare. Dat autē & suum fructū, & in
 suo tempore. Quid est suū fructum? Quid habemus, quod
 non acceperimus? Et quomodo nostrū est, quod alterius be-
 neficio cōtigit? Verū hic nostrū vocat, non quod nobis sit ascri-
 bēdum, sed quod alienū non sit. Nam virtutes ita deo ferimus
 acceptas, ut nihilominus nostrę sint. Non dat fructū suum,
 qui verba recitat populo, quæ ipse nec amat, nec sequitur.
 Aliena sunt quæ docent huiusmodi, quę ritu canalis in or-
 tum transfundūt frugiferum, ipsi steriles. Non e radice tua
 prodit iste fructus. Ficus mihi porrigis, non in tua natas ar-
 bore, sed aliunde decerptas. Qui penitus hoc amat, quod
 docet, qui vultu, qui moribus exprimit, quod præcipit, is
 deniq; suū dat fructum. Qui flāmam quā animo concepit,
 in alios oratione trāsfundit, suū dat fructū. Fortassis hic lo-
 cus non nihil pertinet ad sacerdotes quosdā, vel parū atten-
 tos, vel parū eruditos, qui sacros psalmos sedulo recitant.

non intellectos. Hi nimirū folia dūtaxat ostentāt, fructu vacant. An non idē hoc palā testatus est Paulus, scribēs Corinthiis? Non si orem inquit lingua, spiritus quidē meus orat, mens autē mea sine fructu est. Qui recitat verba sacra, eaq; fidelibus, aut etiā infidelibus interpretat, vel ad doctrinā, vel ad exhortationē, vel ad consolationē, is fructum suum dat. Non dedit fructum suū, vt vitis illa, de qua per propheta tam quæstus est deus. Expectaui, vt faceret vvas, & fecit labruscas. Proprius hominis fructus est, bene mereri de omnibus, quippe qui nō sibi natus sit, sed patriæ, sed amicis. Cū hoīem audio, hoc est animā placidū, cum Christianū audio, ex vitis foliis expecto beneficentiā, expecto pietatis officium, & cū video quadruplatores, bellatores, calūniatores, fraudatores, labruscas offendo pro vvis. Nec ociosa sunt huius arboris folia, quæ Ioānes in Apocalypsi scripsit deputata ad sanitatē gentibus. Probēt vmbra gratissimā ei, qui dixit. Sub vmbra illius quē desiderabā sedī, et fructus eius dulcis gutturi meo. Fructus ipsos cōuestiūt atq; cōmuniūt, et ab æstus, si p̄ atq; hymbris iniuria defendunt. Vnde stultissime crassuli quidā loquēdi curā in totū negligūt. Quid mihi cū verbis inquiūt, si de re cōstat? Primū qui p̄cipies s̄niam, nisi cognita sermonis p̄prietate? Deinde si lingua discenda est, nō paulo p̄cilius est, vnā aut duas linguas elegāter perdiscere, q̄ tot species solocissandī. Vnica est lingua emēdata, paucis annis perdisci potest. At corrupti sermonis mille sunt discrimina. Postremo p̄ multū refert, qbus verbis bonā effectus s̄niam. Aliud verbū alio splēdidius, aliud alio significantius, aliud alio ardētius, aliud alio iucūdius. Neq; min⁹ est momēti in schematis verborū & s̄niarū. Hic fieri videmus, vt eadē res, quas veteres cū summa verborū maiestate, ac decore explicarūt, ac mire afficiūt auditorū animos. Scoticis explicatę verbis frigeāt, iaceant, sordeant, vt prorsus neget easdem esse. Cuius rei si quis forte requireret exēplum, commodum occurrit illud, Petrus sedit in antiochia & Romæ,

Z iij

ENARRATIO PSALMI

Paulus Græciā. Nonne plurimū gratiæ simul & dignitatis addidit huic sniæ; qui schematibus ad hūc modū picturas uir. Anthiochus & Remus concedūt tibi Petre regni soliti. Tyrannidē tu Paule Alexandrinā inuasisti Græciā. At q̄to iam putidiora reddunt ista quoties barbaris, sordidis, facticiis, imo prodigiosis verbis non explicant, sed inuoluuntur.

» Neq; vero hæc dixerim, q̄ rhetoricis flosculis veli lasciuire
 » Doctore ecclesiasticū, non postulo ut adsint delitiæ. At rur
 » sum nō fero sordes. Nolim Christi doctrinā eloquētię leno
 » cinio corrūpi. At cōtra nolim eandē verborū et figurarū sordibus pollui. Dabit igit vna cum optimis foliis fructū optimū, ut dicere possit cū propheta. Dedit mihi dñs linguā eruditā, ut euellā & plantē, dissipē. ✚ Dabit aut in tpe suo.

» Sunt qui ante legitimū tempus suscipiāt docēdi munus, &
 » erudire conant alios, quod ipsi nondū didicerūt. Atqui fors
 » let arborē breui emoriturā arguere foetus p̄properus. Pro
 inde nostra arbor, vbi diu cōbiberit diuinæ gratiæ liquorē; vbi secretis tandē auctibus adoleuerit, ac diutinis incrementis cōfirmata constiterit, vbi vocatus fuerit tanquā Aaron, vbi modis oībus ad pulcherrimū munus fuerit instructus, tum demū alios docendi, monēdi, castigandiq; partes suscipiet. Nec ingeret sese, veluti faciūt quidā, qui doctores præstare conant, cum nondū fuerint discipuli. Et in alios arrogant imperiū, priusq̄ ipsi parere nouerint, lucere volūt, antequā ferueant, inflāmare alios, cum ipsi frigeant. ET FOLIUM EIVS NON DEFLVET. Arborū plerisq; folia decidunt sub brumā, cum tamē non prorsus emoriātur. Aliis folia nunq̄ decidūt, veluti palmæ & spīno arbori, itē & Lauro. Nonnullis perpetuę sunt frondes, perpetui item fructus, velut arbori medicę. Hæc aut arbor iuxta prophetiam Ioannis, duodecies, hoc est singulis mēsibus fructum suū reddit, neq; solū non nudatur frōdibus, verū ne folium quidē defluit. Aut em̄ per hyppalagen foliū positū est pro foliis, aut ἐμφατικῶς dictū est. Perinde quasi dicas ne foliū

quidē, vt respondeat ad illud euangelicū. Vestri autē ne p̄s
 lus quidē capitis peribit. Non cōuenit, vt Christianus do-
 ctor, vllum verbū effutiat vel stultū, vel falsum, vel inutile;
 Nunq̄ taceat, semp̄ tinniat cū Aaron, sed oīs oratio doceat
 pietatē, & Christū sonet, non mundū. Atqui tandē sunt isti,
 quibus folia subinde decidūt. Qui nōnunq̄ libere loquun-
 tur, & Christū audent profiteri. Mox metuētes ne principē
 offendāt, ne loco moueant, verba Christi, v̄l sup̄primūt, vel
 in gratiā hoīm adulterāt, etsi mauius ad vniuersos referre, q̄
 qui Christū nō toto sequūtur pectore, sed se ipsos deo, mun-
 doq̄ velut ex equo partiunt, ac nunc velut aspirante diuini
 numinis fauoris, frondescūt. Nunc ediuerso distrahētibus
 huius mūdi curis, aut sequēte fortunæ pcella, languescūt, ac
 velut emoriunt. Verū qui fortiter repudiatis oībus, totū ani-
 mū Christo consecrarit, is palmæ in morē nullis iniuriis of-
 fendi poterit. Sequāt cakūniatorū Aquilōes. Ingruat hyems
 malorū, nunq̄ tamē bonæ mentis virore intermittit, et a deo
 non emoriet, vt nec foliū amittat. Sūt qui fructū arboris hoc
 loco præmiū, q̄ opera maline interpretari. Nā utroq̄ in sensu
 su fructus vocabulū vsurpāt diuinæ literæ. Christus ipsa fa-
 cta fructus vocat, cū ait, Ex fructibus eorū cognoscetis eos.
 At Paulus cū scribit, Quē igitur fructū tūc habebatis in iis,
 in quibus nunc erubescitis? Vtiq̄ fructū præmiū appellat.
 Quāq̄ aliquoties eadē facta, simul & opera sunt, & p̄mia.
 Sic em̄ Paulus ad Romanos scribēs, Qui spreto deo, traditi
 sint in reprobū sensum, vt foedissimis libidinibus masculus
 exardesceret in masculū, foemina in foeminā. & mercedē in-
 quirit, quā oportuit in semetip̄is recipiētes. Mercedē appellat
 turpia facta, sed q̄bus rursus sua debeat merces, nec cogni-
 ti, sed contēpti dei p̄mia sunt. Et eorundē præmiū erit ignis
 æternus, quē admodū elegāter annotauit Origenes. Neq̄ se
 cus euenit in piis factis, atq̄ in turpibus. Quēdā opera tam
 coelestia sūt, vt aliorū operū præmiū iure dici possint. Quāq̄
 haud sum nescius, hoc a q̄busdā non ad huius vitæ foelicis

ENARRATIO PSALMI

tatē, sed ad futura p̄mia referri, vt hic meditemur in lege, a
 vitis tēperantes, in resurrectōe perpetuo virore vestiamur,
 cū profligatis oībus huius vitæ malis, iugī foelicitate frues
 mur cū eo, in quē insiti sumus per baptis̄mū, & per pię vitæ
 22 studiū. Verū quemadmodū illa pphetæ verba, quæ oculus
 22 non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoīs ascenderūt, quę
 22 preparasti deus diligētibus te, non solū ad imortalitatis glo
 22 riā referunt, verum etiā ad huius vitæ foelicitatē, quam ho
 22 mines p̄ij, velut arrā interim, ac pignus accipiūt imortalitas
 22 tis secuturæ. Ita hic quoq; locus, ad sanctorū floridā, ac tran
 22 quillā vitā pertinere potest. Habet hic quoq; suū virore in
 22 nocētia, habet florē, habet fructū. Sanctorū em̄ velut Aquis
 læ iuuetus, renouabit, & floruit vt lilii in cōspectu dñi. Et
 iustus vt palma florebit. Prestat hoc integritas, & innocētis
 animi puritas, trāquillitasq; et (quēadmodū ait ille) iuge cō
 uiuiū, vt corpus etiā ip̄m, propemodū expers senij, cōtinuo
 nitore vernet, quasi iā nunc meditaris esse, qd' mox futurū
 est. Nēpe spiriūale, celeste, et ab oī carie corruptōe, senioq;
 22 alienū. Quēadmodū em̄ diuinus sp̄s, n̄m inhabitās sp̄m
 22 in eū redundat, & vt est potētior, eū in sese veluti trāssformat
 22 Ita noster sp̄s imutatus redūdat in corp⁹, Domiciliū vtiq;
 22 suū, idq; quoad licet in sese trāssformat. Hinc illa virginis ses
 22 necta virēs, quā in nōnullis videmus, & quā diuus Hieron
 22 nymus admirat in Paulo Cōstantiēsi, iuuenili quadā florū
 lētia semp vernās. Hinc illa in vultu quoq; relucēs innoxie
 mētis alacritas. Maximā & morborum, & senij partē, vitis
 debemus potius, q̄ naturæ. Et ne qs admiret hęc, videmus
 in defunctis etiā sanctis, hmōi corporis habitū durare. Ma
 gnā audisti Beati foelicitatē, sed audi etiā, quē cumulū adif
 ciat. ET OMNIA QVAECVNQVE FACIET PRO
 SPERABVNTVR. Hęc certe v̄ba palā est ad hui⁹ vitæ
 statū ptinere, vel reclamāte Hieronymo, q̄ putat id neminē
 sanctorū accomodare posse in hac vitā. Quid em̄ illic facie
 mus, in quo p̄speritate sit opus? Atq; vt obiter de allegoria

nōnihil attingā, q̄ infœliciter cessit nobis. Eux primæ parē
tis voluptas, q̄ infœliciter Adæ parētis obsequiū. Quā non
prosperē cecidit, qcquid p̄misit serpēs ille. At e regione, oīa
Christi nobis fœlicissime cesserūt. Fœlix natiuitas, fœlices
labores, fœlix doctrina, fœlix mors, fœlix resurrectio, fœlix
ascensio, fœlix diuini spūs missio. Fœlix ecc̄iarum cōiun-
ctio, fœlices martyrum victima. Fœlix erit piis & iudiciū il-
lud extremū mundi. Iā ad eundē modū qui in Christo sunt,
qd̄ his sinistri potest accidere? Quicqd̄ agunt, ducē habent
deum, vt eundē fortunatorē. Fui inquit tecū, in oībus vbis
cūq; ambulasti. Et cū ipso sum inquit in tribulatiōe. Quid
non p̄sperē cedat, qd̄ dei gerit̄ auspiciis? Atq; vt magis etiā
intelligas, quāta sit huius beati securitas. Mala quoq; ipsa,
prosperāte deo, vertunt̄ huic in cumulū fœlicitatis. Quis
quid agit impius, impiū est, etiā si rem alioqui p̄iam egerit.
Sinistris em̄ auspiciis gerit̄, quicqd̄ acciderit impio, seu læ-
tum, seu triste, id om̄e cedit in alimoniā impieratis. Contra
quicqd̄ piis obtigerit, vertit̄ in occasionē pietatis, ausim dis-
cere, etiā si quando contigerit prolabi in culpā. Quādoquis
dem hoc quoq; deus nōnunq̄ occulto consilio sinit̄ euenire
suis, videlicet vt correcti amēt feruidius, caueāt circūspecti
us, aliis ignoscāt facilius, succurrāt officiosi. Quid m̄tis?
Adeo nō peccat Charitas iuxta Paulū, vt etiā peccans non
peccet. Quid igit̄ mirū si cetera p̄sperētur oīa, cum id quoq;
prosperē cedat, quod vnū infœlicē reddere potuit Christia-
num? Si quid prosperū acciderit viro bono, agit gratias, ex-
ercet benignitatē. Si qd̄ aduersum, exercet patientiā, erigit̄
ad futuræ vitæ cōtemplationē. Cū impius interim & secun-
da fortuna fiat insolētior, fiat ad fœdas voluptates propen-
sior, & aduersa fract⁹, ad desp̄ationē abiiciat sese, vsq; adeo
diligētibus deū, oīa cooperant̄ in bonū. Quid aut̄ nō fœlix
hoī pie viuētis? cū ipsa q̄q; mors, qua nihil accidere pōt̄ tris-
tius, huic sit & p̄sperima, et p̄ceteris exoptata? Prosperas
būt̄ur autē, siue vt legit̄ Hilarius, bene dirigit̄ur, a quo? A

ENARRATIO PSALMI

quo, nisi ab eo qui cū sit ipse sūme bonus, maxia quoq; ma-
 la in sūmū bonū vertit suis. Nec vsq; adest p̄sentior, magisq;
 dexter, q̄ in afflictioib; & huius mūdi p̄cellis, cū atrocissi-
 me s̄cruit p̄secutor, tū ille copiosissime cōlestē indulget vno
 ctionē. **NON SIC IMPII NON SIC.** Hactenus p̄posuit
 absolutā beati viri formā, ad quā enītamur. Nunc quo ple-
 » nius nos doceat, depingit lōge diuersum impij simulachrū.
 » Probi doctoris est, non solū docere quæ recta sunt, verū etiā
 » dedocere quæ praua. nec tm̄ ostendere qd sit imitandū, ver
 » rum etiā a quo sit fugiendū. veluti si quis boni principis ex-
 » emplar vbi depinxerit, huic Tyrāni opponat imaginē, quo
 geminū anīo calcar subiiciat. Dū hinc inflāma honesti spe-
 cie, illic a diuersa figura resilit. Fit etiā sapius, vt acrius etiā
 inflāmemur, apte p̄posita turpitudinis imagine, q̄ ipso hor-
 nesto, vt quosdā vehemētius extimulat ignominiaē metus,
 q̄ glorię cupiditas. **NON** sic impij, nō sic. Ea cōduplicatio
 nec, apud Hebræos non habet, sed dūtaxat, **Non** sic impij,
 nec apd̄ Septuagita. Hieronymus in vno dūtaxat volumie
 se testat̄ reperisse, idq; in Cæsariēsi bibliotheca, in exaplois
 Origenis. Verū non absurde videt̄ additū a nescio quo, dū
 ἐμφοτικότερον. longe diuersissimā pij, & impij conditionē co-
 nat̄ exprimere. Quid em̄ simile tali arbori, qualē modo des-
 pinxit, ad puluisculū vento iactatum? Vbi nūc sunt isti qui
 regū suspiciūt fœlicitatē, & aliqd̄ hoīe maius imaginātur?
 Vbi sunt, qui diuites huius seculi rebus, ac voluptatibus af-
 fluentes, admirātur? Vbi sunt qui mḡratibus, & cū strepitu
 viuētibus, inuidēt? Ipsi sese semideos esse putāt, vulgus vt
 numia quādā venerat̄. Alius applaudit, adgratulat̄ vt fœli-
 » cibus, alius iuidet. Valeat popularis existimatio. Audi qd
 » de istis sentiat qui vere dicat? Vniuersam istorū fœlicitatē
 » pulueri vilissimo cōparat. Qui exciderūt a Christo, & vitæ
 » p̄sidiū, nō in solidis, et æternis rebus collocarūt, sed cōfidūt
 » in rebus nihili, iuxta scripturæ testimoniū, & in cōmoditas
 tibus falsis, fluxis, caducis, ac momētaneis fœlicitatē posue

22 runt, si nimis longissime absunt ab huius arboris imagine,
 23 sed aridi pulueris in more, quippe nullo diuini spūs imbui
 24 succo, & non tantū ipsi steriles et infœcūdi, verum etiā aliis
 molesti, ac pestilentes, negotiū facessunt iis, qui pietatis am
 bulāt viam, illis velut in oculos obuī, obstrepuīt, obturbāt,
 occlāmāt. Quid puluere vilis? quid conculcatius? qd vici
 nius nihilo? Et tamē quasi parē fuerit dixisse puluerē, addit
 25 QVEM PROIICIT VENTVS. Fimi quoq; quo nihil
 26 est proiectius, tamē nōnullus inuenit vsus. Conducit sterco
 27 randis agris. At pulueris per aerē volitātis, quod preciū, aut
 28 quā utilitas? Et hoc quoq; loco videntē interpretes nō nihil
 29 addidisse verborū de suo. Quod aliquoties & alibi faciunt,
 velut in eo psalmo. Deus deus meus respice in me. Vt quid
 me dereliquisti, hæc verba respice in me quæ apud Hebrę
 os non habent, de suo adiecerunt. Quanq̃ hoc ad sententiā
 non ita multū habet momēti. Illud ppius ad rē pertinet, qd
 hebraicā dictionē kamosz, quā septuaginta & ϰοῦμ, hoc est
 puluerē interpretati sunt, quidā autumāt apud illos magis so
 nare quilibet, seu siliquas, q̃ puluerē. Etiāsi vtrāq; lectio
 probe quadrat. Etenī si puluerē legis, respōdet ad illud dei
 cōminātis impiis. Cōminuā eos vt puluerē ante faciē ventī
 vt lutū platearū delebo eos. Sin mauis siliquas, aut simile
 30 quippiā, magis quadrat ad arboris frugiferæ similitudinē.
 31 quid em̃ inanius siliqua? aut quid sterilius? aut quid p̃iectis
 32 us? Et hæc quanq̃ vt dixi, ad futurā impiorū pœnam perti
 33 nere possunt, tamē nos ad hanc vitā referre malumus. Vbi
 deest studiū vitæ immortalis, vbi rerū fluxarū cupiditatibus
 ὄρεται καὶ φέρεται animus, nec est fixus in solida petra Chri
 sto, is nō modo frigidissimis huius vitæ curis contabescit,
 verū etiā a diuersis affectibus, modo huc, modo illuc distra
 hitur. Siquidē venti & in horas mutant, & ipsi inter sese nō
 raro pugnātes. Q, aut̃ hisce ventis est siliqua, hoc est affecti
 bus mūdani hoīs animus impius, cū nunc hoc appetit, nūc
 illud, nūc amat, nūc odit, nunc fauet, nūc inuidet, nūc timet

ENARRATIO PSALMI

nūc sperat, nūc exultat, nūc discruciat, imo cū ipse secū totus fluctuat atq; æstuat, cū aliud suadet libido, aliud auaritia. Alio vocat odiū, alio p̄trahit ambitio. Aliud imperat amor, aliū dīctat pudor. Postremo cū vtcūq; rerū humanarū est estus, ita subito fit alius, nullo tpe sibi constās, neq; tranquillus, quēso qd aliud est, q̄ siliqua uentorū arbitrio facta ta? An nō vidēnt ad hāc imaginē p̄tinere. Stulti quidā p̄incipes, qui tātis rerū cōmutationibus orbē concutiūt. Nunc armis cōflictant, nūc affinitatibus cōglutinātur. Aliquādo bellū, mox fœdera, nec ea diu duratura. nūc paciscūtur, qd mox rescindāt, nullis certis cōsiliis, q̄ nulli possunt esse, nisi qui scopū sibi p̄posuerit Christū. Sed aliūde alio se voluūt, vt nūq̄ consistāt, nec fugiūt malū, sed mutāt. Pius anius ad vnū illud attētus est, vno hoc metit̄ oīa, In hoc fixus est. Qz si rerū humanarū necessitas nō nihil p̄turbat aīos impiorū, hñt cauernas suas, quo sese receptēt, habēt illius petrę foramina, in qbus cōquiescāt. Impiis nihil est in quo consistāt, sed toti hærēt, qd aiūt, in aqua. Perspeximus vitæ statū, longe diuersū piorū & impiorū, nūc exitū itē admodū disparē contēplemur. Ideo inqt. **NON RESVRGVNT IMPII IN IVDICIO, NEQVE PECCATORES IN CONCILIO IVSTORVM.** Non me p̄terit alios hunc locū ad extremū illud mūdi iudiciū referre. Verū ea snīa paulisper dilata, qd nobis iuxta sensū humiliorē videat̄, indicabim⁹. Mox ad illa sublimiora vēturi. Hūc paulo añ bonæ arboris fructū appellarat, vt diu meditatus in lege dñi, vir pius postea ¶saret in publica functiōe, & qd priuatim apud se collegisset, id in publicā expromeret vtilitatē. Atq; hoc ipm cū maxie ambiūt, non cōtingit impiis. Quis em̄ locus impiis in publici mūeris functiōe, qui & vitiis oībus sint obnoxij. nec sapiētīā didicerint ex lege dñi? Atq; hæc duo potissimū requirunt in mgratu, vt ipse vacet crimine, qui aliorū punit crimina, vt sapiat, quo possit dispicere, qd expediat in cōe. Non surgūt igiū, nā sic hebraica veritas poti⁹ habet q̄ resur-

gunt, est em̄ iakumin in iudicio. Surgebāt em̄ in consiliis dī
cturi. Proinde p̄inde dictū est, nō surgūt in iudicio, quasi dī
cas, non est illis locus in iudicio, NEQVE PECCATO
RES in cōsilio iustorū, vt intelligas eandē sn̄iam cōmuta
tis tantū verbis repetitā. Nam si q̄s obseruarit, comperiet in
diuinæ scripturæ sententiis hanc varietatē, vt aliquādo no
uatis verbis, idē sensus accīnat, aliquoties affinis, nōnunq̄
cōtrarius. Quas schematū formas videmus adhuc & in gē
tiliū poetarū bucolicis carminibus extare. Eiusdē repetitæ
sn̄iæ hoc sit exēplum. Os iusti meditabit̄ sapientiā, & lingua
eius loquet̄ iudiciū. Item. Pedes eius descendūt in mortē, &
ad inferos gressus eius penetrāt. Affinis reddite, hoc. Cōser
ua fili mi p̄cepta patris tui, & ne dimittas legē matris tuæ.
Cōtrariā, cuius gn̄is meminit & Quintilian⁹, sit hoc. Astu
tus oīa agit cū consilio, qui aut̄ fatuus est, aperit stultitiā. Si
parabolas Solomonis, Si ecclesiastici & Ecclesiastæ sn̄ias
” euolueris, si psalmos, si Cātica, & oēm veteris ac noui testæ
” mēti scripturā, in qua suo more spūsanctus poeticis nūeris
” modulāt, reperies his tribus formis variari ferme oīa. Sed
” nullū genus frequētius, q̄ illud quo sensus idē aliis v̄bis ac
cīniūt. Vnde fortassis non magnope refert in his quę ad eum
pertinēt sensum, anxīa diligentia vocū discrimina querere,
Quos vocauit ip̄ios, mox vocat peccatores. Qd̄ mō dixit
in iudicio, nūc appellat in cōsilio iustorū. Nā et grauissima
iudicia cōciliū habebāt, velut apd̄ Gręcos Amphictyonū,
et Areopagitarū. In his igit̄ publicis fūctiōibus, q̄ virū desy
derāt integrū, & incorruptū, nec integrū mō, verū etiā sapi
entē, & diu meditatū in lege dñi, q̄ sola verā sapientiā p̄stat
” paruulis. Nō surgūt ip̄ij, nec in cōcilio iustorū. Vis planius
” discere, qd̄ hic negat ip̄iis, alibi tributū esse iustis. In medio
” ingt ecclesię apuit os eius, & rursū. In medio ppli exaltabit̄
” & iterū de Moyse. Glorificauit illū in cōspectu regū, & ius
sit illi corā populo suo, aliaq̄ huius gn̄is innumera. Ex qb̄us
palā est, hoc honoris itēgrīs & cordatis viris deberi, vt pus

ENARRATIO PSALMI

» blis & honoratis cōfessibus intersint, a quibus impij et stulti
 » ti procul arcendi sunt, qui nec cōsulare possint, ob stultitiā,
 » nec velint, ob aīm affectib⁹ corruptū. Q² si quādo ingredia
 » tur impius in cōsiliū iustorū, non tamē surgit, quippe non
 » audiendus. Legimus em̄ in gentiliū historiis, cū vir quispiā
 » improbus sniam in contiōe dixisset, grauē & reip. salutarē;
 » magistratū iussisse, vt eadem sententiā, ab alio quodā viro
 » probo pronuntiare. Vsq³ adeo putabant illi in cōsiliis non
 » audiendū virum malū, vt etiā si quid optime dixerit, sit ob
 » autoris turpitudinē reiiciendū. An non idē stomachat diu
 » nus ille spūs in alio quodā psalmo. Peccatori autē dixit des
 » tus. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamētum
 » meū per os tuū? Pura tractanda sunt a puris, sacra a sacris.
 » Q² in decorū, vt vitiorū oblitus cœno, doctrinā euangelicā
 » populo p̄dicet? Christus in euāgelio, ne laudes quidē suas;
 » easq³ veras a dæmone vult audire. Obmutesce inquit spīrit
 » tus. Illud paucis annotandū, hanc vocē ideo vtrolibet posse
 » referri, vel ad ea quæ p̄cesserunt, vel ad ea quæ cōsequuntur.
 » Quare nō surgūt impij in iudicio, in quo sedēt p̄ij? Quoniam
 » hi sunt arbores frugiferae, illi puluis inutilis, siue q̄squilīa.
 » Iam em̄ pendet a sup̄ioribus. Aut quare non surgūt in iudi
 » cio? cū illi surgāt. QVONIAM IUSTORVM VIAM
 » NOVIT DOMINVS, ET IMPIORVM VIAM DI
 » » SPERDET. Deo nosse est approbare p̄iorū cōsilia, quoniā
 » ex lege dei sumpta sunt, deus agnoscit & approbat, et ob id
 » » non pereūt, q̄a veritate nixa sunt, & fœliciter cedūt, nimirū
 » » auspice deo. At impiorū cōsilia, qm̄ vel a stultitiā, vel a pra
 » » uis affectibus p̄ficiunt, nec approbant a deo, nec fœliciter
 » » cedūt, imo disperdunt, nimirū improbāte deo. Habēt em̄ &
 » » impij sua cōsilia, in quē beat⁹ noster nō dignat⁹ ingredi. Ha
 » » bēt p̄ij sua cōsilia, in quibus nō audiunt impij, nihil em̄ inter
 » » hos cōueniūt. p̄ij spectant Christū, hi mundū. p̄ij cœlum, Im
 » » pij terrā. p̄ij perpendūt, quid Christi lex dicet, impij qd̄ dic
 » » et ambitio, qd̄ auaritia, quid gula. Iā vero quibus oēs vitæ

rationes sic ex diuersis quod dici solet, inter se pugnant, qui cōuenire poterint in dicēdis sententijs, aut ferēdis suffragijs. Simplex est quod rectū est, in quo facile consentiūt boni. At multiplex est, a recto deflectentiū error. Hic est illa in malorū consilijs tam insana digladiatio, rāra suffragiorū pugna. Ac saepe fit, vt quod ingētū molimine, rāq̃ perpetuo duraturū cōstituerint, prius dissipetur q̃ fuerit inceptū. Homīnū consilia lubrica sunt, solū aut consiliū domini manet in aeternū. Vt habent impij suū consiliū, ita habēt & suā sapientīā, sed aiālem, quā iacob^o diabolicā appellat. At quid de hac cōminat deus per pphetā? Perdā inquit sapientīā sapientū, & prudentiū prudentiā reprobabo. Quanto tumultu hoc agebatur olim a Romanis, vt illud imperiū esset aeternū? Quantū curarū, quantū laborū, quantū sanguinis in eā rem impenderūt? At qui videmus hodie sic esse sublatū, vt vix quisq̃ possit Romanū hoiem ostēdere. Derisit de^o consiliū impiorū, an non idē conspīcimus in cōcilijs principum accidere? Quē magnifico apparatu res aliq̃ties peragūt, confident tot eximij, pceres, tot legū professores, meris ceris monijs negociū agūt. Sexcētis tabulis confirmanē acta. Dic eas foedus iā aeternū fore. At non raro fit, vt ex ipso foedere mox ingens bellū exoriat. Quid in causa? Nempe quia consilio stultorū & impiorū trāfacta res. Subscripsit episcopus, subscripsit impator, subscripsere procures, at nō subscripsit Deus. Illud ab omīnandū, ne vnq̃ in pontificū quoq̃ concilijs constituat aliqd, quod mundū sapiat, & a Chri consilio sit alienū. Spiritale consiliū est in quo nō cōuenit duci carnis affectibus. pessimus consiliarius est affectus carnalis, & ad impiorū consiliū ptinet. Quē spiritus suāsit, ea demū eterna sunt. Intellexit hoc sapiēs ille Pauli pceptor Gamaliel. Sinite inquit illos. Quoniā si est ex homībus consiliū hoc, aut opus, dissoluet. Si vero ex deo est, non poteritis dissolvere. Dissolutū fuit cōsiliū Theode, dissolutū conciliū Iudae. At apostolorū conciliū, quot pontifices, quot reges, quot

ENARRATIO PSALMI

præfecti conati sunt opprimere carceribus, supplicijs, morte, immo exquisitissimis mortis generibus. Adeo nihil præcerūt, ut auxerit etiā euāgelij gloriā illorū immanitas. Nihil æternū esse potest, nisi quod approbauerit is qui finē non habet. Qui turrim Babel extruxerāt, rem æternā moliebantur. Verū cōfusus liguīs dissipauit deus consiliū impiorum. Quot reges admirandis pyramidibus erectis, idem conati sunt: & horū cōsiliū irrisit deus. Soli p̄i q̄d volūt assequunt̄, quippe qui ea via ad id contendūt, quam nouit domus. In hac p̄cedit suos, autor & idem fortunator eorū quæ gerunt̄. Imp̄i quoniā ea via nitunt̄ ad id q̄ destinarint quā ignorat dñs, frustrant̄ optatis, irritante & improbante deo q̄d agūt. Durum est enī aduersus stimulū calcitrare, quēadmodū audiuit Paulus, cū adhuc in cōsilio peccatorū sequiret in Christianos. Huic interpretatiōi p̄ximus est ille sensus. Imaginemur, ut sunt, duo cōcilia, quasiq̄ duos populos multū inter se dissidentes, piorū & impiorū. quorū alter ab Iacob oriūndus, alter ab Esau, quem deus odit, cuius etiā posteritas nihil a parente degenerat. Nā odio plusq̄ hostili p̄sequitur probos, hoc est vere Christianos, sed p̄sternit ac retundit illos deus. Pusilli gregis sui certissimus defensor, & ita conterit, ut nunq̄ resurgāt, neq̄ p̄ualeant aduersus electos, quātūuis oppugnēt, quantūuis iugulēt, q̄tūuis lanient. Qd̄ dixi, non tantū ad ethnicos p̄tinet & Ch̄ianos, verū multos; magis ad istos noīe dūtaxat Christianos, cū res sint ethnici, & hos qui vere sunt Christiani. Alioqui si nos Ch̄iani non minus sitimus aurū q̄ Turcē, si pro hoc vno sudamus, peieramus, fraudamus, calūniamur, belligeramur, occidimus. Si nō minore insania mundanā ditionē nobis vel param⁹, vel tuemur q̄ illi, si nō minus imo magis addicti sumus fœdis voluptatib⁹ q̄ illi. Si qcquid est carnaliū affectuū magis regnat inter nos, q̄ inter illos. Quid q̄so supeſt, q̄ Ch̄ianos distinguat a Turcis, præter solū titulū, & pauculas qualdā ceremonias? Et mitius odiū est Turcis in nomē Christian

norū, q̄ malis Christianis in vere Chřianos. Huiusmodi si
 quē senferint, cōtrariū opibus suis, in hūc conspirāt, hūc op
 primūt, hunc amoliunt, ac si quāt, funditus perdūt. Sed ca
 ro non potest extinguerē spiritū dei, sicut impij. Sunt quī
 quiliā, velut in nihilū redacti, vt qui descuerint ab eo, qui
 dicit. Ego sum qui sum, ita cōsiliū illorum perit. Arbor suc
 cisa foelicius etiā repullulascit, ac fruticat. Virtus oppressa,
 elarius emicat. At impius ceu puluis vento dissipatus, totus
 ac citra restituēdi spem perit, qui & hoc quod tantis sudoris
 bus congeffit, vel morte cogit relinquere, & in futuro secu
 lo a foeliciū animarū coetu secluditur. Resurgunt enim & il
 li. Cū scriptū sit. Omnes quidē resurgemus. At non resur
 gūt ad vitā, nec inter agnos sed inter hedos, hoc est in iudis
 tio iustorū. Quādo quidē opinor hūc genitiū ad vtrāq; par
 tē esse referendū. Tunc stabūt iusti in magna constātia. Cō
 tra impij, suam agnoscēt insaniā, Nec hīscere poterūt aduer
 sus manifestā dei iustitiā, & irrita sua consilia seris lachry
 mis deplorabūt. Neq; tñ cognoscent a domino, q̄ hic nolū
 erunt cognoscere. Foelices illi quos deus dignat agnoscere.
 Abrahā fidelē agnoscit. Nunc cognoui q̄ timeas dominū.
 Adam peccatorē nō nouit, sed velut de ignoto querit. Adā
 vbies? & in euāgelio Lucę, peccatores dicētes. Domine do
 mine aperi nobis, audiuit. Nescio vos vnde sitis. Ac rursum
 instātes. Māducauimus corā te & bibimus, & in plateis no
 stris docuisti, audiet. Nescio vos vnde sitis. Discedite a me
 oparij oēs iniquitatis, ibi erit fletus & stridor dentīū. Cū vide
 ritis Abrahā, Isaac & Iacob, & oēs prophetas in regno dei,
 vos autem expelli foras. Sic audiūt & fatuę virgines apud
 Mat. Nescio vos. Ad eundē modū Paulus. Qui aut ignor
 rat ignorabit. Et vias quę a dextris sunt, nouit dñs, quę a si
 nistris sunt nō nouit. Quare nō nouit? quia nō nouit puer
 sū, q̄ suapte natura rect⁹ est. Idē est deo videre & nosse. Adā
 nō videbat p̄sentem. & Nathanaelē viderat anteq̄ esset sub
 stitu. Qz si cui libebit iuxta superiorē p̄iorū & peccatorū dis

Aa ij

ENARRATIO PSALMI

stinctiōem scrupulosius excutere, impīi nō surgūt ī iudicio. Nā iuxta Christi vocē, qui nō crediderit, iā iudicatus est, ut cuius peccata manifesta sunt p̄cedētia ad iudiciū, quēadmodū scripsit Paulus. Summā ac deploratā malitiā vocat impietate. Quid opus iudicare eos, de quibus ipsa iam vita palā flagitiosa pronunciauit? At peccatores surgunt quidē in cōsilio, sed nō in cōsilio iustorū. & iudicabunt quidē, sed inter impios. Ergo nec pīi iudicabunt, quorū certissima salus, nec impīi, quorum certa damnatio. At de rebus ambiguis solet in consilijs, ac iudicijs agitari. In impios iā p̄cessit iudiciū, in pīis superuacaneū est iudiciū. Proinde de solis peccatoribus fiet cognitio. Et quos appellat peccatores? Nempe istos, qui ex bono, maloq; cōmixti sunt. Qui fidē & professionē habēt piorū, vitā impiorū, quēadmodū facit hodie Christianorū vulgus. Confitetur Chrm, decārat, laudat, celebrat. At oīs vitæ ratio lōge a Christi p̄ceptis dissidet. Si roges num credāt euangelio? bona verba inquirunt. Credo maxie. Cur igitur non viuīs iuxta euangelium? iam mussant. Si roges, an credat nos resurrecturos? affirmant se toto animo credere. & tamē ita viuunt, quasi post hanc vitam nullam expectent aliā. Vidēt quid sit optimū, at affectibus corrupti, ad pessima defleūt. Hos quā ancipites sunt, & velut ex ethnico & Christiano cōflati, in consiliū venturos scribit, non ut salui fiāt cū pīis, sed ut impīis aggregent, & de quibus ante dubitare poterat, ad utrā factionē pertinerent Cōsilio palā fiat, illos non ex titulo, neq; cerimonia, sed ex pietatis officijs æstimādos. Audio cognomē Christiani, video baptizatū, audio confitentē, video orantē, video sacrifici cantē. At facta video parum cū his cōgruentia. Non audeo gentile pronūciare, nec possum Chrianū. Et forte de his nō vult a nobis p̄nunciari dominus. Seruent suo iudicio, seruentur suo iudici. Quis enim si videat p̄phetantē, si euāgelizantē, si miracula edentē, si dēmonia eiicientē, ausit impīū iudicare? At istos quoq; reiciit iudex in euāgelio, & in ignē

æternū abire iubet. Hoc est igit̃ iudiciū, quēadmodū ait sp̃s
 Christus apud Ioannē. quia lux venit in mundū, & dilexes
 runt hoies magis tenebras q̃ lucē. Viderūt lucē Christi per
 fidem, at tenebras magis amplexi sunt, & Christū vtcūq;
 diligūt peccatores, sed illa magis diligūt, ob quorū cupidit̃
 tem, a Christi p̃ceptis desciscunt. Cupio neminē ledere, sed
 dulcis est honor. Nolīm fraudare, sed vincit lucrū. cupio cō
 pati cum Christo vt conregnem, sed auocāt voluptates. No
 līm bello conflictari, sed non patet alia ad dilatandū impe
 rium via. Huiusmodi mortales omnes surgūt quidē in cō
 silio, sed nō in cōsilio sanctorū. Annotandū & illud. Nō di
 xit perituros impios, sed viā impiorū, ipsi supererūt ad pœ
 nam, sed frustabunt̃ opratis. non assequēt̃, qđ tanto tumultu
 moliebant̃, immo oīa in diuersum cedūt. Ergo si beatissi
 mum illud beati cognomen velīmus assequi, demus operā,
 vt non solum professione, nō cōfessionis tantum, sed vita fa
 ctisq; Christum vnicū beatitudinis autorē exprimamus,
 cui laus & gloria sine fine. Amen

Finis Cōmentarij in psalmū Beatus vir. &c.

PERORATIO.

ABes mi Beate Rhenane Xeniolū plusq; extēpo
 rariū, nec quale tu p̃merebaris, sed quale mihi tum
 pro tēporis rōe parare licuit. Sed heus tu. Cave pu
 tes me passurū, vt gratis hoc auferas. In alijs sane pulchrum
 sit nō meminisse beneficij qđ dederis. Hic ius est qđ dede
 ris, vť cū foenore reposcere, & pulchrū est qđ acceperis, mūl
 ta cumulatū vsura reponere. Præsertim, cū plus habeat qui
 accipit, nec min⁹ tamen relinquat ei qui dat. Prorsus igit̃
 expecto, vt quod apud Homerū Glaucus fuit Diomedī, id
 Erasmo sit Beatus. Quo beatior es, hoc tibi procliui⁹ est in
 gentia depromere. Nos tenues qualiacūq; largimur, non
 tā vt donemus, q̃ vt ad donandū prouocem⁹. Bene vale, &
 enitere vt indies magis ac magis esse pergas quod diceris,

Aa iij

ODE DICOLOS, DISTROPHOS, AL

tero versu Heroico Hexametro, altero Iam-
bico dimetro. De casa natalicia pueri Ie-
su, deq; paupere puerperio virgis
nis deiparae, Mariæ.

 Cquid adhuc veteri sequimur spectacula rerum?
Huc huc frequentes currite.
Hæc casa, quæ lacera & stat agrestibus homida cul-
Nouum dabit spectaculum. (mis,
Quale nihil seclis proavi videre vetustis,
Nihil videbunt posteri.
Hic cuius tonitru tellusq; tremiscit & æther,
Teneris crepat vagitibus.
Hic orbis magni moderator maximus infans
Virginea mulget vbera.
His ego non stabulis augusta palatia Romæ
Fœliciora iudicem.
Non (operosa licet) Solomonia templa, nec auream
Lydi tyranni regiam.
Salve clara domus, cœloq; beatior ipso,
Partus sacrati conscia.
Iure tibi Iouis inuideant capitolia falsi,
Diuis superba faxeis.
Aegyptus sancta inuideat cunabula, monstris
Finem datura turpibus.
Nec minus apta deo es, quod hiantibus vndiq; rimis,
Imbres & Euros accipis.
Quod Iodicis egens, rigidoq; incōmoda feno
Fœtus rubentes excipis.
Talía nascentem decuere cubilia Christum, vt
Qui dedocere venerit
Fastum, nullaq; non suadentem turpia luxum,
Non hic renident purpuræ,

Sertaue frondeæ, non imitantes fulmina tedæ,
Non mensa sumptuosior,
Nec strepit officijs domus ambitiosa, nec alti
Fouent puerperam thori.
Pannofus iacet in duris præsepibus infans.
Diuinus attamen vigor
Emicat, & patrios vagitu dispuis ignes.
Sensere præsentem deum,
(Quodq; licet) puero iumenta repensibus auris
Frigus decembre temperant.
Vpilio calamis isdem, quibus ante capellis,
Agreste, sed pium canit.
Aethereiq; chori volitant cunabula circum,
Vt mensibus vernis, apum
Degenerem simul ac pepulere examina regem,
Regi nouo, fauentibus
Applaudunt alis, sublimemq; agmine tollunt,
Sic turma coelorum duci
Circum fusa suo, gaudens stupet, atq; iacentem
Pronis adorat vultibus,
Et natalitium sonat ad præsepia carmen,
Coniux pudicus interim,
Fusus humi, magnum trepidus veneratur alumnum
Porro puella, nobilis.
Pars bona spectaculi, defixis hæret ocellis,
Primumq; sese non capit,
Seq; suumq; stupens genitrix virguncula partum,
Nulli marito debitum.
At simul eiecit pietas materna stuporem,
Prædulce pignus corripit,
Ac modo porrectis prohibet vagire papillis,
Modo repente frigidum
Blanda fouet gremio, paruisc; dat oscula labris.
Nunc pectori adprimit suo,

Nunc bleſo teneros inuicat murmure ſomnos,
Amabili inuicem modo,
Lætam prole & co videas geſtire parentem.
Proleſt parente virgine.

Finis Ode natalitiæ.

D. ERASMI ROTERODAMI,
expoſtulatío I E S V cum homine
ſuapte culpa pereunte.

Vm mihi ſint vni bona, quæ vel frondea tellus,
Vel olympus ingens continet,
Dicite mortales, quæ vos dementia cœpit:
Hæc aucupaſi vt vñ deus
Malitis, q̃ de proprio depoſcere fonte,
Adeo benignò, & obuio:
Mendaceſq̃ iuuat trepido, miſeroq̃ tumultu
Vmbraſ bonorum perſequi:
Pauci me, qui ſum veræ largitor & auctor
Fœlicitatis, expetant:
Forma rapit multos, me nîl formoſius vſq̃ eſt,
Formam ardet hanc nemo tamen
Suſpiciunt Ceras, antiquaq̃ ſtemmata multi,
At me quid eſt illuſtrius:
Vt qui ſim genitore deo deus ipſe profectus,
Genitrice natus virgine,
Vñde fit, vt mecum vix geſtiat vnus & alter
Affinitatem iungeret
Maximus ille ego ſum cœliq̃ ſolique monarcha,
Seruire nobis cur pudet:
Diues item, & facilis dare magna, & multa roganti,
Rogari amo, nemo rogat.
Sumq̃, vocorq̃ patris ſummi ſapientia, nemo

Me consulit mortalium,
Ipse ego sum ætherci splendorq; decusq; parentis,
Me nemo stupet, aut suspicit.
Sum firmus iuxta, ac iucundus amicus amico,
Me pariter, ac meas opes
Candidus, atq; lubens charis impertio, nemo hanc
Ambit necessitudinem,
Sum via qua sola cœliitur ad astra, tamen me
Terit uiator infrequens.
Cur tandem ignarum dubitat mihi credere vulgus?
Aeterna cum sim veritas.
Pollicitis cur stulte meis diffidere perstas?
Cum sit nihil fidelius.
Auctor ad hæc vitæ cum sim vnicus, ipsaq; vita,
Cur sordeo mortalibus?
Lux ego sum, cur huc vertunt sua lumina pauci?
Dux, cur grauantur insequi?
Viuendi recte certissima regula solus,
Aliunde formas cur petunt?
Ipse ego sum solus vera, & sine felle voluptas,
Quid est q; ita fastidior?
Vnica pax animi, quin huc deponitis ægri
Curas edaces pectoris?
Si benefacta truces etiã meminere leones,
Referuntq; beluæ vicem,
Respondere feri merito didicere dracones,
Si meminit officij canis,
Si redamant aquilæ, redamant delphines amantem,
Cur efferacior feris,
Me me non redamas homo? cui semel omnia feci,
Quem condidi, quem sanguine
Asserui proprio, propriæq; a morte recepi
Dispendio vitæ volens.
Si bos agnoscit dominum, si brutus a sellus

Agnoscit altorem suum,
Cur me solus homomale gratus, nosse recusas,
Et conditorem, & vindicem?
Vnus ego hic tibi sum cunctorum summa bonorum,
Quid est quod extra me petas?
Quorsum distraheris per tot dispendia grassans
Laboriosa inertias?
Sum placabilis, & pronus miserescere, quin hoc
Miser ad asylum confugis?
Idem iustus, & implacabilis ultor iniqui,
Cur non times offendere?
Corpus ego, atq; animum nutu sub tartara mitto
Nostri metus vix vllum habet.
Proinde mei desertor homo secordia si te
Adducet in mortem tua,
Præteritum nihil est, in me ne reijce culpam,
Malorum es ipse auctor tibi.
Nam quid adhuc superest, si te neq; prouocat ardens,
Suiq; prodiga charitas,
O bis marmoreum pectus, neq; mitigat vnq;
Adeo profusa benignitas,
Si neq; tantarū vel spes certissima rerum
Expergefacerit, & allicit,
Si neq; tartaræ cohibet formido gehennæ.
Nec vllus admonet pudor,
Immo sidurant magis hæc, adduntq; stuporem
Tam multa, tamq; insignia,
Vt facile immanesq; feras, chalybemq;, petramq;
Rigore victo molliant.
Quid faciat pietas, quibus artibus abstrahat vltro
Deuota morti pectora?
Inuitum seruare, nec est mentis puto sanæ,
Et patria prohibet æquitas.

Finis.

CARMEN IAMBICVM.

Non inueniſto antiquitas ænigmate
Studiꝝ magiſtram, virginem
Finxit Mineruam, ac literarum præſides
Finxit Camœnas virgines.
Nunc ipſe virgo matre natus virgine,
Præſideo virgineo gregi,
Et ſoſpitor huius, & cuſtos ſcholæ.
Adſunt miniſtri virgines,
Pueros meos mecum tuentes angeli
Mihi grata vbiq; puritas,
Decetq; ſtudia literarum puritas.
Procul ergo ſacro a limine
Morum arceant mihi literatores luem,
Nihil huc recipiant barbarum.
Procul arceant illiteratas literas,
Nec regna polluant mea.

SAPPHICVM.

Cœperit fauſtis auſibus precamur,
Semper augeſcens meliøre fato,
Hic nouæ ſudor nouus officinæ.
Auspice IESV.
Hic rudis (tanq; noua teſta) pubes
Literas graias, ſimul & latinas,
Et fidem ſacram, teneriſq; Chriſtum
Combibet annis.
Quid fui læta ſobolem dediffe
Corporis forma? niſi mens & ipſa
Rite ſingatur, ſtudiꝝq; caſtis
Culta nitelcat.

Bb ij

Stirpe ab hac sensim nota pullulabit
Civium proles, pietate iuxta, ac
Literis pollens, breuiterq; regno

Digna Britanno.

Ludus hic sylvarum pariet futurae
Semina, hinc dives nemus vnde quaq;
Densus surgens decorabit Anglum.

Latius orbem.

IMAGO PVERI IESV
in ludo literario, quem
nuper instituit
Coletus.

Discite me primum pueri, atq; effingite puris
Moribus, inde piis addite literulas.

CARMEN PHALECIUM.

Sedes haec puero sacra est IESV,
Formandis pueris dicata, quare
Edico, procul hinc facessat, aut quis
Spurcis moribus, aut inerudita
Ludum hunc inquinet eruditione,

ALIVD.

Quin hunc ad puerum pueri concurritis omnes?
Vnus hic est vitae regula, fonsq; pia.
Hunc qui non sapiat, huius sapientia stulta est,
Absq; hoc vita hominis mors (mihi crede) mera est.

IN LAVDEM MICHAELIS ET

angelorum omnium Ode dicolos

hendecasyllaba Sapphica

suffigenda in templo

Michaeli sacro,

Cœlitū princeps Michaele, & oēs

Spiritus sacri, libeat precamur

Supplicum votis tribuisse pronas

Cœlitus aures.

Sordide sed ne merito canentium

Sordeant odæ, citus huc ab arce

Deuolet fulgente, Seraph decoris

Igneus alis.

Qui foco sacro vsq; calentis aræ

Calculum viuum rapiens (vt olim)

Applicet nostris placidus libellis

Oraq; tergat.

Luridæ quicquid macule, perurat,

Desidem pellens animo teporem.

Ignes cantent acies (vt æquum est)

Igneæ verba.

Porro tu primas tibi vindicato

Carminis partes Michael beate,

Primipilari duce quo triumphant

Agmina cœli.

In quibus lucet, itidem, vt pyropus

Nobiles inter radiat lapillos,

Vt ve formosus socia inter ardet

Lucifer astra.

Ius tibi summum necis atq; vitæ,

Tradidit magni moderator orbis,

Tu potes seruare probos, & idem

Perdere fontes.

Tu piorum tutor & advocatus
Tu dei in templo nitidas ad aras,
Visus es dextra tenuisse plenam
Thuris acerram.
Inde surgens fumus odore multo,
Ibat ad summi solium tonantis,
Ac dei nares liquidi fluuabant
Dona vaporis.
Tu piis lætis animas reponis
Sedibus, cantu procul audiendo
Squalidis olim gelida exciebis
Funera bustis.
Quam dedit lætos pia turba plausus,
Cum graui cœlum quateret ruina,
Hostis & serpens veterator, acri
Non sine pugna.
Ille sublimes subito sub auras
Emicans, septem (stupuere cuncti)
Ora tollebat, colubris tumebant
Colla trecentis.
Flammeis ardens oculis, auernum
Virus efflabat furiale monstrum,
Fulminisq; instar, piceos uomebat
Faucibus ignes.
Te nihil terret rabies minacis
Beluæ, sed vi domitam superna,
Cogis absorptam, superas ad auras
Reddere prædam.
Quæ tuas fulvas fugitat sub alas
Læta, præsentis sed adhuc periclo
Palpitans, elapsa velut rapaci
Ales ab vnguî.
Ergone quid iam trepident, cadauer
Triste deturbas, labat ac labantis

Pondus exhorrens, aperit profunda
Tartara tellus.
Non secus, q̃ si Siculo Peloro
Pendulum in fluctus abeat cacumen,
Territum cedit, refluxumq; late
Diffilit æquor.
Ferreis illic domitus catenis,
Horridum quassat caput, ac minatus
Multa ne quicq̃, furibundus iras
Voluit inanes.
Te manet Palma o michael suprema,
Te noui plausus, tibi non iniquas
Impius pœnas dabit antichristus,
Orbe leuato.
Lætus idcirco meritos vterq;
Orbis, en hymnos canit, altus æther
Indyto gaudet duce, gaudet æque
Præsides tellus,
At meri cantus celebrantur istic,
Hic (vti res sunt variæ atq; mixtæ)
Reddimus proni querulis remixta
Carmina votis.
En vides, quantis miseri premamur
Cladibus (nostro merito fatemur)
Tota proh cæci terimus nephantis
Secula bellis.
Si tibi haud frustra data cura nostri est,
Si tibi pax non temere vocabulum
Mutuat, belli procul o cruentos
Pelle furores.
Fac tua lenis prece, rex olympi,
Vindicem condant miseratus enses,
Ferias donet, referatq; fessis
Ocîa terris.

De singulari Laude
Gabrielis angeli.

E quibus digne recinemus odis,
Gabriel, quem rite chorus supernus
Proximum primo colit: O tonantis
Armiger alti.

Illius tu strenuus administras
Bella, nec quisq; melior, piorum
Castra tutari, & rabidas nocentum
Frangere vires.

Tu tenes oracula sacra, te olim
Nuncio, casus didicit futuros,
Ille, quem in fonti leo gaudet atrox
Lambere rictu.

Tu Zachariæ vetulo matrem,
Thura dum festis adolet facellis,
Pignoris seri subitus stupens
Nuncius adstas.

Cuncta quid frustra sequimur canendo,
Illius dulce est meminisse nuncij.

Lætius quo nil lachrymosus vnq;
Audijt orbis.

Nec salus olim, neq; spes salutis.
Vlla erat, sed mors stygjs profecta
Sedibus, gentem rapiebat omnem,
Vindice nullo.

Tum nouas auctor meditatus artes,
Ipse vt inuisat homo factus orbem,
Te rei tantæ Gabriel, ministrum
Deligit vnum.

Aduola terris, ait & saluta
Virginem, matrem mihi mox futuram.

Fac sacramentum tege, ne ille sciscar
Callidus hostis.

Sic opus facto, neq; plura fatus

Ille, tu lapsu placido volucres

Dissecas nubes, decorasq; pictis

Aethera pennis.

Qualis aduersos feriente nimbos

Sole, resplendet (monumenta pacti

Iris antiqui) varioq; coelum

Cingit amictu.

Vidit obliquis oculis volantem

Dextero coelo, metuitq; latis

Incubans terris draco, luridoq;

Palluit ore.

Tecta tu pernix Nazarea tangis,

Mox & illapsus thalamis pudicae

Virginis, mandata refert sereno

Regia vultu.

Nostra cui primū hic lyra gratuletur

Hesitat, mundone malis leuato,

An deo foetae potius puellae

An tibi diue

Conscio mentis, meritoq; summis

Rebus accersi, tibi tam sacrato,

Tamq; foelici licuit vel vni

Munere fungi.

Noster, o, salue bone pacifer, qui

Surculum adportans oleae virentē,

Nuncias primus, meliora meritis

Saecula terris.

DE LA VDE RAPHAELIS.

Proxime primis Raphael canere,
Ordinis pars non humilis superni,
Tute nam clarum comitem duobus
Tertius addis.

O salus, ac certa hominum ~~medela~~
Rebus afflictis, ope cuius olim
Reddito vidit reducem ~~Thobias~~
Lumine gnatum.

Nec modo saluum, sed & ære largo
Diuitem, multa serie clientum
Diuitem, ac longis gregibus nouaq;
Coniuge letum.

Ethnici Phœbūq; genusq; Phœbi,
Saxeos olim coluere diuos,
Hos rati morbis dubijs rogatam
Ferre salutem,

Nos magis nos te colimus, potentem
Vel nigro manes reuocare ab Orco,
Rursus & pigris animā liquentem
Spargere venis.

Tu simul membris, simul o medere
Mentibus præsens opifer, luemq;
In tuos euheu male ~~sauiantem~~
Exige terris.

DE OMNIBVS ANGELIS.

Nec tacendi estis procures ducesq;
Cæteri nobis, breuiterq; cuncti
Milites regis ditione late
Cuncta tenentis.
Ambitu quem ter triplici triformem
Dextera lauaq; frequentiores
Cingitis, q̃ nocte silente plenam
Sydera lunam.

O salutandi nouies beati,
Ocium quorum mala nulla terrent,
Certa quos diui beat intuentes
Copia vultus.
Inuidet vestrae miser ille sorti,
Eminus sedes quotiens ademptas
Suspicit frendens, & inauspicati
Poenitet ausus.
Vespere quondam similis rubenti
Inter æternos rutilabat ignes.
At simul regis diadema miles
Ambijt audax.
Iam pares voluens animo cathedras
Flammeo telo, grege cum sequaci
Ictus electusq;, rudem ruina
Terruit orbem.
Excipit partim caua styx ruentes,
Abditur lucis bona pars opacis,
Cursitat magnum per inane, multo
Plurima turba.
Densior, q̃ Cecropijs in hortis,
Tinnulos æris crepitus secuta,
Euolant examina, quamq; cœlo
Decidit hymber.
Pugnat hoc vnum hæc vigil, improboq;
Omnis incumbit studio, pios vt
Distrahat, tundat, geminoq; raptos
Funere perdat.
Ah nefas, quantum daret illa stragem,
Cui salus tandem nisi frangeretur
Obuijs vobis, furor & nocendi
Dira libido:
Vestra nos tutela fidelis ortos
Excipit, nec luce prius relinquit.

Semper hac freti nihili furentem
 Ducimus hostem.
 Imus hac tuti tumidum per æquor,
 Asperas tuti penetramus alpes,
 Viuimus vestro, morimurq; demum
 Munere tuti.
 Vos parum firmis dare robur, ñ dem
 Anxios nostis gemitus leuare
 Nuncijs foelicibus, ac subinde
 Visere castos.
 Cœlici ciues, adeone vobis
 Exules curæ sumus, vt vacet sic
 Obsequi nobis, pigeatq; nuncq;
 Sortis iniquæ?
 Nunciij crebri volitatis, inter
 Arduos cœlos, humilesq; terras
 Hinc preces fertis querulas, at istinc
 Dona refertis.
 Porro nos tantis meritis (quod vnum
 Possimus) gratos memori camœna
 Reddimus cantus, ferimusq; templis
 Dona dicatis.
 Ferias anno referente sacras,
 Cœlat hic festus simulachra fumus,
 Hic chorus supplex manibus facessit
 Vota supinis.
 Quæ patris summi penetrent ad aures
 Semper, ac per vos rata sint precamur,
 O patroni præsidiumq; foelix
 Christiigenarum.

τέλος τῷ θεῷ χάρις

In ep̄a nostra π̄ ᾱμενόων legas ἀμενώνων

ERASMI ROTEROD.
Carmen Iambicum, ex voto dicatum Virgini
Vualsingamicæ apud Britannos.

ὦ χαῖρ' ἱσοῦ μητιρ ἐυλογημένη,
 μόνη γυναικῶν διτοτόκος καὶ παρθένε,
 ἄλλοι μὲν ἄλλας σοὶ διδόασι δωρεάς
 ὁ μέν γε χρυσόμ', ὁ δὲ πάλιν τὸν ἄγ-υρον,
 ὁ δὲ τιμίον φέρων χαρίζεται λίθον,
 ἀνθῶν ἀπαιτῶσ' οἱ μὲν ὑγιαίνην δέμας,
 ἄλλοι δὲ πλεττεῖν καὶ τινες γυναικίς
 κυῶντος ἐρατὸν ὄνομα ἐλπίζον πατρός,
 πυλὶς τινὲς γέροντος αἰῶνας λαχέιν
 αὐτός δ' αἰοιδός, εὐμενής, πένης γόμῳς
 στίχους ἐνέγκας, ὃ γὰρ ἔξισ' ἅλλοσι
 δόσειας ἀμαβὴν ἐυτελεσάτης, γέρας
 μέγισον αὐτῶ, διοσεβῆ τὴν καρδίαν
 πασῶν θάπαξ ἁμαρτιῶν ἐλευθέρων.
 εὐχὴ τὸ ἐξάσμευ.

Opus hoc Gerbelius cōmendat
Lectoribus.

Omnibus in terris nihil est vernantius hybla,
 Undiq; odoriferis hybla referta rosis.
 Attica diuitijs frondenti cedit Hymeto
 Floriferis cur non cederet illa iugis?
 Gratius est illis multoq; uenustius aurum,
 Quod rapidis vectat Thracius Hebrus aquis.
 Candidus ille Liber Sicula preciosior hybla
 Exuperat quicquid pulcher Hymetus habet,
 Huic caput inclinat diuinum Oeagrius Hebrus,
 Huic tribuunt palmam totius orbis opes.
 Hyblam destituent flores, marcebit Hymetus,
 Semper florebit candidus ille liber.

Nicolaus Gerbellius can dido
Lectori, S.

Cum opus hoc elegantissimum, absolutumq; numeris omnibus, pro cōmuni omnī studioforū vtilitate D. Eras mus edere statuisset. Tamen si demā dare nobis id oneris po tuisset, tamen vt est mansuetissimus, plurimū nos rogauit, vt perquā vigilanter editioni aduigilaremus, quo castigati- us, limatiūsq; in manus veniret studiosorum. Curam impē dimus præmagnā, tulimusq; quicqd, vel humeri, vel vires omnes ferre potuerunt, verum non vsq; adeo nos etiā in mi nutissimis quibuscūq; obstringimus, vt nīhil sit vspiā negle ctum, nīhil prætermissum, nīhil oculos nostros suffugerit. Nam qui fieri potuit, vt tot interim defatigato audientijs, tot casibus, tot iurgijs, tot iuribus, tot iniurijs, nō nīhil obre peret somni? Speramus tamen candidū Lectorē ea fore mo destia, eo candore, ea dexteritate, vt nostram agnoscat dili- gentiam, atq; si quid secus quā volumus exciderit, veniam impertiri nobis non grauetur, minime ignarus aliud fere nos nīhil spectasse, quā studiosorū vtilitatem, quā amorem quo Eras mū suū vnice Gerbellius cōplectitur. Viue foelix,

Excusum est hoc opus sūma cura, labor
reque præmagno, Argentorati apud Ma-
thiam Schurerium Mense Septemb. An-
no M. D. XV.

REGNANTE MAGNANIMO IM-
PE. CAESA. MAXIMILIANO.
P. F. AVG. P. Q. P.

